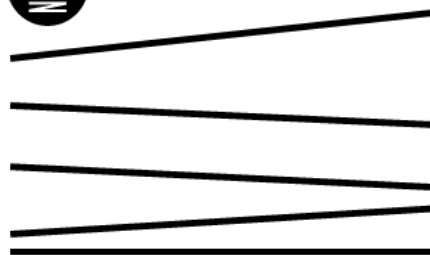

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Bindbetegnelse | Volume Statement:

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Fysiske størrelse | Physical extent:

Simonsen, Vedel.

Bidrag til den fyenske Kongeborg Rugaards,
dens Læns og dens Lænsmands Historie.

Vol. 2

København : trykt hos J. C. Scharling, 1843-44

3 bd.

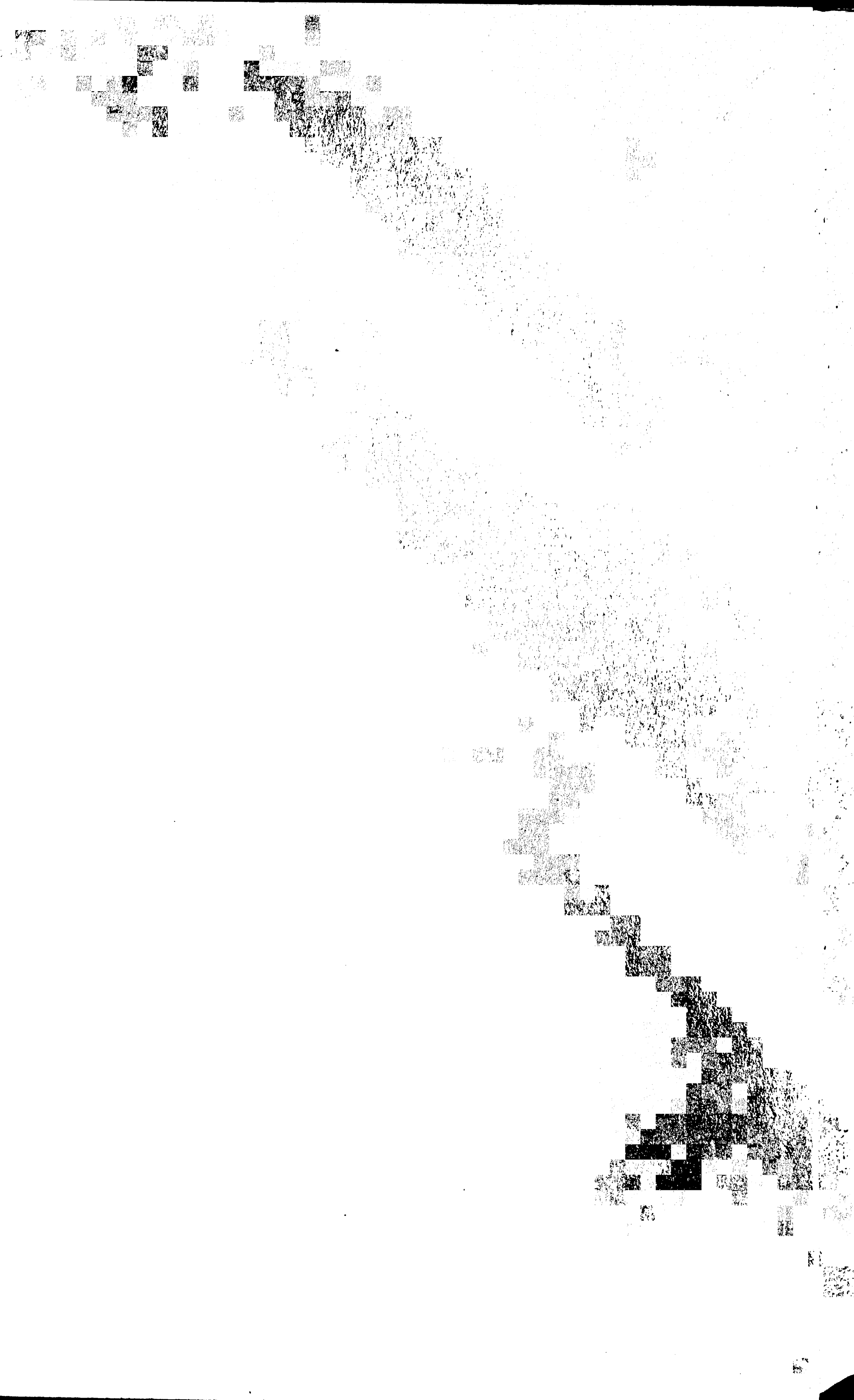
DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

Bidrag

til

den fynske Kongeborg

M u g a a r d s,

dens Læns og dens Lænsmands

Historie

ved

Vedel Simonsen.

Anden Deel.

Al! gyldne Fremtid! hvad som var og er,
Hvad Diet saae og hvad endnu det seer,
Er dog kun Rod og Stængel, som frembær
Dit Blomster, Du Fuldenbellsens Guldkrone!
For Livets Konge og hans Himmelthrone.
Al! Livets Blomster! fold Dig frodigt ud!
Lad stolt Din Farveglands paa Jorden gløde!
Bliv os en huld, livsalig Morgenrøde!
Et Gienfkins Glimt af — Gud!

Kjøbenhavn.

Trykt hos J. G. Scharling.

1844.

2 2 3

33, -250, -80

Førerindring.

Det jeg herved leverer Fortsættelsen af min Fødeegns Historie, er det ikke mere end billigt, at jeg ogsaa gør mine Læsere Regnskab for de Grunde, hvisaarsag jeg fremfor alle Egne elsker min Fødeegn og fremfor alle Lande mit Fædreland og det uagtet alle de Mangler, jeg muligviis maatte erkiende saavel ved hiin, som ved dette, samt hvorfor jeg saaledes ogsaa anseer Studiumet af Fædrenes og Fædrelandets Historie med Hensyn til os selv for mere interessant og vigtig end enhver af de andre Staters Historie. Det kan maaskee vel være muligt, at det saa at sige er blevet Mode i visse Girkler iblandt os at ansee Fædrelandskjærlighed for noget smaaligt og borneret, eensidigt og indskrænket, ja paa en vis Maade for en Følelse, der blot egner sig for lavere Siæle; men desuagtet er neppe nogen Følelse retfærdigere, billigere, ja, jeg turde sige helligere end netop denne; thi den falder aldeles sammen med den Taknemmelighed og Erkiendtlighed, enhver god Søn burde føle for sine Forældre med Hensyn til de af dem modtagne Belgierninger, og det er derhos saa langt fra, at den henhører til de saakaldte dunkle og tildeels med Rette mistænkte Følelser, at den tvertimod grunder sig paa et aldeles klart og tydeligt Begreb; thi ihvor lidet jeg endogsaa i min indbildske Stoltshed kan troe at skylde mine Forældres Omfarg, mine Læreres Undervisning, mit Fædrelands Dannelses-Anstalter og mine Medborgeres Understøttelse og Velvillie og hvor meget jeg endogsaa i min fordringsfulde Forsængelighed kan have at udsætte saavel paa hine, som paa disse, saa maa jeg dog stedse erkiende, at jeg skylder dem noget og dette Noget er dog ogsaa en Gæld, der fordrer Erkiendtlighed og Tak-

IV

nemmelighed og, saavidt muligt, Giengiæld eller Afbetaling af hvad jeg saaledes er mine Forfædre og mit Fædreland skyldig, og jo mindre det endogsaa efter min Formening turde være, desto mere maatte det jo lede til Undersøgelse af Grunden, hvorfor det ikke var eller kunde være mere, og saaledes ogsaa til den Beslutning, hvis muligt, at hæve disse Hindringer, paa det vi saaledes selv endnu i en større Grad kunde vorde Belgierere mod vore Børn og Efterkommere end vore Forældre og Forfædre mod os havde været; en Beslutning, der imidlertid blot kan realiseres ved at overveie Grunden, hvorfor og Maaden, hvorpaa vore Forældre, Lærere, Medborgere &c. mod os have fejlet, paa det vi desto lettere selv kunne undgaae disse deres Mangler og Feil. Og saaledes bliver altsaa Studiumet af vore Forfædres og vort Fædrelands Historie os stedse vigtigt, hvad enten vi saa troe at opdage Mangler eller Fuldkommenheder i Samme; thi man lærer i Grunden ligesaa meget af sine Forfædres Dumhed og Genfoldighed, som af deres Visdom og Klogskab, og det er langt ærefuldere for en Søn at have havt en dum Fader, hvis han selv er bleven klog ved at speile sig i sin Faders Dumheder, end for en dum Søn at have havt en klog Fader og ikke at have efterfulgt hans Exempel. Dog — selv den, der ikke vil lade hiin Giengiældelsesret være gyldig, at jeg nemlig burde betale mine Efterkommere de Belgierninger, jeg af mine Forfædre havde oppebaaret, han maa dog i det mindste lade Egennytten giælde; thi foruden de mange andre Baand, der binde os paa en umiddelbarere Maade til Fædrelandet end til ethvert andet Land, er jo ogsaa dette, at dets Lykke og Ulykke i Grunden er vor egen eller at vor Belfærd og vor Sikkerhed ikke alene trues, naar det er i Fare, og reddes, naar det frelles, men at ogsaa vor egen Belfærd og Sikkerhed i samme Grad stiger, som den offentlige Sikkerhed og Velstand i vort Fædreland tiltager; altsaa Bevæggrund nok til, selv af Egennytte, at arbeide for Fædrelandets Vel. Men blandt de forskellige Midler til dette Siemeds Opnaaelse er vistnok Historiens Dyrkning et af de vigtigere, fordi den er Erfaringens Bog og saaledes lærer os, hvorledes det forhen var og hvorfor det ikke allerede den Tid var bedre &c., og først naar vi kiende dette tilfulde, kan ogsaa Udlandets Historie tiene os til gavnlig Veiledning, fordi vi derved

Iære at anstille en, som oftest lærerig, Sammenligning mellem de Forholdsregler, man saavel her, som hisset, har anvendt for at forbedre sin Stilling, og med hvor stor eller liden Grad af Held disse Bestræbelser saavel her, som hisset, have lønnet sig. Jeg erkiender altsaa fuldkomment med Pastor Grundtvig (i hans skønne Sang: Langt høiere Bierge saa vide paa Jord &c.), at der kan være mange Lande, der ere langt rigere, smukkere og lykkeligere end vort lille Danmark; men jeg mener dog ogsaa med ham, at, har Danmark sine Mangler, saa har det vel ogsaa sine Fuldkommenheder og det saavel i physisk, som i enhver anden Henseende, og i alle Tilfælde vedkomme hine Lande ikke mig og jeg ikke dem paa en saa umiddelbar Maade, som Tilfældet er med Fædrelandet; thi hine vare jo dog med alle deres Fuldkommenheder ingenlunde mine Fædres Grav og min egen Bugge og de ere ikke, som dette, den mig af Skiebuen anviste Virkefreds, hvor jeg af Taknemmelighed mod mine Forældre og Forsædre, af Erkiendtlighed mod mine Beslægtede, mine Venner og mine Medborgere, af Omsorg for mig selv og min Familie og af Kjærlighed til mine Børn og deres Efterkommere skal arbeide paa at kunne efterlade disse en lykkeligere Fremtid end den Fortid, jeg af hine har modtaget, og hvor det altsaa skulde være min Bestræbelse for mit Vedkommende og i Forhold til min Stilling og mine Gvner, som den tro Huusfoged, ikke blot at aflevere det ved min Tiltrædelse Modtagne i forsvarlig Stand, men ogsaa at aflevere det, ved en god Huusholdning med Renter og Renters Rente forøget eller, hvad som er det Samme, i indre Gehalt forædlet, til dem, der engang i Fremtiden skulle arve det efter mig, ligesom jeg engang i Fortiden har arvet det efter mine Forsædre. En sliq almindelig udbredt Pligtsfølelse og en sliq paa Samme grundet almindelig Udøvelse af alle ædle Borgerdyder er virkelig ogsaa den eneste Maade, hvorpaa Tilstanden i et Land eller en Stat kan forbedres, og man vilde storligen feile, dersom man i denne Henseende ventede alt af Regieringen og Regieringens Foranstaltninger; thi Historien har noksom belært enhver iblandt os, at end ikke de viseste Anordninger kunne ophjælpe et Land, naar ikke Embedsmændene vaage over deres Efterlevelse, - og end ikke Embedsmændenes troeste Pligtopfyldelse (om en sliq endogsaa til enhver Tid og paa ethvert Sted var

tænkelig eller mulig) kan fremhjelpe Landet, naar dets egne Borgere ikke frivillig ville udøve og understøtte Regjeringens Foranstaltninger og Love og det ikke blot efter Bogstaven, men ogsaa efter Aanden. Men er først den sande Fædrelandskiærlighed og den sande Borgerdyd grundfæstet i et Land, da er ogsaa Grunden lagt til dets Lykke og ingen uden Statens Borgere selv kunne grundfæste Samme. Hvorfor jeg ogsaa med sand Overbeviisning kan slutte nærværende Forerindring med Göthes indholdsrige Ord: Ein jeder soll nur darum bekümmert seyn in seiner speciellen Sphäre, groß oder klein, recht treu und mit Liebe fort zu wirken, so wird der allgemeine Segen auch unter keiner Regierungsform ausbleiben; denn nicht von außen hinein durch Regierungsform kommt das Heil, sondern von innen heraus durch weiße Beschränkung und bescheidene Thätigkeit eines jeden in seinem Kreise.

Elvedgaard den 29de November 1843.

Vedel Simonsen.

1559 aftraadte saaledes den i det forrige Hefte omtalte Peder Bild fra Ddenssegaards og Rugaards Læn og hans Eftermand, Otto Rud, synes blot at have faaet Ddenssegaard, men ikke Rugaard i Forlæning (Borgruin., 1, p. 48), hvorefter altsaa fulgte, at den forrige kongelige Foged paa Rugaard, Palle Ulfeld, allerede s. A. i April kaldes Lænsmand paa Rudgaard (Canc. Tegn.) og som saadan ogsaa s. A. fik Ordre paa at opkjøbe 20 Ørne i Rudgaards Læn til den kongelige Kroning (Canc. Reg.); desuagtet maa han dog paa en vis Maade have staaet under Ddensse Lænsmand eller Stiftslænsmanden; thi det hedder d. 8de Juli 1561, at, da der havde været mangfoldige Klagemaal for Kongen, at mangesteds i Riøbstæderne var stor Uenighed blandt Menigheden, saa havde Kongen tilskikket sine Læns mænd, som boe næst hos Riøbstæderne, at skulle have samme udi Forsvar, nemlig (darende Lænsmand i Ddense) Esild Giøse saavel Ddense og Alsens, som Bogen (C. Tegn. ved R. R.); hvilket ligeledes gientages i Juni 1562 med Hensyn til Arild Ugerup (ibid. som Atl., 3, p. 450, da ansætter som Lænsmand i Ddense, og hvortil maaskee endnu kunde føies Peder Munk, 1563-64; thi Palle Ulfelds egentlige Lænsbrev paa Rugaard er, som det synes, først af 1564). 1563 udstedes der imidlertid kongelig Ordre, at der i Middelfart stedse skulde holdes tilstede en god Postkæpper og Postvogn (altsaa en af de saakaldte Enspæn-

dinger, der brugtes som Courerer og Sendebud og havde deres
 Navn af, at de, ligesom nærværende uegentlig saakaldte Ri-
 depost, førte i Enspænder eller Karriol, dog, som jeg for-
 moder, neppe med Kugle), som Dag og Nat kunde staae rede
 at flytte og føre de kongelige Postbud og Breve derfra og til
 Rudgarth (Aftst., p. 159), hvorfra de altsaa videre til Odense
 skulde befordres, og saaledes blev Lænsmanden paa Rugaard paa
 en vis Maade kongelig Postmester. 1564 taxeredes Rudgaards Læn
 for 50 Udbudsfnægte (C. Tegn.). S. A. fik Palle Ulfeld For-
 læningsbrev paa Rugaard (C. Reg.), hvad enten det nu blot
 var en Fornyelse paa et foregaaende Lænsbrev eller ogsaa han
 lige til den Tid blot havde været kongelig Foged eller Bicelæns-
 mand under den Odense-Lænsmands Overbestyrelse (cfr. 1559).
 1566 d. 12te Juli var Kong Frederik d. 2den selv paa Rye-
 gaard i Tjen (Resen, p. 163), hvorved her naturligtviis Ru-
 gaard forstaaes, og hvor Jacob Broffenhuus og Gregers Truid-
 sen aflagde ham Rapport ved deres Hjemkomst fra Sverrig,
 hvor de i Anledning af Fangerens Udløsning i Syvaars-Krigen
 havde været hensejndte; ligesom han ogsaa herfra igien d. 14de
 Juli med nye Ordres sendte dem tilbage til Sverrig. 1567
 fik Palle Ulfeld Pantebrev paa Rugaards Læn og man har
 endnu Jochum Beck's Revers til Kongen paa Palle Ulfelds
 Begne af 1567, da denne fik Rugaard i Pant (Boss. Reg. ved
 R. R.), hvilket han endnu havde 1569; thi i sidstnævnte Aar
 erholdt han Tienden af Veflinge Sogn (cfr. min Veflinge S. Hist.)
 og fik s. A. d. 3die Jan., som Embedsmand paa Rugaard, Dvitte-
 ring for 100 Daler, han havde betalt af Tienden af Veflinge
 og Skouby Sogne, „saa meget, som da i Laden var“ (af Kleven-
 feldts Saml. ved R. R.). 1570 nævnes Palle Ulfeld til Rudgaard
 blandt de Læns mænd, der Skat skulde oppebære (C. Tegn. ved
 R. R.); og beholdt han formodentlig saaledes Lænet indtil 1571,

skøndt han ikke videre omtales end, at der 1588 nævnes en Palle Christoffersen, som kaldes Idel, eiede Veierup og var gift med Giertrud, Stig Porses Datter (Atl. 3, p. 480; 6, p. 638), men som antages for at have været hans Broder (Hoffm. D. Adelsmd. 2, p. 217, Tab.), hvorimod han selv skal være død 1589 (Atl. 6, p. 630), hvilket dog maa være aldeles urigtigt (og bør uden Tvivl hedde 1571); thi allerede d. 13de Juni 1572 gift Jochum Beck, paa Palle Ulfelds Børns Begne, i Rette med Fru Margrethe Brokkenhuus, Palle Ulfelds Efterleverste, som havde stævnet ham i hans Myndlingers Sted at udlægge hende 1000 Daler, som Palle Ulfeld 1567 (da han altsaa ægtede hende) havde bebrevet hende til Morgengave efter hans Død, hvilke ogsaa Palle Ulfelds Børn paa Herredagen bleve tilfundne af deres Arvelod efter deres Fader at udrede (Klev. Saml. ved R. R.).

Hvad dernæst Lænets Historie under bemeldte Lænsmand, fra 1559 til 1571, er angaaende, da finder jeg derom antegnet, som følger:

1560 d. 1ste Jan. gjør Frederik d. 2den vitterligt, at han med Danmarks Riges Raads Raad 2c. sælger, skøder og afhænder til Jørgen Svab „vor og Kronens Gaard,“ Harritslesgaard, med dertil liggende Gaarde, Gods og Møller, hvilket Alt opregnes; d. 27de Jan. næst efter gjør Kongen vitterligt, at Jørgen Svab har betalt og fornøiet ham de 5000 Daler, som han var ham pligtig for Harritslesgaard og Gods, og giver ham derfor Qvittants. (Fyenske Register ved R. R.).

S. A. døde Bogense Byes Raadmand, Hans Bang, og s. A. levede Mads Jepsen, som ogsaa var Raadmand ibid. (cfr. 1591) og som formodentlig siden blev Borgemester; thi Bircherød siger, at Borgemester Mads Jepsen havde legeret 9

Fag Huus til Byens Fattige; begge vare de forresten gifte med den adelige Anne Clausdatter, der døde 1592 (Birch.).

S. A. havde Henning Jørgensen (Dvigov) til Sandager Trætte paa Herredagen i Odense med Jesper Daa til Enggaard om 2 Markeskiel, som dennes Fader, Jørgen Daa, havde ladet giøre giennem hiins Farsfaders (Henning Jørgensens) Enemærke (Klev. Saml. ved R. R.) cfr. 1501.

1561 d. 3die April gav Kong Frederik d. 2den Bogenſe By Privilegier (Birch.) eller confirmerede maaskee blot de gamle.

S. A. holdt Kongen Retterting hos sin Rigscontsler, Anton Bryſte, paa Langesø d. 25de Jan. i Overværelse af Hr. Jens Prang, Herredsprovst i Skouby-Herred og Sognepræst til Bisløf Kirke ic. (R. Rosenv. Domme, I, p. 290).

S. A. ligeledes d. 10de Aug. i Sammes Overværelse (l. c. p. 292).

1562 hedder det, at der henlaae en Jord til Præstegaarden i Bogenſe, som aarlig svarede 28 þ. (Geistl. Jordebog af 1571).

S. A. kongelig Ordre, at Bogenſe ſkulde komme Kongen til Hiælp med en Madſtat af 14 Sider Flæſt, $\frac{1}{2}$ Læſt Drekiød, $\frac{1}{2}$ Læſt Faarekiød, $\frac{1}{2}$ Tde Smør og 5 Læſter Ol (C. Tegn.).

S. A. bleve 6 Baadsmænd der af Byen til Flaaden udſkrevne (C. Tegn.).

S. A. døde Mette Juel, ſom var gift med den velbyrdige Jørgen Clausen i Bogenſe, der døde 1597 (Abildgaards Reifejournal).

S. A. var uden Tvivl Hr. Jens Berthelsen Sognepræst i Dre; thi vel anſættes hans Levetid til 1592; men der fortælles om ham, at han af Henrik Anefeld (til Dregaard, ſom døde 1583) fik en Gaard i Dre at boe paa, men da han, for at

giøre den til en retmæssig Præstegaard, lod den taxere til Skat i den svenske Krig (altsaa Syvaarskrigen fra 1563 til 70), blev Patronen vred og tog den fra ham igien, saa at han maatte drage til Bogenfse at boe (Blochs haandskr. F. G. Hist.); han er altsaa den Hr. Jens, der siges at have været Sognepræst i Dre mellem Hr. Sone og Hr. Hans Knudsen; cfr. 1491, 1500 og 1571.

S. A. døde Jesper Daa til Enggaard og blev i Sandager Kirke begravet (Atl. 6, p. 616).

S. A. døde Erik Madsen Bølle til Tersløse, Durebygaard og Elved (Hoffm. Fund., 8, p. 285; D. Atlas, 6, p. 175).

1563 paalægges Bogenfse ved Lænsmanden, Arild Ugerup (i Odense), at brygge 12 Læster VI af $1\frac{1}{2}$ Læst Malt til Flaaden (C. Tegn.).

S. A. fik Otto Brahe (til Elved) Kongens Gienbrev paa Gods i Bøvlinge Sogn og By (Voss. Reg.).

1564 mistede Præsten i Bogenfse Skouby Kongetiende, som hans Formænd i lang Tid (see 1549) havde oppebaaret (Geistl. Jordeb. af 1571; da her udtrykkelig staaer Skouby, saa er det vel en Feil af Pontoppidan, naar han vil, at Skamby Kongetiende 1549 blev tilstaaet Præsten i Bogenfse; thi det skal formodentlig ikke være Skamby, men Skouby).

S. A. skulde Bogenfse By stille 10 væragtige Karle til Kongens Tieneste (C. Tegn.).

S. A. skulde Byen levere en Fætaallieskat til Krigsfolket paa 6 Læster VI , 4 Læster Brød &c. (C. Tegn.).

S. A. skulde den komme Kongen til Hiælp med 1000 Daler Klippinge (l. c.).

S. A. var Hr. Knud Sognepræst i Haarslef (cfr. 1589).

S. A. befalede Kongen, at, da Degnen, Hans Knudsen, i

Woufflinge Sogn ingen Bolig havde, saa maatte han og Efterkommere erholde Kirkebolet i Woufflinge By med dets Tilliggelse til Degnebolig imod at svare Skyld til Kirken og holde Bopælen vedlige (Geistl. Jordeb.).

1565 var Bogenfe Byes Vaaben og Segl et lille Skib for fulde Seil (Atl. 6, p. 622).

S. A. skulde Byen komme Kongen til Hiælp med 300 Daler (C. Tegn.).

S. A. Kong Frederik d. 2dens Gieldsbrev til Anton Bryske til Langesø, hans Mand, Raad og Rigens Cantsler, paa 2253 Jochimsdaler, hvilke han (nemlig Bryske) havde udlagt til Kongens Ritmester (og næste Aar Lænsmand paa Hagenstov), Josva v. Dvalen, og hans Ryttere, for hvilke han blandt andet pantsætter ham Gods i Gadsbølle og Skalborg i Bispenberg-Sogn og Baag-Herred (Bosf. Reg.).

1566 skulde Bogenfe komme Kongen til Hiælp med 100 Daler Sølv og 100 Daler Klippinge (C. Tegn.).

S. A. fik Degnen i Bisløf Kongebrev paa en Ager i Bisløf Mark til et Degnebol og saaes i samme 8 Skp. Byg (Geistl. Jordeb.); eller med andre Ord: Kongelig Befaling, at, da Degnen til Bisløf Kirke ingen Degnebolig havde og Kirken skal have en Ager i Bisløf Mark, som Anders Tuesen i Bære haver og Hans Knudsen, Kirkeværger der sammesteds, med Underfundighed og vrang Beretning skulde have fæstet af Lænsmanden i Odense, Peder Munk, da skal samme Ager strax udlægges til Degnen og Degnen lade bygge en Degnebolig derpaa (C. Reg. ved R. R.).

S. A. døde Rigscantsler Anton Bryske paa Langesø, ugift, og s. A. blev hans Gravmonument oprettet i Bigersløf Kirke (Atl. 6, p. 617).

1568 blev hidtilværende Sognepræst i Guldberg, Hr. Lau-

rids Madsen, som efter nogle var født i Naarup, men efter andre var en Bondesøn fra Margaard (formodentlig Maegaard i Skaarup Sogn), af Fru Elisabeth Urne, (Hr.) Peder Lykkes Enke til Klingstrup, kaldet til Sognepræst i Skaarup og ham succederede formodentlig i Guldberg Hr. Mads Hansen, der nævnes som dette Steds Sognepræst 1576 og 81 (Blochs F. G. Hist.).

1569 d. 15de April gjør Prior Chr. Povelsen vitterligt, at efter den jus patronatus, han paa Klostrets Vegne har til Særsløv Kirke i Skouby=Herred, har han „den almindelige Byes=Skole“ i Bogenfse til Gavn og Forfremmelse samtykt og for sig og de efterfølgende Priorer i S. Knuds Kloster samtykker, at Særsløv Kirke og Sogn skal altid herefter have sin rette Sognedegn af Bogenfse Skole ic. (Diplomat. Lang. ved R. R.).

S. A. Hindsbholms Herredstings Vidne om Trætte mellem Johan Friis til Hesselager og Henning Dvigov til Sandager paa Jacob Wifferts Enke, Mette Rønnoy til Brolykkes, Vegne om deres Bønders Markeskiel (Dipl. B.).

S. A. (og ikke, som Atlas urigtig siger, 1596) døde bemeldte Henning Jørgensen Dvigov til Sandagergaard, 56 Aar gammel; han var gift med Birgitte Rønnoy, som døde 1590 (cfr. Rothes Efterm. 1, p. 351; Schönaus l. Fr. p. 794; Atl. 6, p. 616).

S. A. var Hr. Laurids Oluffen Sognepræst i Bisløf, havde til Hustru Giertrud Rasmusdatter, en Søn, Hr. Anders Lauridsen, der blev Sognepræst i Strø i Sicelland, og en Capellan, Hr. Hans Knudsen, der 1571 blev Sognepræst i Dre (Bloch l. c.).

1570 skal der have været Ildbrand i Bogenfse; thi ifølge Præsteindb. af 1755 er Indskriften paa en i Adelgaden liggende Gaard, opbyggt af Niels Bang, saaledes:

Der man skrev 1500 og halvfierdsindstyve

Den 1ste October, jeg vil det ikke lyve,

Da brændte Bogen af i en Glød;

Saa hjælp os Gud i al vor Sorrig, Modgang og store Nød.

Atlas henfører denne Inscription, som sagt, til 1550; men, da den Niels Bang, paa hvis Gaard den var anbragt, endnu 1591 (cfr. Atl. 6, p. 624) var med at give en Klokke til Raadhuset, turde 1570 vel være rigtigere end 1550 cfr. imidlertid 1575.

S. N. blev den gamle Prædikestol i Skouby Kirke skænket dertil af Harritslesgaards daværende Eier, Jørgen Svave (Hoffm. Fund. 5, p. 298). En Grund altsaa til den Formodning, at Kirken endnu (cfr. 1496) tilhørte Harritslesgaard, skøndt det ogsaa kan grunde sig paa, at det var den Kirke, hvis Gudstieneste han søgte og som han altsaa i denne Anledning ved sine Gaver fortrinligviis vilde pryde. Forresten er denne Prædikestol derved mærkværdig, at paa samme læses: *Sileant voces humanæ, ubi sonant divinæ* A°. 1570, og derunder følgende plattyske Oversættelse: *Wen Godt redet, so shal de ganze Welt de Mundt tho don unde tho-hören* (Præsteindb. 1755).

S. N. Kongebrev paa den Gaard i Rolsbauge, som Præsten til Guldberg selv iboer, at han den for Fremtiden som en ret Præstegaard maa beholde (Geistl. Jordeb.).

1571 d. 28de Mai døde den foromtalte Jørgen Svave til Harritslesgaard og blev med sin Frue, Catharine Svave, der døde s. N. d. 11te Oct., i Skouby Kirke begravet (Hoffm. F. 5, p. 297—98; Atl. 6, p. 619)¹⁾. Bloch siger derimod, at hun

¹⁾ Den Jørgen Svave, der i D. Atlas, 3, p. 471, nævnes som eiende Harritslesgaard 1584, var den Ovennævntes Søn. Han var i Sept. 1612 nyligen død i Haderslev „udi Indmaning“ og stod endnu i

hed Karen Farenbock og døde 1571. Det er urigtigt, naar man paa Grund af Epitaphium kalder hende Catharine Svave; thi hun var en Buchvald eller efter Bloch en Farenbock og kaldtes blot paa Grund af sit Ægteskab Svave.

S. A. blev Haarslef Kongetiende henlagt til Communitet i Odense (Hoffm. F. 5, p. 153).

S. A. blev Capellanen i Vigerslef, Hr. Hans Knudsen, Sognepræst i Dre og Hr. Simon blev igien Capellan i Vigerslef og Beflinge (Bloch l. c.).

S. A. nævnes Jens Baggi i Maaru, ligesom ogsaa Morusgade omtales (Coll. Lang.), formodentlig altsaa Morud og Morudgaarde i Vigerslef Sogn; dog er der ogsaa et Maare i Herrested Sogn.

S. A. skrev Anton Bryskes Søster, Sidsel Eilersdatter Bryske, Eskild Gises Enke, hvis Portrait hænger paa Frederiksborg, sit Testament paa Langesø (l. c.)

S. A. gav Otte Brahe (til Elved) og hans Frue, Beate Bille, Prædikestolen til Beflinge Kirke, hvorpaa deres Vaaben og Navne-Tiffres ere udhugne (cfr. Atl. 6, p. 618).

S. A. d. 9de Mai døde Otte Brahe (Eier af Elved) paa Helsingborg Slot, 53½ Aar gammel (ifølge Indskriften paa Epitaphiet i Raagerød Kirke i Skaane — i Alevensf. Saml. R. R.), og Axel Brahe succederede i Sammes Besiddelse.

S. A. kongelig Bevilling, at Præsten i Bispenberg maatte lade vogte og høre sit Dvæg over al Sognets Grund (Melbyes F. Præste-Hist. p. 76—77, hvor Kongebrevet findes, cfr. Hoffm. F. 5, p. 367). Det er uden Tvivl denne Bevilling, som skal være givet i Anledning af, at Kongen havde overnat-

Jan. 1614 ubegravet, da Sivert Grubbe, hans Creditor, havde „forbøden“ ham „Jorden“ (Alevensf. Saml. ved R. R.).

tet i Fuglevig Præstegaard, og som formodentlig i den geistlige Jordebog udførligere omtales, der atter i Aar har været gjort Fordring paa, som ogsaa tildeels gik igiennem.

S. A. tillægges Kongetienden af bemeldte Sogn (som 1554 blev tillagt Sognepræsten) de 4 Hørere i Odense Skole (Hoffm. F. 5, p. 153).

S. A. blev den geistlige Jordebog optaget, hvilken jeg ikke kan undlade herved i Extract at meddele og det ikke blot for Indtægternes og Sammes Bestaffenheds Skyld, men ogsaa fordi man deraf lærer Byernes Størrelse at kiende og endeel af Algerstifternes Navne, der i gamle Dage spillede saa stor en Rolle i Historien, da der med ethvert af dem var et Sagn eller en Historie forbunden, der nu tilligemed Navnene selv ved Udstiftningen aldeles ere forsvundne; thi, da Algerstifternes Navne, saasnart enhver Mand fik sin særskilte Lod, lidt efter lidt gik af Brug og forglemtes, saa forglemtes naturligviis ogsaa de Sagn, der vare bundne til Samme¹⁾. Ifølge bemeldte Jordebog var saaledes:

I Bogenfse Sognepræstens Jord og Rente den Tid:

En Gaard paa Torvet (see 1548), som skyldte aarlig $4\frac{1}{2}$ Å .

En Jord (see 1562), som aarlig afgav 28 ß .

Jordskyld af 2 Jorder i Byen, 8 ß .

1) Jeg erindrer mig saaledes heel vel, at, naar vi i min Barn- dom før Udstiftningen og Udparcelleringen vankede omkring i Skov og Mark og Eng, da spurgte snart den ene og snart den anden af mine ledsagere mig: veed han, hvorfor det hedder Tronagre, det Dommersædet, det Jomfru-Toft o. s. v.? og efter ethvert Spørgsmaal fulgte en lang, i det mindste for mit barnlige Øre høist interessant Fortælling; men, da jeg efter en Snees Aars Fraværelse i Skoler og saavel paa inden- som udenlandske Universiteter igien kom tilbage, vare Udstiftningen og Udparcelleringen længst fuldbendte, de gamle Fortællere vare døde og saavel Navnene, som Historierne, dem jeg længst havde

Jord ved Præstens Torne paa store og lille Steghøe til 6 Drug og 8 Skp. (3: 10 Tdr.).

Annex = Præstegaards Herlighed, som allerede tillaae Kaldet i de gamle (3: catholske) Bispens Tid.

Rente af Bogense By, 12 Å . Endelig reclamationes Skouby Kongetiende, som de forrige Præster havde havt, men som ham nu for 7 Aar siden er frakommet.

Skolemeesters 3: Rectors Rente af Bogense:

Jordskyld, 2 Å 4 ß .

Årlig Løn af Byen, 24 Å .

Skouby Degns Jord og Rente:

A. Jord:

3 Mosemarken Bygland (ved Kirkegaard, Kirkespiell, Hustofte og Lundelykke), 25 Skp.

3 Ellehauge Mark Bygland (ved Præstens Jord og i Fialsfors), 11 Skp.

3 Rierby Mark Bygland (i Kongens Lund, Thueholm, Astevong og Søndervong), 14 Skp.

svædt ud, for største Delen af den yngre Slægt aldeles forglemte. Ligeledes erindrer jeg ogsaa den Tid som Barn ikke blot at have hørt tale om, men ogsaa tildeels som Tilskuer og til Vogns at have deltaget i de stolte og storartede Fælledsjagter her paa Egnen, hvor man uden at afbrydes af Gærder og Grøfter kunde tumle sig til Hest i en Omkreds af flere Mile og hvor den meest maleriske Afverling af smaae og store Skovpartier, Hedeland, Moser, Agre, Søer, Rier og Krat i samme Grad frydede Diet, som Jagtens Glæder forlystede Sindet; men ogsaa det var ved min Hjemkomst forsvundet, de smaae Skovpartier vare ryddede, de store vare lustedede, Søerne vare udtappede, Hedejorden opdyrket og det ene Gærde og den ene Grøft og det ene levende Hegn efter det andet betog enhver Udsigt til det Hele, saa at den livsglade Poesi saa at sige aldeles var tilintetgjort af den Nyttebringende Prosa.

B. Rente:

Af Skovbye	19	Gaarde	19	Skp.	Byg	17	Gæs	4	Brød.
- Esfildstrup	10	—	10	—	9	—	1	—	
- Kierrebbye	13	—	13	—	13	—	=	—	
- Skorrup	2	—	2	—	2	—	=	—	
- Toffte	13	—	13	—	13	—	3	—	
- Branolth	1	Gaard	1	—	1	Gaas	=	—	
- Ellehauf	1	—	1	—	1	—	=	—	
- Ellegaard	1	—	1	—	1	—	=	—	
- Harrigløf	18	Gaarde	36	—	=	—	=	—	

og af Kirken $\frac{1}{2}$ Drtug Byg. Summa: $8\frac{1}{2}$ Drtug Byg, 57 Gæs og 13 Brød.

Guldberg og Sandager Sognepræsts Indkomster:

A. Annex-Præstegaards Herlighed haver været i de gamle Præsters Tid og er endnu.

B. Jord:

I den nørre Mark Bygland (i Roumosetoft, ved Welbye Stænte, i Nyefiærd, Russebusk, Wilkens Riær, Krogagre, Fruerhøi, Kirkelund og Langagre), $7\frac{1}{2}$ Drtug; Havreland (i Weifiær, ved Kirkeleed, paa Skindfiortels og Kuldagre), 36 Skp.; Boghvedeland (i Bruunholm og ved Kirken), $11\frac{1}{2}$ Skp.; Eng til 8 Læs og en lille Skov.

I den østre Mark Bygland (Tronagerfiærdt og Strigager, Skousbjerg, Barnemose, Lammehauge, Roumoseleed, ved Gaarden og bag Tosten), 7 Drtug og 3 Skp.; Havreland (Mottehøi, Toderup Mark og Roumose), 10 Skp.; Boghvedeland (Weylby Diel og Tronagre), 13 Skp., og Eng til 6 Læs.

I den Søndemark Bygland (Tullebjerg, Ottefiær, Hættestrud, Langager, Søndermose, Revldrups Mark og Lillielund), 8 Drtug; Havreland (Barnemose, Kempes Aævendings, Holgaard,

Jeglund og Brunled), 24 Skp.; Boghvedeland (Jeglund, Rødefær og Deenhut), 8 Skp., og Eng til 12 Læs. Men af denne Jord giver Præsten aarlig til Guldberg Kirke 3 Drtug 6 Skp. Byg og er derfor hans Vilkaar kun faare ringe.

Degnens Rente ibid. udgør:

Af Bøgelund	8	Gaarde	16	Skp.	Byg	8	Gæss	34	Brød
- Esterbølle	15	—	30	—	15	—	47	—	
- Smidstrup	4	—	8	—	4	—	12	—	
- Nordstov	4	—	8	—	4	—	9	—	
- Rolsbauge	4	—	8	—	4	—	24	—	
- Revldrups	2	—	4	—	2	—	18	—	

og af begge Kirker $1\frac{1}{2}$ Drtug Byg. Summa: Byg, $7\frac{1}{2}$ Drtug 4 Skp.; Gæss, 37, og Brød, 124 (hvilket sidste altsaa omtrent udgiorde 1 Brød hver 3die Dag).

I Elby og Melby Sognepræstens Indkomster:

A. Annex-Præstegaards Herlighed, som haver været til de gamle Præster og er endnu.

B. Bona mensalia: En Gaard i Svendstrup, hvis Herlighed dog er til Kongens Gaard i Odense (cfr. Hoffm. F. 5, p. 310).

C. Jord:

I Nørremark Bygland (paa følgende Skifter: Rilledam, Engemadt, Mellagre, Lundebecks Alger, Tronagre og Rudt), 4 Drtug og 5 Skp., samt Eng, 5 Læs.

I den søndre Mark Bygland (Elbypøth, Bekisagre, Lugebrønns, Korsveis, Keffshøis, Sarebiergs, Havredals, Flamefiærs, Lunde Thørnes, Lunde frogs og Lundebecks Alger), $6\frac{1}{2}$ Drtug og 1 Skp.; Havreland (Drtefiær, Møllehøi og Jullerup Dal), 1 Drtug 7 Skp., og Boghvedeland (Kinden, Lunde høi og Heden), 11 Skp., samt Eng, 1 Læs.

I den vestre Mark Bygland (Tostekiers, Landeveis, Griff's Ager, Kuldeager, Skiernekier, Kielegierde), 5 Ortug; Havreland (Heldt Ager, Leergræs, Brunebjergs og Lundemarks), 22 Skp., og Boghvedeland (Gunderspields Ager og Stye Ager), $9\frac{1}{2}$ Skp. Hans Sogne ere saaledes saare ringe og derfor er hans Bøn, at Kongen vil unde ham sin Part Tiende eller anden Hiælp.

Degnens Indkomst af begge Sogne:

A. Jord: Bygland (paa Lundebeis, Transbierres, Kulde-, Heldt-, Skiels- og Lunde-frogs Agre), 2 Ort. 3 Skp., samt Eng, $\frac{1}{2}$ Læs.

B. Degnerente:

Af Elby	9 Gaarde	18 Skp.	Byg	9	Giæs
- Lunde	9 —	18 —	9 —		
- Kile	3 Gd. 1 Huus	7 —	4 —		
- Melbye	12 Gaarde	24 —	12 —	24 Brød	
- Becke	1 Gaard	2 —	1 Gaas	2 —	
- Brønstrup	6 Gd. 1 H.	13 —	6 —	12 —	

og af begge Kirker $1\frac{1}{2}$ Ortug Byg. Summa: Byg, 8 Ort. 3 Skp.; Giæs, 41, og Brød, 38; hvorhos det beklages, at der af Elby Sogn er frakommet 8 Ploughbrød af hver Gaard (?) og af Melby S. 6 Brød af hver Gaard. (Er denne Angivelse rigtig, da har Degnen oprindeligiis omtrent havt 1 Brød om Dagen at fortære).

Haarslef Sogneskalds (Sognepræst: Hr. Niels Knudsen cfr. 1540) Indtægter, nemlig Jord:

I Mellemmarken Bygland (paa følgende Agerstifter: Kirken, Bagen, Bregnemose, Raffnebjerg, Drne, Genemærke, Præstetorn, Thømse, Hans Olsens Stie, Farsbølle Kirkevei, Bagenet, Thornholm), 9 Ortug 3 Skp.; Eng, 10 Læs, samt en liden Englaaning.

I Hiortebierg Mark Bygland (Raffellykke), 2 Skp., og Boghvedeland (Liongbierg, Bertels Knæs og Skierdiel), 20 Skp.

I Gullykkemark Bygland (Sandet, Lundsbiere, Per Hansens Lykke), $1\frac{1}{2}$ Ortug $1\frac{1}{2}$ Skp., og Boghvedeland (Sandet, Lundsbiere, Magaardslund, Ravnepiere, Hvenvødt, Strømmen, Laabølmod, Maderup Skæl, Gullykkebiere, Rienthul, Giedefier, Thuefier), 57 Skp.

I Vestermark Bygland (Præstemose, Agertoft, Præstholm, Thrundager, Katager, Diilholm, Gaffnby Kirkevei, Hovik Agre), 6 Ortug 3 Skp., og Boghvedeland (Katagre, Dussisholl, Dndebæk, Diilholm), $9\frac{1}{2}$ Skp., samt Eng, 5 Læs.

I Gammelby Mark Boghvedeland (Sarebiere, Snogsagre, Kallehauge, Rørsebroe, Knorreabæk), 31 Skp.; Eng, 4 Læs, og 2 Hauer (o: Hauger) fulde.

I Eilskov Mark Boghvedeland, 6 Skp.

I Haasløf en Hauge norden Kirken og 1 Gadehuus med 2 Stk. Jord til, hvori saaes 2 Skp.

Derimod er frakommet Præstegaarden:

a) et Bolig, beliggende norden op til Haasløf Kirke. Dette frakom 1527, da Hr. Niels Eriksen mistede Kalbet, og blev 1532 paa Degnens Vidnesbyrd hævdet til Kirken, som den tilhørig (cfr. 1532); og

b) en Agre paa Gullykkebiere.

Degnens Indkomster ibid.:

A. Jord:

Haasløf Kirke har 2 Mensal (Marsel?) Jord over al Haasløf og Farsbølle Grund og paa samme Jord staaer Degneboligen og er paa samme Jord et Skouby Herredstings Vidne af 1532.

I Hiortebierg Mark Bygland (Suderkeile, Sandhøi, Liongen, Skierdiel), 1 A (o: 2 Ortug) og $\frac{1}{2}$ Skp., og Boghvedeland (Liongen, Hiortebiere), $4\frac{1}{2}$ Skp.

I Gullykke Mark Bygland (Soffrerne, Strømmen, Rindtved, Lundsbiørg, Sandet og Bregnemose), 3 Drtug 2 Skp., og Boghvedeland (Lufier, Gullykke, Thingvongen og Raffnebiørg), 7 Skp., samt Eng, 1½ Læs.

I Mægemarken Bygland (Dalsager, Trunager, Tøgmose), 16 Skp.; Eng, 2 Læs, og nogen Egestov.

I Søndermark Bygland (Østerliær, Udzerstoft, Hoffvidt, Tornhøi, Katagervaa, Havreager, Diilholm), 1 & 3 Skp., og Boghvedeland (Lindebiørg, Riisbiørg, Gammeljord), 11 Skp., og Eng, 3 Læs.

I Gammelby Mark Boghvedeland (Saundtsvraa, Snogsager, Egehoved, Leerbæk, Elnetoft, Smedetoft, Nyerudt), 15 Skp.

Fremdeles er der ogsaa i Gammelby Mark 2 Agre, som ere dømt til Kirken, og gives deraf til Kirken i Landgilde 1 & Byg.

B. Degnerente:

Alf Haasløf	17	Gaarde	34	Skp.	Byg
- Farsbølle	8	—	16	—	
- Bierne	12	—	24	—	
- Understoven	11	—	22	—	
- Skoffsgaard	11	—	22	—	
- Nagaarde	2	—	4	—	
- Egelskoff	14	—	28	—	
- Hølsø	4	—	8	—	
- Gammelby	18	—	36	—	; og Kirken 1 Drtug Byg.

Summa: 16½ Drtug Byg og 2 Skp.

Særsløf Sognekalbs Indkomster:

Sognepræstens Jord:

I Sønder- og Vestermark Bygland (paa følgende Agerskifter: Klagsagre, Kragespiøldsager, Søndergaardager og Afsager), 5 Drtug, og Boghvedeland (paa Faarested, Sonupsland, Bisbiørg og Evggh), 11 Skp., samt Eng, 1 Læs.

I Østermark Bygland (paa Riffvertofte, Skyttens Loft, Møllerhøi og Buerled), 9 Drt. og 3 Skp.; Havreland (paa de to førstnævnte Steder), 3 Drtug; Boghvedeland (paa Møllehøi, Steenfisteager og Ellebæksager), 13 Skp., og Eng, 6 Ræs.

I Nørremark Bygland (paa Kirkeager, Kirkeledsager, gammel Kirkegaardssager og Mandemose Ledss Ager), 6½ Drtug; Havreland (paa Skadens Ager), 1 Drtug, og Boghvedeland (paa Havreholm), 20 Skp.

I Svenstrup Mark Boghvedeland (paa Drtefier, Gaarbov og Lille Mark), 13 Skp.

Derimod giver Præsten aarlig 14 R (see 1541); haver derfor intet Bederlag og beder derfor om Forløsning.

Degnen haver ingen Degnebolig, men derimod de saakaldte Leerfrogsagre, som udgør 8 Skp. Bygland.

Degnerenten udgør:

Af Himerslouff	12	Gaarde	24	Skp.	Byg
- Serlouff	8	—	16	—	
- Svenstrup	5	—	10	—	
- Asteby	7	—	14	—	
- Rosterslouff	11	—	22	—	
- Esterbøll	6	—	12	—	
- Maderup	7	—	14	—	
- Moruppe	6	—	12	—	
- Toderup	5	—	10	—	
- Glarstrup	3	—	6	—	og Kirken 1 Drtug
Byg. Summa:	12	Drtug	8	Skp.	Byg.

Bigerslef og Beflinge Sognepræsts Indkomster:

a) Mensalia: 1 Gaard i Torup, Herligheden til Bislef Præstegaard; har været fra gamle Bispens Tid og er endnu. Annex-Præstegaards Herlighed har været til Sognepræsten i gamle

Bispens Tid og er endnu. Præstegaarden har et Stykke Skov, liggende ud med Langesøe Søe, kaldet Præsteskoven.

b) Jord:

I den østre Mark Bygland (paa følgende Skifter: Arelbjerg, Smedetofte, Kiellingager, Estelund, Hoffsåger, Mølleddam, Drvadzager, Drvadzhunlvei, Møllebæk, Høffven, Lambaffve, Thvisløkke), 6 Drter 2 Skp., og Havreland, 4 Skp., og Eng, 3 Læs. I Farstrup Lykke Bygland (Bryndzager, Høilykkegierde, Brinkstykke, Krogen, Ringelen, Kirkestie, Dam, Lundhøi, Wadkieltost, Naen, Nagaarde, Kremperompe), 3½ Drte 5 Skp.; Boghvedeland (Bøgebierg), 2 Skp.; Havreland (i Farstrop Mose), 8 Skp., og Eng, 24 Læs.

I den vestre Mark Bygland (Taufflen, Løkkeleed, Straabierg, Præstebierg, Ballens Krog, Farstrop Stente, Torvegrave, Bagenhøi, Gaarboe, Piilager, Gundmose, Strubbe, Keffhale, Havrebierg, Hestebierg, Thuvebierg, Rødholm), 10 Drt. 3 Skp.; Havreland (Woldeigbæk, Mourudzhvei, Dans Naevending, Kullebæk), 1 Drt. 5 Skp.; Boghvedeland (Woldeig, Riilsmat, Svendsbierg, Ridzhkrog, Dnssevei, Smørøraae, Løkerudt, Røgeflougseig, Braaleed), 38 Skp.; Eng, 10 Læs.

I den norre Mark Bygland (Kirken, Borrebækstofte, Sandhøi, Gaaseland, Kiellebyevei, Piilager, Kiellebylykke), 4½ Drt. 26 Skp.

I Farstrup Mark Bygland (Waadager, Bjørnemose, Waddiel, Langager, Woldkielletost, Jernmose), 62 Skp.

I Wisløf Mark Havreland (Fleggen, Kiellbybierg, Brede Brov, Lille Brov, Kollryg), 33 Skp.

I Farstrop Mark Havreland (Kirkebroe, Sorteholm, Jernmose, Woldkielleleed), 14 Skp.; Boghvedeland (Wodager, Korsbøi, Store Kierdt, Bovensevei, Grønvei, Lykkehjørne), 49 Skp.; Eng, 17 Læs. Summa: Bygland, 11½ Drt. 4 Skp.; Havreland, 2 Drt. 7 Skp., og Boghvedeland, 49 Skp.

Degnens Indkomst af Wisløf Sogn:

a) En Ager til 8 Sfp. Byg paa Wisløf Mark (cfr. 1566).

b) Kornrente af Sognet:

Af Kielby	6 Gaarde	12 Sfp.	Byg
- Wisloff	9 —	18	—
- Tverstov	4 —	8	—
- Amagher med Kul-			
lemose	4 —	8	—
- Sverup	2 —	4	—
- Graverhuus, Ulstrup,			
røde Mølle ic.	5 —	10	—
- Møllegaard	4 —	8	—
- Nellesmose	1 Gaard	2	—
- Blesbjerg	1 —	2	—
- Hausted	1 —	2	—
- Rydmølle	1 —	2	—
- Ballen, 2 Gaarde			
og 1 Huus	2½ Gaarde	5	—
- Togerudt	9 —	18	—
- Himmelstrup	1 Gaard	2	—
- Elverudt	2 Gaarde	4	—
- Morudt	8 —	16	—
- Smørhuset	1 Gaard	2	—
- Skousgaarde	3 Gaarde	6	—
- Hausgaard	1 Gaard	2	—
- Farstrup	13 G. 1 H.	27	—
- Aagaard	1 Gaard	2	—
- Rue	13 G. 1 H.	27	—
- Siorudt	1 Gaard	2	—
- Speilborg	1 —	2	—

Af Skovhuus	1	Gaard	1	Skp.	Byg
- Langesøe	1	—	6	—	—

Kirketienende 1 Drtug o: 12 Skp. Byg.

Summa: 17½ Drtug Byg. Derimod er ham frakommet Plougbrød og Paasterente, som de andre Degne have faaet før ham.

Degnens Indkomst til Bøflinge:

a) Jord: Bygland (i Høvigmark, Bravighytte, Esterbøllemark, Bøflingemark og Lindebiergmark), 5 Drt. 4 Skp.; Havrelønd (i Bedemark), 4 Skp.; Bøghvedelønd (i Røstersløuf Mark og paa Lindebierg), 11 Skp.; Eng, 10 Læs, og 1 Skovskifte med nogle unge Riisbøge paa.

Degnebolig, hvis Herlighed dog hører til Kongsgaarden (o: Rugaard).

b) Kornrente af Sognet:

Af Høvidt	5	Gaarde	10	Skp.	Byg
- Høvigmølle	=	—	1	—	—
- Skovhuset	=	—	1	—	—
Bøfflinge	20	—	40	—	—
Riøbestov	3	—	6	—	—
- Tøffring	3	—	6	—	—
- Sæfferudt	8	G. 2 H.	18	—	—
- Kongbleed	1	Gaard	2	—	—
- Bedhe	12	Gaarde	24	—	—
- Hieboe	7	—	14	—	—
- Elvidt	1	Gaard	½ Drt.	—	—
- Rudgaardt	1	—	½ Drt.	—	—
- et Gadehuus	=	—	24	ß	—
- Bøffling Kirke	=	—	1	Drt.	—
- Nyemølle	=	—	2	Skp.	—

Summa: 12 Drt. 4 Skp. Byg.

Sønder søe Sognepræsts Indtægter:

Jord:

I Søndermark Bygland (paa følgende Agerstifter: Skindeleed, Moseland, Reppiis Dam, Boesland, Stangeager, Maglehøi, Steenhøi, Biigbæk, Kirkestie, Lykkegierde), 10 Drt. $1\frac{1}{2}$ Skp.; Havreland (Fullebæk, Naretoft), 19 Skp.; Boghvedeland (nederste og øverste Holm), 14 Skp., og Eng, 10 Læs.

I Vestermark Bygland (Tostefier, Kirkestie, Grandgdiil, Lundsberg, Hiortefiersbjerg, Langelier, Skindehøi, Snæffeager, Truunager), 7 Drt. 10 Skp.; Havreland (Stærrehøi, Driglef Stænte), 17 Skp.; Boghvedeland (Brandgylffe, Bruhøi), 10 Skp.; Eng, 8 Læs.

I Nørremark Bygland (Tosteaagre, Staffarholm, Stineslund, Krogsagre, Arelhøi, Hollefier, Ravneholm, Ravnebjerg, Tyrnehøi, Grønrygg, Faverske Tvedt, Allese Bierg), 10 Drt. 9 Skp.; Havreland (Sandvaadsbjerg, Sviinfiersriis, Danneager, Komose), 41 Skp.; Boghvedeland (Steilehøi, Hornfisthøi), 22 Skp.; Eng, 6 Læs.

Degnens Jord og Rente:

a) Jord: En Ager paa 5 Skp. og en Huustofte paa 2 Skp.

b) Rente:

Al Sønder søe	37	Gaarde	37	Skp. Byg	37	Gæs
- Dridgloff	13	—	13	—	13	—
- Wegby	11	—	11	—	11	—
- Segeruppe	7	—	7	—	7	—
- Kirken 1 Drtug Byg.	Summa: Byg, 6 Drt. 8 Skp., og Gæs, 68 Stk.					

1571 maa allerede Otto Emmiksen have udløst Palle Ulfeld eller hans Arvinger af Pantet i Rugaard; thi han skulde s. A. have Rugaards Læn i Pant for 4000 Jochumsdalere

(see infra) og havde det endnu saavel 1573 (Atl. 3, p. 475 — da han i C. Reg. kaldes Otto Emmichsen, Mouritz Søn, og Embedsmand paa Rudgaard) som 1574, ja formodentlig lige til 1579. Af de forskiellige Otto Emmichsønner, der den Tid levede — (saavidt jeg veed, var der En af dette Navn paa Raarup i Ellinge Sogn f. Ex. 1598. Atl. 6, p. 699, en Anden paa Steensgaard f. Ex. 1594. Atl. 3, p. 591, en Tredie paa Margaard f. Ex. 1573 (min S. Hist.), en Fierde paa Skousgaard (gift med Anne Bilde. Hoffm. D. Bd. 3, p. 323. Tab. 1), en Femte paa Kessøe (i det Slesvigske; gift med Anne Biørn, men som dog alt synes at være død 1558. Altsf. p. 193; Hoffm. F. 6, p. 115; Atl. 7, p. 203) og nu endelig en Siette paa Rugaard) — var Ingen saa mærkværdig, som Otto Emmichsen paa Steensgaard, den han siden 1566 synes at have eiet, ligesom han ogsaa synes at være den Samme, der 1573 eller saa ved Paa eiede Margaard i Bigersløf Sogn, siden det hedder om ham, at han kort efter kom i Trætte med Bryssterne, som netop den Tid eiede Margaard, og at han i den Anledning skød Karen Brysstes Foged (= Ridefoged eller Forvalter) ihjel over en Trætte, de havde sammen paa Tinge, hvorfor han i nogle Aar sad arresteret paa sin Gaard, og ligesom han formodentlig ikke for sin Dyds Skyld har Navn af den Onde, saaledes tog han ogsaa tilsidst en ond Ende, idet han i Juli 1594 blev myrdet i sin Seng paa Steensgaard af sin Dreng og sin Kof; Drengen undkom, men Koffen blev rettet og lagt paa 4 Steiler ved Salling Herredsting; forresten blev hans 3die Frue, Dorthé von Hesten, Otto Rankaus Enke, beskyldt for at have forledet Morderne til denne Misgierning (Atl. 3, p. 591; 6, p. 817). Om det nu var denne D. Emmichsen, der var Lænsmand paa Rugaard og for en Tid Eier af Margaard, tør jeg vel ikke med Visshed afgjøre, da jeg ingen gene-

alogist Tabel over Emmikfønnerne har ved Haanden; men jeg maa dog tilstaae, at jeg betvivler det aldeles; thi Lænsmanden paa Rugaard kaldes bestemt i Lænsbrevet Mouris Søn, hvorimod den paa Steensgaard snarere synes at have været en Søn af Anders (altsaa formodentlig den Anders E., der ogsaa eiede Dregaard eller rettere havde Samme i Pant 1535, var Lænsmand paa Næsbyhoved 1537—40 (Borgruin. p. 47) og 1548 skrev falske Breve), ligesom den paa Nessø uden Tvivl var en Søn af Erik; hvad endelig Karen Brysse angaaer, da er det vel vist nok, at hun var Carl Brysse til Margaards Søster; men hun var derhos gift med Jøer Lunge til Tirsbek og boede 1590 paa Østrupgaard ved Faaborg, der altsaa ligger langt nærmere Steensgaard end Margaard og hvor der altsaa ogsaa var lettere Leilighed til at komme i Trætte med ham end her. Man kan desuden være saa meget vissere paa, at det ikke var D. Emmiksen til Steensgaard, der var Lænsmand paa Rugaard, som det hedder i R. Brahes Mscr. Nr. 300, at 1579 d. 24de Aug. eller S. Bartholomæi Dag blev Otto Emmiksen, som havde Rugaard (i Forlæning), i sin Sogneskirke begravet, og skøndt vi nu af denne Efterretning vel ingenlunde erfare, hvad det egentlig var for en af de mange samtidige D. Emmikfønner eller hvilken egentlig den Sogneskirke var, hvori han blev begravet, saa see vi dog af ovenstaaende tilfulde, at det ingenlunde var D. Emmiksen den Unde til Steensgaard, da han, som sagt, først 1594 blev myrdet. Holde vi os altsaa til Lænsbrevets Ord, at han var Mouris Søn (maaskee den Mouris E. til Jersbauge, der var gift med Anne Ulfeld (Hoffm. D. Bd. 2, p. 217, Tab.), skøndt hun først synes at have levet 1618), da var det vistnok den Samme, der var gift med Margrethe Ranzau og allerede 1572 havde faaet Gudum Kloster i Pant for 8000 Daler (Atl. 5, p. 847). Da jeg imidlertid forgæves søger dette Ægtepar paa den Kant-

kaufte Slægtetavle, formoder jeg, at denne Margrethe Rangkau maaskee har været Enke efter den Jesper Rangkau, der 1559 havde Skodborg i Forlæning (Atl. 5, p. 715) og som formodentlig igien er den Samme, som Caspar Rangkau, der var Befalingsmand paa Flensborg og døde 1562 (Hoffm. l. c. 1, p. 71, T. 2., § 2). Den hele Tvivl opløses endelig, i det mindste for største Delen, ved et Document i de Klevensf. Saml. af 24 Aug. 1571, hvori Otto Emmiksen til Røffø kiendes at have et Brev fra Kongen paa Rudgaard, lydende, at han har det i Pant for 4000 Tofimsdalere (en Tofimsdaler var 2 Lod Sølv og gældte 24 Lybsk Skilling; Helvaderus's Sylva Chron., 2, p. 38—39), men at han ikke havde fuldgjort Summen paa 150 nær og 8 Daler og 2 sk og 2 Alb. Lybsk, hvorfor han forpligter sig til ikke at annamme Gaard eller Læn, førend han forstikker samme Penge til Renteriet og det Pantebrev, som sal. Palle Ulfeld havde paa Rudgaards Læn, til Cancelliet (R. R.).

Hvad Lænets Historie under denne Lænsmand, fra 1571—1579, er angaaende, da har jeg derom fundet Følgende antegnet:

1572 henlægges Haarslef Kongetiende til Hospitalet i Odense, ligesom Vigerslef (Hoffm. F. 5, p. 62, cfr. 153. 147. 319); dog er det noget tvivlsomt, hvilken af dem det var eller om det var dem begge.

S. A. bestemmer Kongen, at, da Sognepræsten til Særsløf Kirke (som, underligt nok, siges at ligge i Bog-Herred) beklager sig, at Prioren til S. Knuds Kloster havde paalagt ham at udrede de 14 sk aarlig til Skolemesteren i Odense, som efter gangbar Mynt udgjorde $4\frac{1}{2}$ Daler og 8 sk, uagtet Fundatsen tilholdt, at de skulde udredes af Kirkens Rente, saa fritages Præsten for Fremtiden, imod at Kirkeværgerne svare dem af Kirkens Indkomst (Hoffm. F. 6, p. 255; Bloch, 1, p. 243—44).

S. A. Jørgen Marsvins Gienbrev til Kongen paa Gods i Alfteby i Særsløf Sogn (Voss. Reg.).

S. A. kongelig Befræstelse paa Bispenberg Kongetiendes Henlæggelse til Hørerne i Odense (Hoffm. F., 5, p. 62; cfr. 1571).

1573 skal Hans Jespersen have været Præst og Provst i Bogenf (Birch.); maaskee den Samme, som Andre kalde Hans Jørgensen og som døde af Pest 1584.

S. A. døde Sognepræsten i Haarsløf, Hr. Hans Thomesen (Blochs haandskr. F. Geistl. H.), der dog nøie maa skielnes fra den Hans Thomesen, der omtrent paa samme Tid var Forfatter eller Udgiiver af vor saakaldte ældste danske Psalmebog (Pontopp. 3, p. 437); et Navn, den dog egentlig ikke fortjener, da vi allerede havde danske Psalmebøger fra 1528 (see Dänische Bibl., Bd. 9).

S. A. Niels Nielsens Skødebrev til Kongen paa en Gaard i Faarsbølle, Skouby (læs: Haarsløf) Sogn (Voss. Reg.).

S. A. udstede Sophie og Hans Daa (til Enggaard o: Gyldensteen) deres Panteobligation (til hvem siges ikke) paa 3000 gode Joachimsdalere (Gyldensteens Arch.)

S. A. d. 21de Mai var F. Anne Stisdatter (Pors), Jørgen Daas Efterleverfke, stiftet paa Rettertinget paa Dronningborg og havde stæbnet sine Sønner, Hans og Knud Daa, i Rette, fordi de nogen Tid siden forleden uden al Dom og Rettergang havde frataget hende Enggaard. Hun fremlagde F. Sophie Daasdatters, Otte Hvides Efterleverfkes, Skødebrev (Hyndesrup 1565) til hende og hendes Børn (F. Sophie Daasdatters Broderbørn) paa Enggaard og Enggaards Mølle med 4 Gaarde i Skouby-Herred samt Sammes Følgebrev til hende (Enggaard 1571) paa Enggaard med 8 Gaarde og Enggaards Mølle. Hans Daa og Knud Daa meente, at de havde deres Lod og

Part i Gaard og Gods, fordi det var „til dennem indløst og kjøbt med deres fælleds Penninge og de selv desligeste have udlagt en stor Sum Penninge og derudover sidde udi stor Gæld for samme Gaard og Gods.“ Dommen blev, at Hans Daa og Knud Daa skulde strax afstaae fra Enggaard og Gods (Klevenfeldts Saml. af Rigens Dombog — ved R. R.)

S. A. Stævning fra (Sophie Daa) Otte Hvides Enke (Otte Hvide til Hynderup var nemlig død 1562; Atl. 6, p. 648) til Erik Rud (paa Fogelsang) at møde for Rigens Raad betræffende Enggaard (o: Gyldesteen) og Morudgaarde, som Fru Anne Stigsdatter med Magt og Vold havde frataget hende (Gyldesteens Arch.).

S. A. d. 27de October var Jørgen Clausen i Bogense skiftet paa Rettertinget i Kolding og havde stævnet F. Anne Stigsdatter til Østrup i Rette for en Gaard i Smidstrup (i Guldbierg Sogn). Han fremlagde F. Karene Knudsdatters (Gyldestiern, Jørgen Daas Enke) Gavebrev af 1524, lydende, at hun havde undt og givet, skjødet og afhændet til hendes kære Gudson, Jørgen Clausen, Claus Ericksens Søn i Bogense, hendes Gaard i Smedstrup i Guldbierg Sogn (Klevenfeldts Saml. af Rigens Dombog — ved R. R.; see nedenfor u. A. 1574).

S. A. synes Otto Emmiksen at skrive sig til Margaard. (min Vigerslef S. Hist.).

S. A. eiede de svenske Bannere Gods i Bispenberg Sogn (Geneal., S. 1).

1574 skjødede Erik Rud til Fuglsang (død 1577; Atl. 3, p. 585) en Gaard i Faaborg til Hans Daa paa Enggaard (Gyld. Arch.).

S. A. faldt Høiesteretsdom, hvorved Anne Stigsdatter til-

fiendtes Enggaard, medmindre Sophie Daa (Otte Hvides Enke) kunde bevise, at Samme var hende tilsvoren (l. c.).

S. A. d. 12te Juni faldt der Dom paa Rettertinget ang. Gaarden i Smidstrup, at, efterdi den ikke havde fulgt Jørgen Clausen i F. Karene Knudsdatters og Jesper Daas levende Liv, da burde hans Skiødebreve (han havde paa Samme) døde og magteløse at være (Klevenfeldts Saml. af Rigens Dombog — ved R. R.).

S. A. d. 11te Dec. var F. Anne Stisdatters til Østrupgaard visse Bud, Mads Hemmingsen i Esterbølle, skiftet paa Rettertinget (paa Tryggevelde), for hvilket hun havde stævnet sin Søn, Hans Daa, for han skulde udlægge og retgiøre hende den af ham oppebaarne Anpart af Enggaard og Enggaards Mølle m. m., siden hun slap Gaarden. Kongen og D. R. R. havde tildømt hende Enggaard at skulle strax indrømmes hende af Hans Daa og Knud Daa, hvilket ikke var skeet, „men er noget af samme Gods pantsat, saa hun det ikke bekommet haver.“ Hans Daa beviste ved et Brev af F. Sophie Daa (Hynderup 1573) og et Tingsvidne af Skouby-Herreds Ting (af samme Aar), at han af hende havde faact Raadighed over Godset, og meente derfor, at F. Anne Stisdatter burde tiltale F. Sophie Daa og ikke ham (Klevenfeldts Saml. af Rigens Dombog — ved R. R.).

1575 d. 9de Juni var Erik Rud til Fuglsang, D. R. R., skiftet paa Rettertinget paa Kiøbenhavns Slot paa F. Sophie Daas Begne og havde stævnet F. Anne Stisdatter, Jørgen Daas Efterleverske, i Rette for et Skiødebrev, F. Sophie Daa havde givet hende paa Enggaard med 8 Gaarde og en Mølle, hvilket Skiøde skulde medføre, at F. Sophie Daa selv skulde beholde Gaard og Gods i hendes Livstid, og nogen Tid efter skulde F. Anne Stisdatter have ladet hende „fenglich“

indsætte paa Enggaard og der afnødt og aftrunget hende et Følgebrev, efter hvilket hun strax havde annammet og tilholdt sig Enggaard og Enggaards Gods og endnu forholdt hende det; da Sagen var indstævnet for Kongen og Rigsraadet til den sidste almindelige Herredag paa Kiøbenhavns Slot, skulde F. Anne Stigsdatter have forforet og benægtet, at det skulde aldrig bevises, at hun havde fængslet F. Sophie Daa eller aftrunget hende samme Følgebrev, hvorfor Godset var tildømt hende, hvilken Dom Erik Rud meente at være forhvervet ved vrang Underviisning. Erik Rud berettede, at de 8 Gaarde ikke havde fulgt Skiødet og Følgebrevet; alligevel lod hun forhugge Skovene, som laae til disse Gaarde, endog Sagen var indstævnet og stod i Trætte. F. Anne Stigsdatter lagde i Rette F. Sophie Daas Skiødebrev (Hynderup 1565) til hende og hendes Børn paa Enggaard og 4 Gaarde og et andet Skiødebrev af hende (Hynderup 1565) paa andre 4 Gaarde (en i „Mou-rødt,“ en i „Nørrstouff“ og 2 i Smedstrup) samt F. Sophie Daas Følgebrev (Enggaard 1571) paa Enggaard og de 8 Gaarde; hun gav tilkiende, at hun havde faaet Kongens og Rigens Raads Dom paa Enggaard, Mølle og 8 Gaarde (Dronningborg 1573), samt at Erik Rud havde stævnet hende til sidste Herredag og at da Gaard og Gods var hende tildømt (1574). Erik Rud lagde i Rette et Klagebrev, udgivet i Odense d. 13de Jan. 1574, lydende, at F. Sophie Daa til Landemode i Odense gav Last og Klage, at F. Anne Stigsdatter for nogen stakket Tid siden havde bekommet hendes Hovedgaard, Enggaard, med noget mere Gods, „som hun haver gjort hende lidet Skiel og Fyldest for,“ og hun skulde dog selv beholde det hendes Livstid „og at hun lovede hende meget Godt, men det Gode, hun beviste hende derfor, da lod hun sætte hende ind og leed hun stor Hunger, Kummer og Sult, som hver Mand

vel vitterligt er, og, imidlertid som hun saa sad fangen og forgesuld, lod hun skrive et Følgebrev, hvorledes hun vilde det have, og lod læse det for hende, ligesom hun selv vilde; thi hun sad baade udi Mørk og hendes Dine ere meget dumme, saa hun ikke selv kunde læse det;" F. Anne Stisbatter lovede hende da, at, dersom hun vilde besegle dette Brev, da vilde hun lade hende ud af Fængsel, saa hun maatte drage og være, hvor hun vilde — endvidere et Brev af Hans Daa til „Orthe," ifølge hvilket bl. A. F. Sophie Daa sad fangen „udi et Kammer, kaldes Spejlsberg" — endvidere et Tingsvidne af Skouby-Herreds Ting af 25de Aug. 1574 ang. at F. Sophie Daa selv kom til Tinget og gav Last og Klage paa, at F. Anne Stisbatter havde fængslet hende — og endelig et Brev, som Hr. Hans Jespersen, Sognepræst i Bogenf og Herredsprovst i Skouby-Herred, Hr. Hans Jacobsen, Capellan i Bogenf, Hr. Anders Jonsen ibidem, Jep Madsen, Borgemeester, Peder Lauritsen, Raadmand, og Christopher Jensen, Borger ibid., havde udgivet og forseglet, lydende, at Hr. Mads Hansen for dem havde vundet, at det var ham vitterligt, at Fru Sophie Daa var fængsling anholden, „saa hun ikke maatte komme enten til hendes Sogneskirke eller andensteds," og at han havde berettet hende tvende Gange „udi et Kammer, kaldet Spejlsborg," samt at det var ham fuldvitterligt, at Følgebrevet paa Enggaard fik F. Anne Stisbatter „i den Midlertid, men (o: medens) Fru Anne Stisbatter havde ladet slaae Vindebroen op for Fru Sophie Daa." — Ifølge Dommen skulde de 8 Gaarde angeløst følge Erik Rud og han nyde og beholde dem efter hans Skøde- og Kiøbebrevs Lydelse (Klevenfeldts Saml. af Rigens Dombog — ved R. R.).

S. A. og samme Dag var Knud Daa skiftet paa Retteetinget paa Kiøbenhavns Slot og havde stævnet Erik Rud i Rette, for at

han havde taget hans Farsøster, F. Sophie Daa, af hendes Gaard, Hynderup, „og hun endnu skal være hos hannem med alt hendes Gods udi Forsvar“ imod Kongens Brev, at, efterdi han var hendes Bærge, skulde Ingen maatte pante eller fiøbe med hende af hendes Gods og Eiendom uden hans Villie og Samtykke. Knud Daa meente, at han ikke havde givet sin Farsøster Marsag til at tage sig anden Bærge, og lagde Kongens ovenanførte Brev i Rette¹⁾. Erif Rud berattede, at F. Sophie Daa „var ved hendes gode og rette Forstand indtil hendes Dødedag og ikke var affindig,“ som Knud Daa havde ladet berette for Kongen, og at Knud Daa heller ikke var hendes næste „baaren Bærge,“ men derimod hans Broder, som var ældre end ham. Knud Daa lagde i Rette sin Broders Sendingebrev af 9de Mai 1571, at han er kommen i Forsaring, „at F. Sophie Daa er noget underlig bleven tilfunds, at hun vil sælge og afhænde sit Gods og det med, som hun har solgt hans Moder, ham og hans Sødskende;“ han beder ham derfor, at han vil giøre sin Flid, at han kunde blive hendes Bærge. Endvidere fremlagde han et Tingsvidne af Skouby-Herreds Ting af 1573, at 8 Dannemænd havde vundet, at de hørte og saae, at F. Sophie Daa var Hans Daas og Knud Daas fulde Hiemmel og Tilstander til Alt, hvad de havde gjort og ladet paa Enggaard med Skovhug, med Jordegods eller i andre Maader. Dommen blev, at Kongens ovenanførte Brev af 1571 ikke burde komme Erif Rud til Hinder eller Skade i nogen Maade og at Knud Daa burde være Bærgemaalet qvit (Klevenfeldts Saml. af Rigens Dombog — ved R. R.).

S. A. d. 14de Oct. afbrændte hele Bogense, som det

1) Brevet er — af Tegneskrif over alle Lande — indført i Nye Danske Magazin, 6te Bind, S. 168—169.

synes paa Kirken og Raadhuset nær, og det ved uforsigtig Saltvirkning af Tang; en Ulykke, der omstændelig er besungen i et Carmen de horribili incendio & conflagratione Bogniæ, civitatis insulæ Fionensis, quæ igne periit d. 14. Octob. 1575; scriptum a Christiano Johannis Schambio-Fionensi. 4to. Her har man altsaa det rette Aarstal paa Ildbranden i Bogenfæ og formodentlig er altsaa 1570 ligesaa falskt som 1550 og alle 3 Efterretninger angaae rimeligviis kun en og samme Ildbrand, nemlig denne. For faa Aar siden fandtes der en Inscription over forrige Riibmand Clausens Gaard i Tæregaden og for den østlige Ende af Adelgaden, der skal have havt Hensyn til foromtalte Ildbrand og hvor tillige forestilledes en Mand med en Skieppe og et Strygholt, hvorom fortaltes, at, da Ildbranden rasede i Nærheden, lod den der boende Riibmand aldeles intet udslytte, men faldt paa sine Knæ og bad Gud, at, hvis han aldrig havde maalt urigtigt eller ved sit Maal forurettet Noget, hans Gaard da til Beviis paa hans Redelighed maatte blive staaende, hvilket ogsaa skete saavel med hans, som med Smedens, hans Nabo, hvilke ifølge Sagnet dernæst ogsaa skulde have været de eneste Gaarde, der den Tid (formodentlig paa dette Strøg) bleve tilbage i Bogenfæ. Den Gaard derimod, som har den 1550 og 1570 omtalte Inscription og som efter Branden blev opbyggt af den Raadmand Niels Bang, der endnu omtales 1591, laae et Stykke oppe i den til Tæregaden mod Vesten stødende Adelgade og derhos paa denne Gades søndre Side og var 1811 af Riibmand Jørgen Fahnøe beboet, men i hans Faders Tid ombyggt og Biællen, hvorpaa Inscriptionen havde staaet, ved denne Leilighed borttaget. Østen tæt op til denne grændsede atter en Gaard, som 1811 var beboet af en Handskemager og over hvis Port læstes:

Hvis Du vil bygge Dig selv til Gavn,
 Da byg i den hellig Trefoldigheds Navn;
 Thi Verdens Løb er nu underlig,
 Som daglig Forfarenhed lærer Dig.
 Den ene pløier, den anden saaer,
 Den tredie snarlig af Verden gaaer.

Hvilket sidste skal sigte til 3 Brødre, som skulde have opbyggt saavel den, som dens tvende Nabogaarde (altsaa ogsaa den med Ildbrands-Inscriptionen), og af hvilke Brødre den ene ved sin Hiemkomst fandt, at hans Gaard var bygget en halv Alen lavere end de Andres, hvorfor han lod den nedbryde og paa ny igien bygge høiere end sine Brødres; denne Handskemagergaard, som saaledes var den midterste af disse Brødregaaarde, skal ogsaa have haft en for den Tid udmærket Bygning og blandt andet 7 Rældere, nemlig ikke blot under Hovedbygningen, hvor der endnu ere 4 Alen høie Rældere, men ogsaa under en Sidesløi, som gaaer ind i Gaarden; udenfor den nærværende Rælder, der har overordentlig svært og i stor Mængde anbragt Tømmer, mod Gaarden til laae ogsaa 2 Messing-Løver; der er desuden meget Billedhugger- Arbejde inde i Gaarden; over Porten mod Gaden er der, som sagt, en Inscription og paa hver sin Side en Løve med et Skjold i Fødderne og over den forrige Rælder-Indgang fra Gaden en dito med en Munk paa hver sin Side. Gaarden har to Etager og havde tilforn tre; men den øverste blev borttaget og deraf det Huus byggt ved Torvet, som nu beboes af Kromand Hans Olsen. Opbyggeren (af Handskemagergaarden) var Handelsmand og derfor indrettede han de store Rældere til at giemme sine Varer i; han var meget rig og forlovet med en Pige, der endnu var rigere; men hun fik Tæring og døde inden Brylluppet og derover sørgede han sig selv tilbøde (medd. af Ringe). Naar man nu betænker, at Raadmand Niels Bang opbygte

den førstnævnte af disse Brødregaarde efter Ildbranden og at det var hans 2 Brødre, der bygte de tvende andre, saa var det maaskee vel muligt for vore Genealoger at udfinde, hvo Byggherren til denne i sin Tid vistnok høist mærkelige (nuværende) Handskemagergaard havde været (dog — saavel om disse 3 Gaarde, som om andre Byens Antiquiteter, turde der maaskee endnu kunne findes en eller anden Oplysning i en Topographi, forrige Fuldmægtig paa Byfoged=Contoiret, Hr. Boberg, skal have efterladt sig og hvortil han paa Begiering havde afbenyttet alle mine den Tid indsamlede Materialier; men hvor denne Topographi efter hans Død er henkommen, har jeg endnu hidtil ikke kunnet erfare).

S. A. (1575) blev Hans Degn i Særslef, som den Tid boede i Hemmerslef, fra Prædikestolen af forbuden ikke mere, som hidtil skeet var, at vandre fra Sogn til Sogn med Trolddom og Manen (Bloch, 1, p. 39).

1576 udstededes der kongelig Befaling, at, da Borgerne i Bogenfse nu nogen Tid forleden have lidt stor Skade af Ildbrand, saa deres By mesten er afbrændt, saa tillades det herved, at Borgerne sammesteds og hvem (andre), der (sammesteds) ville boe og bygge og tage Borgerfskab der, maae være frie for Skat og al anden kongelig Tynge og Besværing i fem samfulde Aar. Dat. Jbstrup d. 13de Febr. (C. Tegn. ved R. R.).

S. A. udbrød der, som Følge af Ildbranden og dermed forbundne Elendighed, en pestilentialff Sygdom i Bogenfse, som borttog en stor Deel af Indbyggerne (Atl. 3, p. 466).

S. A., saavel som 1581, var Hr. Mads Hansen Sognepræst i Guldberg og Sandager og skal være død 1588 (Blochs haandskr. F. Geistl. Hist.).

S. A. udstededes der et Hiemmelssbrev (for Gylstensteens Eier) paa et Stykke Jord ved Rugaard og en Bei sammesteds

(Gyld. Arch.); dog efter nærmere indhentet Oplysning skal det ikke være Rugaard i Veflinge Eogn, men et Huse ved Dreagaard (jfr. Gyld. 1584).

1577 kongelig Befaling, at, eftersom Borgerne i Bogenſe have givet tilkiende, hvorledes de have bekommet nogen Troldeqvinder, ſom have bekiendt med deres Troldeſkab at have giort, at Bogenſe By er bleven afbrændt, og hvilke have udlagt nogen andre Troldeqvinder, ſom ſkulde have været med dem udi Raad og Gierning og ere ſkyldige derudi, hvilke ſkulde undtholde (o: opholde) dem andenſteds, ſaavel paa vort og Kroens ſom paa Adelenſ Gods, da, efterdi ſlige Folk ikke bør at handthæves, bede og byde vi vore Fogeder, Embedsmænd, Herredsfogeder og alle Andre, ſom med dette vort Brev beſøges, at de ere forte Bogenſe Borgere behiælpelige ſamme Troldeqvinder, ſom ere udlagte, at paagribe og holde tilſtede og dennem forhiælpe over dennem ſaa meget, ſom Lov og Ret er. Dat. Frederiksberg d. 5te Jan. (C. Reg. ved K. R.).

S. A. døde ifølge et Epitaphium i Bogenſe Kirke Byens Borgemeſter, Jep Madsen, (Birch.).

1578 hedder det i et Kongebrev, at Niels Pedersen havde, medens han var Byfoged i Bogenſe, paa en Ret ladet beſlaae (o: lagt Beſlag paa) nogle Skoe, ſom en Skomager af Landſbyen (o: fra Landet) havde indført i Byen for at ſælge, men, da blandt andet ingen Bogenſe Friheder formeldte, at hiint var Bønderne formeent, ſaa var der forhvervet Dom over bemeldte Niels Pedersen til Landſting, at han deri havde forſeet ſig; men Kongen vil nu, at (Lænsmanden) Jørgen Marſvin ſkal lade den Tiltale falde, han mod bemeldte Niels Pedersen havde begyndt. Dat. Odense d. 6te Juni (C. Tegn. ved K. R.).

S. A. kongelig Befaling, at, da vi komme i Forſaring, at,

siden Bogenſe er bleven afbrændt, ſkal der være mange Jorder, ſom ligge ſlet øde og ikke nogen Bygning der igien paaføres, hvilke Jorder tilhøre ſaavel en Part dennem, udenbyes ere, ſom inden, da, paa det at Jorderne maae engang igien blive opbygte, Menigheden til Bedſte, ſaa at deraf kan holdes Tynge og Beſværing ſaavel til os og Kronen, ſom til Byen, ſaa bydes det herved ſtrengeligen alle Inden- eller Udenbyes, ſaa mange ſom have Jorder i Byen, inden 3 Aar efter dette Brevs Datum paa deres Jorder at (op)føre god Riøbſtedbygning med Tegltag og andet, ſom dertil hører; ligesom ogſaa de Huſe, der bleve ſtaaende, da Byen brændte, ſkulle behænges med Tegl, ſaa at, derſom nogen Ildbrand eller ſaadan haſtig Ulykke paaſom, der da ikke kunde ſkee ſaa ſtor Skade, ſom ſidſte Gang ſkeet er. Dat. Koldinghuus d. 14de Juni (C. Tegn. ved R. R.).

S. A. udfæder Sophie Daa ſin Dwittering for de hende for Enggaard og dens Tilliggelfer (af hvem? formodentlig af de Ruder) betalte 43000 Rd. (Gyld. Arch.) og Eriſ Ruds Søn, Jørgen, tiltræder ſaaledes Gaarden (Eriſ Rud havde allerede i Mai 1573 en Part af Enggaard. R. R.).

1579 Corſig Wiſſerts Gienbrev til Kongen paa en Gaard i Aſteby i Særslef Sogn (Voſſ. Reg.).

S. A. dør Jomfru Anne Daa paa Eſaarupgaard (i Skouby Sogn) og begraves i Gilby Kirke (Abildgaards Journal).

1579 fik Axel Brahe (til Elved) Forlæningsbrev paa Rugaard, ſom Otto Emickſen ſidſt i Bære havde (C. Reg.). Denne Lænsmand (ſom nøie maa adſkilles fra Axel Pedersen Brahe til Krenkerup, der blev gift 1610 med Liſbeth Roſenſparre og døde 1613, 31 Aar gammel) var ifølge Liigprædikenen over ham en Søn af Otte Brahe til Knudstrup (ſamt Elvedgaard o. ſ. v.) og Beate Bilde ſamt født paa Knudstrup d. 28de Mai 1550.

Efter at have havt Skolemester hiemme paa Aalborg Slot, hvormed hans Fader den Tid var forlænet, gif han i Aalborg Skole. Derpaa tjente han Peder Bilde paa Svanholm for en Dreng (der var nemlig den Forskiel paa Herremændenes Dreng, at nogle af dem vare adelige og andre borgerlige, saa at de første egentlig vare Pager eller Adelsburser); derefter kom han til en Oberst i Bruusvig i nogle Aar, derpaa til Greven af Nassau og endelig til Greven af Schwarzburg, som gjorde ham væhragtig (hvorved han saaledes først blev Bæbner eller Riddersmandsmand). Nu drog han hjem; men efter her, som det sig for en Bæbner sømmede, at have stafferet sig med Heste (d: udrustet sig med Heste og Folk, som udgjorde hans Følge, hvis Størrelse var forskiellig efter enhvers egen Leilighed og Evne; thi det hedder om enhver saadan Bæbner, at han tjente sin Herre med saa og saa mange Heste, efter hvis Antal da ogsaa den aarlige Besoldning var fastsat) drog han til Bispen af Haldsgaard, som siden blev Churfyrste af Brandenburg og Christian d. 4des Svigerfader; her tjente han i nogle Aar og gav sig derpaa i Tieneste hos Kong Frederik d. 2den som Hoffinde. 1571 arvede han efter Faderen saavel Elved, som flere Herregaarde, og giftede sig derpaa d. 20de Aug. 1575 med Mette Falksdatter Wiø fra Skiersø, som da var i Dronning Sophies Jomfrukammer og med hvem han avlede 2 Sønner og 4 Døttre. 1576 d. 18de Sept. blev hans Datter, Birgitte, født paa Bollerup i Skaane (Liigpr. over Birgitte Brahe ved R. R.). 1578 opholdt han sig endnu paa Elved; thi da blev der hans Datter, Sophia, født (Marm. Dan., 2, p. 146). 1579 blev hans Søn, Otto, født paa Riberhus (Liigpr. over Otto Brahe). Imidlertid blev han, som sagt, samme Aar forlænet med Rugaard, hvilken han (og formodentlig med den tillige Gudum Kloster, hvor han ogsaa ifølge Liigprædiken siges at have været Lænsmand)

fra Otto Emmiffen eller hans Arvinger indløste. 1581 blev hans Søn, Falk Brahe, født paa Rugaard (Rhodes Laal. p. 453). 1582 indtraadte den store Forøgelse i Lænsmandenes Myndighed, at de siden den Tid foruden den verdslige ogsaa fik den geistlige Jurisdiction (Resen, p. 336), hvoraf saaledes fulgte, at de nu i Consistorio med Hensyn til alle geistlige Sager havde Præsidium tilligemed Bispen, og man vil altsaa ikke med Grund kunne undre sig over, hvis i nærværende Skrift om Rugaards Lænsmand tillige skulde omtales endeel geistlige Sager, som ellers forhen blot under Bisperne sorterede (skiondt jeg maa tilstaae, at jeg egentlig troer, at det blot var den saakaldte Stiftslænsmand eller i Stiftsstaden boende Lænsmand, der udøvede denne Ret)¹). 1584 d. 24de Juni var Kong Frederik d. 2den selv paa Reisen fra Hisingavl til Prindsens Hylving i Odense paa Rugaard, hvor han overnattede (Hist. Tidskr., 2, p. 36, hvor det dog, som paa utallige andre Steder, urettelig kaldes Ryegaard); da nu derhos et almindeligt Sagn tilholder, at Kongen i den Tid, Axel Brahe var Lænsmand paa Rugaard, altsaa mellem 1579 og 96, fra Rugaard af skulde have besøgt denne sin Lænsmands en halv Mil derfra beliggende Herregaard, Elved, for der at see det fældne i 3 Kroner udflippede Taxtræ, som endnu er til og i N. Tidskr. f. Oldf., 3, p. 244—46, beskrevet og som den Tid laae i Gaardens Dyrehauge, der nu paa Navnet nær er aldeles forsvunden, saa maa det rimeligviis ved nærværende Leilighed være skeet²). S. N. d.

1) Dog see infra Eiler Dvighovs Lænsbrev af 1602.

2) Frederik d. 2dens Skrifkalender for 1584, 24de Juni: „hach dro wyhe (o: Kongen, Dronningen og alle Børnene) thyl ruegar och mynt datter guffta bleff such“ (Dagen efter droge de til Odense); Samme for 1587, 16de Mai: „hach dro ieg thyl rugar“ (Dagen efter til Ryborg) (R. N.).

15de Nov. døde Axel Brahes Frue, sal. Mette Gise, paa Rugaard (R. Brahes Mscr., Nr. 300, cfr. Atl. 6, p. 618). 1585 var Axel Brahe allerede (foruden Rugaard) tillige Lænsmand i Næsbyhoveds Læn eller paa Odensegaard og altsaa Stiftamtmand. 1586 ligeledes (Fund., 5, p. 268). 1587 d. 27de Dec. tilskrev han fra Odensegaard sin Fæster, Fru Birgitte, Christoffer Gises Enke, og melder hende, at han i Guds Navn havde foretaget sig at ville gifte sig igien og havde i Sinde at lade hende om Erik Hardenbergs Datter, Kirsten, og beder hende derhos om at skrive ham hendes gode Mening til derom og hvad hun deri raadede ham (af Klevensf. Saml. ved R. R.)¹). 1588 nævnes han ligeledes som Befalingsmand i Odense (Fund. 5, p. 83; Borgruin. 1, p. 50). 1589 ligeledes (Fund. 5, p. 82—83). S. A. d. 22de Juni giftede han sig med Kirsten Eriksdatter Hardenberg fra Matstrup og havde med hende 1 Søn og 3 Døttre (Liigpræd.). 1590 skævnede han (som Lænsmand i Odense) den residerende Capellan ved vor Frue for en Forseelse, han havde begaaet, for hvilken han maatte give 50 Al. Badmæl til de fattige Skolebørn i Bøder (Bloch, 1, p. 786). S. A. skal han have ombygget sin Herregaard, Elved (Atl. 6, p. 628). S. A. d. 30te Aug. blev hans Datter, Mette Brahe, født paa Odensegaard (R. R.). S. A. d. 29de Dec. fik han Kongebrev, at Borgerne i Middelfart vel en Tid lang havde svaret til vor Gaard i Odense, men at de nu herefter skulde svare og blive ved vort Slot, Hisingavl, eftersom de tilforn af Arilds Tid gjort have

1) Under Datum Rugaard (=: Rugaard) d. 16de Jan. 1588 fik Erik Hardenberg Kongens Brev om at lade sin Datter, Kirsten, med det første fremsende til Haderslevhuus til Dronningens Jomfrufammer, paa det at derefter betimeligen, førend Kongen afreiste til Hertug Hans's Bryllup, kunde gøres Klæder til hende, saavel som til de andre Jomfruer, eftersom Dronningen „dennem Alle samtlig over eet lader klæde.“ (Canc. Tegn. ved R. R.).

(C. Tegh. ved R. R.). 1591 oprettede Axel Brahe sit Monument i Elvedgaards Sogneskirke, Veflinge, og, skiondt det, som det i Inscriptionen hedder, endnu skete i hans Belmagts Dage, lod han dog, som et memento mori, saavel sig, som sine tvende Hustruer, i Liiglagen indhyllede og som Skeletter eller Beenrade, udhugge paa samme (cfr. Fund. 5, p. 299; Atl. 6, p. 618). S. A. d. 18de Aug. blev hans Datter, Birgitte Brahe, født paa St. Hans's Kloster i Odense (Marm. Dan. 2, p. 204.) 1592 anklagede han (som Lænsmand i Odense) Præsten Fjellerup i Allerup for usømmeligt Forhold og Tale ved et Bryllup hos Lauritz Straale; men denne skød Skylden paa Erik Urnes Dreng (o: Page), som skulde have drevet usømmeligt Spøg med Præsten (Bloch, 2, p. 31). 1593 blev A. Brahes Søn, Tyge, født (Ab. Mag. p. 93. 95) i Odense Kloster (Fund. 2, p. 342). 1594 kaldes A. Brahe endnu Befalingsmand paa Kongens Gaard i Odense (Aftst. p. 173) og s. A. gaaer hans Søn, Otto, paa Udenlandsreise med sin Præceptor, Mag. Hans Bang (Schlegels Chr. 4., 1, p. 502). 1596 blev han Rigsraad (Schl. 1, p. 205. 210. 219) og ved samme Leilighed qvitterede han baade Odensegaard og Rugaard, hvor han endnu, ligesom til Afsted, foruden 2 Baaninger til Skolemester o: Rector i Bogenfse, endvidere til Capellanen ihid. legerede 2 Stk. Jord (Hoffm. Fund. 5, p. 305—6), der henhørte til Bogenfse Vicariegods, men af Regieringen vare A. Brahe tildømte, hvis Forfædre altsaa formodentlig havde stiftet disse Vicarier, hvis Gods saaledes ved Reformationen faldt tilbage til Arvingerne; dette Legat havde imidlertid efter 125 Aars Forløb nær havt sørgelige Følger for Elvedgaards daværende Eier, der tilholdt sig Jagten paa disse Jorder og 1721 i den Anledning blev haardeligen tiltalt. S. A. blev forresten A. Brahe Lænsmand paa Helsingborg (hvormed han ifølge Liigprædikenen efter Oden-

fegaard var forlænet, skiondt han ikke nævnes blandt Helsingborgs Lænsmand i Voefens Helsingørs Bestr. p. 286 sq.) og det er som Helsingborgs Lænsmand, at han endnu s. A. stifter et Legat for Veflinge og Bierne Stastarle (=: Krøblinge, som maae gaae ved Stav og Krykke. Fund. 5, p. 317; Atl. 6, p. 618). 1597 blev han befaleet at undersøge sin berømte Broder, Tyge Brahes, Anliggender (D. Mag. 2, p. 315). 1598 blev hans Datter, Karen, født paa Helsingborg (Ald. Mag. p. 118) og s. A. d. 13de Aug. gjorde han ligeledes som Lænsmand paa Helsingborg sin Datter, Sophies, Bryllup med Holger Rosenfrank (Pontopp. 4, p. 329; Hoffm. D. Ald. 2, p. 113, 118). Samme Dag og Sted (i Malmø) blev hans Datter, Birgitte, gift med Henrik Gise og hans Datter, Anne, med Eiler Dvizon (Ligpræd. over Birg. Brahe — ved R. R.). 1601 var han paa en Grændseforsamling med de Svenske i Rnærød (Schl. 1, p. 293). S. A. var han en af Forloverne for Christoffer Lunge i den Sone, han maatte indgaae for at have dræbt David v. d. Osten i Duel (D. Mag. 4, p. 343). S. A. var han endnu Lænsmand paa Helsingborg og forfølger, som saadan, sin Søster, Sophie, for Giæld (D. Mag. 3, p. 45). 1602 og lige til sin Død har han derimod Dalum Kloster eller nuværende Christiansdal i Forlæning (Schlegels Saml. 1, 1, 46). S. A. er han paa Grændseforsamling med de Svenske (Schl. Chr. 4., 1, p. 327). 1602—3 foretager han sig den besværlige Reife til Rusland med Prinds Johan, som udførlig findes beskrevet i Engelstofts Hist. Calend. 1, p. 73 sq. 1604 skulde en A. Brahe have været Lænsmand paa Hisingavl (Atl. 3, p. 501); men det er uden Tvivl urigtigt (Borgr. 2, p. 130). 1606 blev A. Brahe sat som et Slags Statholder over Fyen i Kongens Fraværelse paa den engelske Reife (Schl. 1, p. 391) og alfsaa kan han ikke være den A. Brahe, der nævnes i Kon-

gens Følge paa denne Reise (Hoffm. D. Ad. 1, p. 39; hvilken sidste maa være den ovenomtalte Axel Pedersen Brahe). 1608 forekommer han som Rigsraad ved Prinds Christians Udvælgelse (Schl. 1, p. 430). S. A. blev hans Datter, Mette, gift paa Dalum Kloster med Peder Marsvin til Høllusgaard (Rothe, 1, p. 355). 1609 blev han forsendt til Sønderborg (Schl. 1, p. 444), idet han nemlig d. 3die Febr. tilligemed Jacob Rosenfrank fik kongelig Befaling at begive sig til Kongens Farbroder, Hertug Hans (C. Reg. ved R. R.). 1610 skienker han en Gave til Særkøbings Hospital (Fund. 6, 2, 50. 51). 1611—12 eller i den svenske Krig var han Krigscommissær (Ligpr.) og Statholder i Skaane, Halland og Bleking (Schl. 1, p. 502, cfr. 491, 506; N. D. Mag. 2, p. 124). I samme Krig blev 1611 hans Søn, Otto, skudt (Schl. 1, p. 502; Atl. 6, p. 628); om hans egne Krigsfunctioner i samme see Ad. Mag. p. 12. 13; N. D. Mag. 2, p. 50; Rothe, 1, p. 30. 1612 var han Medlem af Fredscongressen (Schl. 1, p. 554. 555. 556. 567; Hoffm. D. Ad. 1, p. 23; Ad. Mag. p. 21. 22. 23; C. Brock, 2, p. 7 sq.). 1613 underskriver han Fredstractaten (Schl. 1, p. 574). 1614 er han Regieringsraad under Kongens Reise til England (Schl. 2, p. 20). 1615 fik han Kongebrev af 15de Juni, at, eftersom han med andre vore gode Mænd i Holsteen var taget i en Commission anlangende Digerne i Møgeltønder Læn, han da 8 Dage efter S. Hansdag vilde være der tilstede og have dermed Indseende (C. Tegn. ved R. R.). 1616 skødede Breide Ranzau Pødebusternes Gaard i Odense, som Axel Brahe havde Halvparten i, til Erik Urne (af Rørups Arch. ved R. R.), hvilket saaledes ikke synes at stemme med det, som Atl. 6, p. 578, derom anfører. S. A. d. 14de Aug. døde A. Brahe paa Dalum Kloster, 66 Aar og 3 Maaneder gammel, og blev i S. Knuds Kirke d.

29de Aug. (altsaa 14 Dage derefter) begravet, efter at have havt 49 Børn og Børnebørn, hvoraf de 39 overlevede ham tilligemed hans sidste Frue (Hans Vandal's Liigprædiken over ham, trykt 1623, 4to); naar derimod Atl. 6, p. 627 og 628, først lader ham døe 1617, da grunder det sig formodentlig paa, at hans Eftermand, Holger Rosenfrank, først i d. A. til Lænsmand paa Dalum blev bestykket. (Marm. Dan. 2, p. 146—148; Hoffm. D. Ad. 2, p. 113; Rothe, 2, p. 401). Hans Enke, Kirstine Hardenberg, eiede endnu 1624 Eskebierg (Fund. 5, p. 277; 6, p. 118; hvor man tillige seer, at hun har ladet sætte baade sit og sin Mands Navn paa Lyscestagerne i Kirken, uagtet han allerede den Tid for flere Aar siden var død). 1635 lod hun endnu en Tavle over Marst Stig oprette i Stubbedrup Kirke (Atl. 6, p. 572) og først 1639 d. 23de Dec. holdt Bispen ifølge hans eget Diarium Liigprædiken over hende (Fru Kirstine Hardenberg til Eskebierg) i S. Knuds Kirke; uagtet denne Liigprædiken hverken findes i Blochs Fortegnelse over Bispens øvrige Liigprædikener eller i Linds Catalog over Klosterbibliotheket i Odense.

Hvad Lænets Historie under bemeldte Lænsmand, fra 1579—1596, er angaaende, da har jeg derom fundet følgende antegnet:

1580 kongelig nærmere Bestemmelse med Hensyn til den Forstaaelse for Wgt og Arbeide, der med Hensyn til deres Bestilling var .leven Sandemændene saavel i Næsbyhoveds og Odensegaards Læn, som i Bissenbjerg Birk, forsaavidt de laae og tiende til Odensegaard, bevilget. Dat. Odensegaard d. 30te Oct. (C. Reg. ved R. R.).

S. A. Kongebrev, at, da Borgemestre, Raadmænd og menige Borgere i Bogense havde givet tilkiende, hvorledes deres Byes Fædrift ligger uindhegnet og de derover lide aarligen

stor Skade paa deres Græsbeed af de omliggende Landsbyers Fæ og Dvæg, saa bevilges det herved, at de maatte dem og deres By til Bedste indgrøfte og indhegne deres Bymark Aasted fran Aasted, saavidt som de ere privilegerede og deres Privilegier formelde og indeholde. Dat. Havreballegaard d. 28de Nov. (1. c.).

1581 klagede Borgerne i Bogenſe paa Landemodet over deres Sognepræſt, Hr. Hans Jeſpersen, at han ikke ſelv ſtod for Alteret Pindſedag, der han ſkulde have ſit Dffer, men lod Capellanen ſtaaе der og drog ſelv til Annexet, hvoraf ſtor Ulempe i Kirken ſ. D. ſkete, nemlig at Borgerne ikke offrede, ſom de burde efter Ordinantsen, og heller ikke om anden Dagen, og undſkyldte Borgerne ſig med, at Hr. Hans Jeſpersen havde givet en Forpligt ud, i hvilken han havde forbunden ſig til ſelv endelig altid at være tilſtede paa de 3 Høitider om Aaret og ſtaaе for Alteret eller og han vilde miſte ſit Dffer; hvorpaa Landemodet beſluttede, at Hr. Hans ſkulde holde ſin Forpligt, efterdi den var billig og chriſtelig, og Borgerne lovede ham igien at vederlægge ham ſamme Dffer, han den Tid miſtede (Blochs haandſkr. F. G. Hiſt.).

S. A. d. 25de Febr. fik Borgem. og Raadmænd i Bogenſe Brev, at, efterſom Kongen havde undt og givet dem Brev, at de maatte indgrave deres Byes Fædrift og Eien-dom, da havde nogle deres Naboer beklaget ſig, at det ſkulde ſkee med Urette, Kongens og Kronens ſamt Adelens Tienere, der omkring boende, til Hinder og Forſang. Kongen vil derfor, at de lade blive dermed; han vil da lade forfare Leiligheden (C. Tegn. ved R. R.).

1582 uſteder Anne Paſsberg ſit Eienbrev til Kongen paa Gods i Haarslef Sogn og By (Boſſ. Reg.).

S. A. har Jørgen Henningsen Dvigov til Sandager atter

Trætte om sine Forfædres Gælegave til Skamby Kirke (Hoffm. F. 5, p. 267—68).

S. A. d. 14de Febr. døde her i Lænet en Jomfru Elisabeth Bryske paa hendes Gaard, Amager, i Vigersløf Sogn, men blev i Sønderlø Kirke begravet, hvor hun paa sin Liigsteen afbildes med broderet Hue, Dyckefrave, syvradet Guldfæde, 2 Kors og 1 Medaillon i samme, 8 Ringe paa Fingrene og deriblandt 2 à 3 med indfattede Stene samt blommet og som det synes Sølv- eller Guld-Brofades Riortel. Hun var en Søster til den Carl Bryske til Margaard, der 1597 blev Lænsmand paa Rugaard; men saavel Marm. Dan. som Atlas begaae den Urigtighed at lade hende være 2 Gange gift og Moder til 15 Børn, uagtet hun var, hvad hun ogsaa paa Liigstenen kaldes, en ærlig Jomfru. Og har denne Bildfarelse atter ledet til en anden, idet man ligesledes har troet, at hun var den for sin efterladte Slægte- og Vaaben-Bog, hvis Original Karen Brabes Bibliothek i Odense besidder, saa høist fortiente Elisabeth Bryske, idet man saavel i det ene, som i det andet Tilfælde, har forverlet hende med hendes Broder (Eilers) Datter, Elisabeth, der var gift 1) med Mogens Nielsen Krabbe til Vegholm og 2) med Henrik Knudsen Bille til Billestov.

1583 Kongebrev, at, da der havde begivet sig en langvarig Irring og Trætte imellem Borgemestre, Raadmænd og menige Borgere i Bogenfse paa den ene og deres Naboer, menige Sognemænd i Skouby Sogn, paa den anden Side om Fælle, Fædrift og Græsbeed imellem deres Byer, som den ene Part sig over den anden beklagede at stee Hinder og Forsang paa, og Rigsraad Christoffer Walchendorf og Laurits Brockenhuus, som havde været befalede om fornævnte Trætte og Irring at forhandle eller demme og ordele, have nu gjort derom et endeligt Forligelsesmaal, Contract og Forening ic., da

have vi herved fuldbyrdet, samtykt og stadfæstet samme, og da 8 Dannemænd (nemlig Herredsfogderne i Skam- og Skouby-Herreder ic.), de Fire paa Bogense- og de Fire paa Skouby-Lods-eieres Begne, efter fornævnte Contract have skiftet og deelt imellem dem forte Græsbeed og Fædrift og udviist til Bogense By dens Anpart for den 3die Part i samme Fællede efter bemeldte Contracts Lydelse, saa fuldbyrdes og stadfæstes ligeledes samme Skifté. Dat. Drotningborg d. 12te Dec. (C. Tegn. ved R. R.).

S. A. døde Eieren af Dregaard, Henning Ahlefeld, som skrev sig til Borgaard og Gronenberg og var en Søn af den 1535 og 39 som Dregaards Eier omtalte Poul Ahlefeld (Bosf. Collect.).

Samme Aarstal er ligeledes anbragt paa Degnestolen i Sønderfø Kirke, hvorhos indvendig Baabnene af en Skaktavl eller Rosenkrantz med Frue og udvendig af en Lunge eller Dyre med Frue, hvilken sidste synes at have været af Biørnernes Slægt (medd. af Ringe).

S. A. skrev Carl Bryske sig til Margaard (Bigersl. S. Hist.).

1584 maa der atter have været Pest i Bogense, saasom Sognepræsten der i Byen og tillige Provst i Herredet, Hr. Hans Jørgensen (rettere Hans Jespersen see 1573 & 1581), i dette Aar siges at være død af samme (Atl. 6, p. 623), nemlig i Begyndelsen af August Maaned (Birch.), hvilket ogsaa med Capellanen, Hr. Jens Hansen, der i Byen var Tilfældet (l. c.). Ved denne Leilighed bad Magistraten Biskoppen om en mere fredelig Mand til Sognepræst end Hr. Hans havde været, hvortil de foreslog Hr. Christen Nielsen, som havde betient Kaldet i den Afdødes Svaghed; men Bissen gav dem sin Svigersøn til Præst og saaledes blev Hr. Niels Mule (som forhen havde været Sognepræst i Nysted paa Laaland, hvorfra han efter Nogle var assat og som han efter Andre selv frivillig havde frasagt sig) S. A. Sognepræst i Bogense, dog ikke

uden stor Modstand, især af Skouby Sognemænd, der ved denne Leilighed anførtes af (Hr.) Jørgen Svave paa Harritslefgaard (Birch. og Bloch's haandskr. 8. Geistl. Hist.).

S. A. tilmeldte Borgemester og Raad i Bogenfse Bispen, at de havde kaldet Skolemesteren o: Rectoren der i Byen, Hr. Søren Willumsen, til Capellan og bad om, at han strax maatte indvies; men heller ikke dette deres Ønske gik i Opfyldelse; thi en Hr. Hans Jacobsen, der siden blev Sognepræst i Dre, blev af Bispen til Capellan i Bogenfse beskikket og først efter hans Forslytning blev Hr. Søren Willumsen Capellan (Bloch l. c.).

S. A. blev Jørgen Rud, som eiede Enggaard, nuværende Gyldesteen, her i Lænet, d. 27de Sept. dræbt i en Duel i Kiøbenhavn af sin Mesters Søn (Marm. Dan. 1, p. 52), Erik Bilde (Resen, p. 342), cfr. 1587.

S. A. faldt der Herredstings-Dom over Rueveien ved Dre-gaard (Gyld. Arch.).

S. A. d. 20de Marts fik Jomfru Magdalene Emmiksdatter og Jomfru Margrethe Emmiksdatter (til Grøstebierg i Bispenbierg Sogn; Døttre af Anders Emmiksen til Steensgaard) Brev ang. de 12 Gaarde i Bispenbierg Birk, som Lænsmanden paa Odense-Gaard, Erik Lykke, havde forment, ikke skulde have hørt under Birket, hvad dog Kongen havde forundt dem og havde samtykt, at de maatte beholde disse Gaarde. Da de nu lode Bønderne tiltale, fordi disse, medens Sagen omtrættedes, havde svaret til Lænsmanden paa Odense-Gaard, og for Oldengæld og Skovhug, denne imidlertid havde bekommet, saa vil Kongen, at de betænke sig deri og overgive sliig Forsølgning, og vil have dem ført til Sinde, at, dersom det ikke skeer og han skulde forarsages Hovedsagen først med Retten at lade udføre, det da kunde være

misligt, om samme Gaarde med Rette tilkom dem og havde hørt under Birket, hvad Kongen dog havde bevilget dem (C. Tegn. ved R. R.).

1585 afsluttedes der et Mageskifte mellem Jørgen Dvigov til Sandager og Mouritz Podebust til Rørup paa noget Gods i Fyen (Dipl. B.).

S. A. var Hr. Niels Muus, en Fyenbo, Capellan i Bigersløf, men blev s. A. kaldet til Ugersløf og gift med Ugersløf Præsts, Hr. Jacob Nielsens, Enke, hvorimod Hr. Anders Jensen Aalborg blev Capellan i Bigersløf (Bloch l. c.).

1586 fornyer Jørgen Henningsen Dvigov til Sandager atter Trætten om hans Forfædres Siælegave til Skamby Præst (Hoffm. 8. 5, p. 267—68).

S. A. blev Capellanen i Bigersløf, Hr. Anders Jensen Aalborg (see 1585), forflyttet til Rørup, hvor han døde 1589 (Bloch, l. c.).

S. A. udstedede Kongen et Gienbrev til Eiler Bryske til Dallund paa Gods i Bigersløf S. og By (Voss. Reg.).

S. A. dito til dito paa Gods i Sønder sø S. og By (l. c.).

S. A. døde Eiler Bryskes Moder og Gert Bryskes Enke, Anne Wiffert, og blev i Sønder sø Kirke begravet (Marm. Dan. 1, p. 256).

1587 d. 23de Juli gientager Kongen den under 14de Juni 1578 udstedte Befaling om Bogen se Byes Bebyggelse; som Termin ansættes Aar og Dag efter dette sidste Brevs Datum og hvo, der ikke inden den Tid efterlevede det befalede, skulde have Jordsmon og Huse forbrudt, Halvparten til Kongen og Kronen og Halvparten til Byen (C. Tegn. ved R. R.).

S. A. funderer Erik Bilde noget Gods i Jylland til Odense Hospital, fordi han, som det hedder, nogen Tid forleden (nemlig 1584) var kommen til den store Ulykke at ihjel-

flaae sin Mostersøn, Jørgen Rud til Enggaard (Hoffm. F. 6, p. 288—90), hvoraf altsaa skønnes, at de ikke begge satte Livet til i Duellen, som Atl. 3, p. 563, vil. Forresten var Erik Bilde til Søholms Fader, Krants, gift med Edel Jacobsdatter Hardenberg og Jørgen Rud var en Søn af Erik Rud til Fuglsang (cfr. Marm. Dan. 1. c. og Rhode, p. 558), der var gift med Anne Hardenberg (Atl. 3, p. 585), saa at de altsaa vare hinandens Mostersønner, og Erik Bilde kan ligesaavel siges at have ihjelslaget sin Mostersøn, som denne af sin Mostersøn at være ihjelslaget.

S. A. døde Christian Dvigov af Sandager og til Rørbe, som var gift med Margrethe Høg (Hoffm. F. 5, p. 425).

1588 boede Fru Hilleborg Daa, Enke efter den paa Beilegaard 1567 afdøde Vilhelm Oldeland, paa Daaholm i Skouby Sogn (Atl. 6, p. 619). Hun døde først 1612 og ligger med sin 1579 afdøde Søster, Anne, i Gilby Kirke begravet (Abildg. Journal). Om Daaholms sandsynlige Beliggenhed see forresten Ann. f. N. Oldf. 1836, p. 119.

S. A. siger Bircherød, at Erik Bang fra Bogense var Præst i Guldberg og var en god Philolog, men at Niels Friis dog endelig vilde, at han for hans onde Mæles Skyld skulde have havt Capellan; dog er det at formode, at Bircherød her har forverlet Guldberg med Gudberg; thi paa førstnævnte Sted døde Sognepræsten, Hr. Mads Hansen (see 1576), først 1588 og f. A. blev Hr. Christen Hansen (født i Thisted 1554) i hans Sted bestiftet (Bloch 1. c.).

S. A. skriver Knud Rud sig til Enggaard (Gyld. Arch.), som han altsaa maa have arvet efter sin 1584 myrdede Broder.

S. A. var Bigersløf den første Kirke, hvori Biskop Jacob Madsen Beile visiterede og det netop d. 4de April eller samme Dag, da Kongen døde. Han anmærker ved denne

Reilighed derom, at Præsten der paa Stedet, Hr. Simon Andersen fra Odense (født ibid. 1543), var en god Prædikant og bene moratus, derhos gift med Hr. Hans's (Hans Andrup's) Datter i Allese, Maren; havde med hende 2 Døttre og 3 Drenge, hvilke sidstnævnte gik i Odense Skole (om hans Afkom see Giesing, 2, 2, 203, hvor han kaldes Hr. Simon Andersen Hoff). Hr. Rasmus Faaborg, Capellan der paa Stedet, var i Slægt med Hr. Simon, havde besøvet en Pige og derfor staaet aabenbare Skrifte, men var nu gift. Degnen, Mads, var fra Faaborg og sad o: residerede eller havde fast Bolig (i Modsatning til de saakaldte Løbedegne). Efter at have beskrevet Kirken tilføier han endvidere, at i Sognet vare 3 Herregaarde, 3 Møller og mange Skove og at Langesø den Tid eiedes af Tønne Bryske, Margaard af Carl Bryske og Amagergaard (hvor imod 60 Daler en Bonde var) af Jomfru Anne Bryske (Bloch, 1, p. 55—56); men i Visitationbogen er Udskilligt tilføiet 1594, saa at man altsaa ikke kan vide, om dette sidstansførte egentlig gælder 1588 eller 1594.

S. A., ja maaskee strax efter Reformationen, maae forresten Beslinge og Vigerslef Kirker være blevne forenede under een Præst; thi bemeldte S. A. Hoff., der nævnes 1588, 91 og 94, siges udtrykkelig 1619 at have været Præst i begge Sogne cfr. 1571.

S. A. var Hr. Niels Christensen (f. 1557 i Næraa Præstegaard) Sognepræst i Sønderlø (Bloch's hdsfr. F. G. Hist.).

S. A. har Jomfru Magdalene Emmiksdatter paa Grøstebierg i Bissenbierg Sogn (thi der var ogsaa en Gaard af samme Navn i Krarup Sogn, Sallingherred. Atlas, 3, p. 515; 6, p. 733) legeret 200 Daler til Odense Skole og Fattigvæsen (Hoffm. Fund., 5, p. 82—83); hun var en Datter af Anders Emmiksen til Steensgaard og Agnete Reventlow og

blev senere gift med Erik Bilde til Kiersgaard; hendes Søster, Margrethe Emmiksdatter, der tilligemed hende forekommer ovenfor S. 46—47, var død paa Grøstebjerg d. 8de Marts 1585 (Ab. Mag. p. 108); selv døde hun sammesteds d. 3die April 1598 (Ab. Mag. p. 112; cfr. p. 118) (R. R.), skøndt hun efter Andre allerede 1596 blev begravet i Brenderup Kirke (cfr. Bloch, 1, p. 64).

S. A. omtrent var Hr. Anders Lauritsen Sognepræst i Bispenberg (Bloch, 2, p. 336) og synes forud at have været Rector i Åsøns (ibid. p. 183).

S. A. i September havde Jørgen Clausen i Bogense en Sag for Retteetinget paa Tryggevelde mod Magnus Svave til Harritslefsgaard angaaende en Enghave „Østen under Hornskov“, hvilken Enghave — ifølge Jørgen Svaves til Jørgen Clausen udstedte Brev paa Samme af 1554 — allerede dennes Fader, Claus Eriksen, havde havt, som ogsaa ifølge samme Brev af Bunden først opfredede „den Skovs Grøde, der nu paa stander“ (Klevenfeldts Saml. af Rigens Dombog — ved R. R.).

1589 blev Sognepræsten i Bogense, Hr. Niels Mule, som forrige Aar var blevet Herredsprovst, for sine Forseers Skyld affat (Atl. 6, p. 623); han anklagedes nemlig og bestikfedes i denne Anledning i Januar 1589 af Bispen formedelst Hoer og anden Forseelse og Jørgen Svave til Harritslefsgaard skrev mange fortreidelige Breve til Bispen for at faae ham affat, men da han var gift med Bispens Stifdatter (Bloch, 1, p. 32), saa synes Affættelsen blot at have bestaaet i en temporair Suspension og en senere Friiendelse; thi man finder ingen Sognepræst der bestikket før efter hans Død 1616 (see desuden 1596).

S. A. formænes ligeledes Hr. Søren Billumsen, som baade

var Rector og Capellan i Bogenſe, til at afſtaaе fra Druk-
kenſkab (Bloch's hdsfr. F. Geiſtl. Hiſt.).

S. A. ſaavelſom 96 var Peder Jørgenſen Borgemeſter i
Bogenſe (Birch.).

S. A. gif Biſpen i ſin Jver for Reformationen, ſaa at
ſige, paa Jagt efter catholiſke Altertavler, Helgenbilleder, Vie-
vandskar, Monſtrantſer o. ſ. v. i vore Kirker og det ogsaa her
i Lænet ſ. Ex. i Dre Kirke, hvor han lod Altertavlen borttage
og et Sidealter nedbryde (Bloch, 1, p. 58), ligesom han blandt
andet ogsaa vilde have „den gamle Gud“ jaget ud af Haarslef
Kirke, hvilket ogsaa omſider 1599 efter megen Modſtand lyk-
kedes ham (Bloch, 1, p. 58, cfr. Fund. 5, p. 301).

S. A. ſøgte Sognepræſten, Hr. Hans Knudſen, i Dre, ſom
ingen Præſtegaard havde, men maatte boe til Leie i Bogenſe,
om at maatte faae en ſaadan, hvorom Formanden, Hr. Jens,
havde udvirket 2 kongelige Befalinger til Lænsmanden, men ſom
endnu ikke var ſkeet (Bloch's hdsfr. F. Geiſtl. H.).

S. A. døde Sognepræſten, Hr. Knud, i Haarslef og i
hans Sted kom hans Søn, Hr. Niels Knudſen, ſom var født
1545 og ſiden 1564 (her maa være en Feil i Aarſtallet; thi
Faderen blev neppe Præſt her paa Stedet før 1573) havde
været Faderens Capellan; han var gift med Biſkoppen af Bi-
borg, Jørgen Friis's, Datter, Birthe, og Biſpen ſkriver om ham
1589, at han var Grammaticus, tungmælet, prædikede for længe
og havde 6 Døttre og 1 Søn (Bloch l. c.); ligesom det og-
ſaa var i ſ. A., at han i ſin Viſitatsbog anmærkede, at der
ſandtes en Skarns Tavle paa Alteret i Haarslef Kirke med
Jomfru Maria og „den gamle Gud“ og to Rader Apoſtle;
den ſkal bort og en anden iſtedet (Bloch, 1, p. 58).

S. A. døde paa Rygaard en Jomfru Johanne Dre (om
hvem ſan efterſees Regiſtret til Ryges Peder Dre, hvis Sø-

ster hun var), der var en Broderdatter af den med Rugaard 1532 forlæenede J. Urnes første Frue og en Søster til den 1549 med Rugaard forlæenede Jørgen Brahes Frue og om hvis Efterladenskaber man har et interessant Document, som jeg for mange Aar siden har affrevet efter Originalen i Statsraad A. Kalls Bibliothek og som jeg herved vil meddele, ingenlunde fordi jeg troer, at det Rygaard, hvorpaa hun døde, var det af os omhandlede Rugaard i Skouby-Herred (skiøndt begge heel ofte forverles og det desuden efter Optegnelserne i Atlas hverken vil passe sig paa det fynske eller fionlandske Rygaard), men fordi det er et Pendant til det af mig i Hagenstovs Historie under 1550 meddeelte Document, og som jeg herved helst strax leverer, da det er muligt, at jeg aldrig oplever den Tid, hvor jeg i Udgaven af mine Samlinger til Fyens Historie kommer til at omtale det virkelige Rygaard i Langaas S., Gudme S., Nyborg Amt, helst da det dog i Grunden med Hensyn til Damernes Pynt kan synes at være ligegyldigt, paa hvilken Gaard den Dame, der efterlod sig samme, egentlig døde. Documentet lyder altsaa, som følger: „Sluff Biilde till Svannholm, Christian Krabbe till Naestrop och Christoffer Biild till Sonnerop gjør vitterligt for alle, att effthersom Gudt almechtigste naadeligenn haffuer hedenn kallitt erlig och velbyrdige Jomfrue Johanna Dre till Ryegaardt aff dette forgengeligt till thet ewiigt, (Gud giffue hinde een gledelig Opstandelse meth alle thro Christinne), och erlig och velbyrdig Mand Johan Barneckow till Birckholm paa thet venligste aff oss haffuer veridt begerendis paa hans kiere Moderssisters Begne, att vii med hannem ville besee och besegle, deßligest fran oss giffue beschreffuitt huis som fandess her paa Ryegaardt epther hindes Død och Affgang udi Dag, som er thenndt 28 Febr., huilket vii icke vifthe hanom att kunne benegte. Tha haffuer vii offuer-

sehatt samme Leilighedt epther som eptherfølger: Først udi
hindes Kammer fandtes dette eptherschreffne och bleff indlagt
udi ett Skrin:

Enn Perlehuuffve paa blanke laed¹⁾ meth 17 Guld Roßer.

Ett lidett Perleget²⁾ meth Guld besett.

Ett andet Perleg med hindes R..cker (Rænker?) udi och
XXIV aumulerit (o: emaillede) Stiffther.

Tre lange Perlelaed paa blankt Laed besett.

Tro Rueforhender (laadne Manschetter?) med Perler och
Guldstiffther.

Enn Pellican meth en Perlemoer udi Bryestet.

Ett sort Fløyels Skøge (o: Skygge eller Skjød) meth
Guld och Perler omkring och paasatt.

Ett sort Fløyels Riffstycke med Guld y Muer (o: Guld-
moer?) och meth Rubiner besett.

Ett lidett Forlegels (formodentlig Ræg eller Fold, Kant
eller Bræmme) meth Perler och halffue Guldsthenne.

Tro Par Rueforhender, then enne paa Solfflaid, thet an-
dett paa sortt Fløyell meth Perler och Guld besatt.

Nogen Perler traad (o: trukket) paa Silke y Rudverck
(o: Rudeform) och Guldsthenne iblandt.

Nogen Viirer aff Solff och Guldtraade svøbt om en Bog.

Enn gammel Blankladths Huuffve aff Solff och Guld.

Nogen hvide nye Blankelaid.

Nogen gammel Blankelaid.

Nogen smalle Solffknøpling.

1) Laed er saavel Belægningen selv, som den Strimmel eller det
Stykke Løi, hvorpaa Belægningen anbringes.

2) Formodentlig Berloffer (til Drenringe); thi det skulde dog vel
ikke være Hovedvandsæget, der i gamle Dage havde baaret Navn af
Perleæg?

Nogen gammell Frønger aff Guld och brunt Silcke.

Ett gamelt hvit Blanckelaed meth **XI** aumuleritt Stiffther och Guldttacken (infra kaldes det tegen 3: spunden af Guld-
tøger) Traad neden omfringh.

Ett gamelt hvitt Blanckeladg Bonnett meth to (eller **V**) Guldprofer.

Ett Stycke nye Blanckelaed aff the brede.

Ett brett Perlefrandg meth Guldstiffther och Fletter udi.

Enn Bog meth nogitt Indse Guld omvundet.

Ett Knipe meth 8 Indse Guld (Indse kan altsaa neppe
være Indiff, men maa formodentlig være Unze).

Enn liden røe Pung medtt 6 Rosinnobler, **XII** Engelo-
ther, ett lidett Koning Christians Contherfey, enn Guldstiffthe,
ett lidett Stycke Guldthraai, (nok) ett lidett Stycke Guldthraae
och en Guldstehe, nogen faa løse Perler, enn Guld Snøre Kede
meth enn Naal udi.

Enn Salthet (3: Psalterium) meth Guldsthenne.

Ett Nederlag meth nogen Perler och Guldsthenne.

Enn Saphir, laugdt udi Guld.

En Desmer Salthet (3: vellugtende Rosenfrands).

Enn Guld Salthet meth Koning Christians Contrefey.

Enn hvid Blanckladg Huffve meth Perler och Guld.

Enn lang Guld Kede gjort udi Hundslender (3: i Form af
Leddene i en Hundelænke).

Ett Guldbeltthe.

En liden Guldkede udi langagtig Ringe.

Ett Guld Armbaand meth en Ellendg (3: Elsdhrs) Kloe.

Tho perlestøcken Baaben.

Tho smaa Stycker Laed tilsammen bonden meth Guld och
Perler paa.

Thre Guld Muer Keder, the tho lange och then tredie

nogett stæcker (da Guldmuur her ikke kan være Guldmoer, saa maa det vel være en Riæde, der er forarbeidet som Muurværk eller i Tavle- og Rudeform).

Ett Perllefrandz meth Guld iblannt.

Ett Smøcke meth Rubinner och ett lidett Demanz Korß.

End tho Demandz Korß, nogitt store.

Enn mageløse Guldhegte och en Roße.

Nogen Carnioll Sthenne.

Enn sortt Huffue besatt med Guld.

Tho lange Støcker sortt Fløyell och ett stædt Stycke till Krassuen, som er perlestyckett nye Arbeidt (=: nymodens?) med Perler och tægen (=: spunden) Guld.

3 Solffsade. 3 Solff Tallercken.

1 Par Solff Riustager.

Tho Solffkander, den enne er forgylt inden och den anden meth ingen Hande.

Tho forgylt Kander.

En liden Pott meth sitt Loog.

1 liden forgylt Rodtsken (=: Rostken eller Drickeskar) och 1 stor gammel Solff Roestind (=: det samme).

Ett lidett Solffstoeb. 1 Solffstehe.

Ett forgylt Kromstoeb.

3 Selther och $\frac{1}{2}$ Selther.

3 Ringe foruden Sthene. 2 Ringe meth Sthene.

1 Overtunge. Ett Guld Korß. En Krampe Ring.

En Kniffstehe (=: Knivsskede) meth nogitt Guld paa.

En liden Guldbræse paa ett Belthe.

Enn liden Guldnap udi en Pung.

En Pung meth hindis Zignit.

En Jernkede meth ett Guldsmøcke.

Derforuden fandtes udi forte Kammer meth tho Riisther, som

bleff indboritt, 7 Kisther, som er beseglit meth Snoerer; En Kisthe beseglett meth Papiir offuer Nøgellhullidt; Enn thrind Kledersæck aff thee meth Lehr beslagitt (o: en Vadsæk) och thet Skriin, som findis beseglede meth huis andre Kisther och Skrin-
ner, som findes udi Kammerit ubeseglit; och bleff begge Dørre beseglede bode thend inderst och uderst. Dernæst fandg udi Understouffuen 4 store Egekisther:

udi thend førsthe fandes tho nye Herre-Senge Dynner, 1 nye Dundyen, 2 Puder.

udi thend anden fandes och 2 nye Herredyenner, 2 Hof-
fuitdyenner, 2 Puder.

udi thend thredie fandes enn syed och enn flamsk Ben-
ckedyen, 7 flemste Sengekleder, 1 veffuedt Benckedynesvor, tho
syed Benckdynnesvor och 1 flemsk Benckedynis Vor och 3 soid
(o: syede) Hynnes Vor.

Till thendt fierde Kisthe vor Nøglen borthe och epther
Qvindesolkens Berettning schulle der findes udi enthen tho Her-
redyner eller enn Herdyn och en Dundyen.

Udi Fadeburitt fandes Thinn:

12 Fade aff ett Slaugs meth Rosen och A. C. til Babenn.

6 smaa Fade aff ett Slaugs meth samme Mercke.

5 Fade meth Eskell Dris Baaben; di 3 aff ett Slaugs.

3 Fade meth Per Dris och Fru Mettis Baaben paa.

2 Fade meth Ethen Rosensparis Baaben paa.

2 Fade aff ett Slaugs meth 10 paa betegnidt.

1 Tæckfad (o: Fad med Dæksel?).

5 Fade aff ett Slaugs meth Riobenhaffns Stimpell paa.

6 Fade hartt ad aff ett Slaugs; och er store Fade.

5 store Fade, huer aff sitt Slaugs. Endnu

18 Fade store och smaa.

14 Tallercken aff ett Slaugs och

35 Tallercken aff adskillige Slaus (hvorved det saaledes er paafaldende, at hun altsaa havde 65 Fade, men kun 49 Tallerkener).

11 Salsercken (3: et Slags Saltkar).

10 Thinpotter; dog den ene er enn Halff Potte.

2 Bhinkander. 7 andre Rander; (hvoraf) di 5 er bugidt och di 2 er høye.

3 Saltkar. 2 Smørfade.

2 Glaffer. och 1 Bordfrandz.

(Dernæst af) Mefing:

2 Morther. 4 Par Stager.

1 Fyrfad. 2 Bordfrandz.

3 stemplett och 4 slette Beckenn, store och smaa.

Och huiis Kornn, Fittalli och Boeschaff, som findes paa Gaarden udi adskillige Maade, bleff registhret och Fougden och Fadedarsquinde offueranthvordett derfor att gøre Regenschaff. Till Bindeßbyrdt haffue vii forschr. med forte Johan Barnekow medt voris Signith her neden for och meth egen Hænder underschreffuitt. Dat. Nyegaardt, som forschr. staar An. X. 1589 (hermed fortiener forøvrigt at sammenlignes det Register, der 1578 blev optaget over hendes Broders, Peder Dres, Klenodier, Bohave og Meubler, hvilket findes aftrykt hos Ryge, p. 405 sq.).

1590 var Jørgen Jespersen (Georg. Caspari) Rector i Bogenf; formodentlig den samme, der siden blev Sognepræst i Svindinge (Blochs hdsfr. K. G. H.).

S. A. var Breide Ranzau (til Ranzauholm) Besidder af Harritslefgaard (Dipl. B.) (see nedenfor under 1599).

S. A. døde den 1569 afdøde Henning Dvigovs Enke, Birgitte Rønnoy til Sandager, 59 Aar gammel (Schönaa, p. 794).

S. A. var der Bispevisitats i Gilby, hvor Bispen siger om Præsten, Hr. Anders Rasmussen, at han var en god Huus-

holder, men ikke lærd, raabte høit, men studerede intet; hans Kone var Maren, Hr. Niels's Søster i Haarslef; hans Datter var gift med Hr. Christen i Guldberg og han havde en Søn, Knud, der da studerede (Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. ditto i Guldberg, hvor Bispen siger om Præsten, Hr. Christen Andersen (see 1588), at han var en lille Mand, havde et godt Rygte og en god Røst, dog noget jydsk i Udtale, men lærte ikke ilde. Hans Hustru, Cathrine, Hr. Anders's Datter i Gilby, havde da 2 smaae Sønner og en Datter i Buggen (Bloch l. c.).

S. A. ditto i Særsløf, hvor Bispen siger om Præsten, Hr. Jesper Lauridsen (som var født i Bogenfse 1566)¹), at han havde en sød Tenor, lærte vel, var lærd for sin Alder, havde en god Hufommelse, men var meget egensindig; hans Hustru hed Margrethe; han havde 7 Sønner, hvoraf Jørgen var Rector i Bogenfse og Laurids Student, samt en voren Datter (Bloch l. c.). Derhos befaler han ogsaa, at et Alter i Kirken ved den søndre Side og udenfor Choret skulde nedbrydes og en Magistrans (o: Monstrants) i Choret nedtages (Bloch, 1, p. 58).

S. A. fik Vigersløf Kirke en ny Altertavle samt et nyt Seierværk i Taarnet, hvilket sidste havde kostet 60 Daler, ligesom Himmelen over Prædikestolen ogsaa s. A. blev bekostet af Fru Brysse, som var Kirkeværge, for 100 Daler (Bloch, 1, p. 56).

S. A. ombygger Axel Brahe, som sagt, Elvedgaard.

1591 blev Raadstuflokken i Bogenfse givet af Matthias Jbsen (der nævnes 1560 som Raadmand og døde 1611 — see

¹) Hvilket dog ikke kan passe med, at hans Søn allerede 1590 var Rector i Bogenfse.

Præsteindberetning af 1755), Niels Bang og (den foromtalte Borgemester) Peder Jørgensen (Atl. 6, p. 624).

S. A. hedder det, at Capellanen i Nasum fik den halve Kongetiende af Skouby Sogn sit Embede tillagt (Hoffm. F. 5, p. 189—90); men ved nærmere Eftersyn erfares det at være den halve Tiende af Skamby Sogn (Bloch, 1, p. 274).

S. A. udstededes Skouby-Herredstings Frifindelses-Dom til Knud Rud for Anne Stigs Tiltale paa Enggaard (Gyld. Arch.) cfr. 1573 § 74.

S. A. En Dwittering for, at Anne Stigsdatter havde faaet udbetalt de 43000 Daler, hvorfor hun ulovlig havde bemægtiget sig Enggaard (Gyld. Arch.). Det var altsaa aabenbart i Anledning af en Arv, at denne Stridighed var opstaaet; thi Sophie Daa fik jo ogsaa i denne Anledning 1578 den samme Sum, nemlig 43000 Daler, sig udbetalt for Enggaard.

S. A. et Skøde til Fru Lisbeth Dvigov til Enggaard paa en paa Orten liggende Ager (Gyld. Arch.); men at Fru Lisbeth Dvigov den Tid skulde have eiet Enggaard, er ikke troeligt; jeg formoder altsaa, at det er en Skriverfeil i Designationen over Gaardens Papirer, hvoraf dette er taget, og at det skal hedde: Lisbeth Dvigov til Sandager eller fra Lisbeth Dvigov istedetfor til hende.

S. A. blev Hr. Laurits Jespersen Capellan i Gilby (Blochs hdsfr. F. G. H. cfr. 1592).

S. A. døde Sognepræsten, Hr. Herluf, i Dre (Bloch l. c.) og ham succederede uden Tvivl Hr. Jens Berthelsen (cfr. 1592) eller maaskee rettere Hr. Hans Jacobsen (cfr. 1596).

S. A. døde Sognepræsten i Vigerslef, Hr. Simon Andersens, Kone, Maren, Hr. Hans's Datter i Allese, 32 Aar gammel, sidst i Juni og blev d. 4de Juli begravet (Bloch, 1, p. 55).

S. A. døde Capellanen, Hr. Rasmus Faaborg, i Vigerslef (Blochs hdsfr. F. G. H.) cfr. 1588.

S. A. blev en Klokke skienket til Veflinge Kirke (Atl. 6, p. 618), formodentlig af Lænsmanden paa Rugaard og Eieren af Elved, Axel Brahe, der samme Aar oprettede sit Gravmonument der i Kirken.

S. A. visiterede Bispen i Bissenberg og da sagde Sognepræsten, Hr. Anders Lauritsen (cfr. 1588), i sin Prædiken: Her komme I trippende i en Dævels Maade; I komme afsted i Fandens Navn &c. (Bloch, 2, p. 336).

1592 og 93 var Matthias Petri (eller Matthias Petersen Pors) Rector i Bogenfse (Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. døde Claus Bang, Borgemester ibid., ifølge et Epitaphium der i Kirken (Præsteindb. og Abildgaard).

S. A. døde ligeledes den velbyrdige Mand, Jørgen Clausen (Atl. 6, p. 623), der var en af de paa den saakaldte Herregaard paa Byens Abildgade bosatte Adelsmænd og en Søn af den 1550 omtalte Claus Eriksen.

S. A. døde ligeledes den Foregaaendes Søster, Anne Clausdatter, gift 1) med Raadmand Hans Bang, som døde 1560, og 2) med Raadmand Mads Jespersen, som døde 1611 (Abildgaards Journal).

S. A. d. 18de April døde Sognepræsten i Eilby og Meelby, Hr. Anders Rasmussen (f. 1536 i Fyen; cfr. 1590), og ham fulgte i Embedet Hr. Laurits Jespersen, som siden 1591 havde været hans Capellan (Bloch l. c.).

S. A. skulde Hr. Jens Berthelsen have været Præst i Dre (Bloch l. c.); men af det, der fortælles om ham, seer man, at det maa have været 1562 (see dette Aar).

S. A. blev den ene af Særslef Kirkeklokker støbt i Hamborg (Atl. 6, p. 620).

S. A. visiterede Bispen i Sønderfø og siger om Sognepræsten, Hr. Niels Christensen, at han var en god Prædikant; hans Hustru hed Anna og de havde 2 smaae Døttre (Blochs hdsfr. F. G. H.).

1593 til 99 var Michael Winther Rector i Bogenfse (Bloch 1. c.).

1594 samt det Niim:

Gudsfrugt, Tugt og Ære

Det bedste Bostab monne være.

staaer udhugget paa en gammel Kiste paa Harritslefgaard, hvis Sider ere afdelte med 4 Buer og prydede med Billedhuggerarbeide (medd. af Ringe).

S. A. d. 24de Febr. stod Mads Jbsens (see 1592) Bryllup i Bogenfse med Maren, Henrik Bangs Datter (Mag. f. D. Adelshist., p. 105).

S. A. d. 24de Marts eller Palmesøndag visiterede Bispen i Vigerslef Kirke (Bloch, 1, p. 56).

S. A. Kongebrev, at da Hr. Anders Lauritsen, Sognepræst i Bissenberg, og Niels Pedersen i Brede, Kirkeværge, havde berettet om en Skov, der skulde ligge til Bissenberg Kirke, saa bevilges det herved, at denne Skov fremdeles maatte være og blive til Samme. Dat. Kold. d. 5te Marts (Fyenske Reg. ved R. R.).

1595 blev udstedt et Landstingsvidne om Veien paa Enggaards Mark over Bøgelund og Pilebæks Krogen (Gyld. Arch.).

S. A. med følgende Vers:

Oluf Oluffen er mit Navn;

Gud unde mig det til Ære og Gavn!

er udhugget paa en gammel Kiste hos Gaardmand Hans Jensen i Moderup med endeel Billedhuggerarbeide, meest Blomster og Løvværk, samt ved 4 Buer i 4 Dele afdeelt (medd. af Ringe).

S. A. gav Bispen Præsten i Sønderstø, Hr. Niels Christensen (see 1588 § 92), en Paamindelse, fordi han mod Ordinantsen og sin Collats havde opladt sin Præstegaard til en Bonde, hvorfor den nu var meget forfalden; han maatte altsaa love at skaffe Bonden deraf og selv besidde (o: beboe) og forbedre den. Men samme Tid klagede hans Degn, Niels Pedersen, ogsaa over ham, at han, bestienket, i et Huus i Odense havde slaaet ham med en Tinpotte og skudt hans Hustru om, som var inde i Kirken; Sagen blev imidlertid forliget og Præsten formanet til Odruelighed, hvis han ikke vilde fra sit Embede (Blochs hdsfr. F. Geistl. H.).

1596 legerede Axel Brahe, som sagt, nogle Jorder til Capellanen og Rector i Bogenfse cfr. 1650.

S. A. var Peder Jørgensen Borgemester i Bogenfse (Hoffm. F. 5, p. 305).

S. A. var Sognepræsten, Hr. Niels Mule, ibid. endnu Provst i Herredet og opsigde, som Saadan, efter Bispens Ordre Sognepræsten i Dre, Hr. Hans Jacobsen (som endnu den Tid boede i Bogenfse. Hoffm. F. 5, p. 305), hans Embede, indtil han skærgjorde sig for de Bestyldninger, han sigtedes for (vide infra).

S. A. byggede Jørgen Dvighov til Sandager et Begravelses-Capel for sin Familie Sonden op til Sandager Kirkes Chor (Atl. 6, p. 616).

S. A. d. 23de Mai døde Hans Johansen (Lindenow), Eier af Dregaard (Marm. Dan., 2, p. 258).

S. A. udstededes der d. 12te Juni Kongebrev til Fru Margrethe Rosenfrands, Hans Johansens Enke, paa Dregaard, at da en Badstier fra Odense efter Hans Johansens flittige Skrivelse og Begiering var kommen til ham i hans Sygdom

og havde efter-hans inderlige Bøn og Formaning anvendt sin Kunst for at hjælpe ham, men Hans Johansen dog var død under hans Hænder, hvorfor hun havde ladet ham fængsligen ind-sætte og vilde ikke lade ham komme løs, uagtet han tilbød at stille nøiagtig Borgen at blive tilstede til Rettens Uddrag, saa befales hun herved at lade ham komme ud mod Borgen og siden med Retten tilbørligen udføre mod ham hvad Tiltale hun til ham kunde have (Fyenske Tegn. ved R. R.).

S. A. d. 4de Dec. lod bemeldte Fru Margrethe Rosenfrands, sal. Hans Johansen (Lindenows) Enke, paa Dregaard, som Bispen, M. Jacob Madsen, i sine Optegnelser siger, „berette for mig ved sin Tiener, Anders Henriksen, Skriver paa Dregaard, at Jørgen Jbsen, fordum Foged paa Dre, og hans Hustru, Karine, havde for Tingdom udlagt Hr. Hans Jacobsen, Sognepræst til Dre, at han havde døbt dem 3 Børn, og var han selv personlig tilstede paa Birketinget, da saadant vandtes (=: vidnedes) paa ham. Derfor har jeg ogsaa ladet ham ved Provsten og (?) Hr. Niels (Mule) i Boense forbyde sit Embede og Tieneste, indtil han forklarede sig i Sagen. D. 6te Dec. kom han herud og sagde for Præsterne og mig i St. Knuds Kirke ved sin høieste Eed, at saadant var skeet af Had, fordi han straffede ham (nemlig Jørgen Jbsen), at han ei kunde sin Børnelærdom (hvor i enhver den Tid skulde overhøres, forinden de tilstededes at gaae til Alters); item sagde og Jørgens (altsaa Anklagerens) Kvinde, at en gal Løbeprest, Hr. Rasmus (og altsaa ikke Sognepræsten), døbte de (Bør-) Børn. Jeg bad ham søge Hjælp af Gaarden (eller hos Herflabet); men den fattige Mand fik ingen Bistand; thi der de 2 Misbædere, som bekiendte siden saadant igien, bleve brændte ved Dre Birketing Tirsdag før Paaske 1597, var der ingen af Sognepræsterne i Herredet hos dem & aiebant ipsos a ru-

sticis Dominae & præscentibus Nobilibus abactos (medd. af R. R.). Pontoppidan, 3, p. 531, fortæller Sagen omtrent ligeledes, dog noget afvigende, idet han siger, at Præsten, Hr. Hans Jacobsen (der formodentlig havde succederet Hr. Herluf 1591 og tilforn havde været Capellan i Bogenſe), blev anklaget af Fru Rosenfrands (som ſ. A. var bleven Enke efter Hans Johansen Lindenow til Hundslund og Dregaard) ved hendes Tiener, Anders Henriksen (barnfødt i Aſſens), og med 2 Vidner af hendes egne Folk til Ting overbevist om, at han (formodentlig til Brug ved et Slags Hexeri og, som det synes, for dermed at skade Fruen og hendes Familie, ja maaskee for at bevirke hendes ſ. A. afdøde Mands Sygdom) for den forrige Birkfoged havde døbt 3 af Bor forfærdigede Børn. Bispfen lod ham derpaa ved Provsten i Bogenſe, Hr. Niels Mule, suspendere. Den Anklagede mødte for det samtlige i St. Knuds Kirke forsamlede Cleriſi og gjorde der ſin høieſte Eed paa, at det Hele var ham paaſagt af Had og Hævn af Fogden, ſom han havde iretteſat, fordi han ikke kunde ſin Catechiſmus; ogſaa vaklede Fogdens Rone i ſit Udfagn, idet hun lod ſig forlyde med, at (ikke Hr. Hans, men) en gal Løbepreſt (=:, ligesom Løbdegne, de, ſom ikke reſiderede eller havde faſt Embede) havde døbt Borbørnene. Biſkoppen raadede Præſten at ſøge Vidner paa Gaarden hos Niels Skriver; men det lykkedes ikke, da de 2 i Hæxhandelen implicerede Forbrydere, ſom bleve brændte ved Drebyrk 1597 og maaskee vel vilde have tilſtaaet hans Uſkyldighed for deres Skriſtefader, ikke (eſter Fruens Foranſtaltning) maatte faae nogen af Herredets Præſter til ſig og Fruens Bønder afviſte 2 Præſter, ſom deſuagtet i denne Anledning indſandt ſig, paa det at de ikke ſkulde modtage Forbrydernes Skriſtemaal, og ſaaledes blev Slutningen, at Hr. Hans maatte vilkaare (=: forpligte) ſig til Fruen at have ſit Embede forbrudt.

Atl. 6, p. 622, siger forresten, at det var Fogden og hans Hustru, der bleve brændte, men henfører Historien urettelig til 1696 istedetfor til 1596. Formodentlig er det ogsaa den samme, skøndt forvanskede, Historie, Justitsraad Thiele i Gamle Folkesagn, 2, p. 86, fortæller os saaledes, at en Bonde der i Sognet, ved Navn Jeppe, lod et Sviin hiemmedøbe og blev derfor tilligemed sin Kone brændt Østen for Byen paa den saakaldte Brændehøj. Forresten ligger der ogsaa en Brænde- eller, som den ogsaa kaldes, Lærke-Høj paa Skaastrup Mark og endelig er der paa Gaardmand Rasmus Jensens Grund i samme By et Sted, som kaldes Langemaal, hvor Herene i gammel Tid skulde brændes, og der skal det ogsaa have været, at den bekiendte Troldkarl, Lars Bøn Hahn (see 1664), som ved en slig Leilighed var tilstede som Tilskuer, i Forudsølelsen af sin egen Skæbne skal have sagt: ja, vi skal alle den Vej Børnlille!

S. A. stiftede, som sagt, Axel Brahe til Elved det saakaldte gamle Hospital i Veflinge By for Veflinge og Bierne Stastarle (Hoffm. F. 5, p. 317—18).

S. A. skienkede Tønne Bryste til Langesø og Carl Bryste til Margaard den store Klokke til Vigersløf Kirke (cfr. Atl. 6, p. 617, hvor der dog staaer 1597).

S. A. er tilligemed et Par Baaben anbragt paa det vævede Betræk i Dagligstuen paa Dallund, hvis indvævede bibelske Figurer endnu paa en beundringsværdig Maade have vedligeholdt deres Couleurer.

1596 eller samme Aar, Axel Brahe qvitterede, fik Christen Munk til Giesvinggaard Følgebreve paa Rudgaards Bønder (C. Reg.). Disse Giesvinggaardske Munker vare en egen, fra de øvrige Munker forskiellig, Race og førte en med en Biinranke

belagt Biælle i deres Skjold. Han var forresten en Søn af Niels Muncĳ og Karen Muncĳ og selv gift med Anne Skram (Fund. 2, p. 431; Atl. 4, p. 449). Men blandt de mange Muncĳer med dette Fornavn (der var saaledes En, der var gift med Dorthē Rosenfrands; en Anden, gift med Else Wlfstand og Dorthē Gyldenstiern; en Tredie, gift med Helvig Lykke, og en Fierde, gift med Birgitte Holdĳ) er det vanskeligt at vide, om det var denne C. Muncĳ (gift med Anne Skram), der 1548 ledsagede Prindsesse Anna til Sachsen (N. D. Mag. 1, p. 366. 369), om det var ham, der 1567 var Kongens Hoffinde (D. Mag. 4, p. 218), om det var ham, der 1564 (D. Mag. 3, p. 191), 1566 (Pontoppidan, 3, p. 341) og 1567 (Pontopp., 3, p. 412; D. Mag. 3, p. 191) var Hovedsmand paa Aggershuus, eller ham, der 1568 (D. Mag. 6, p. 234) og 1570 (ibid. p. 332) var Lænsmand i Thronðhiem. Derimod vide vi med Visshed, at det var ham, der 1584 byggede Klokketaarnet ved sin Sogneskirke, Lved (Atl. 4, p. 410), og 1596 ogsaa eiede Lynghygaard i Skanderborg Amt (Fund. 2, p. 297; Atl. 4, p. 117). S. A. fik han, som sagt Rugaard i Forlæning, men qvitterede det atter 1597, da han med Gods paa Mors blev forlænet (Atl. 5, p. 534). Formodentlig var det ogsaa ham, der 1598 ved Magestifte med Kongen fik Drnhoved i Lundenæs Amt (Atl. 5, p. 771). 1600 eiede han ogsaa Bierregaard i Dronningborg Amt (Atl. 4, p. 410). 1602 havde han endnu det saakaldte Skarpenbergs Gods paa Mors i Forlæning (Schlegels Saml. 1, 1, 77; cfr. 1597). Efter den Tid, ja, som det synes, efter 1608, faaer han ogsaa Hungstrup (E. Brock, 1, p. 35), afbryder den, lægger Jorden under Giesſinggaard (hvoraf det Ordsprog: Giesſinggaard, den røde, lagde Hungstrup øde) og dør 1612 (Marm. Dan. 2, p. 155; Fund. 2, p. 431; Atl. 4, p. 449).

Under hans korte Rænstid, fra 1596 til p. 97, har jeg om Rænets Historie blot fundet Følgende antegnet:

1597 fik Borgemester og Raad i Bogenſe Stadſæſtelse paa deres Privilegier, ſamt at Byens Borgere maatte nyde og bruge al den Eiendom og Overdrift, ſom hører til deres By, undertagendes den Jord og Eiendom, ſom ligger til Harritslevgaard og vor fiære Hr. Fader, ſalig og høilovlig Ihukommelse, haver ſkiødet og afhændet til Jørgen Svab og hans Arvinger. Dat. Frederiksborg d. 7de Juli (Hyenſke Reg. ved R. R.).

S. A. var Byfogeden i Bogenſe, Hans Lauritsen, Kongen 41 Dal. $\frac{1}{2}$ Ort ſkyldig paa ſit Regnſkab (N. D. Mag. 1, p. 179).

S. A. døde den velbyrdige Jørgen Clauſen, en af Byens Herremænd, ſom havde været gift med den 1562 afdøde Mette Juel (Abildgaards Journal).

S. A. bleve de 2 under foregaaende Aar omtalte Forbrydere formedeſt deres Deeltagelse i Hereri ſtraffede med Baal og Brand ved Dre Birk og Sognepræſten miſtede, ſom ſagt, ſit Embede og ham ſuccederede, ſom det ſynes, Hr. Knud Eriksen Kraft, om hvem ſee mere under 1620.

S. A. Helvig Ulfelds Gienbrev til Kongen paa Gods i Gilbylunde i Gilby Sogn (Voſſ. Reg.).

S. A. blev der til Haarslef Kirke ſkientet en kunſtig Ralk og Diſt (N. L. 6, p. 619) og det ifølge Sagnet af Eieren til Aagaarde der i Sagnet; men ſkiøndt det oprindelige Aarſtal endnu er vedligeholdt paa ſamme, er den dog 1664 bleven udbedret og forandret af Henriſ Beyer og Cathrine Roſendal og atter 1749 bleven repareret, ved hvilken ſidſte Leilighed, hvor der tillagdes $7\frac{6}{16}$ Lod Sølv, den formodentlig tillige er bleven forſynet med 4 Bomærker, ſaa at der nu neppe er noget

mere af dens oprindelige Form tilbage (medd. af Hr. Pastor Boesen i Veflinge).

S. A. lod Hovedsmanden paa Rugaard (dog ikke C. Munc, men C. Bryske) som Lænsmand en Degn i Særsløf forfølge for Hereri og verlede derom mange Breve med Bispen, Niels Jespersen (Atl. 3, p. 475). Degnen, ved Navn Hans, bekyldtes nemlig for Trolddom og Signeri (cfr. 1575) og Bircherod siger, at i Fyens Stiftskiste findes endnu adskillige taabelige Signesedler, som han solgte til Folk, dem han allevegne indbildte at være forgiorte.

S. A. Helvig Ulfelds Gienbrev til Kongen paa Gods i Særsløf Sogn og By (Voss. Reg.).

S. A. gave Tønne Bryske til Langesø og Carl Bryske til Margaard en Klokke til Vigersløf Kirke (Atl. 6, p. 617) cfr. 1596.

S. A. var Sognepræsten, Hr. Niels Christensen, i Sønder sø saa gammel og affældig, at han atter (cfr. 1595) for en Bonde maatte oplade sin Præstegaard, hvilket Carl Bryske, den Tid Amtmand paa Rugaard, vilde formene ham, men som dog formedelst Christoffer Balkendorfs Recommendation blev ham bevilget (Blochs hdsfr. F. G. H.).

1597 blev Carl Bryske til Margaard ved Christen Muncs Aftrædelse Lænsmand paa Rugaard (Atl. 3, p. 475). Denne Carl Gertsen Bryske fra Margaard maa nøie adskilles fra Carl Clausen Bryske til Flintholm (den Carl Bryske, som Peder Dre 1571 anbefalede til det Lothringste Hof, som en ung Adelsmand, der havde Lust til at opholde sig ved udenlandske Hoffer for der at blive øvet og forfaren (Nyge, p. 309) var ifølge R. R. den Sidstnævnte). 1583 arvede han Margaard og skrev sig ogsaa Befalingsmand til Farballegaard, som altsaa formodentlig maa have

været hans første Forlæning. 1587 følger han Hertug Ulrik til Strasborg (N. D. Mag. 4, p. 167). 1588 nævnes han som Margaards Eier (Atl. 3, p. 474, cfr. Bloch, 1, p. 56). 1594 d. 18de Juni blev han forlænet med Bernø Kloster i Norge (Klevenf. Saml. ved R. R.). 1595 i October er han Embedsmand paa Kiøbenhavns Slot (af Consistorii Arch. ved R. R.), ligeledes 1596 (D. Mag. 2, p. 291. 294. 296. 300. 301). 1597 faaer han, som sagt, Rugaard i Forlæning (Atl. 3, p. 475) og skienker Kloffen til Vigersløf Kirke (Fund. 5, p. 298; Atl. 6, p. 617). S. A. lader han, som oven anført, Degnen i Særsløf for Hereri forfølge (uden Tvivl var han den samme Degn, som allerede 1575 fra Prædikestolene var bleven forbudt at practisere i den sorte Kunst, men desuagtet vedblev med sin Trolddom og Signen) og vexler derom en heel Deel Breve med Bispen (Atl. 3, p. 475). S. A. havde han ogsaa, som ovenfor anført, med Præsten i Sønderlø at giøre. 1601 foretog han en Legationsreise med Eske Brock til Rusland, hvorfra han næste Aar kom tilbage (Schlegels Chr. 4, 1, p. 301). 1602 blev han Befalingsmand paa Marhuusgaard (R. R.; cfr. Schlegels Saml. 1, 1, p. 67), hvilket han ogsaa var 1603 (Atl. 4, p. 108) og til sin Død. 1607 d. 28de Jan. fik Eske Brock og Knud Brahe Kongebrev, at Carl Bryske til Margaard, Befalingsmand paa Marhuusgaard, havde ladet tilkiendegive, at for kort Tid siden i Marhuus en lastelig Skandfkrift paa en af Kirkedørrerne var anslaaet, hans Navn og Rygte til yderste Forkleinselse og Eftertale, ligesom han var den, som tyrannisk og uforsvarligvis mod dennem, han underdanigst af os er betroet at forestaae og have udi Forsvar, sig skulde anstille og forholde; men for at han kunde blive fri for saadan ærgerrig Mistanke ic. havde han nu begiert, at nogle gode Mænd maatte tilforordnes, som om den Leilighed kunde forfare; hvor-

for Kongen strengeligen og alvorligen befaler, at E. Brock og R. Brahe med førderligste Leilighed skulde begive sig til Aarhus og der samle Menigheden paa Raadhuset og ligeledes til alle Herredstingene opfordre Provster, Præster og menige Almue for sig og høre hvad de kunde have sig at besvære og disse Besværinger skulde de skriftligen forfatte og ind i Cancelliet forskikke (Jydske Tegn. ved R. R.). Hvad der kom ud af det Hele, veed man egentlig ikke; men i Consistorii Archiv findes (dog uden Aarstal og Datum) et Klageskrift, opsat af en Student ved Navn Anders Anderssen Saxsonius (o: fra Saxild?), ifølge hvilket denne paa Grund af en vis Qvindespersons Klage var bleven antastet paa sin Kirkevei, forhaanligen indkast udi Aarhus Byes strenge og mørke Fængsel indenfor fem tillæste (o: tillaaafede) Dørre, „hvor jeg fattige Person hverken kunde see Dag eller Lys eller høre Kloffen slaae eller ringe enten Nat eller Dag“, og maatte sidde „udi samme fule og bedrøvelige Fængsel ved halvfemte gandske Uger udi stærkeste Vinters Frost og Kulde“; hvorhos Skriveren paa Harballegaard (o: Havreballegaard) sagde til ham, at han ingenlunde var indsat for hvad han skulde have gjort imod Qvindespersonen — thi den Sag, sagde han, kunde ikke være ham til Skade for 24 β — men allene for de Breve, som vare anslagne paa Kirkedørrerne om ærlig og velbyrdig Mand, Carl Bryske, hvilke Breve skulde være blevene paavundne ham (o: vidnesfast ham paafagte). Derefter vilde man, da man ikke kunde faae ham til at erklære sig selv for den skyldige heri, ved Løfte om et godt Præstefald m. m. tvinge ham til at anklage andre Folk i Byen for hine Breve, saa at han blev skræffeligen truet med en skammelig og forsmædelig Død og af Skriveren ham overantvordet Kong Christoffers Stadsret, udi hvilken han havde opkøbt d. 76de (sic) Capitel, „at jeg der skulde læse selvcr hvad

for en Dom velb. Carl Bryffe vilde lade affige over mig, medmindre end jeg vilde efterkomme hans Billie med forskrevne Breve, uanseet jeg aldeles intet havde forseet mig imod forte Capitel, som hendes (nemlig Qvindespersonens) eget Klagevinde (o: Anklage=Vidnesbyrd) noksom tilkiendegiver" 2c. Senere fulgte i Sagen mangfoldige Opsættelser, Hiemsættelser, uendelige Domme og anden Forhaling, "saa jeg derover haver tilsat næsten alt mit Patrimonium 2c.; thi han (nemlig C. Bryffe) haver ladet agere med mig ikke allene til Aarhus Byting og (Viborg) Landsting, men endog til andre Ting, Birketing og Herredsting, nogle Gange givet mig Varsel, saavelsom og til Randers Byting" 2c. (medd. af R. R.). 1608 omtales C. Bryffe flere Gange i min C. Brock. 1611 tillegnes Thomas Fastis Liigprædiken bl. A. C. Bryffe til Markgaard, Befalingsmand paa Harballegaard (R. R.). 1612 omtales han atter i Ad. Mag., p. 9. 10. 21. 23, og i C. Brock; men 1613 d. 22de Aug. døer han (ifølge Hegelunds Cal. ved R. R.) eller efter en anden Beretning døde han allerede d. 21de Aug. i Aarhus og blev begravet i S. Knud i Odense (R. R.), skøndt han efter en tredje Beretning blev bisat d. 4de Sept. i Aarhus (C. Brock, 2, p. 36) og derefter begravet i sin Sognekirke, Sønderlø, i Rugaards Læn (Fund. 5, p. 299; Atl. 6, p. 622). Han blev gift 1) d. 20de Octob. 1577 i Kiøbenhavn med Jde Wlfstand, død d. 26de Sept. 1579 (Hist. Optegn. om Adelen — ved R. R.), 2) d. 21de Juli 1583 paa Kiersgaard (l. c.) med Else Bilde, død d. 28de Aug. 1621 (A. Samsings Theatr. Nob. Dan. — ved R. R.), og eiede tillige til sin Tid, idetmindste en Andeel, saavel i Langesø som i gammel Estrup.

Hvad Lænets Historie under denne Lænsmand, fra 1597 til 1601, er angaaende, da har jeg derom fundet følgende antegnet:

1598 skienkede Jørgen Dvigov til Sandager Kloften til Sandager Kirke (Atl. 6, p. 616).

1599 var endnu Michael Winther Rector i Bogenſe cfr. 1593.

S. A. blev Guldberg Prædikeſtol givet (Præſteindberetning af 1755).

S. A. døde Jørgen Dvigov til Sandagergaard uden Børn og hans Brødre, Eiler og Frederik (thi Chriſtian var allerede død 1587 cfr. Hoffm. Fund. 5, p. 425) arvede Gaarden (Atl. 3, p. 477).

S. A. d. 13de Octob. til dømtes Breide Rangkau paa Rettertinget Harritſleſgaard, ſom Johan Svave og Mogens Svave d. 10de Marts 1589 havde ſolgt til ham og han d. 30te Sept. 1592 havde faaet Laaſebrev paa (i Dommen nævnes „Herregaarden, i Toſte liggendes“, — i Slutningen af Dommen: „De fire Gaarde i Toſfte“ — ſom han havde tilforhandlet ſig af Frederik d. 2den, og en Gaard i Bogenſe, ſom han ſig i lige Maade havde tilforhandlet og kjøbt) (Klevenf. Saml. af Rigens Dombog — ved R. R.).

1600 i April døde Sognepræſten i Guldberg, Hr. Chriſten Hanſen (ſee 1588 & 90), over hvem Biſpen holdt Liigprædiken Dominica jubilate og ham ſuccederede Hr. Hans Jeſpersen, ſom dog efter Andre forſt blev kaldet herhid 1602 (Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. var Sognepræſten i Særſleſ, Hr. Jeſper Lauridsen (ſee 1590), tillige Herredsprovſt (Bloch l. c.).

1601 var Chriſtian Melchiersen Rector i Bogenſe og blev ſiden Capellan i Riong (ſkiøndt han forbigaaes i Blochs F. Geiſtl. Hiſt. 2, p. 251) og ſiden Sognepræſt for Alleſted, hvor han døde 1617 (Blochs hdsfr. F. G. H.). Efter ham fulgte (ſkiøndt uviſt hvad Aar, dog i det Tidsrum mellem 1601 og 1610) ifølge Birche-

rod 2 Rectorer, nemlig først Søren Olsen Middelfart, som først havde været Collega eller Hører i Odense, saa Rector i Børgense og tilsidst Sognepræst (maa være Capellan) i Veilby, hvor han døde 1613, derpaa Niels Rasmussen Bredahl, som (1610) blev Rector i Nakskov, 1613 Sognepræst (skal hedde Capellan; thi 1624 blev han først Sognepræst) og døde 1625 cfr. Atl. 6, p. 650.

S. A. døde den ærlige Mand, Niels Christensen, som var Birkefoged i i Harritslef, og ligger i Skouby Kirke begravet (Præsteindb. 1755.).

S. A. opstod der en Prophetinde i Haarslef Sogn, nemlig en Bondepige, Mette Nielsdatter, idet hun havde Aabenbarelser, som gik ud paa Al og Bee over Verden samt Formaning til Omvendelse, hvis man vilde undgaae Guds Bredes Riis (Blochs hdsfr. J. G. H.).

S. A. havde man et talende Exempel paa hvad det var for Slags Folk, man den Tid satte til Degne og Skolelærere for Folket, idet samme Aar Mikkil Degn i Bispenberg, som havde været Cai (læs Carl) Bryskes (altsaa den Rugaardske Lænsmands) Kiøldersvend, blev dømt fra sit Embede (Bloch, 2, p. 336.).

1602 fik den forhen omstrevne Rugaardske Lænsmand, Axel Brahes, Svigersøn, Eiler Dvigov til Dvigovsholm (nuværende Hoffmansgave; gift med Anne Axeldatter Brahe), Forlæningsbrev paa Rugaards Læn og Bispenberg Birk, ikke for Pant, men paa Regnskab. Denne Rugaards nye Lænsmand, Eiler Dvigov, var en Søn af Henning Dvigov til Sandager og Fru Birgitte Rønnoy; han er født 1565 eller et af de nærmest følgende Aar (thi hans Morfader, Eiler Rønnoy, efter hvem han er opkaldt, døde først den 28de April 1565 og E.

Dvigov kan derfor ikke være født tidligere end dette Aar, da levende Slægtninge den Tid aldrig opkaldtes i danske Familier (R. R.). 1586 var han i Padua (tillige med sin Fætter, Steen Bilde) (Gl. Saml. 2, 3, p. 12). 1589 i Nov. tiende han i Cancelliet (Sivert Grubbes Curric. vitæ). 1598 d. 13de August havde han Bryllup i Malmø med Jomfru Anne Brahe, Datter af Rigsraad Axel Brahe til Elved og Mette Gise (R. R.). 1599 eiede han Lyffesholm, hvor hans Broder, Jørgen Dvigov, døde hos ham (Ad. Mag. p. 94; dog kan det ogsaa tages i den Mening, at Jørgen eiede Lyffesholm, men døde hos Eiler). 1600 var han Landsdommer i Fyen (Pontoppidans Theatr. N. D. ved R. R.). 1601 kaldes han ligeledes Landsdommer (D. Saml. i Geh. Arch. ved R. R.) og lod sig da (eller mellem 1601 og 4) indføre i sin Kones Fæster, Sophie Brahes, Gods (D. Mag. 3. p. 45—46.). 1602 fik han Rugaard i Forlæning ved et Lænsbrev, der lyder, som følger: Gjørre alle vitterligt, ätt wy aff synderlig Gunst och Naade saa och for Troschaff och villig Thienniste, som oss elschelige Gyller Dvidgou till Dwigousholm, vor Mandt och Thiennere oss och Rigtett hertill giortt och beuist haffuer och her effter troligenn gjørre (och) beuise maa och schall, haffue undt och forlent och nu medt thette vort obne Breff unde och forleene forte Eiller Dwigou en vor och Kronenns Gaardt Rugaard sampt Bispenberg Birk med des thilliggennde Bønnder och Thiennere vift och uvift aldeles inthet underthagit i nogenn Naade at skulle haffue, niude, bruge och beholde indthill saa lennge Hanns Maytt annderledis therom thilsigendis vorder. Dog saa ätt forte Eiller Dvigov schall giffue thill Kongl. Mayt och Cronenn aff forte Lehn och Bispenberg Birk och des viffe Rennthe och Indkompst effter Fordebogenns Lydelse, som der nu thilligger, fiire hundrit halffthredesindgthiue Daller udenn

Afffortellſke udi alle Maade; och huis Konngl. May. oc Cron-
 nens Jordbog ydermere deraff Leennidt kannd inddrage ſchall
 hannd ſig ſielfff thil beſte niude, bruge och beholle thill att unn-
 derholle ſig, ſine Suenne, ſampt Gaardhenns daglige Folt och
 Thiennere medt; och maa hannd under ſamme Affgiſt niude
 och ſig ſielfff thil Beſte bruge och beholde all Aufflenn, Affödin-
 gen och huis andenn Fordeel der paa deß thillliggennde Lade-
 gaardt falde kanndt, och derimod paa ſamme Ladegaardt och
 Auffuell aldelis ingenn Omkoſtning Hans May. i nogenn Maade
 thillſchriſſue; dog ſchall forte Eiller Dvighou verre forpligt,
 naar Kongl. May. Reiſer der frem falder, att holde Hanns May.
 medhaffuende Heſte frii medt Høe och Ruſoder paa enn Dags
 Thid, tho eller thre, efftersom des Leilighedt ſig begiffuer 2c.
 Medenns hvad thennd uviſe Kennthe och Indkompt ahnlann-
 ger, ſom ſigh der i Leennidt aarligenn thildrage kannd, ſom
 er Stedhmaal, Sageſald, Hoßbundhold, Drifft, Forlouff, Røm-
 ningsgodh, Bindfeller, deraff haffuer Konngl. May. naadigſt
 beuilget hannom thennd thiennde Part, och for thennd øffriige
 Part aff ſamme uviſe Kennthe ſaavell ſom och for alld Told,
 Ziſe, Bragh, Oldenngieldt och huis, ſom oppeberriſ for rod-
 huggenn Skouff, vill Konngl. May. ſigh effter gott och clartt
 Regennſchaff frii forbeholdenn haffue 2c. Dog haffuer Konngl.
 May. naadigſte beuilget hannom att maa paa hanns May. och
 Cronnens Skouffue aarligenn, naar Oldenn er, bekomme frii
 Oldenn thill hanns hiemfødde Guinn paa deß thilbehørennde
 Ladegaardt, och ſamme Guinn ſchall udi Oldenn Registerit aar-
 ligenn indſchriſſuis, huor mannge di erre; och hvad Oldenn-
 gieldenn ahnlanger ſchall thermed ſaaledis udi Regennſkabit
 forreholdis, att huos huer Manngh Maſſnn, ſom Guinn paa
 Cronnens Skouffue indſlaar thill Oldenn, ſchall anteignis, huor
 mannge Guinn hannom thill Oldenn aff Lennsmanden beuilgit

bliffuer; och huiß Guinn paa Cronnens Beigne i saa Maade thill Oldenngield annammis schall Schriffuerenn udi Regennschabit ahntheigne, huißke deraff erre gamble och huißke unnge Guinn erre, och haffue Indseennde medt att Konngl. May. schier der udindenn Skiell och Rett, saavell som och serdellis thage Beuiß paa Glesket aff di gamble och serdelis aff de unnge, naar thet hiidt thill Slottet thill Konngl. Mays Behouff fremstickenndis vorder ic. Sammeledis schall forte Eiller Dvighou thet saa forordne och udi Acht att haffue, at udi all huiß Sagefalld och Gaardfestning, som hannd paa Konngl. Mays Beigne der i Leennidt afftinner, schall afftinngis och annammis the thuennde Parter udi Penndinge och thennd thredie Part i Drenn, efftersom Stedgmaalledt och Sagefaldet sigh høigt eller lidet beløffue kanndt. Schall och forte Eiller Dvighou siellff lonne och fiede Fougdenn och Schriffuerenn der paa Gaardenn och anndre Gaardsenns daglige Fold och Thiennerere och Konngl. May. ther aff inthet i nogenn Maade thillschriffue, ey heller thillstede thennem att haffue noget Gennantt der udi Leennidt underthagenn Fougdenn sinn Thiennde Pendingge och Schriffuerenn sinn Schriffuere Scheppe. Schall hannd ey heller thillschriffue Konngl. May. nogenn Forthærinng enthenn paa sig siellff eller paa hanns Fold och Thiennerere huor hannd thennom her udi Riigitt paa Hanns Mays Beigne forschickenndis vorder; saavellsom och verre pligtigh at foudre (o: befordre) Hanns Mays Breffdragere och anndre, som haffue Hanns Mays Frii-Paß igiennem Hanns Lehnn, med god Fordrelße och forsørge thennem medt frii nottorftig Unnderholdinng thill Madt och Dll och Huuslye paa enn Natts Thidt ic. Sammeledis schall forte Eiller Dvighou verre pligtigh at haffue god Dpsuunn thill-Hanns May. och Cronnens Jord och Egenndom der i Leenidt, at thennd icke met Urette derfra heffdis (o: hævdes) eller forvenndis och dersom

hannd kannd formercke nogenn Jord och Ejenndomb, liidet eller
 moget, at verre kommenn ther fra met Urette, da schall hannd
 thale thet innd igienn med Loug, Dom och Rette, saafrembt
 hannd icke sielff vill stannde Hanns May. therforre thill Rette ic.
 Och schall hannd thienne Konngl. May. och Riiget aff forte
 Rudgaardh Leenn medt 2 gerustedt Heste, indenn Riiget paa
 hanns eigenn och udenn Riiget paa Hanns Mays Befost-
 ning; och schall forte Eiller Dvighou icke Hanns May. i Re-
 gennschabet thillschriffue eller anmode nogenn Fleckerii (o: Re-
 paration) med Thag, Dørre, Laase, Vinnduer eller anndet
 slikt meere ferdigt at holde ther paa Gaardenn, och aldelis
 ingenn Biugning der sammesteds forrethage uden Hanns May.
 thet sielff naadigste beuilger och befaller ic. Hannd schall
 och haffue thennd geistlig Jurisdicts och Presterne ther i
 Leennidt udi Befallinn og Forsuar och Presterne, naar Be-
 houff giørris, thill ald Rette fordedige (o: vertheidigen) och
 forsuare, och huis thennd geistlige Kennthe och Stigtenns Ind-
 kompst ther aff Leennidt anlanger, saavell som Stedgmaallet
 aff Konngl. Mays och Cronenns Part aff Thiennderne, saa
 och Sagefaldt aff Preste och Deigne ther i Leennidt schall E.
 Dv. giørre Konngl. May. aarligen gode Rede och Re-
 gennschaff forre, vist och uvist, aldelis innthet underthagit, Hanns
 May. allene thil Beste ic. Schall hannd och haffue Indseende
 med Kirckernis Kennthe och Indkompst, att thennd thill Kircker-
 nis Beste, Nytte och Frembtarff nytteligenn och gaffnligenn an-
 lagt och anvenndt bliffuer och Kirckernis Korn aarligen att
 lade viid Kirckevergene thill huer Kircke selgis och affhenndis thill
 formuennde Borgerre i Riøbstederne och thill Inngenn andenn
 ic. Schall ey heller forte E. Dv. her effter maa bort-
 feste nogenn Thiennder enthen Cronenns eller Kirckenns Parter
 lennger thillhaabe ennd paa 3 Mars Thid och dog thillforne

opbiude thet thill Thinge, thennom thill Beste der miest der aff vill giffue och erre formuennde thill at bethalle Konngenn och Kirckenn samme Affgift 2c. Hannnd schall och freedde Schouff- uenne ther i Leennidt och Birkidt och aldelis innthet derudi lade hugge thill Upligt eller Schouffschade i nogenn Maade 2c. Deßligeste schall hannnd haffue god Opsunn med Konngl. Mays och Cronenns Billbane der i Leennidt och aldelis innthet der udi jage eller jage lade, skiude eller skiude lade udenn huor hannnd paa Cronenns haffuer Lod och Diell och er fellidt met Adelenenn och er Adelenenns eget Arffuegodz; och holde Bonnderne, thill Leennidt liggende erre, viid Lough, Skiell och Rett och thennom aldelis innthet uforrette imod Loughenn och Jordboggenn eller med nogenn ny Paalegge besuerge i nogenn Maade 2c. Huilckedt forte E. Dvighovs Regennschaff och Affgift schall begynnendis och anngaae fraa Sanctorum Philippi och Iacobi apostolorum Dag 1602 och enndis thill Marsdagenn therneft effter 1603 och saaledis fremdelis forfolgis Mar fra Mar emedenns och all denn Stund Konngl. May. hannnem med samme Leenn naadigst forleenne vill 2c. Och haffuer Konngl. May. thet for gott annseett, at thet hereffter met Hanns Mays Regennschaffuer vill forholledt haffue, at Schriffuerenn paa ald Udgiffteenn skall thage noyachtige Quitang och Beuiß aff thennem, som samme Udgiftt paaliuder, huilcke Quitange och Beuiß forte E. Dvighou thill ydermeere Beuißning schall medt egenn Hannnd underteigne, at samme Udgiftt och Riob hannnem vitterligt er, och aff hannnem paa Konngl. Mays Beigne samtyctt, saafrembt samme Udgiftt i Regennschaffuet paa Hanns Mays Beigne ellers skulle padgeris och bliffue gott giort. Cum inhibitione solita. 1602 uden Datum (Coll. Lang.). S. A. fik Jacob Rosenfranz og Lauge Urne til Selleberg Ordre at overlevere E. Dvighov Inventarium paa Rudgaard (R. R.;

Skade, at Samme ikke mere er at finde; lignende Inventarier paa Kongsgaarde findes imidlertid omtalte i min Borghistorie, p. 12. 13. 14. 39 2c.). S. A. hedder det i Rentebogen (Schl. Saml. 1, 1, 45—46), at Rugaard og Bissenberg Birk rente tilfammen aarligen 1300 Daler, hvoraf E. Dvigov girer til aarlig Afgift . . . 450 — og haver Gaardens Axl qvit og fri, tiener deraf med 2 gerust Heste og haver $\frac{1}{10}$ af det Uvisse.

Stigtens Indkomst er aarlig	354 D. 1 Ort.
altsaa Indtægt	804 D. 1 Ort.

Sammeledes haver forbemeldte E. Dvigov i Forlæning qvit og fri Kirkeby Gods ad gratiam, som renter aarlig 109 Dal.

Sammeledes pro officio judicis (s: som Landsdommer) en D, kaldet Lyø, med mere Gods, (som) renter aarlig 310 Dal.

1604 qvitterer imidlertid denne E. Dvigov atter Rugaard og s. A. skriver han sig til Lyffesholm og faaer tillige Andeel i Faareveile (Atl. 6, p. 810). 1608 var han endnu Landsdommer (Atl. 6, p. 580). 1610 kalder Axel Brahe ham sin Svoger istedetfor Svigersøn (Fund. 6, 2, 52; hvilket ikke er uvigtigt at lægge Mærke til; thi da vi i det Foregaaende ligeledes have anført Exempel paa en Frue, der kaldte sin Datters Mand Søn istedetfor Svigersøn (see under 1494), saa seer man deraf lettelig, hvor megen Forvirring en slig fra vore Tider afvigende Talebrug i vore Genealogier maa kunne foraarsage). 1612 er han endnu Landsdommer (Fund. 9, 2, 86). 1622 var han i Besiddelse af Søholt paa Laaland; thi han havde den Tid Trætte for Rigens Cantsler med Holger Bilde, som d. 8de Mai tog Gienbrev, da Eiler Dvigov netop vilde have taget Laasebrev paa bemeldte Gaard og Gods (af Klevensf. Saml.

ved R. R.; herom veed imidlertid Rhode, p. 630, aldeles intet). 1624 underskriver han et Magelægsbrev (Fund. 6, p. 269). S. A. skjøder han noget Bøndergods i Skouby S. og By til Frederik Dvigov til Dvigovsholms Enke, Anne Lyffe (see nedenfor). 1625 skjøder han Odense Hospital 2 Gaarde og et Boel i Holse 1c. (see nedensf.). Hans Frue, Anne Brahe, synes at have udmærket sig ved Trætteficierhed og Gladderagtighed; thi 1625 d. 24de Nov. siger Bispen i sit Diarium: *Prandebant nobiscum Da Helena (o: Ellen Marsvin) & Da Anna Brahea, initio paululum dissentientes, sed postea concordantes*; 1627 d. 12te Mai: *Da Anna Brahea totum tempus antemeridianum perdidit sua garulitate*, og 1628 d. 3die Oct.: *Da Anna Brahea sub noctem huc venit producens sermonem in multam noctem (R. R.)*. S. A. fik han ifølge Rezens Atlas atter Rugaard i Forlæning og til den Tid ville vi altsaa opføre Fortsættelsen af hans Levnet.

Hvad Lænets Historie i denne Lænsmands første Lænsperiode eller fra 1602 til 4 er angaaende, da har jeg derom fundet følgende antegnet:

1602 var den fra Dre Kald 1597 for Herprocessens Skyld affatte Sognepræst, Hr. Hans Jacobsen, endnu brødløs; thi da ansøgte de fyenske eller Bends-Herreds Præster Bispen om, at de i denne besværlige Pestens Tid maatte bruge ham til at forrette Tienesten, hvilket ogsaa — Fruens Indsigelse uagtet — i Nødsfald blev dem tilladt (Blochs hdsfr. J. G. H.).

S. A. fik Axel Brahe til Elved Kongens Gienbrev paa Gods i Veflinge Sogn og By (Voss. Reg.).

S. A. ditto til ditto paa Gods i Faarsbølle i Haarslef S. (l. c.).

1603 blev Hr. Laurits Andersen Sognepræst i Bispenberg og den Tid maa Sognepræsten alt have boet i Fuglevig,

fiden ovennævnte Præsts Søn, Hr. Christen, som var født 1621, allerede optog Navn efter Samme (Bloch, 2, p. 337.).

1604 skete den Forandring med Rectors Lønning i Bogen-
 gense, at Christian d. 4de s. A. skienkede Haarslef Degnekald og
 Degnerente til Rectoratet i Bogen-
 gense, imod at Rector afstod de 20
 Daler (1571 angives det for 24 Mark), han forhen til Under-
 hold af Byens Borgerstab nød (Fund. 5, p. 306, hvor dog bør
 læses Særslafs istedetfor Haarslafs Degnekald; men Forver-
 lingen er derved opstaaet, at Særslaf siden, nemlig i Biskop
 Niels Bangs Tid (1663 til 76), blev ombyttet med Haarslef
 cfr. Geistl. Jordebog af 1690).

S. A. var Søren Hegelund Borgemester i Bogen-
 gense (see
 nedenf.).

S. A. d. 6te Februar kongelig Befaling til Magistraten i
 Odense, at eftersom den gemene Haandtering og Kiøbmands-
 handel i de fynske Kiøbstæder fast- mere end i andre Stæder
 Aar for Aar aftager og forringes, saa skulde de sende en Borge-
 mester og en vel forfaren Kiøbmand til Bogen-
 gense d. 6te Marts
 for tilligemed de kongelige Fuldmægtige at overveie, ved hvad
 Middel Haandtering og Kiøbmandskab igien kunde ophjælpes
 (Aftst. p. 83—84.).

S. A. havde Sognepræsten i Gilby, Hr. Laurids Jes-
 persen (see 1591 og 92), den Ubehagelighed at blive stævnet af
 Borgemester Søren Hegelund i Bogen-
 gense for et ubesindigt Brev,
 han havde tilskrevet ham; dog blev Sagen i Odense bilagt
 (Bloch 1. c.).

S. A. blev Herredsprovst og Sognepræst i Særslaf, Hr.
 Jesper Lauridsen (see 1590 og 1600), svag og gif i Barndom
 (uagtet han efter Birch. og ifølge Epitaphium kun var 39 Aar
 gammel, hvori der dog maa herske en Bildfarelse, da hans
 Søn ellers ikke 1590 kunde have været Rector i Bogen-
 gense),

hvorfor han — helst da han tillige var hemiplecticus, rørt i den ene Side — maatte nedlægge Provste-Embedet og overlade Præste-Embedet til sin Søn, Hr. Jens Jespersen, eller maaskee rettere tage ham til Capellan (Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. blev Hr. Niels Knudsen i Haarslef Herredsprovst (Bloch 1. c.)

S. A. lagdes, som sagt, Særsløf Degnekald til Rectoratet i Bogenfse og blev altsaa detsfra ved en af Skolens Disciple eller en af de saakaldte Løbedegne besørget.

1604 var Knud Rud til Sandholt Lænsmand paa Rugaard; thi s. A. kalder Jens Nielsen, Foged paa Rugaard (det første Sted, hvis det ellers ikke er urigtigt affkrevet, jeg finder Gaarden saaledes benævnt), Lænsmanden paa Odensegaard, Knud Rud til Sandholt, sin Husbond, idet han opretter en mærkelig Tiendeforening med Grindløse Sogn (N. D. Mag. 2, p. 157—58), saa at Knud Rud altsaa nu ved Eiler Dvigovs Afgang havde faaet Rugaard med Odensegaard forenet. Denne Knud Rud til Sandholt, som ogsaa eiede Lundegaard, Fuglsang og Rubierggaard, kaldes til Forskiel fra sin Fætter (Knud Rud Jørgensen til Vedbygaard) undertiden den store Knud Rud; han var en Søn af Erik Rud til Fuglsang, D. N. Raad, og Fru Anne Hardenberg og født paa Vestervig Kloster d. 11te Marts 1556 (Præsteindberetn. af 1755 eller Mscr. Kall. Nr. 377, 4to, ved R. R.; Mummes St. Knuds Kirke i Odense, p. 308). 1577 arvede han maaskee Sandholt (Atl. 3, p. 585), 1580 Fuglsang (Atl. 3, p. 316) og 1584 Enggaard (nuværende Gyldesten). 1588 blev han, som Kongl. Hoffinder, forlænet med Korsør Slot (Klevenf. Saml. ved R. R.). 1590 havde han, som Lænsmand paa Korsør, frataget Præsten i Høje hans bona mensalia

(Pontoppidan, 3, p. 515). 1595 havde han endnu Korsør (Atl. 3, p. 9. 29, cfr. 6, p. 272); 1596 ligeledes (Wolfs Encom. p. 273). 1597 blev han derimod Lænsmand paa St. Hans Kloster i Odense; thi Christoffer Walfendorf havde endnu dette Læn 1596, ja endnu i Jan. 1597 (N. D. Mag. 1, p. 179); men ¹¹/₇ havde Knud Rud allerede Odensegaard (F. Tegn. ved R. R.) og under samme Datum fik han, som Sammes Lænsmand, en alvorlig Frettesættelse (see min Odense). 1600 nævnes han ligeledes som Lænsmand i Odense (D. Mag. 5, p. 89); ligeledes 1601, da han forpagter den Tiende, som nærmere omtales 1604; 1602 ligeledes (Schlegels Saml. 1, 1, p. 45). 1604 havde han, som sagt, tillige Rugaard i Forlæning (N. D. Mag. 2, p. 157). 1606 har han endnu Odensegaard (men 1607 Jørgen Brokkenhuus cfr. min Odense). S. A. eier han Rubiergggaard (Atl. 3, p. 327; 6, p. 507; Rhode, p. 333. 558). 1607 d. 11te Jan. (Schl. Saml. 2, 3, p. 30 cfr. Hege-lunds Cal.) har han i Odense Bryllup med Fru Ellen Marsvin, Enke efter Ludvig Muncé til Mørlund (som døde d. 8de April 1602); Kong Christian d. 4de bivaanede selv deres Bryllup og forærede næste Dag Bruden en kostbar Ring (Schl. Saml. 2, 3, p. 30 & 85). S. A. er han endnu d. 20de Nov. Lænsmand, som sees af et Brev, Bispenberg Præst angaaende (Hoffm. F. 5, p. 367); men endnu s. A. skal, som sagt, Jørgen Brokkenhuus have været det¹). 1608 skienker han Prædikestolen til Tillige Kirke (Fund. 6, 2, p. 141; Atl. 6, p. 464), i hvis Sogn Rubiergggaard var beliggende. 1608 var Kongen formodentlig paa Rugaard (see nedensf.). 1611 d. 22de Juli døde

¹) Hvilket formodentlig saaledes skal forstaaes, at Knud Rud 1607 blot afstod Odensegaard til Jørgen Brokkenhuus, men derimod selv endnu, som før, beholdt Rugaard, hvortil Bispenberg Birk henhørte.

Knud Rud paa St. Hans Kloster i Odense af Battersot i sin Frues Fraværelse (Klevenf. Saml. ved R. R.). Biskoppen prædikede over ham i St. Hans Kirke d. 6te Aug. (Klevenf. l. c), hvilket dog kun var en Bisættelse; thi forresten er han begravet i N. Broby-Kirke, som Lundegaards Sogneskirke (Præsteindberetn. ved R. R.; Mummess St. Knuds Kirke i Odense, p. 308; Fund. 6, p. 107; Atl. 6, p. 743). Hans Enke, Fru Ellen Marsvin, har spillet altfor vigtig en Rolle til ikke ogsaa her med et Par Ord at omtales. Hun var en Datter af Jørgen Marsvin og Karen Gyldestierne og (ifølge Præsteindberetn. af 1755 og Mummess St. Knuds Kirke i Odense, p. 308) født paa Landskrone Slot d. 1ste Febr. 1572; hun blev gift 1) d. 29de Juni 1589 med Ludvig Muncé til Nørlund og Lundegaard, som 1581—97 byggede Nørlund (Atl. 5, p. 83), 1597 blev affat fra sit Throndhjemste Læn (hvorvidt han siden har været Lænsmand paa Korsør, som Adskillige paastaae, eller hvorvidt han 1598 er blevet Lænsmand paa Dalum-Kloster, som Bircherod angiver, tør jeg ikke bestemme; men vist er det, at han) 1598 købte Lundegaard (Atl. 6, p. 809), som han ogsaa ombygte (Atl. 3, p. 570), skøndt han uden Tvivl den Tid opholdt sig i Odense, og døde d. 8de April 1602 paa Lundegaard (Præsteindberetn. af 1755; Mummess St. Knuds K., p. 307; cfr. Hegelunds Calendere og Atl. 6, p. 743); Tabellen i Geneal. og biogr. Arch. siger derimod d. 14de Juli 1603, formodentlig efter Schlegels Chr. 4., 1, p. 250 (cfr. Atl. 5, p. 84; Hoffm. D. Bd. 3, p. 225, og Liigprædikenen o. Kirstine Muncé — Schönau, p. 1022); men hvad enten han døde 1602 eller 1603, maa Marstallet paa N. Broby-Kirkestole (Atl. 6, p. 743), med hans og Frues Navne formodentlig ikke være 1620, men 1602, som ogsaa er det Marstal, der med Begges Navne findes anbragt paa Lundegaards Hovedbygning. Derpaa blev hun gift 2) d. 11te Jan. 1607 med Knud Rud til Sandholt,

som døde d. 22de Juli 1611. Bønderne paa Lundegaards Gods vidste endnu 1755 (og endnu senere; cfr. Mummess St. Knuds Kirke, p. 308) at fortælle om Ludvig Muncé (rigtignok tværtimod hvad man ellers veed om ham cfr. Schl. I, p. 195. 249), at han skulde have været en „meget from Mand“ (maaskee som Egtemand betragtet; see nedenf.); men Knud Rud var derimod ikke saa god (Præsteindberetn. ved R. R.). Om Fru Ellen fortælles nemlig, at Otto Knudsen (Seeblad, som 1613 var Raadmand, 1622 blev Borgemester og døde 1631), der i sine yngre Aar tjente Ludvig Muncé som Haandskriver først 3 Aar i Norge og siden fulgte med ham til Danmark og derhos var en „meget anseelig og smuk Mand“, stod sig særdeles godt hos denne Frue, medens Ludvig Muncé endnu levede. Engang havde L. Muncé saaledes ladet ham sætte i Raadhuus-tielderen i Odense (hvor man vel neppe kom for sin Dyds Skyld); men ved Fruens Godhed havde han Musik hver Aften og diverterede sig meget vel i sin underjordiske Bolig; en anden Gang traf L. Muncé ham derimod hos Fruen i hendes Sovestue; men ogsaa af denne Forlegenhed vidste hendes Snildhed at redde ham, idet hun foregav, at han var kommen ind til hende for at begiere en af hendes Piger til Egte, hvilken han da ogsaa, da L. Muncé strax gav sit Samtykke dertil, gandske „imod sin Tanke“ maatte ægte (Jac. Bircherods Saml. til sin Families Hist. eller Kallste Mscr. Nr. 130 fol. og And. Samfings Theatr. N. D. ved R. R.). Denne Seeblad var ifølge sin Liigsteen i S. Knud født 1575 og blev gift 1) (altsaa mellem 1598 og 1602) med Birgitte Lauritsdatter (om hvem man har den prægtige Biseigien-Historie i Bircherods Dagbog, I, p. 109—111), med hvem han havde 5 Børn, og derpaa 2) som Raadmand 1613 med Abigaël Hasebard. Ellen Mar-swins blomstrende Periode begyndte egentlig først som Enke

efter hendes sidste Mand og især da Kong Christian d. 4de
 fattede Kiærlighed for hendes Datter, Kirstine Munk, med hvem
 han 1615 lod sig formæle (Schl. 2, p. 30—31), men med hvem
 han, som det synes, allerede forud havde levet i fortrolig Om-
 gang (Schönau, p. 1023 sq. 1043 sq.). Derfor var det maaskee
 ogsaa, at daværende Rector i Odense, Hans Mikkelsen (som
 1616 blev Bisp ibid.), allerede 1614 paa Holger Rosenfrands's
 Raad nedlagde sit Embede for at drage til Fru Ellen Mars-
 svin for at informere hendes Datter, K. Munk, i Tydsk og Fransk,
 ligesom han ogsaa, da han 1616 var bleven Bisp, 1617 fik sit
 Giftermaal fra Ellen Marsvins Huus (Hoffm. D. Bd. 2, p. 316;
 Gl. Saml. 1, 2, p. 14). Nu indlod Fru Ellen sig, som Kon-
 gens Nvasi-Svigermoder, ved sine store Rigdomme ogsaa i
 store Speculationer; hun købte Ulfeldsholm, nuværende Holfen-
 havn, den hun allerede 1616 besad (ligesom hun ogsaa s. A.
 tilkøbte sig Øster-Ballø; Atl. 6, p. 430), for 100,000 Slette-
 daler og kaldte den Ellensborg (cfr. Hoffm. D. Bd. 2, p. 225; Atl.
 3, p. 560). Hun overtog kongelige Leverancer af sine God-
 sers Produkter og gjorde Omsætning med store Capitaler (Schl.
 Chr. 4., 2. p. 35—36, hvor ogsaa anføres mange Beviser saa-
 vel derpaa, som paa den store Raade, hvori hun stod hos Kon-
 gen fra 1616 til 1625). 1621 var hun ogsaa forlænet med
 Dalum-Kloster, nuværende Christiansdal (som Holger Rosen-
 frands 1620 fratraadte), hvor Kongens Datter og hendes Dat-
 terdatter, Eleonore Christine, blev opfodt hos hende fra 1621 til
 24 (Hoffm. D. Bd. 2, p. 316). 1623 tabte hun imidlertid dog
 ifølge Herredagsdom af 7de Juni den Proces, hun førte med
 sin sidste afdøde Mands Arvinger, idet hun maatte betale Corfig
 Rud, som skulde have Sandholt efter hende, 2000 Daler, fordi
 hun havde nedtaget de 50 Fløie paa Kobberspirene af Husets 4
 Runddele (Fund. 6, p. 105), eller maaskee rigtigere, fordi hun

nedtog de 50 forgyldte Fløie (som hendes sal. Mand havde ladet opføre) paa de kobbertakte Taarnspire af Gaardens 4 Runddele, hvorved Corfiz Rud troede sin afdøde Broder fornærmeth (Atl. 3, p. 584). 1625 købte hun Beilegaard (Atl. 6, p. 819). S. A. skulde hun have skienket 1000 Daler til Odense Gymnasium (Pontopp. 3, p. 729, cfr. Schønau, p. 1019—20); men det var egentlig hendes Datter, Kirstine Muncé (Fund. 5, p. 13); derimod skienkede hun selv 500 Daler til Odense Skole (Fund. 5, p. 83), men uvist hvad Aar. 1628—29 indtraf de fameuse Historier, der fandt Sted mellem Kirstine Muncé og Rhingrev Otto Ludvig i hendes Bolig paa Dalum (Schønau, p. 1064; N. Saml. 1, p. 101. 108. 110. 124—26; Holberg, 3, p. 575 sq., og min Dalums S. Hist.); derover tabte hun Kongens Naade, maatte 1630 afstaae sine jydskke Godser, Boller og Rosenvold, til sin Datter (N. D. Mag. 1, p. 221), som derhen blev forviist (Schønau, p. 1078 sq.), og 1632 bleve saavel Moder, som Datter, formelig actionerede for Rigsraadet af Kongen (l. c. p. 1064 sq.) og nu synes hun at være bleven devot; idetmindste lod hun 1632 paa sin Beføstning og under sit Navn Davids Psalmer trykke (Hoffm. D. Bd. 2, p. 316; Schl. 2, p. 36), anskaffede sig mange Bøger og vilde ansees for en lærd Dame (Hoffm. D. Bd. 2, p. 316); ja 1633 blev endog saa en Bog hende dediceret (Gl. Saml. 1, 3, 137). 1636 havde hun en unaadig Audients hos Kongen (Holberg, 3, p. 574). 1637 byggede hun Kapellet paa Ellensborg (Atl. 6, p. 805). 1639—40 byggede hun Kirken paa Thurø (Fund. 6, p. 52; Atl. 6, p. 722). 1639 eiede hun en Hovedgaard i Norge (N. D. Mag. p. 140). 1645 skienkede hun en Donation til Thurø Kirke (Fund. 6, p. 52). 1648 var Kirstine Muncé hos sin Moder paa Ellensborg, da hun fik Efterretning om Kong Christian d. 4des Død (Schønau, p. 1082), der paa hendes og hendes Families

Skæbne havde en saa betydelig Indflydelse. Endelig døde Fru Ellen Marsvin 1649 d. 11te Nov. paa Ellensborg (Fund. 6, p. 107) og skal som Enke have eiet Ellensborg, Lundegaard, Øster-Ballø, Boller, Rosenvold, Beilegaard og Thuro (see Tab. i Gen. og biogr. Arch.); ogsaa skal hun en kort Tid have eiet Rierstrup paa Thaastrup (Atl. 6, p. 727).

Hvad Lænets Historie under ovenomtalte Lænsmand, Knud Rud, hvis Lænstid jeg i Mangel paa nøiagtigere Underretning vil ansætte fra 1604 til 1610, er angaaende, da har jeg derom fundet Følgende antegnet:

1605 blev den unge Præst i Særslef, Hr. Jens Jespersen (see 1604), urigtig i Hovedet, saa at Concilium (Landemødet?) og Bispen s. A. maatte lade adskillige Præster (see f. Ex. nedensf.) grandstke paa hans Sygdom; men da han var og blev skrøbelig, maatte ogsaa han holde Capellan (Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. var Sognepræsten i Sønderlø, Hr. Niels Christensen, tilligemed flere Præster med at grandstke om ovenomtalte Hr. Jens Jespersens Sygdom i Særslef (l. c.)

S. A. samt Navnet Anders Gregersen findes anbragt paa en særdeles pragtfuld, malet Glasrude, jeg har tilkøbt mig fra Munkhuus i Vigerslef Sogn og som forestiller en Ridder til Hest, der bydes Afskedsbægeret (der Steigbügel-Trunk) af en Dame (en aldeles lignende, men uden Årstal og Navn, har jeg ligeledes tilkøbt mig fra Snapind ved Odense og man vil paastaae, at disse malede Ruder, sædvanligviis med Giverens Navn og Årstal paa, bleve skienkede som Brudegave til nysgifte Folk eller efter Andre og maa skee rettere ved Reisningsgildet for de nys opbygte Huse).

1606 Odense Bytingsvidne, at Christen Bøgemester

(maaskee Bygmester?) paa Dorthē Nielsdatters Begne skødede til sin Broder, Peder Jensen, hendes Gaard, Huus og Bygning, i Bogenſe=Byes Nørregade beliggende, ſom Rasmus Bødſer da iboede (Boſſ. Reg.).

S. A. byggede Breide Rangkau til Rangkauholm det høie Huus med Taarn paa Harritslevgaard (Atl. 6, p. 471), hvorfor ogsaa Indførselsporten oventil er prydet med Rangkaus Vaaben og diſſe Ord: *Hanc domum exstrui curavit aº 1606*, ætat. 50 (thi B. Rangkau var netop født 1556 og altsaa den Tid 50 Aar gammel). Det er altsaa denne Mands Bygning, A. Berntſen 1656 roſer, naar han omtaler Gaarden ſom en af dem, der vare af en ſaa prægtig, ziirlig og net Bygning og laae i ſaa lyſtig en Egn, at de billig for fyrſtelige Lyſthuse maatte holdes (D. frugtb. Herl. 1, p. 99). Bygningen, ſom tilforn var omgivet af Grave (hvoraf endnu paa 2 Steder ſees Levninger, nemlig i Haugen Sønden for Hovedbygningen 2 tæt ved hinanden liggende Damme og Norden for Hovedbygningens veſtre Længdes Gavl det ſaakaldte røde Dam), udmærker ſig virkelig ogsaa ved ſin maſſive og ſvære Bygning og ſine tykke Mure; ikke allene i den underſte Etage eller Kiælderen ere Hvælvinger, men ogsaa i den Etage ovenover, ſom er indrettet til Kiøkken, Spiſeſtue, Borgeſtue, Domeſtikker o. ſ. v. I Kiælderen ſees desuden ogsaa, at der forhen har været adſkillige ſmaa Nedgange fra de øvre Værelſer, ſom nu ere tilmurede; ogsaa er der midt i Kiælderen et lille rundt Afſlukke paa 3 à 4 Alen, formodentlig enten en Brønd eller et Fængſel. I Kiælderværelſerne er Gulvet belagt med Fliser af virkelig Steen (ikke Muurſteensfliser). Den øverſte Etage, hvori man, ſaavelſom til den mellemſte, føres op af en Steen=Bindeltrappe i Indgangstaarnet, beſtaaer nu i den nordre Ende af Ronge=

salen (hvorfra er en smuk Udsigt over Bogense og Bogense Strand) og i den søndre Ende af en noget mindre saakaldet Snedkersal, begge heelt igiennem Husets Brede med Vinduer til begge Sider, men derimod adskilte fra hinanden i den ene Side ved et lidet Værelse og i den anden ved en lille Gang mellem begge. Da imidlertid Snedkersalen endnu har en stor Kamin i den søndre Gavl, omgivet af udhugne Graasteen, der forestille en menneskelig Figur paa hver Side Kaminen, og ovenover Samme 4 Vaaben (hvoriblandt ogsaa Ranzaus), men derimod Kongesalen aldeles ingen Kamin har, saa er der stor Formodning om, at denne sidste oprindeligiis har udgiort hele øverste Etage og saaledes med Hensyn til Størrelsen virkelig svaret til sit Navn (medd. af Ringe; medmindre den ene har været en Sommer- og den anden en Vinterstue). Ogsaa var det formodentlig i ovennævnte B. Ranzaus Tid (siden hans Vaaben staaer paa Kaminen og han desuden først døde 1618), at bemeldte Kongesal (som dog formodentlig først senere fik sit Kongenavn af Kong Frederik d. 3dies Besøg hos Lars Ulfeld) ifølge et paa samme anbragt Mærstal, 1614, blev panelet og malet med Figurer, der forestillede Guder og personificerede Dyder, hvilket nu alt tilhobe er borte, saa at man blot seer de ujævne, falkede Vægge.

S. A. afbrændte den gamle Præst i Særslef, Hr. Jesper Lauridsen, som var meget hengiven til Chymien, sin Præstegaard, som den Tid laae i Hemmerslef, ved alchimistiske Forsøg (Pontopp. 3. p. 561); men om det var første eller sidste Gang han ved disse sine Experimenter afbrændte den, skal jeg lade være usagt; blot hedder det om ham, at han 2 Gange afbrændte Samme (Marm. dan. 1. p. 257; Pontopp. 4. p. 390).

S. A. eiede Eiler Bryste til Dallund det Halve af Nielstrup (Dallunds Arch.).

1607 skriver allerede Corfiz Rud, som var gift med Birgitte Rosenspar (Rothe, 1, p. 46, cfr. p. 53), sig til Enggaard, nuværende Gyldesteen (Atl. 6, p. 628), uagtet hans Broder, Knud Rud, som eiede den 1588, først døde 1611 (Atl. 3, p. 583).

S. A. udsteder Lænsmanden (paa Odensegaard og Rugaard), Knud Rud, sin Revers paa en kongelig Tilladelse, at Præsterne i Bispenbjerg maatte bruge Sædelandet og Græsningen i Kongens Flyng, som derfor ogsaa bemeldte Lænsmand af den Grund har tilladt dem at indhegne (Hoffm. Fund. 5, p. 367).

1608 var Kong Christian d. 4de i Børgense (Schl. Saml. 2, 3, 74) d. 8de August og drog derfra til Skanderborg, hvorved han gav i Drifkepenge og Færgeløn 5 Daler; da han nu kom fra Odense, er det meget muligt, at han ogsaa kan have været paa Rugaard (thi den gamle Landevei fra Odense til Børgense gik først af fra Landeveien mellem Odense og Midelfart mellem Hindevad og Skovsgaarde over Gamby, Haarslef og Tofte); idetmindste gav han ved denne Leilighed (Lænsmanden) Knud Ruds Karl 2 Ungerste Gyldesten i Drifkepenge for en liden Hest, hans Herre forærede hans Søn eller Prindsen (l. c.).

S. A. udstedede Kong Christian d. 4de sit Forsikkringsbrev til Børgense By, hvorved han lover dem at confirmere dens Privilegier, saasom dens Borgere have valgt hans Søn til Rigets Kronprinds og Arving (Børgense Raadstue-Arch.).

S. A. sluttedes der et Mageskifte mellem Erik Bilde til Kiersgaard og Corfiz Rud til Enggaard om nogle Gaarde i Rolsbauge, som til Enggaard bleve overdragne og altsaa før havde tilhørt Kiersgaard (Gyldesteens Arch.).

1609 blev den med Billedhugger-Arbeide udzirede Prædikestol opsat i Eilby Kirke, hvorsfor der ogsaa læses paa Samme: *Suggestus paratus tempore Pastoris Laurentii Caspari A. D. 1609.*

S. A. Caspar Markdanners Gienbrev til Kongen paa Gods i Sønder sø Sogn og By (Bosf. Reg.).

1610 til 11 var Laurids Sand Rector i Bogen se Skole (Birch.).

S. A. blev den mindre Kirkefloffe i Vigerslef givet (Præsteindberetn. af 1755).

S. A. maa Corstis Ulfeld til Bavelse, som Lænsmand paa Rugaard, have bekostet eller paa kongelig Bekostning ladet opføre nærværende (dog for et Par Aar siden betydelig forandrede) Altertavle i Veflinge Kirke, siden hans og hans Frues, Elsebe Brokkenhuus's, Baabner ere anbragte paa Samme (og det altsaa ikke kan være den senere under 1717 Dmtalte). Den havde forresten (indtil sin ovenomtalte Forandring for et Par Aar siden) den for mig idetmindste uforklarlige Særegenbed, at paa en af dens Affatser var anbragt et i Træ udskaaet Fruentimmer i blaa Trøie og rødt Skjort og derhos i en halvt paa Siden liggende Stilling, hvorhos ved den ene Side af hende en Løve (?) og ved den anden en fullet Ro eller et Hvel var udhugget.

S. A. døde Jacob Justesen Høg til Trudsholm, som var gift med Eiler Bryffes Datter, Maren, og derved Dallunds tilkommende Arving, som dog hans Søn først fik, da han selv alt døde for Svigerfaderen.

S. A. faldt der Fyenbo-Landstings-Dom, hvorved 9 Agre, som tilhørte de Svenskes (nemlig Banneres) Gods i Bispenbi erg eller rettere deres Tieners Gaard i Bred, bleve tildømte Sognepræsten i Fuglevig (Svenske Banneres Geneal. S. 1).

Af den Omstændighed, at Knud Rud døde paa St. Hans-
 Kloster 1611, skulde man have formodet, at han havde beholdt
 sine Læn (neml. Ddenssegaard og Rugaard) til sin Død; men
 Jørgen Broffenhuus nævnes allerede (ifølge Birch.) 1607—9
 som Befalingsmand til Ddenssegaard (Spørgsmaal dog, om det
 er rigtigt; thi Atl. 3, p. 450, omtaler ham aldeles ikke) og
 Corfz Ulfeld til Bavelse var ikke alene Lænsmand paa Ru-
 gaard 1610 (Atl. 6, p. 633), men endogsaa ifølge Resen (R.
 R.) 1605 (hvilket dog maa være urigtigt cfr. Lænets Historie
 1610). Corfz Ulfeld var en Søn af Jacob Ulfeld til Kor-
 bølle og var gift 1) med Elsebe Broffenhuus og 2) med
 Regitze Parsberg (Hoffm. D. Bd. 2, p. 217. L.). 1591
 har Faderen, Jacob Ulfeld, dediceret sin Oversættelse af Chytræus
 om Døden og det evige Liv, 8vo, til sine kiære Sønner, Corfz,
 Jacob og Mogens, til Ulfeldsholm, Selsø og Bavelse (R. R.).
 S. A. blev Corfz Ulfeld forlovet med sin første Frue, El-
 sebe Broffenhuus (Bd. Mag. p. 108). 1596 blev han gift
 med hende og Prindsen gjorde deres Bryllup (Bd. Mag.
 p. 102). 1597 var han Lænsmand paa Korsør (Atl. 3, p. 45).
 1605 har han endnu dette Læn og hans første Frue lever (Fund.
 8, p. 4; Atl. 6, p. 272); men s. A. nævner Resens Atlas
 ham, som sagt, skøndt vist urigtigt, som Lænsmand paa Rugaard
 (R. R.). 1609 d. 23de Oct. stod udi Viborg hans Bryllup
 med (hans anden Frue) Jomfru Regitze Parsberg (R. R.);
 hun var født paa Bekkestov Kloster i Skaane d. 25de Febr. 1581 og
 Manderup Parsberg gjorde hendes Bryllup d. 22de Oct. 1609
 (ifølge Thottfke Mscr. Nr. 1885, 4to, ved R. R.; men hvorledes
 kunde da hans og Broffenhuus's eller hans første Frues Baabner
 staae paa Veflinge Altertavle 1610?). 1610 var han, som
 sagt, Lænsmand paa Rugaard (Atl. 6, p. 633). S. A. har

han, som ovenanført, ogsaa ladet Altertavlen bekoste i Rugaards Sogneskirke, Besslinge. S. A. Kong Christian d. 4des Rescript til Corfig Ulfeld, Embedsmand paa Rugaard, angaaende Prinds Christians Hylдинг i Odense d. 29de April (Danske Selskabs Tilv. p. 276). 1612 nævnes han endnu som Embedsmand paa Rugaard (Klevenf. Saml. ved R. R.). 1614 d. 23de Marts døde han (Mscr. Thottske Saml. Nr. 1885, 4to, ved R. R.) og hans sidste Frue overlevede ham; thi sal. Corfig Ulfelds Efterleverke, Fru Regitze Parsberg, var hos Fru Ingeborg Juel i hendes Sygdom og indtil hendes Død d. 29de Oct. 1615 (R. R.).

Med Hensyn til Lænets Historie i denne Lænsmands Tid, 1610—14, har jeg dernæst fundet Følgende antegnet:

1611 døde Raadmand Mads Jepsen i Bogenf, som var gift 1) med Hans Bangs Enke (see 1560), den adelige Anne Clausdatter, som døde 1592 (Abildgaards Journal), altsaa Claus Ericksens Datter, 2) med Maren, Henrik Bangs Datter (see ovenfor under 1594).

S. A. eller næste er uden Tvivl Knud Christensen Schrøder bleven Rector i Bogenf efter Laurids Sand (Blochs hdsfr. F. G. H.) cfr. 1610.

S. A. døde Lænsmanden og Enggaards eller Gylstensteens forrige Eier, Knud Rud, som dog ikke synes til sin Død at have besiddet Lænet cfr. 1607.

S. A. blev den forrige Lænsmand, Axel Brahes, Søn, den for Calmar faldne Otto Brahes, Liig henført til hans Fædrene-Grav i Besslinge Kirke (Marm. Dan. 1, p. 88); han var født 1579 og kom efter hans Moders Død 1585 til sin Farbroder, Knud Brahe paa Engelsholm, som holdt ham i Skole, først hjemme, siden i Aarhus; 1592 kom han hjem til Faderen og kom paa et Aar i Odense Skole, derpaa 1594 med Præceptor

(Mag. Hans Bang, som havde været Rector i Odense Skole; Giesfing, 3, p. 155) sendt udenlands, først til Herborn¹⁾ og Strassburg paa nogle Aar, derpaa til Genf i nogle Aar, derpaa til Lyon, Orleans, Paris, og efterat han saaledes havde perfectioneret sig saavel i Tydsk, som Fransk, drog han til Padua, Venedig, Rom, Mantua, Florenz, Pisa, Bononien og Genua, indtil han ogsaa havde lært det Italienske, siden over Neapolis og Sicilien til Spanien, Madrid, Escorial, Lissabon i Portugal og St. Lucas, saalænge indtil han ogsaa kunde tale det Spanske (og see vi saaledes her i denne Perfectionneren i det ene fremmede Tungemaal efter det andet uden Tvivl en af de væsentligste Aarsager til de unge Adelsmænds hyppige Udenlandsreiser i hine Dage); derfra begav han sig tilbage til Italien med det Forsæt at drage til Ægypten og Palæstina, men blev derfra forhindret ved Krigen mellem Tyrker og Perser, hvorover han opholdt sig længere Tid i Padua og blev der beskikket til *Consiliarius nationis Germanicæ facultatis juridicæ* 1600 og 1601 (cfr. Gl. Saml. 2, 3, 13). Derpaa begav han sig efter Hiemkomsten med sin Fader 1602 til Rusland i Prinds Johans Følge og tjente efter Hiemkomsten i Kongen af Danmarks Gaard, hvor han var paa 4de Aar og i den Tid var med saavel i England, som i Polen, hvorpaa han drog til Nederland sig i Krigen at forsøge og tjente der ved den spanske og siden ved Generalstaternes Armeé, hvor han i 3 Aar havde Befaling over 300 Soldater; begav sig derpaa til Churfyrsten af Brandenburg og blev Krigsoverst over 2000 Soldater og General-Oberstlieutenant; men da Krigen 1611 brød ud mel-

¹⁾ En Stad i Grevskabet Nassau-Dillenburg i den Overrhinske Kreds, hvor der 1589 var anlagt et berømt reformert Gymnasium.

Iem Sverrig og Danmark, drog han med Kongen af Danmark for Calmar, hvor han d. 31te Mai i sit 32te Aar blev skudt giennem en Skandsekurv paa et Batteri ved Kongens Side og d. 19de Juli bisat i Helliggeist i Kiøbenhavn, hvor et Monument blev oprettet over ham og Ruglen, hvormed han var skudt, ogsaa ophængt ved Samme, men Liiget endnu s. A. ført herover til hans Fædrene-Grav i Veflinge Kirke (uddraget af Liigprædikenen, som hans forrige Præceptor, Mag. Hans Bang, der nu var Sognepræst ved Helliggeistes Kirke, holdt over ham ved Bisættelsen ibid. og siden i Trykken lod udgive 1611, 8vo, cfr. Giesfing, 3, p. 155).

1613 var Jørgen Frandsen Raadmand i Bogenfse og folgte de Jorder, Axel Brahe havde skienket til Capellaniet ibid. (see mere herom under 1650).

S. A. døde Carl Bryffe, som eiede Margaard og havde været Rugaards Lænsmand (see Lænsmandenes Historie).

S. A. indstævnedes Svante Banner til Frøbjerggaard en Fyenbo-Landstings-Dom af 1610, hvorved 9 Aagre, som hørte til hans Tieners Gaard i Bred i Bispenberg Sogn, vare blevne dømt fra ham og til Sognepræsten i Fuglevig, uagtet de 1573 paa samme Landsting vare tildømt hans Forældre; han vandt ogsaa sin Sag og Aagrene bleve dømt at henhøre til de Svenskes Gods i Bispenbiere (Svenske Banners Geneal. H. 1).

1614 lod Breide Ranzau, som sagt (see 1606), sin Kongesal paa Harritslesgaard decorere.

S. A. døde Eiler Gertsen Bryffe til Dallund og hans Dattersøn, Jacob Høgs Søn, Eiler, arvede den (han var gift med Else Tagesdatter Krabbe og skrev sig ogsaa til Nielstrup cfr. 1606).

1614 var Jørgen Steensen Brahe til Hvedholm, som jeg blandt Hagenskovs Lænsmand (p. 60 sq.) udførligen har omtalt, med Rugaard forlænet (Hagenskov, p. 60) og ligesaa 1615 (Fund. 1, p. 316—17), da han d. 27de Aug. havde Bryllup i Aarhus med Anne Gyldestjerne; men 1616 fik han Sæbygaard og 1617 Hagenskov (l. c. cfr. Hoffm. D. Bd. 3, p. 38).

Om Lænets Historie under denne Lænsmand, fra 1614 til 1616, har jeg fundet Følgende antegnet:

1615 eiede endnu den 1613 afdøde Carl Brystes Enke, Else Bilde, Margaard; thi hun skrev sig dertil s. A. d. 26de Aug. (af Klevensf. Saml. ved R. R.).

1616 døde Sognepræsten i Bogenfse, Hr. Niels Mule, som tillige var Herredsprovst (see om ham 1584, 88, 89, 96). Hans Moder heed Anne Andersdatter og blev anden Gang gift med Bispen i Fyen, Mag. Niels Jespersen (død 1587), der for denne sin Stedsøns Skyld havde mange Fortredeligheder af Jørgen Svave paa Harritslesgaard. Den Kvinde, der bekyldte ham for Hoer 1589, udlagde først hans Tienestekarl; men denne lagde det fra sig efter de danske Love. Forresten var Provsten gift 1) med en Kone fra Slagelse, men 2) med Borgemester Peder Jørgensens Datter i Bogenfse og havde han tidt Uenighed med denne sin Svigersfader, saa at de endog i Bispens og Raadets Overværelse maatte forlige sig med hinanden. Iøvrigt gav Menigheden ham (ved hans Død) det bedste Vidnesbyrd (Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. blev Hans Buren (født i Beile) i den Foregaaendes Sted Sognepræst i Bogenfse, uagtet han først havde deponeret 1612 og først 1615 var bleven færdig ved Høiskolen (l. c.).

S. A. døde den velbyrdige Mand, Rasmus Jørgensen, en af Bogenfse Byes saakaldte Herremænd og den 1592 omtalte Jørgen Clausens Søn (Atl. 6, p. 623, og Abildgaards Journ.).

S. A. døde Axel Brahe til Elved (see ovenfor under Rugaards Læns mænd).

S. A. døde Sognepræsten, Hr. Niels Christensen (see 1588, 92, 95, 97, 1605), i Sønderlø og Hr. Thomas Nielsen Hem (f. 1584 og dep. 1608) blev i hans Sted Sognepræst (Bloch l. c).

1617 havde Marqvard Bilde til Hvidkilde og Nafkebølle Rugaard i Forlæning (F. Tegn. ved R. R.). Han var en Søn af Jens Bilde og Anne Rønnow, født 1568 d. 18de Dec. paa Bisby (o: Bisborg) Slot; 1587 drog han udenlands (Geneal.). Fra 1588 synes han at have eiet Hellerup (Fund. 5, p. 423; Atl. 3, p. 557; 6, p. 802). 1592 faaer han ved Moderens Død Hvidkilde (Atl. 3, p. 566; 6, p. 807). 1593 paa en Søndag i Januar blev Susanne Broffenhuus ham tilfagt, hvorhos han maatte hente Svar paa hende i St. Knuds Kirke (Ab. Mag. p. 97). 1594 d. 14de October holdt han Bryllup med Susanne Broffenhuus, som var en Datter af den (ifølge Atl. 3, p. 575) afdøde (men efter Giesing, 2, 2, 151, endnu 1594 levende, ja først (see nedensf.) 1602 afdøde) Eiler Jacobsen Broffenhuus til Nafkebølle, som var gift 1) med Birgitte Friis, 2) med Anne Bilde (Marqvards Søster; saa at altsaa Marqvard Bildes Frue var hans Søsters Steddatter). Svigerfaderen gjorde Marqvard Bildes Bryllup med denne sin Datter tillige med 2 Præsters paa Nafkebølle og Prindsen (Christian d. 4de) var selv til dette tredobbelte Bryllup (Giesing, 2, 2, 151). 1595 begavede han St. Jørgen ved Svendborg (Pontopp. 3, p. 528), saa at af de 24 Fattige holdt Anne Rønnow 12, Marqvard Bilde 6 og Jørgen Dwigov 6 (R. R.) 1597 begavede han ligeledes Kirken i Egense med nye Stole og (indbrændte o: malede) Vinduesruder (Atl. 6, p. 712). 1598 fik

hans Frue en Datter (Ab. Mag. p. 120). 1602 (ifølge Liigpr. over Jomfru Lisbeth Bilde — ved R. R.) døde først Eiler Brokkenhuus til Rakkebølle og da indgik Marquard Bilde den Contract med hans Enke, sin Søster, Fru Anne Bilde, at Fru Anne skulde afstaae til Marquard Rakkebølle Hovedgaard med Mølle 2c.; deraf skulde han aarligen give 300 Daler fra sig; de 200 skulde han beholde for den Rossstieneste, som aarlig bør holdes af Rakkebølle, og derimod han selv at bekoste Heste, Harnisk og Besoldning; men de 100 skulde anvendes aarlig til at betale Eiler Brokkenhuus's Gæld med, hvortil Fru Anne selv aarligen vilde lægge 200 Daler (Klevenf. Saml. af Rigens Dombog ved R. R.). 1606 døde hans Frue, Susanne Brokkenhuus (R. R.). 1608 findes hendes Navn endnu anbragt i Egense Kirke (Atl. 6, p. 713). 1612 var han Lænsmand i Odense (Atl. 3, p. 450) eller paa St. Hans Kloster; 1613 ligeledes Befalingsmand paa Odensegaard (Birch.). S. A. maa han forsvare sin Broder, som tiltales for hans Lænsforvaltning (Schlegels Christian d. 4de, 2, p. 8). S. A. d. 30te Aug. fik han, saavelsom 2 Gyldenstierner, 2 Skeler, E. Brock, Corfiz Rud og Christen Thott Kongebrev om at møde i Rolding d. 15de Sept. for at følge med Kongen af Landet (Hegelunds Cal. ved R. R.). 1615 købte han Rakkebølle af sin Søster, Fru Anne, den 1602 afdøde Eiler Brokkenhuus's Enke (det var hende, der i sin Ægtestand var forgiort af Jomfru C. Kruckow cfr. N. D. M. 1, p. 378; E. Brock, 1, p. 118), hvilket dog nok i Grunden deri bestod, at han d. 17de Marts s. A. tog Stadsfæstelses-Dom for sig paa Rakkebølle-Gaard og -Gode (i Anledning af den 1602 indgangne Contract), hvilken Fru Anne Bilde (der endnu d. 26de Mai 1621 boede paa Gaarden cfr. Kongens Brev til hende om C. Kruckow (R. R.) vel siden paaankede, men som dog d. 9de Juni 1630 paa Herredagen blev confirmeret

(Klevenf. Saml. af Rigens Dombog ved R. R.). 1617 var han Lænsmand paa Rugaard (F. Tegn. ved R. R.); 1618 ligeledes (C. Reg.); 1618 til 23 ligeledes (Atl., 3, p. 475.). 1620 skædede han en Gaard i Anderup til Hospitalet i Odense (Fund. 5, p. 185). S. A. blev det ifølge foromnævnte Lænsmands og Bispens Erklæring besluttet, at Dre og Brenderup (det første i Rugaards og det sidste i Hindsøgaavls Læn) formedelst Kaldenes Ringhed ved første indtrædende Vacance skulde forenes, hvilket ogsaa 1628 skete ved Præsten i Brenderups Død (Blochs hdsfr. F. G. H. cfr. Atl. 6, p. 622, som urigtig-anfætter Foreningen til 1626). 1621 sælger han 2 Møller paa Møen (Fund. 10, p. 167). S. A. udgaaer der kongelig Ordre til ham om Adelsborser o. s. v. (N. D. Mag. 2, p. 170). 1624 havde han endnu Rugaard i Forlæning og skrev sig da: Marcus Bilde til Hvidkilde, Høvidsmand paa Rugaard (Aftst. p. 183). S. A. blev han Lieutenant ved Adelsens fynske Troppe-Contingent ifølge et Kongebrev af 22de Marts, der lyder, som følger: Vider, at eftersom vi have for godt anseet det fynske Compagni, som af Adelsens Jordegods og Lene holdes, udi 2 Compagnier at lade dele, saa skulde under det ene Compagni Corfis Rud til Sandholt være Ritmester, Marckvor Bilde Lieutenant og Henning Walckendorf Jændrik og under det andet fynske Compagni Jørgen Brahe være Ritmester, Christoffer Steensen Lieutenant og Mouris Aschersleben Jændrik (F. Reg. ved R. R.). 1626 traf M. Bilde et Mageskifte med Odense Hospital (Fund. 5, p. 178). S. A. var han endnu Embedsmand paa Rugaard. Han afbrød 3 Huse ved bemeldte Gaard, dem han henlagde under Ladegaardens Drift. Formodentlig var det ogsaa ham (skøndt Navnet ikke nævnes), der, som Lænsmand paa Rugaard, fik 300 Dalers Afslag i sin Afgift for at reparere Husene paa Gaarden selv, der vare saa forfaldne, at de truede med at falde

ned (Coll. Lang.). Man skulde altsaa — da Atlas siger, at han endnu 1628 var Lænsmand paa Rygaard — have formodet, at han var vedblevet at være Lænsmand der til sin død efter (nemlig 1631) paafølgte Død (thi vel skrives Niels Bilde, der døde 1622 og var gift med Margrethe Urne til Rygaard, undertiden selv til Rygaard; men det er vistnok urigtigt og bør uden Tvivl hedde Rygaard; og at Axel Urne, som døde 1626, og hans Søn, Knud Urne, som ifølge Hoffm. D. Bd. 3, p. 271, skrev sig til Rygaard, paa Rygaard skulde have været Lænsmand, er neppe troligt, skøndt den Første virkelig skriver sig til Rygaard i Fund. 4, p. 657). Derimod have vi ovenfor vist, at Eiler Dvigov 1628 anden Gang fik Rygaard i Forlæning og altsaa til den Tid afløste Marquard Bilde, skøndt denne først døde 1631 (Fund. 6, p. 42. 112; Atl. 3, p. 557; 6, p. 807); thi vel siger Rothe, at han allerede døde 1630; men først d. 24de Jan. 1631 holdt Biskop Hans Mikkelson Liigprædiken over ham i St. Knud og man veed af andre Kilder, at han først døde d. 9de Jan. 1631 og at Eiler Bilde siden den Tid holdt Huus paa Nassebølle (R. R.). Ogsaa siger Bispen i sit Diarium: 1631 die 12 Jan. rogatus sum de concione funebri habenda in exequiis Marci Bille, quoniam concedi non poterat, ut pastor ruralis concionaretur Othoniæ, & habui illam in templo Canuti die 24 ejusd. mens. Imidlertid stod Sørgehuset ikke ret længe paa; thi Bispen skriver allerede d. 20de Nov. s. A.: Nuptiis interfui Petri Olai celebratis in domo Marci Bille Othoniæ (R. R.).

Hvad Lænets Historie under Marquard Bilde eller fra 1617 til 1628 er angaaende, da have vi derom fundet Følgende antegnet:

1618 ansættes Børgense ved Kongebrev af 16de Nov.

til Baadsmandshold for 15 Baadsmænd (nemlig 7 $\frac{1}{2}$ danske paa hver fra 1ste Nov. 1618 til Paaske-Aften 1619) (Aftst. p. 161—62), hvorved de syenske Kiøbstæder staae til hinanden i følgende Forhold: Odense 20, Svendborg 18, Kierteminde 16, Bogenfse 15, Faaborg og Nyborg 14, Alsens 13, Middelfart 10 og Rudkøbing 6.

S. A. skænkede Jomfruerne, Elisabeth og Eleonore Svave fra Harritslefgaard (som 1618 havde bygt Høierup Kirke og af hvilke den Første døde 1618 og den Sidste 1624), en Gaard og 6 Huse i Rierby i Skouby S. til Skamby Kirke (hvorom mere i Fund. 5, p. 264—67); men endskiøndt nu dette Gavebrev er udstedt fra Sandager og endskiøndt de begge ligge begravne i Skamby= (og ikke i Skouby=) Kirke, vil dog Sagnet, at det var dem, der boede paa Skaarupgaarden i Skouby S. (see derom mere i Annal. f. N. Oldf. 1836, p. 114 sq. og især p. 118 sq.).

S. A. døde Breide Rangkau til Harritslefgaard (Atl. 3, p. 546; hvis Levnet findes i Hoffm. D. Bd. 1, p. 103—4) og efter ham fik hans Søn, Cai Rangkau til Rangkauholm, Gaarden.

S. A. d. 7de Febr. er anbragt paa den ene og: o! homo! memento mori! paa den anden Ende af en gammel Kiste med Billedhugger-Arbejde, som findes hos Huusmand Absalon Jørgensen i Dre (medd. af Ringe).

S. A. saavelsom 1619 skrev Truid Bryske, en Søn af Carl til Margaard, sig til Langesø, som han havde arvet efter sin Farbroder, Tønne Bryske, og erhvervede f. A. Tingsvidne over, at den Jord, Oldam kaldet, som ligger under Langesø, ikke havde været brugt af Andre end Langesø's Tiere (Coll. Lang.).

S. A. nævnes Skovmøllen i Vestlinge Sogn (l. c.)

1619 var Præsten, Hr. Simon Andersen, i Vigersløf bleven saa gammel (see 1588), at der maatte beskikkes ham en Capellan, hvortil Oluf Lauridsen, Capellan i Marsløf, foresloges. Der udgik nemlig kongelig Befaling, at der skulde beskikkes ham en Capellan og at denne skulde have Annex-Sognet (Veslinge) og hvad dertil ligger til Underhold (Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. beklagede Hr. Knud Eriksen Kraft, som ved denne Leilighed kaldes Sognepræst til Dre Sogn i Dre Birk, sig over sit Kalds Ringhed baade formedelst at han havde ingen Præstegaard, som andre Sognepræster i Landet, som ogsaa fordi Kongens Anpart Korntiende af bemeldte Sogn, som hans Formænd og han selv i lang Tid havde nydt, for nogen Tid siden ved Lov og Dom var ham fravunden og Kronen tilkiendt, og da nu Befalingsmanden paa Rugaard, Marquard Bilde til Hvidkilde, og Bispen, Hr. Hans Mikkelsen, tillige erklærede, at Brenderup Sognepræst var en meget bedaget Mand, saa bestemte Kongen, at naar han døde, skulde Brenderup med Dre annecteres, hvilket dog først skete 1628, skøndt Atl. 6, p. 622, siger 1626 (Blochs haandsfr. F. G. H.).

S. A. var Jørgen Jacobsen (født i Slagelse) Capellan i Vigersløf (og maa altsaa uden Tvivl være blevet det istedetfor den 1619 foreslagne Oluf Lauridsen), men blev f. A. Sognepræst i B. Aaby og Aastrup (Bloch l. c.).

S. A. udstedte Kongen sit Gienbrev til Truid Bryske (til Langesø) paa Viersløfs (o: enten Særsløfs eller vel snarere, som af det Følgende skønnes, Viersløfs) Præstegaards Begne paa et Stykke Jord paa Præstebierg i Visløf Sogn (Voss. Reg.).

S. A. Sandemænds Tog paa Morudgaards Enemærker, Fastrup Grund og Skousgaards Marker i Viersløf Sogn (l. c.).

S. A. skrev Truid Bryske (som eiede Langesø) sig til Harriidskiær, som han maaskee havde faaet med sin Frue, Karen Friis, og maaskee allerede da overladt Langesø til Knud Bryske, som kort efter skrev sig til Samme (Dipl. B.) (der var imidlertid ikke nogen Knud Bryske paa den Tid — R. R.).

1621 blev Erasmus Johannis Rector ved Bogenfse Skole og blev siden Capellan paa Tranefiær (Bloch 1. c.).

S. A. d. 17de Oct. ordineredes (i den 1620 omtalte Jørgen Jacobsens Sted) Hr. Johannes Gudmundius Fascerides til Capellan for Vigerslef og Veflinge; han var født 1595 og Tilnavnet skal efter Andre skrives Sascerides, hvilket Familien havde faaet, fordi dens Stammefader var født paa Johannes den Døberes Dag (men i dette Tilfælde skulde det vel altsaa være Zacharides o: Zachariæ Søn). Han blev siden Sognepræst til Holmsted (Halmstad?) i Skaane, men geraadede formedelst Krigen 1643 i Armod (Bloch 1. c.).

1622 blev Hr. Niels Lauridsen Snog (født 1591) ordineret til Capellan i Bogenfse, men blev 1624 Sognepræst for Søby og Heden (Bloch, 2, p. 124—25).

S. A. døde Niels Knudsen, Birkefoged i Harritslef, og ligger i Skouby Kirke begravet (Præsteindb. 1755).

S. A. maa Sognepræsten i Vigerslef (see 1588), Hr. Simon Andersen Hoff, være død; thi s. A. d. 13de Sept. ordineredes Hr. Nicolaus Jacobi Hindsholm (Bispens Broder) til Sognepræst i Vigerslef i sit 27de Aar (cfr. Bloch, 1, p. 125; 2, p. 185). Han var født 1596 i Viby Præstegaard af Faderen, Jacob Jacobsen, Sognepræst *ibid.*, og Moderen, Anne Pedersdatter, deponerede 1618, blev Rector i Åssens Skole 1619 og Baccalaureus 1620 (Blochs haandskr. F. G. H.).

1623 fik Borgemester og Raad i Bogenfse kongelig Be-

villing at maatte kjøbe Ebelø, saa lydende: Vider, at vi af vor synderlig Gunst og Naade saa og af Dyrigheds Magt naadigst have undt, bevilget og tilladt og nu med dette vort aabne Brev unde, bevilge og tillade, at os elskelig Borgemester og Raad udi vor Kiøbstad, Bogenſe, paa menige Borgeres og Indbyggeres Begne udi forskrevne vor Kiøbstad, Bogenſe, maae sig tilforhandle af os elskelige Henrik Podebuſt til Kiørupgaard, vor Mand og Tiener, en D og Skov, liggende udenfor fornævnte vor Kiøbstad, Bogenſe, efterdi vi os underdanigst lade berette ellers ingen synderlig Ildbrand (= Ildbrændſel) at være der udi Byen og hviſ Skov, der tilforn været haver, at være derfra kommen til Adelen 1c. Hafniae d. 22de Juni (C. Reg.). Man ſkulde forundre ſig over, at Magiſtraten behøvede kongelig Bevilling til at kjøbe Den for deres egne Penge; men Sagen var, at adeligt Gods ikke uden kongelig Bevilling maatte komme i Uadeliges eller, ſom det den Tid kaldtes, ufrit Folks Bærge. Borgerne benyttede ogsaa ſtrax den dem givne Bevilling og købte endnu i ſ. A. Den for 4000 Dlr. (Birch.).

S. A. var Hans Bang Raadmand i Bogenſe (Birch.).

S. A. blev Laurentius Nicolai Gram, 23 Aar gammel, beſtillet til Rector i Bogenſe, men afgik ſtrax efter, ſaa at Matthias Beſche, 24 Aar gammel, endnu i ſ. A. i hans Sted blev beſtillet til Rector og ſiden blev Capellan paa Tranekær (Blochs haandſkr. F. G. H.).

S. A. døde Cai Ranzau, ſom eiede Harritſleſgaard (Atl. 3, p. 547), og hans Enke var den Fru Anne Lykke, der ſiden i ſin Enkeſtand kom ſaa ilde for Orde, hvorom i det Følgende mere.

S. A. tilligemed Ordene: Si Deus pro nobis, quis contra nos? findes anbragte paa en gammel Kiſte med Billedhugger-Arbejde hos Jens Madsen i Ørbæk i Dre Sogn. Den

forestiller Fides med et Kors, Spes med et Anker, Providentia med en Blomst og Charitas med et Barn paa Armen (Klinge).

S. A. indgave Præsterne efter kongelig Ordre Beretning til Prof. Ole Worm om deres Sognefalds Mærkværdigheder; men i de Excerpter, man af Samme i Gl. Saml. har ladet trykke og derved for Efterslægten opbevaret, forekomme her fra Lænet blot St. Knuds-Stenen i Bispenbjerg Sogn (Gl. Saml. 1, 1, p. 82) og Inscriptionen paa Kirkedøren i Sønderlø (ibid., p. 84).

1624 blev Capellanen i Bogenf, Hr. Niels Lauridsen Snog (see 1622), Sognepræst i Søby og Heden (Bloch, 2, p. 124—25) og ham succederede i Bogenf Hr. Jesper Povelsen (født 1584), som ogsaa kaldtes Hr. J. Povelsen Kullerup og var der til 1627, da han blev Sognepræst i V. Skierninge (Blochs haandskr. J. G. H.).

S. A. skædede Eiler Dvighov til Lykkesholm Anne Lykke, sal. Frederik Dvighovs Enke til Sandager, noget Bøndergods i Skouby (Sogn eller Herred?).

S. A. mageskiftede ligeledes samme Enke en Gaard i Meilby Sogn, Skouby-Herred, hvis Landgilde opregnes, til Ddenf Skole imod en Gaard i Harsmark, Norup Sogn, Lunde-Herred (Fund. 6, p. 268—70).

S. A. henlagde uden Tvivl Karen Gyldestierne (if. R. R. allerede da Enke efter Godfke Lindenov) en Gaard i Haarslef til Præsten i Husby, for at have Tilsyn med de Lindenovers og Gyldestierners Begravelse ibid. (Fund. 5, p. 383. 413).

S. A. skrev Frederik Markdan (gift med Anne Gyldestierne) sig til Langesø (Bendz's Kønninge, p. 65) og overlod den kort efter til sin Broder, Hans Markdan, som var gift med Anna Wensin (ibid., p. 67).

S. Aarstal er anbragt paa Bispenbjerg Kirkes Chorsdør (see Bispenb. S. Hist. 1828).

1625 blev Christian Jacobi Urlevius, 24 Aar gammel, Rector i Bogenſe og blev uden Tvivl ſiden, nemlig 1633, Sognepræſt i Liſtrup i Aarhus-Stift (Blochs haandſkr. F. G. H.).

S. A. var Hans Bang Borgemeſter i Bogenſe, Abraham Bierg og Jacob Chriſtoffersſen Raadmænd, Anders Jeſpersen Skriver og Peder Hanſen, Jens Povelfen og Henriſ Hanſen Biſiddere i Raadſtueretten i Bogenſe (Bogenſe Raadſtue-Protocol).

S. A. begynder nemlig den ældſte Bogenſe Raadſtue-Protocol, ſom findes i Stifts-Archivet, Nr. 77, og gaaer til 1660 og hvoraf Dr. Paludan-Müller har havt den Godhed for flere Aar ſiden at uddrage endeel af de følgende Eſterretninger.

S. A. Bytingsvidne paa den Gaard, Laurits Ambjørnſen i Bogenſe folgte til Hans Rasmuſſen (Raadſtue-Arch.).

S. A. Margrethe Svaves (ſee 1618) Skøde paa en Gaard paa Bogenſe Byes Torv til Raadmand Henriſ Hanſen (l. c.).

S. A. var den udvalgte Prinds Christian paa Harreſlefgaard og udfsteder der et Brev d. 12te Oct., hvorved han, i ſin Faders og naadigſte Konges Fraværelſe (ſom Kreds-Oberſt) og paa hans Begne til Regieringen forordnet, af beſynderlig Gunſt og Naade under og bevilger ærlige og velbyrdige Jens Madsen, Foged paa Harreſlefgaard hos Fru Anne Lykke, med ſin Huſtru paa Livſtid at være frie for al borgerlig Skat og Tynge, ihvor han ſig end nedſætter, hvilket Brev bemeldte Jens Madsen 1626 lod læſe ved Bogenſe Byting og kalder ſig da ſaavel Foged paa Harreſlefgaard ſom Indvaaner i Bogenſe (hvor han uden Tvivl 1648 var Borgemeſter). Dette Brev har forreſten iſær derved Interesſe, at det viſer, at det fortrolige Forhold, ſom fandt Sted mellem Prindsen og Fru Anne Lykke, allerede i dette Aar havde taget ſin Begyndelſe, ligesom det allerede næſte Aar (1626) gif ſaa vidt,

at hun paa Herredagen i Rolding (i Mai og Juni) mod alle ærlige Fruentimmers og Enfers Sæder og Brug med Drif og anden Letfærdighed aarle og silde hos Prindsen sig opholdt og siden fulgte ham af eet Land i et andet, saa at baade Inden- og Udenlandske have om hendes Rippen og Reisen vidst spottelig nok at tale (Schlegels Chr. d. 4de, 2, p. 348; Schönau, p. 998), hvorfor Kongen ogsaa i Nov. f. A. lod hende sætte i Fængsel paa Kronborg (Schönau, p. 999; Schlegel l. c.) og endelig paa Herredagen 1627 formelig for Rigsraadet anflage (Schlegel l. c., p. 347—48, cfr. Schönau, p. 998—1001). Det Hele endtes med, at hun i Nov. f. A. blev forviist til sin Gaard, hvorfra hun ikke maatte begive sig noget andet Sted hen end til Kirken (Schlegel l. c., p. 348); men om denne Gaard var Harritslefgaard eller ikke, skal jeg ikke med Visshed kunne bestemme. Derimod er det vel muligt, at det Portrait eller rettere Knæstykke af Christian d. 4de, der forestillede ham, medens han var Kreds-Oberst (1625—1628), og som tilforn hang paa Harritslefgaard, men ved sidste Auction solgtes til Apotheker Hansen i Bogenfse, fra denne Frues Tid kunde hidrøre. Forresten var Kongen paa dette Knæstykke klædt i Gyldestykke med Gehæng over Skulderen og Sværd ved Siden og i hans Marlof hængte først et Kors, derunder en Krone og derunder atter en Perle (Kinge).

S. A. henhørte noget af Holsøby til Brenderup- og noget til Haarslef-Sogn, hiint altsaa til Vends- og dette til Skouby-Herred (hvilket saavel i gammel Tid f. Ex. 1448 og 1494 som endnu, saavidt jeg veed, er Tilfældet); thi da skiedede Eiler Dvigov til Hospitalet i Odense 2 Gaarde i Brenderup Sogn, Holsøby, og et Boel i Haarslef Sogn, Holsøby (Fund. 5, p. 178).

S. Marstal og Bogstaverne, N. P. S. (formodentlig Dæg-

nens Navn), vare anbragte paa den gamle Degnestol i Meilby Kirke, som nu tiener til Skorsteens-Spield i Sognefogdens Gaard *ibid.* (Kinge).

1626 havde den foromtalte Foged paa Harritslefsgaard, Jens Madsen, allerede nedsat sig i Bogenſe og lod der ſit af den udvalgte Prinds Chriſtian ham meddeelte Friheds-Pas tinglæſe (Bogenſe Raadſtue-Pr.).

S. A. blev Søren Nielsen Glud (født 1599) Capellan i Bogenſe og var det, indtil han 1628 blev Sognepræſt i Midelfart (Blochs haandſkr. F. G. H. cfr. Giesſing, 3, p. 120).

S. A. ſkriver Biſpen i ſit Diarium d. 13de Marts: *miſit Marcus Bilde* (Vænsmanden) *mihi litteras Principis* (den udvalgte Prinds Chriſtians) *de Dn. Canuto in Ore adjungendo Dn. Matthiæ in Brenderup pro comministro* (H. Miſſelſens Diar. ved R. A.; og har dette maaskee foranlediget Atl. 6, p. 622, til at troe, at Foreningen af diſſe 2 Sognekald allerede ſkete 1626 iſtedetfor 1628).

S. A. Odense Bytingsdom, hvorved Niels Skrædder i Biſløf tildømmes at betale 3 Dlr. (i Mulct) til Skrædderlauget i Odense (Odense Raadſtue-Arch.).

1627 blev Chriſtophorus Chriſtensen Heſſelager (født 1599) Rector i Bogenſe og næſte Aar Capellan (Blochs hdskr. F. G. H.).

S. A. var Mads Anderſen Byfoged i Bogenſe (Bogenſe Raadſtue-Pr.).

S. A. d. 10de Auguſt bekiendtgiorde Laurits Nielsen, Foged paa Odensegaard, i Bogenſe, at de af Borgerne, ſom bruge eller forhandle Silkevaar (o: Silkevarer), ſkulde indkøbe diſſe deres Varer i Kiøbenhavn (l. c.).

S. A. i September tinglæſtes Jacob Ulfelds og Hans Lindenovs Skrivelse, at de af Borgerne i Bogenſe, ſom havde

Sølv at forstrække Kongen med skulde blive caveret (o: faae Sikkerhed) derfor (l. c.).

S. A. eller næstfølgende blev den til Bogenſe henhørende *Wbelø* plyndret af de Keiſerlige (Aktſt., p. 8); et for Bogenſe By maaskee ſaa meget ſøleligere Tab, ſom en ſtor Deel af Borgerne havde deres Kreaturer der paa Den at græſſe.

1628 var Hans Bang Borgemeſter i Bogenſe (Raadſtue-Pr.).

S. A. blev den forrige Mars Rector, Chriſtoffer Chriſtensen Heſſelager, Capellan og var det, til han 1632 blev Sognepræſt i Viſſenberg, hvorfra han er bekiendt under Navn af Hr. Chriſtoffer i Fuglevig (hans Levnet hos Bloch, 2, p. 338); altsaa er det urigtigt, naar Bircherød ſiger, at Peder Jensen eller Hansen Hialleſe efter ham og det allerede ſ. A. blev Capellan i Bogenſe; dog blev han det maaskee 1632 og var det i det mindſte 1641.

S. A. blev *Laurentius Benedicti*, ſom forhen var Collega i Aſſens Skole, 24 Aar gammel, Rector i Bogenſe (Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. d. 9de Februar udſkrives 12 Mand af Bogenſe til Kongens Tieneste (Raadſtue-Pr.).

S. A. maae Guldberg og Sandager kun have været ſlet tiende med deres Sognepræſt, Hr. Hans Jeſpersen; thi Biſpen ſkriver i ſit Diar. d. 16de Auguſt: *visitavi ecclesiam Sandager* (i Skouby-Herred); *pastor non potuit legere precationem* (o: Herrens Bøn eller Fader vor); *pueri tres vel quatuor inv. (o: inveniuntur) iiqve rudissimi*, og dog finder man ikke, at han blev beordret at holde Capellan, uagtet han 1632 fik Tillæg for Kaldets Ringheds Skuld og førſt døde 1639 (Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. døde i Dec. Mads Hansen Golding, Sognepræſt i Brenderup, og ved denne Leilighed blev nu den allerede 1620

og 1626 projecterede Forening af Samme med Dre fuldbyrdet, i hvilken Anledning derfor ogsaa Bispen i sit Diar. for dette Aar d. 14de Dec. antegner: Dn. Canutus Erics in Ore ostendit mihi regias litteras de parochiis Ore & Brenderup annectendis. Dn. Matthia in Brenderup nudius tertius defuncto (R. R.).

S. A. i Juni lod Lænsmanden (nemlig næste Lænsmand, Eiler Dvighov) Sognepræsten i Vigerslef, Nicolaus Jacobi Hindsholm (cfr. 1622), indkalde for Bispen for noget, han skulde have sagt, hvilket dog Sognepræsten klogelig fragik (see nedenf.).

S. A. skrev Eiler Høg sig til Dallund (Aftst., p. 183), som han efter sin 1614 afdøde Morfader, Eiler Gertsen Bryske, havde arvet.

1628—1630 var Eiler Dvighov, som eiede Elved, anden Gang Lænsmand paa Rugaard (ifølge Resens Atl.) og derhen høre altsaa uden Tvivl følgende Antegnelser i Biskop Hans Mikkelsens Diarium (ved R. R.) under 1628d. 24de Januar: Hilarius Qvitzov petiit a me consignationem omnium Rusticorum totius insulæ; under 31te Januar: Hilarius Qv. me invisit inter alia conqverens de jactura sylvæ ex tempestate nupera dejectæ, quam mille daleris redimere voluisset (altsaa havde Rugaards Skov ved den Tid lidt en Skade af Storm for mere end 1000 Daler, hvilket i hine Dage vist var saare betydeligt); under 9de Juni: Hilarius Qv. petiit huc arcessiri Dn. Nicolaum in Wirslöv; under 10de Juni: Advenit contestatus se nunquam dixisse quod sibi ab equitibus affingebatur (dette var Nicolaus Jacobi Hindsholm cfr. 1622); under 3die Oct.: Dn. Anna Brahea (Eiler Dvighovs

Frue) sub noctem huc venit, producens sermonem in multam noctem. Ligeledes skriver han 1630 d. 10de April: **Hilarius Qvitzov** conqverebatur de invectiva **Generosæ Neoburgi**, hvorved han neppe kan mene Andre end Fru Kirsten Muncé, om hvem han d. 9de April siger: **Generosa Dn. Christina concessit Neoburgum & fui Dalumi cum uxore**; det var altsaa hende (eller hendes Moder), der havde skieldt Lænsmanden ud; thi han var endnu d. A. Lænsmand paa Ruzgaard f. Ex. d. 14de Mai (J. Tegn.) og d. 4de Juni, paa hvilken sidste Dag der affagdes Dom paa Herredagen i en Sag, han havde for Samme angaaende en Kreyert (o: et Slags Skibe), som han havde udpresset fra Kierteminde til Bortførsel af det rhingreveske Rytterregiment, hvilket Kongen havde befaleet at skulle staffles af Landet, hvorfor han var bleven søgt af Krei-ertens Eiermænd til Erstatning, som han og saavel af Underdommeren, som af Landsdommeren i Fyen, var bleven tilfunden at svare; men nu blev Underdommerens og Landsdommerens Dom underkiendt og Skibets Eiermænd derimod tilfundne at betale E. Dvigov nogle Penge i Rost og Tæring (Klevenf. Saml. af Rigens Dombog ved R. R.). S. A. maa han imidlertid paa Grund af det Efterfølgende have qvitteret Ruzgaard paa ny. 1631 bestyldes Elvedgaards Eier, altsaa E. Dvigov, for i 14 Aar og derover (altsaa lige siden Axel Brahes Død 1616) ikke at have udbetalt Renter af det Legat til Veflinge Hospital, som Axel Brahe i Elvedgaard havde perpetueret (Fund. 6, p. 318). 1632 skriver Wispen i sit Diar. d. 6te Aug.: *litteras accepi* (formodentlig fra E. Dvigov) *de sepultura virginis Annæ Qvitzov* (om hende see Rothe, 1, p. 357), *Hilarii Qv. sororis &c.*; d. 17de Aug.: *habui concionem funebrem illius in templo Bogoniensi* (R. R.). 1639 skriver han ligeledes d. 30te Dec.: *scripsi Dn. Annæ*

Brakeæ rogans licere binis filiabus ipsius comitari sororem in prædium Lamehaffve ad nuptias (R. R.). 1640 døde Eiler Dvighov i April (mellem 10de og 17de), 73 eller 75 Aar gammel; d. 30te April blev hans Liig indført i Odense og Dagen efter holdt Biskoppen Liigprædiken over ham i St. Knud (hvorum han ifølge sit Diar. d. 18de April var bleven anmodet). Liigprædikenen har man ikke mere, men vel nogle trykte **Carmina in obitum E. Qvitz. de Elvidt. 1640. 4to.** Enken, Anna Brahe, som var født c. 1583 (hendes Broder, Falk, blev nemlig født d. 1ste Nov. 1581), gift i Malmø d. 13de August 1598 (hendes ældste Barn blev døbt d. 4de Nov. 1599 ifølge Hist. Optegnelser om Adelen — ved R. R.), omtalt 1602 i Sophie Brahes Brev (D. Mag. 3, p. 45—46) og 1626 til 1628 i Bispens ovenanførte Diarium beskyldt for Gladderagtighed o. s. v., folgte s. A., hendes Mand var død, nemlig 1640, Lyffesholm (Atl. 3, p. 572) og skrev sig derpaa til sin Fædrenegaard, Elved, saavel 1641 (Liigprædiken over Hr. Claus Daa — ved R. R.), som 1644 (Liigprædiken over Jomfru Sophie Broffenhuus — ved R. R.) samt 1647, da hun d. 13de August tiligemed sin Datter var nærværende paa Frederiksborg Slot, da Wibke Kruse fik Sacramentet (Laurids Jacobsen Hindsholms Dagbog, udg. af Wivet, p. 14, — ved R. R.), og 1648 (C. Reg.); men kort efter har hun maaskee overladt den til sin Søn, Erik Dvighov, der ogsaa ifølge L. B. Bircherod skal have skrevet sig til Elved (R. R.), som dog ikke nævnes 1655 blandt Landets Herregaarde (Gl. Saml. 2, 2, 149 sq.), men derimod 1657 (see Beflinge S. Hist.), 1658 (Resens Saml. til Ad. Familiers Hist. Nr. 1171. Thottske Saml. Fol. ved R. R.), 1659 (Blochs hdsfr. F. G. H.) ic. eiedes af Niels Lyffe; hvorimod hun selv allerede 1650, da hun anklager Magistraten i Bogenfse (see næste Deel), boede paa Lyffesborg (som maaskee først er oprettet til Herregaard i

hendes eller hendes Mands Tid, da de Eiendomme, der ere blevene lagte under Samme, formodentlig have været hendes Fædrearv efter Axel Brahe, der eiede Bierne o. s. v.), ligesom 1655 (Gl. Saml. 2, 2, 174) og i den svenske Krig (om hendes Begivenheder i Samme see næste Deel); men da Gaarden den Tid blev ødelagt, flyttede hun formodentlig ved denne Leilighed ind til Bogense, hvor hun døde d. 27de Mai 1663 (Bircherods Dagb., p. 87), henimod 80 Aar gammel. Bircherod siger om hende l. c., at hun vel var af skøn Byrd, men ellers i alt sit Lærens Væsen et uteerligt og Skarns Dwindfolk, saa at man altsaa maa slutte, at den Gladderagtighed, Bispen 1626 og 28 beskylde hende for, har været en af hendes mindste Feil, skøndt vi ikke kiende de andre og større.

Hvad dernæst Lænets Historie i denne Eiler Nvigovs sidste Forlænings-Periode, fra 1628—1630, er angaaende, da har jeg derom fundet Følgende antegnet:

1629 havde Hr. Knud Eriksen Kraft i Ore nu vel ifølge kongelig Ordre (see 1628) faaet Brenderup Kald med Ore annecteret, men da det den Tid var sædvanligt, at Præsteenferne bleve conserverede i Kaldet, det vil sige, bleve gifte med Successor, saa at der altsaa, som Almuen udtrykker sig, stedse fulgte et Stykke Kiød med Brødet, saa blev Præsteenken i Brenderup vred over, at det ikke her kunde gaae, som sædvanligt, og opvakte ham derfor adskillige Gienvordigheder, hvilke allerede i d. A. synes at have taget deres Begyndelse; thi Bispen skriver derom i sit Diarium under 14de Febr.: *rescripsi Erico Bille* (Eieren af Kiersgaard i Brenderup Sogn) *& parochianis Brenderup. de Dn. Canuto in Ore, quod ipsum contra Reg. diploma libenter retinerent* (dette skal vel sige, at de ikke ønskede at faae ham, men den kongelige Ordre uagtet søgte at lægge ham Hindringer i Veien); under 30te Marts: *Dn. Ca-*

nutus in Ore petiit a me comministrum sic adhortante Er. Bilde (o: de vilde tvinge ham til at tage Capellan), og under 22de April: famulus meus, Alexander Christierni (publice examinatus d. 21de), ordinatus est in templo D. Canuti ad sacellanatum Brenderupense (han blev siden Sognepræst i N. Naby); Erico Bille Dn. Canutum ad comministrum adsciscendum adhortante (o: da Kirkepatronen vedblev at forlange, at han skulde tage Capellan, maaskee for om Enken med denne kunde komme bedre til Rette).

S. A. skjødede Knud (?) Bryske Langesø til sin Broder, Eiler (?) Bryske, der neppe i en Maaned havde den i Besiddelse, før Jørgen Lykke og Tønne Bilde paa kongelig Befaling (formodentlig i Anledning af den 1624 omtalte Dverreenskomst mellem Brødrene, Markdan) skjødede den til Hans Markdanner til (Kønninge) Søgaard (Langesø's Arch. og Bendz's Kønninge).

1630 blev Sognepræsten i Bogenfse, Hr. Hans Buxen, Herredsprovst (Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. blev Rectoren i Bogenfse, Laurentius Benedicti, Capellan i Sønderby og derimod Andreas Johannis, 27 Aar gammel, Rector i Bogenfse. Denne Anders Jensen, som skal have været her usædvanlig længe, nemlig til 1644 (og atter 1646 være bleven det), var i sin Tid en berømt Skolemand, havde mange vorne Karle til Disciple, der om Søndagen gik med deres sorte Rapper (deraf formodentlig Navnet, den sorte Skole) til Kirke og dem han ogsaa selv, hvad ellers den Tid ikke var Skik, dimitterede til Universitetet; desuagtet havde han den flemme Feil, at han ikke blot var spirituel, men ogsaa spiritueus eller med andre Ord forfalden til Drif cfr. 1635 (Birch. & Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. var Feder Hansen og Jens Pougelsen Raadmænd og Anders Pedersen Byssriver i Bogenfse (Raadstue-Pr.).

S. A. var Hans Bang endnu Borgemester (l. c.).

S. A. Raadstuevidne paa Margrethe sal. Hans Brocks i Kiøbenhavn Skøde paa nogle Huse og Boder i Børgense til Jens Møgen (l. c.), hvilken sidste Mand af det Foregaaende er os bekendt; see 1625 § 26.

S. A. skriver Bispen i sit Diarium under 26de Oct.: de Residentia comministri (o: Capellan-Residents) exstruenda Bogoniæ senatum in templo compellavi; aiebant: futurum! (o: og de sagde, at det skulde skee) § de mensa ludirectori procuranda (o: om at give Rector fri Kost) § aiebant se operam daturos, ut fieri posset (R. R.).

S. A. døde Corfis Rud, som eiede Enggaard (o: Gyldesteen) (Atl. 3, p. 535), og efter ham arvedes Gaarden af hans Datter, Helvig Rud, som var gift med Gregers Krabbe til Tostelund.

S. A. havde Hr. Knud Eriksen Kraft, som nu var Sognepræst baade til Brenderup og Dre, Fortredeligheder med Præstesten i Brenderup, som, fordi hun ved denne Forandring var udelukket fra Kaldet (see ovenfor), sagde ham ondt Nygte paa (Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. frasagde uden Tvivl Sognepræsten i Gilby, Hr. Laurids Jespersen, sig Provste-Embedet, som fra den Tid Sognepræsten i Børgense beklædede; i det mindste forklarer jeg mig det saaledes, at de begge to dette Aar siges at være Provster, men den Sidste først s. A. at være blevet det.

S. A. blev Sognepræsten i Vigersløf, Nicolaus Jacobi Hindsholm, gift (eller trolovet 1630 og gift 1631) med en Datter af Jens Bang i Flemløse (Bloch l. c.).

S. A. maatte Sognepræsten i Sønderlø, Hr. Thomas Nielsen Hem, møde for Bispen i Consistorio i en Sag med Hr. Jens Jespersen i Særsløf (Bloch l. c.), som 1605 var urigtig

i Hovedet, men altsaa igien maa være kommen til Rette, eftersom han allerede nu kunde procedere.

1630 havde den senere som Rigsraad og Rigsmarssk afdøde Anders Bilde til Damsbo Rugaard i Forlæning (Atl. 3, p. 475). Han var en Søn af Erik Bilde og maa saaledes nøie adskilles fra den samtidige Anders Steensen Bilde til Rosendal, som, især hvad den Sidstes senere Leveaar er angaaende, er saare vanskeligt, hvorfor vi ogsaa først ville omtale denne. Anders Steensen Bilde var saa meget ældre end den først 1600 fødte Anders Eriksen Bilde, at han allerede 1606 var med Kongen i England (Hoffm. D. Bd. 1, p. 39); 1608 var han Ritmester; 1611—28 Befalingsmand paa Helsingborg; deltog i svenske Krigen 1611 som Oberst (Schlegels Chr. d. 4de, p. 494. 507; D. Mag. 1, p. 278; N. D. Mag. 2, p. 19. 121) og 1612 (Schlegel, p. 530. 552. 554; N. D. Mag. 2, p. 50; Bd. Mag., p. 8) og fungerede 1613 ved Armeens Aftakelse (Schl. 2, p. 6); blev 1616 Ridder af den bevæbnede Arm (Gl. Saml. 1, 3, 103; Hoffm. D. Bd. 1, p. 31) og tillige Rigsraad (Schl. 2, p. 57. 60); var 1619 paa Mødet med de Svenske (Schl. 2, p. 117) og blev s. A. forsendt til Norge (ibid., p. 121); var 1623 endnu Rigsraad (ibid., p. 203. 216); s. A. Fadder til Holger Wind (D. Mag. 3, p. 224); 1624 som Rigsraad forsendt til Gulland (Schl. 1. c. p. 230); 1630 Befalingsmand paa Herredsvads Kloster og Commandeur for Fodfolket (Hoffm. D. Bd. 1, p. 127, siger derimod, at det var Rigsmarssken, der havde det Regiment Fodfolk, som den 1645 afdøde Frederik Rangau siden fik og i mange Aar førte; hvilket skulde være skeet omtrent 2 Aar efter Slaget ved Nördlingen 1634); 1631 forsendt til Bornholm og Gulland (Slanges Chr.

4. p. 726); 1633 (som Ridder — til Rosendal) udnævnt til en af Revisorerne ved Domkirkenes Regnskaber (Pontoppidan, 3, p. 805). Han levede endnu i Sept. 1633, men var død i Marts 1634 (if. Canc.-Registr. ved R. R.) (Jørgen Wind blev 1634 Befalingsmand paa Herridsvad-Kloster — R. R.) Han var forlovet med Anne Rosenfrands (død d. 27de Dec. 1609), Datter af Otte Christoffer Rosenfrands til Boller. Derimod var Anders Eriksen Bilde til Damsbo først født 1600 (thi han var kun 57 Aar, da han døde; Fund. 5, p. 325; Atl. 6, p. 660) og f. A. døde ogsaa hans Fader, Erik. 1624 købte han Halvparten af Damsbo af Henning Waskendorf til Glorup og den anden Halvpart af Jacob Ulfeld til Bavelse, ved hvilken Leilighed han kaldes Erik Bildes Søn til Rønnisholm (Aftst., p. 182—83). I sin Ungdom skal han have fulgt med Christian d. 4de paa adskillige Krigstog (Hoffm. D. Bd. 2, p. 290), altsaa mod Keiseren 1625 og følgende Aaringer. 1627 eller da Kongen kom tilbage til Danmark igien synes han at have været Ritmester for et af de 1624 omtalte fyenske Compagnier; thi det hedder, at Eiler Bilde f. A. blev Cornet i det fyenske Compagni under Anders Bilde og tjente der i 3 Aar (Ligpr. over Eiler Bilde — ved R. R.). 1628 købte han 2 Gaarde i Jordløse af Thomas Høg (Aftst., p. 183). S. A. blev han gift med Sophie Rosenfrands, Datter af Jacob R. til Arrestov, med hvem han uden Tvivl fik Løismose, og Bispen skriver i denne Anledning d. 14de Dec.: *Andream Bilde & Sophiam Rosencrantz copulavi in curia Othoniensi* (o: paa Raadhuset) (Hans Mikkelsens Diar. ved R. R.). 1629 fik han ved Mageskifte nogle Gaarde i Haarby og Jordløse af Christen Thotts Enke, Sophie Belov til Faarup, og paa samme Maade af Jørgen Brahe til Hvedholm nogle Gaarde i Jordløse, Trunderup, Haastrup og Haarby (Aftst., p. 184). S. A. skriver Bispen om ham d. 24de

Marts: Dicam (o: Stævning) accepit And. Bille contra Dn. Andream in Rudkiöbing, og d. 8de Dec.: Andream Bille compellabam de Dn. Nicolao in Vindinge (eller Svindinge), qvod mulierem in aula ipsius compressam ipso invito absolvisset; promisit se nihil contra pastorem propterea tentaturum (R. R.). S. A. blev hans Søn, Eriß Bilde, d. 5te Oct. født udi Damsbo (Rothes Eftermæle, 1, p. 663). 1630 blev han, som sagt, med Rugaard forlænet (Atl. 3, p. 475). 1631 blev hans Søn, Jacob Bilde til Damsbo (død 1652), født paa Rugaard (Præsteindb. af 1755 ved R. R.). 1632 siger Bispen i sit Diar. d. 16de Mai: Rustici Vissenberg. qverebantur de illegitimo vocandi modo & scripsi ad Andream Bille; d. 2den Juni: judicatum in causa VissenbiERG. inter Pastorem & rusticos in aula Rugaard, og d. 8de Sept.: Andr. Bille compellavit me de regiis litteris pro Bartholemo Christierni ad pastorum VissenbiERG. promovendo; R. consultum esse, ut exeqvatur mandatum R. (R. R. cfr. Bloch, 2, p. 337, hvor han tilføier, at A. Bilde siden havde megen Umage med at lempe den Sag (p. 338). 1633 d. 16de Sept. blev han som fyenssk Lænsmand tilligemed flere indbuden til Christian d. 4des Datters, Anne Catharines, Begravelse (Siæll. Tegn. ved R. R.). 1634 d. 3die April udgik der Brev til Lænsmandenes Fruer om at pynte Sale til de Fremmedes Modtagelse og saaledes ogsaa til A. Bildes Frue om d. 6te August tilligemed flere, hende tilforordnede Fruer at drage Gemakkerne paa Rugaard for de fyrstelige Personer og Gesandter, der skulde komme til Prindsens Bryllup i Kiøbenhavn (Siæll. Teg. ved R. R.). S. A. d. 26de Mai fik han selv Brev om tilligemed sin Frue at møde i Kiøbenhavn d. 12te August til Prindsens Bryllup (l. c.). Hvilket Liv har der ikke i disse Dage og lger været paa Rugaard, først med at smykke

Huset til de fyrstelige Personers Modtagelse, siden med at modtage dem og tilsidst med at staffere sig selv ud til Bryllupsfærden! S. A. qvitterede A. Bilde Rugaards Læn, ligesom han ogsaa s. A. i Frederik Ranzaus Sted synes at være blevet Høvidsmand paa Øsel; i det mindste qvitterede Frederik Ranzau dette Læn 1634 (hans Liigpr. — ved R. R.) og A. Bilde gav ham derpaa (nemlig efter Slaget ved Nørblingen 1634; Hoffm. D. Ad. 1, p. 127) sit Livregiment til Fods, som F. Ranzau siden i flere Aar commanderede (hans Liigpr. — ved R. R.). Desuden hedder det ogsaa i Ordren til Steen Bilde af 1634 (dog uden Datum), at han skulde paatage sig Mr. Chr. Gylbenløves Bærgemaal, naar Anders Bilde til Damsbo, „Embedsmand paa vort Slot, Arnsborg“, som det hidtil forestaaet haver, Samme fra sig leverer (F. Tegn. ved R. R.). 1636 var endnu A. Bilde til Løvetsmose (=: Løismose) Befalingsmand paa Øsel (Dedicationen foran Henrik Rosenfrands's Liigpr. — ved R. R.). 1637 lader han sig og Frue male (see ad finem). 1639 købte han Høisgaard i Haarby Sogn og lagde den under Løismose (Atl. 6, p. 661). S. A. var hans Frue ved Birgitte Brahes Dødsfeng paa Knudstrup (Liigpr. over B. Brahe — ved R. R.); 1640 var han endnu Lænsmand paa Øsel (Schlegel, 2, p. 564) og der, nemlig paa Arnsborg, er ogsaa hans Datter, Pernille Bilde, født d. 29de December 1640 (Præsteindb. af 1755 ved R. R.). 1641 oprettede han et Capel paa Løismose (Fund. 6, p. 331; Atl. 6, p. 686). 1642 kom han fra Øsel med Grev Baldemar (Slange, p. 1135) og blev s. A. Rigsmarsk (Schlegels Saml. 2, 2, p. 185; Slange l. c.; Holberg, 2, p. 830; Hoffm. D. Ad. 3, p. 362). 1643—49 var han forlænet med Vestervig Kloster (Atl. 5, p. 528; Pontopp. 4, p. 371). S. A. i Dec. træffer han Foranstaltninger mod Thorstenson (Slange, p. 1200). 1644 fører han Krig mod Thorstenson (Holberg, 2, p. 846) og

bliver slagen (ibid. p. 848 cfr. p. 853), men fejrer dog stundom (Atl. 3, p. 415; 5, p. 955 (hvor 1744 er en Trykfeil), cfr. Slange, p. 1227. 1230. 1232. 1257. 1293--94). S. A. d. 24de Nov. begierer Slotsherren paa Bornholm Hielp af ham; men han svarer fra Middelfart d. 22de Dec., at han ingen kan undvære (N. D. Mag. 2, p. 305—306). 1645 fortsættes endnu Krigen med Sverrig (Slange, p. 1302). S. A. fik han Brobygaard (Fund. 6, p. 108) og indrettede der Gæværfsabrikken, Broby-Værk (Atl. 3, p. 548; 6, p. 743). 1646 var han med at dømme Holger Rosenfrands fra Bornholm for hans Forhold under Krigen (D. Mag. 6, p. 22. 44). 1647 købte han Gaarden, Røngtorn, i Røng Sogn, Baag-Herred, af Corfis Ulfeld til Mattrup og s. A. fik han ved Magestifte af Kongen noget Gods i Jylland og kaldes paa begge Steder Rigsraad, Rigsmarss og Befalingsmand i Vestervig Kloster (Aftst. p. 185—86). 1648 bygte han Bindum-Dvergaard (Atl. 4, p. 699, cfr. Fund. 3, p. 437; om hans Gave til Sammes Kirke see Fund. 3, p. 444; derimod nedbryder han dens Annex-Kirke (Atl. 4, p. 657) og mageslifter Fardrup- eller Faarupgaard der i Sognet; see Fund. 3, p. 302). S. A. underskriver han Fru Kirstine Munds Børns Legitimation (Holberg, 3, p. 27). S. A. har man af 6te Mai en Betænkning om Militiens Indretning i Danmark, der er opsat efter hans Begiering (D. Selsk. Tilv. p. 289). S. A. fik hans Gæværfsabrik eller det saakaldte Broby-Værk Privilegier af Kongen; det hedder nemlig i Tyenske Reg. under 1648 d. 28de Nov., at Jern-Participanterne i Tjen havde indgivet deres Indlæg (=: Forestilling eller Ansøgning), at eftersom hidtil stor Mangel paa „Manufactur“ i dette Kongerige haver været, saa have vi Underskrevne (Anders Bille, Oluf Parsberg, Gregers Krabbe, Henrik Hvitsfeldt, Mandrup Due, Henrik Kammel, Henning Walfendorf, Chri-

sten Steel Jørgensen, Christen Steel, Niels Krabbe, Steen Bilde, Laurids Ulfeld, Mogens Høg, Henrik Ranzau, Jochum Gersdorf, Claus Schsted og Frederik Buchvaldt) adskillige Haandværksmestre bestilt og indført i Fyen med stor Bekostning for at forfærdige Harnisser, Musqvetter, Pistoler, Degener, Picer og andet Gevær og der have ladet bygge Huse og Værksted oprette i S. Broby, for at saadant Gevær ikke alene kunde forfærdiges her i Landet, som hidtil fra fremmede Lande bleve indførte med stor Besværing og Bekostning, men ogsaa forfærdiges af bedre Prøve, da det Indførte for det meste har været gammelt, udfødt, fordærvet og blot paa ny oppudset, og saaledes Pengene kunde blive her i Landet, til hvilken Ende de nu ansøge om Monopol, samt at Kongen vilde tage sine Geværer hos dem og at Indførsel af fremmed Gevær maatte forbydes, samt Toldfrihed paa Jern, 200 Skæ., Staal, 100 Centner, Steenful, 100 Læster, samt fri Udførsel af de sammesteds forfærdigede Geværer; hvortil Kongen svarede, at han vel vilde skænke dem Monopol og fri Ind- og Udførsel, men at han ikke vil forskrive sig til at handle med dem alene, medmindre de levere ligesaa godt Gevær for ligesaa godt Kiøb, som Andre, samt bier med deres Betaling efter Rigets Leilighed, ligesom alle andre Leverandeurer. 1649 var A. Bilde endnu Lænsmand paa Vestervig (Atl. 5, p. 528, cfr. Gl. Saml. 2, 3, p. 59, hvor han skrives til Brobygaard og Lænsmand paa Vestervig og hvor det p. 63 hedder, at han i sidste Krig, altsaa formodentlig 1644, ikke var mere end Ritmester). 1650 erklærede Don Ulrik at have studeret med ham i Sorø (Holberg, 3, p. 201; Hoffm. D. Ud. 3, p. 237). S. A. var han Lænsmand paa Skanderborg (Fund. 3, p. 340; hvilket Oluf Parsberg endnu s. A. d. 25de Jan. tilligemed Altiær ifølge R. N. Meddelelse havde i Forlæning). S. A. anlægger han Freds-

riß og bliver samme Fæstnings første Commandant (Atl. 5, p. 911—12). 1651 omtales hans Foræringer til Bispen i Aarhus (D. Mag. 1, p. 223). S. A. d. 8de Juni blev det kongelige Privilegium for Broby-Værk af 28de Nov. 1648 Ord for Ord gientaget (F. Reg.), ligesom man ogsaa seer, at Kongen i disse Aaringer havde taget endeel Geværer derfra; thi ifølge Ordre af 23de Juni 1651 fik Participanterne i Broby-Værk Brev paa for i Aar at maatte beholde Kronens Indtægt i S. Hans Klosters Læn af Rug, Byg, Havre og Emer til Betaaling for bekomne Geværer (l. c.). S. A. d. 9de Juni underskrev han Anordningen om Rigets Administration (Holberg, 3, p. 144, cfr. p. 138). 1652 omtales atter hans Foræringer til Bispen i Aarhus (D. Mag. 1, p. 224). S. A. købte han Flenstoste af Corstis Rosenfrands (Fund. 6, p. 332). 1653 lover han — Kbhvn. d. 20de Juli — „min Herre og Fædreland til Tieneste og Undsætning“ at give 600 Tønder Korn af Rug og Byg, „som dette Aar rigtigen skal blive betalt“, samt, saafremt noget Fiendtligt foresaldt, da at hverve 300 Musfeterer paa sin egen Pung (Fortegnelse paa hvis efter fgl. Maj. naadigste Proposition, som stete Hafniæ 20de Juli 1653, Ridderstabet sig underdanigst haver erklæret og bevilget. Miscr. Nr. 3629, 8vo, Gl. fgl. Saml. — ved K. R.). 1654 ombygger han saavel Borgegaarden som Ladegaarden paa Damsbo (Fund. 6, p. 113; Atl. 3, p. 551; 6, p. 799; skjøndt han ifølge min Udskrift af Inscriptionerne paa Gaarden allerede synes at have bygget Ladegaarden 1648 og først at have bygget Borgegaarden 1656); ligeledes skal han ogsaa, skjøndt uvist til hvad Tid, have ladet Søbo ombygge (Fund. 6, p. 113; Atl. 3, p. 591; 6, p. 818). I hvilken Flor hans Geværfabrik, Broby-Værk, allerede s. A. maa have været, skjønnes af Wolfs Encom. R. D. p. 123, hvor det hedder: Ved Braaby udi Fyen er et

meget berømmeligt Værk oprettet med adskillig Manufactur at gjøre og kunstelig forarbejde med stor Behændighed, saasom Musketter, Pistoler, Fyrrør, Klinger, adskillige Slags Fæster, Barbisaner, Hellebarder, Harnister, Pikker, Hakker, Spader, Jernskoole, Drer og al anden Slags, som til Krigsbrug hører, det man ellers tilforn fra fremmede Steder forskrive skulde og med mange Penge dyre betale. 1655 er han endnu Lænsmand paa Skanderborg (Gl. Saml. 2, 2, p. 150; Atl. 4, p. 242). S. A. skænker han (som Løismoses Eier; Atl. 6, p. 686) Kloften til Haarby Kirke (Atl. 6, p. 660). S. A. købte han Mønsberg i Jylland (Atl. 4, p. 496). 1656 traf han et Mageffikte med Kongen paa Gods i Jylland (Aftst. p. 186—87). S. A. maa han have overladt Høggård (=: Høisgaard i Haarby Sogn, som han 1639 købte af Claus Daa; Atl. 6, p. 661) til sin Søn, Erik Bilde (der ogsaa havde faaet Løismose og Mønsberg i Besiddelse; Levnet i Rothes Eftermæle, 1, p. 661 sqq.); thi der (medmindre det if. R. N. skulde have været paa Høigaard i Jylland) er dennes Søn, Erik, født s. A. d. 17de Sept. (Præsteindberetn. af 1755 ved R. N.). 1657 holder han en Samtale med Kunstner Jacob¹⁾ om Kriggen (Gl. Saml. 2, 3, 149). Om hans Conduite under bemeldte Krig og hans Død i Samme d. 24de Oct. (eller, som det ifølge Præsteindb. af 1755 ved R. N. paa Risten hedder, d. 9de Nov.) see Holberg, 3, p. 245. 249 cfr. 545; Hoffm. D. Ud. 3, p. 338, men især 2, p. 290; Atl. 1, p. 284 sq.; 5, p. 912; 6, p. 660; Myerups Fred. 3., p. 35—36, og om Frederik's Indtagelse Wilse, p. 97—102, og Bloch, 1, p. 128, og gjorde han saaledes sit Valgsprog, vincere aut mori, til Sandhed

1) Denne Mand heed egentlig Jacob Jensen Normand og var kongelig Rustmester; see Myerups Fred. 3., p. 48. 173—74. 200.

(Hoffm. 1. c. 2, p. 290); men naar det paa sidstnævnte Sted tillige fortælles, at han paa sin Dødsfeng hørte, at hans Frue, Sophie Rosenfrands, var druknet, da kan det vel være sandt, at han hørte dette Rygte; men det var desuagtet under alle Tilfælde falskt; thi hun levede endnu længe derefter. Derimod blev hans Søn, Henrik Bilde til Damsbo, 1658 uformodentlig slaget ihjel af sin Cornet, som han kom i Slagsmaal med (R. R.). S. A. (1658) d. 17de Jan. udstededes der Befaling til Ulrik Christian Gyldenløve at lade Fru Sophie Rosenfrands, A. Bildes Enke, efter hendes Ansøgning være følgagtig saa mange høie og fornemme Officerer, hun til hendes afdøde Husbonds Liigfærd ic. behøver (C. Reg.). Imidlertid blev Liiget den Tid blot bisat paa Røismose; thi først 1660 d. 6te Nov. blev det med stor Pragt i Odense begravet efter en Tid lang paa Røismose at have henstaaet (Geneal.); det hedder nemlig derom i Bircherods Dagbog, p. 63: D. 6 (16) Nov. (1660) blev afgangne Hr. Anders Bildes Liig, som en Tid lang havde staaet paa Røismose, med Proces (o: under Procession) indført i Odense og i hans Gaard sammesteds ad crastinas exequias indsat; megen Færd af adelige Carosser saaes den gandske Dag, ut et sequenti die, paa Gaden, saa at vor danske Noblesse syntes at have Rigens Bestillinger for, da Rigens Marssk skalde begraves; imidlertid lode mange Godtfolk, som estertænkte deres Væsen, disse Ord falde: „Ja! I Herrer
 „havde mange store og ubesindige Anslag paa Tapetet, der I
 „for nogle Aar siden udi det ulyksalige Odense Møde besluttede
 „en unyttig og for Eder selv allermest skadelig Krig, hvis An-
 „tesignanus & Dux Hr. A. Bilde skalde være; hvor vel samme
 „Krig ved hans Anførsel løb af for Eder og hvorledes Bladet
 „siden den Tid har vendt sig for Eders Stand, det have vi
 „seet; derfor var det ikke ilde betænkt, at I opsatte hans For-

„desfærd, indtil den Tragoedie var spillet, paa det at I nu kan
 „begrave tilligemed hannem ogsaa Eders forrige splendeur og
 pouvoir.“ A. Bilde berømmes forresten for Lærddom (Hoffm.
 3, p. 329. 339) og har blandt andet oversat nogle Tanker om
 Alterens Sacramente (K. Brahes Bibl. p. 155; Resens Bibl.
 p. 351); derhos synes han at have været meget rig; thi han
 efterlod ikke mindre end 8 Herregaarde (Fund. 6, p. 113); for-
 uden de Børn, han havde med sin Frue, havde han desuden
 ogsaa Børn med en ufri Frille, Karen Henriksdatter, og blandt
 dem Steen Andersen Bille, der 1679 blev legitimeret. Hans
 efterladte Frue skal i sin Enkestand have bygget Billeshauge (Atl.
 6, p. 681). 1658 tiltalte Ritmester Christoffer Due til Kra-
 strup hende (Frue Sophie Rosenfrands) om hendes Datter, Som-
 fru Elisabeth Bille til Bindum-Dvergaard, som ogsaa blev ham
 tilfagt paa Løgsmose anden Pindsedag s. A.; men han faldt i
 Slaget ved Nyborg d. 14de Nov. 1659 (Mscr. Kall. Nr. 521,
 4to, ved K. K.). 1662 gjorde hun derimod 2 af sine Døttres
 Bryllup i Odense, hvorom Bircherods Dagbog, p. 77, beretter,
 som følger: D. 6 (16) Mai stod velbaarne Byrge Trolles og
 Jfr. Pernille Billes, Rigens Marst, Sal. Hr. A. Billes, anden
 Datters, Bryllup i Odense; hendes Moder, Fru Sophie Ro-
 senfrands, gjorde, ligesom for 2 Dage siden prioris, saa
 ogsaa nu posterioris filiae nuptialem festivitatem paa Raad-
 huset i en stor adelig Frequentz. Den Tid boede Enken end-
 nu paa Løgsmose; thi man har et Brev fra hende, dat. Løgss-
 mose d. 9de Juni 1662 (K. K.). Hun levede endnu 1667
 (Fund. 5, p. 325; Atl. 6, p. 660), men døde s. A. (Præsteindb.
 af 1755 ved K. K.). Anders Billes saavelsom hans Frues
 Skilderier med hans Symbolum, vincere aut mori (hendes var
 derimod: gjør Ret og sky ingen), findes endnu paa Tirsbej
 (Klevenf. Saml. ved K. K.), begge malede 1637, han i sit 37te

og hun i sit 32te Aar (Mus. Klevenf. p. 272, ved R. R.). Hvad der forresten meest kunde have tient til at forevige hans Navn var vistnok den af ham paa Broby-Værk anlagte og i det Foregaaende flere Gange omtalte Gæværfabrik; men ogsaa den havde den beklagelige Skæbne tilligemed ham selv at gaae tilgrunde, idet den af den svenske Armee totalt blev ruineret (Atl. 3, p. 548; 6, p. 743); imidlertid var det for vigtigt et Værk til, at jeg ikke endnu til Slutning derom skulde anføre det Aar Ord, der om Sammes senere Skæbne i Odense Ahr. Cont. Eft. for 1772, Nr. 33, meddeles. Sammesteds hedder det nemlig, at ved Aaen, som gaaer igiennem S. Broby, havde Rigens Marsk, A. Bilde, nogle Aar, før de Svenske kom her i Landet, anlagt Gæværfabrikken, Broby-Værk, som laae paa det Sted ved Aaen, hvor Slusen nu staaer og var derhos saa fordeelagtig indrettet, at det hele Værk, saavel Smedehamrene som Blæsebælgene, Bore- og Dreieværkerne og alt tilhøre kunde drives ved Vandet; til Baaninger for Haandværksfolkene, saasom Bøssmagere, Sværdsegere o. s. v., blev nedbrudt en Gaard ved Løismose, Høysgaard kaldet, og af Sammes Materialier Broby-Værk opbyggt med sine teglhængte Huse, som de endnu ere¹⁾. Mesteren for Værket beboede det Huus, hvor den privilegerede Kro nu holdes, paa hvilket Huus var et høit Spiir med en Klokke udi, som blev brugt til at ringe med Morgen

1) I Odense Ahr. Cont. Eft. for 1776, Nr. 16, hedder det, at i Løismose Enemærker har tilforn ligget en liden Herregaard, Høysgaard, med Vandmølle, hvortil endnu sees Spor, men at Rigsmarsk A. Bilde, som boede paa Løismose, men tillige eiede Dambo, Søbo, Dyrupgaard og Brobygaard, lod bemeldte Høysgaard nedbryde og af Materialierne opbygte den Længde teglhængte Huse, som endnu staaer paa Broby-Værk. Imidlertid stemmer denne Høysgaards Nedbrydelse ikke fuldkomment med det i det Foregaaende under 1656 Anførte.

og Aften, naar de skulde gaae til eller fra Arbeidet, og blev samme Huus almindeligviis deraf kaldet Spiren. Det blev med god Fordeel drevet nogle Aar indtil 1658, da de svenske Krigssolk kom i Landet og aldeles ruinerede det. Kloffen blev bragt til Brobygaard, hvor den nogle Aar blev brugt som Bordkloffe, men siden kjøbt af Commerceraad Steen Jørgensen og ophængt i en Kirke i Jylland. Efter Krigen lod Hr. Børge Trolle til Brobygaard, der var gift med And. Bildes Datter, Pernille, gjøre Requisition til bemeldte Bærks Interessenter, om de formeente sig fremdeles at have nogen Prætension derpaa; men, som de alle renoncerede, blev intet videre tænkt paa dets Istandsættelse, men Baaningerne bleve bortfæstede, ligesom andre Huse. Paa Augustenborg skal endnu findes Flinter, som her ere forfærdigede (og paa nogle Partisaner, som ere anbragte i Tøihuset i Kiøbenhavn, er med Guld indlagt Navnet, Broby). Efter Bærkets Nedlæggelse er Møllen der ved Aaen rigtignok kommen i bedre Stand, saasom den nu kan bruge Vandet, som den lyster; men det var dog ønskeligt, om paa saa beqvemt et Sted nogen igien vilde gjøre et nyt Anlæg, at Alderdommen ikke skal bebreide Ungdommen, at den intet gider gjort; bedre dog et Bærk end en Kro!"

Hvad forresten Rugaards Læns Historie under ovenmeldte Lænsmand, fra 1630 til 34, er angaaende, da har jeg derom fundet Følgende antegnet:

1631 bragte den 1623 afdøde Cai Rangaus Datter (med Anne Lykke), Sophie Rangau, ved Giftermaal Harritslefsgaard til Laurids Ulfeld, som ogsaa skrev sig til Egestov (Hoffm. D. Bd. 2, p. 233). Om ham læses udførligt Hoffm. l. c. p. 230—33; Schönau, p. 1490—92, og Drion, 3, p. 407.

S. A. har man i Haarslef et Exempel paa, at Bandsættelse endnu den Tid fandt Sted; thi Sognepræsten *ibid.*, Hr.

Jacob (Hansen eller Jensen) Plougdal, tilskrev s. A. Bispen angaaende en Sognemand, som var sat i Band og i sin Sygdom forlangte Sacramentet, om han kunde faae det eller ikke, hvortil Bispen svarede, at det var tilladt enhver, uden en Morder (Bloch's hdsfr. F. G. H.).

S. A. fik Bispen Brev fra Cantzler om Hr. Simon (Andersen Hoff, Sognepræst i Vigerslev; see 1622), hans Enke (Bloch l. c.), som altsaa maa have været hans anden Kone, der endnu den Tid var i Live.

S. A. folgte Hans Markdan (see 1624 § 29) Langesøgaard og Gods til (sin Svoger?) Jochum Buchvald (Gaardens Arch.).

S. A. blev der af Axel Brahes Arvinger truffet en Forandring med Beflinge gamle Hospital; thi, da der siden 1616 ikke var betalt Renter dertil af Elvedgaards Eier, udlægge nu Fundators øvrige Arvinger for Capital og Rente en Gaard i Dreslette og En i Tylle (Fund. 6, p. 318—20).

1632 holdt Bispen Liigtale over Jomfru Anna Qvitzov i Bogense Kirke, hvorom han, som sagt, i sit Diarium skriver under 6te Aug.: litteras accepi de sepultura virginis Annæ Qvitzoviae (om hende see Rothe, 1, p. 357), Hilarii Qvitzovii sororis, og under 17de Aug.: habui concionem funebrem illius in templo Bogoniensi (R. R.).

S. A. blev en Sag forhandlet mellem Rasmus Jensen i Udewall og Frands Jensen i Bogense angaaende nogle Varer denne havde erholdt af hiin, og findes der iblandt de i denne Anledning vurderede Sager blandt andet 1 sort Damastes Dvindestrøie med sin Beredning — 5 flette Daler, 1 sort Damastes Karlefiortel — 3 flette Daler, 1 sort Atlastes Trøie og Buxer — 6 flette Daler 2c. (Raadstue-Pr.).

S. A. tillægger Kongen for Kaldets Ringheds Skyld,

Sognepræsten af Guldbierg og Sandager sin Tiende af Guldbierg Sogn, som var taxeret for 3 Ortug Rug og 3 Ortug Byg foruden Fæste og Afgift (Fund. 11, p. 261, ctr. 5, p. 310; see 1547, hvor det Samme alt eengang var Præsterne tilstaaet). Forresten have vi i det Foregaaende (1628) seet, at, var Kaldet den Tid ringe, saa var daværende Sognepræst det ikke mindre, og det er neppe at formode, at han forbedredes i samme Grad, som hans Indkomster.

S. A. gav Kongen Befaling at besigtige den Gaard i Haarslef og den i Særsløf, som Falk Gise vilde give Hospitalet i Magelæg for en Gaard i Østerstierninge (Hoffm. F. 5, p. 173).

S. A. døde Sognepræsten i Dre og Brenderup, Hr. Knud Eriksen Kraft (hvis Hustru hed Karen), og ham succederede S. A. Mag. Mads Andersen Hviid (f. 1606, dimitt. 1622; om ham see Worms Lexicon, 1, p. 479) som Præst i begge Sogne. Ogsaa han havde baade nu og siden (baade 1632 og 35) Trætte med Enken i Kaldet (Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. købte Jochum Buchvald til Langesø af Frederik Markdan en Part af en Gaard i Rue i Vigersløf Sogn (Langesø's Arch.).

S. A. maatte Sognepræsten i Sønderlø, Hr. Thomas Nielsen Hem, atter (see 1630) ind for Biskoppen i Consistorio, fordi han havde ledet en Kone i Kirke (∴ indledet hende eller tilstedet hende at holde sin Kirkegang), uagtet hun havde gjort Barsel 25 Uger efter Brylluppet (Bloch l. c.).

S. A. døde Sognepræsten i Bispenbiørg (uden Tvivl Hr. Laurids Andersen; see 1603) og da blev efter mange Vanskeligheder, som deels i det Foregaaende under Lænsmandens Levetid ere omtalte og deels hos Bloch, 2, p. 337—38, beskrives, Hr. Christoffer Christensen Sognepræst her paa Stedet og kald-

tes siden af sin Bopæl Hr. Christoffer i Fuglevig (see Bogen-
gense, 1628).

1633 holdt Bispen Liigprædiken i Bogen-
gense over den beryg-
tede Sivart Rindskats Svigersøn, Jørgen Lykke (see E. Brock,
2, p. 78) til Fallemose (en Gaard ved Billesbølle i Fjeldsted
Sogn), og skriver derom i sit Diarium d. 28de Juni: concio-
nem funebrem habui in exequiis Georgii Lykke in tem-
plo Bogoniensi (R. R.).

S. A. Kongebrev til Henning Walfendorf, Befalings-
mand paa Odensegaard, at blandt Riøbstæderne i hans Læn
resterer Bogen-
gense med 74 Courantdaler 24 s i Borgeleis-Penge
(Siæll. Tegn. ved R. R.).

S. A. var Hans Bang endnu Borgemeister i Bogen-
gense (F. Tegn. ved R. R.).

S. A. Kongens Gienbrev til Gregers Krabbe (til Eng-
gaard) paa Gods i Raalsbage Sogn og By (altsaa i Guld-
berg S. og Raalsbage By) samt i N. Esterbølle (Sandager
S.), Svenstrup (Eærsløf S.) og Silbylunde (Silby S.) i
Mageskifte mod Gods i Bæde og Sadserup (i Beslinge S.),
Rue og Farstrup (i Vigersløf S.), Farøbølle (i Haarsløf S.)
og Allese (i Allese S.), som Gregers Krabbe derimod afstod til
Kongen (Bosf. Reg.).

S. A. en gammel Kiste med Billedhugger-Arbejde hos Huus-
mand Jørgen Jensen i Haarsløf og som har følgende Paaskrift:
Wol gadth ort ruh heft wo An 1633 (Kinge), som jeg me-
ner, bør læses: Wo wol gait, der ort (eller dort) heft (man)
ruhe o: ubi bene, ibi patria. En anden gammel Egekiste
hos Sognesogden i samme By, som er kjøbt for mange Aar
siden paa Harritsløfsgaard og kan rumme 6 à 7 Td. Rugmeel,
har vel intet Aarstal, men derimod et Bomærke, M o: J. M.,
i et Skjold, som muligviis kunde hentyde paa den 1625 om-

talte Foged, J. Madsen, paa Harritslesgaard. Samme Mand eier forresten ogsaa en mindre Egekiste med nydeligt Billedhugger-Arbejde, forestillende Christi Dmsticærelse paa Mariæ Skød med Engle i Skyerne, men uden Arstal (Klinge).

S. A. blev den anden Klokke givet til Veflinge Kirke af Oberst Niels Lykke til Elved og hans Frue, Margrethe (Magdalene) Gyldenstierne (Atl. 6, p. 618); men det maa unægtelig være en Trykfeil for 1663.

1634 d. 28de Febr. fødtes Henrik Gyldenstiern til Voltinggaard paa Nellesøsegaard i Vigerslev Sogn (Geneal.), som den Tid tilhørte hans Forældre, Niels Gyldenstiern til Jversnæs, og Margrethe Straale til Torpegaard.

S. A. ombygte Eiler Høg og hans Frue, Else Krabbe, en Deel af Stuehuset paa Dallund, nemlig den nordre Fløi eller maaskee blot Sammes ottefantede Taarn, over hvis Indgang ogsaa Arstallet, 1634, og Bogstaverne, E. H. og E. K., samt en Solfskive ere anbragte. Forresten kan jeg ikke vide, om han var den Eiler Høg, der samme Aar skulde opvarte de franske Gesandter. Der udgik nemlig s. A. d. 21de Juli kongelig Ordre til Efterfølgende, som strax skulde begive sig til Kiøbenhavn for at opvarte de franske Gesandter, nemlig Jesper Friis, som skulde være Marstall, Johan Friis, som skulde være Drinct-Marstall, Mogens Høg, som skulde skænke, Jøer Krabbe Tagesen, som skulde staae for Borde, Hans Bilde, som skulde hjælpe Disttienerne, og Jørgen Kruse Envoldsen, Falk Gise, "Eiler Høeg", Mogens Juel og Jørgen Marsvin, som skulde bære Mad (Sicæll. Tegn. ved K. K.).

Bidrag

til

den fynske Kongeborg

M u g a a r d s,

dens Læns og dens Lænsmands

Historie

ved

Vedel Simonsen.

Anden Deels anden Afdeling.

Med Lillib mod Osten jeg stuer;
Længst Midnattens Hane goel;
Snart Morgenrødens Gulbluer
Skal melde den kommende Sol.
Vil Tvivlen og Sorgen og Nøden
End hilde den Vengstedes Fied,
Skal Haabet, som Livs-Morgenrøden,
Dog væbne hans Hjerte med Fred.

Kjøbenhavn.

Trykt hos J. G. Scharling.

1844.

101512

11

101512 101512 101512

101512 101512 101512 101512 101512 101512 101512 101512

101512 101512 101512 101512 101512 101512 101512 101512

101512 101512 101512 101512 101512 101512 101512 101512

101512

101512 101512 101512 101512 101512 101512 101512 101512

101512 101512 101512 101512 101512 101512 101512 101512

101512 101512 101512 101512 101512 101512 101512 101512

101512 101512 101512 101512 101512 101512 101512 101512

101512 101512 101512 101512 101512 101512 101512 101512

101512 101512 101512 101512 101512 101512 101512 101512

101512 101512 101512 101512 101512 101512 101512 101512

101512 101512 101512 101512 101512 101512 101512 101512

101512

Førerindring.

Danmarks Fortid synes virkelig at have et alvorstfuldt Ord og en betydningsfuld Lære, den igiennem Nutidens Mund vil meddele Fremtidens Slægter; den trænger sig derfor i vore Dage alt mere og mere frem; den vil øiensynligen aabenbare sig; men det er, som de Dødes Grave, der aabne sig for at aflægge Vidnesbyrd for de nærværende og for de kommende Slægter; den mangler i Grunden det Organ, hvorved den skulde gøre sig tydelig for os, og vi mangle i Grunden det Organ, hvorved vi skulde fatte og forstaae den. Og skøndt der vel ere tjenstfærdige Mander nok, der tilbyde sig som Organer for dette Ords Udtale, saa er det dog endnu hidtil vel neppe lykkedes nogen tilfulde; thi om de endogsaa selv have opfattet rigtigt hvad de saaledes lægge Fortiden i Munden, saa er det, de udtale, dog kun et enkelt Bogstav hist og et enkelt Bogstav her og som oftest komme de endda i Strid om hvad den ene troer at have udtalt rigtigere eller bedre end den anden og dog er det kun Stykkeværk det Hele og over Striden om den rigtige eller urigtige Betydning af de enkelt udtalte Bogstaver forhindres man tilsidst fra at arbejde paa det heles Forløsning og dette er saaledes Aarsagen til, at maaskee ingen i Grunden veed, hvad det egentlig er for et Ord, hvad det egentlig er for en Lære, der nu i Aarthundreder, ja Aartusinder har sukket efter Forløsning fra Forfædrenes Grave, ligesom Martyrernes Siæle i Apocalypsen sukkede efter Forløsning under det Alter, hvorpaa de vare henoffrede. Den eneste Maade at komme til Bished om dette Ords sande Betydning er efter min Overbevisning (og uagtet al min Paaskjønnelse af alt det store og gode, der i de senere Decennier for Nationalhistorien er udrettet) uden Tvivl den ikke mere, som hidtil, at ansee sig i Besiddelse af det, man egentlig først skulde til at søge, ikke mere, som hidtil, at troe sig indviede og fuldkomne i den Lærdom, Historien kan og vil om Fortiden meddele, langt mindre at troe sig berettigede til at meddele det, man anseer derfor, som nogen afgjort Sandhed til andre, men først bestræbe sig for at lære de enkelte Bogstaver ret nøie at kiende, forinden man vil stave, og at stave, forinden man vil lægge sammen, og at læse, forinden man vil forklare det læste. Det historiske Studium indbefatter en Videnskab af et fast umaaleligt Omfang og dog maa intet Fag af samme forsømmes, hvis Historiegrandforskningens Resultat skal blive alsidigt og fuldstændigt. Saaledes skulle først vore Naturkyndige, vore Archæo-

loger eller Oldgrandstere, vore Mythologer, vore Sang- og Sagnfortolkere, vore Etymologer, vore Runemestre, vore Numismatiker, vore Diplomater, vore Annalister, vore Genealoger, vore Topographier 2c. meddele os Resultatet af deres Grandstninger i Historiens forskellige Fag og disse særskilte Resultater tør vi endda ikke ansee for mere end de enkelte Bogstaver, hvoraf hiint Oldtidsord er sammensat og construeret. Men deraf er det jo atter en Følge, at hvis et af disse Bogstaver enten aldeles mangler eller bliver urigtigt opfattet eller forklaret eller man allensals kommer i Strid om disse enkelte Bogstavers rigtige Fortolkning og Udtale og saaledes ved Riv og Feide forhindrer saavel sig selv, som andre, fra med den fornødne Sindssro at fortsætte og at fuldende sine Grandstninger i det Fag, man har opoffret sig, saa kan naturligviis Ordet, saalænge man blot kiender enkelte af dets Bogstaver (hvad enten man saa troer at kiende dem alle eller ikke), umuligen læses og langt mindre forståes eller fortolkes. Jo mere imidlertid den Tidsalder nærmer sig, da man lærer uden Alvind og Misundelse og uden mindste Hensyn til Personen at sætte Priis paa sine Medborgeres Fortienester og ikke ved at nedsætte andres og anderledes Tænkendes saavel Meninger, som Handlinger, og at fremhæve og at forsvare sine egne og saaledes i egennyttig og forfængelig Hensigt bestræber sig for at gjøre sort hvad der er hvidt, „fordi det er andres og ikke mit“, desto snarere vil ogsaa den Tidsalder i Litteraturen frembryde, hvor man lærer at sætte Priis paa andre Forfatteres Fortienester og paa andre Videnskabers Nundværlighed og hvor man uden at støde sig over hvad der (maaskee endogsaa blot formeentligen) i deres Skrifter er urigtigt eller idetmindste for os og vore forudfattede Meninger anstødeligt tværtimod med sand Glæde og i Videnskabelighedens ægte Aand henholder sig til det, man troer at finde brugbart i samme, og naar da saaledes Videnskabsmændene istedetfor at strides om deres forskellige Meninger blot dvæle ved det, der kan fremme deres fælleds Skridt paa Veien til det forønskede Maal, først da vil ogsaa Maalet ved fælleds Bestræbelse være opnaaeligt; thi for enkelt Aand eller for enkelt Videnskab opnaaes det vistnok aldrig og dog er det ikke allene opnaaeligt; men det er uden Tvivl ogsaa Forsynets Bestemmelse, at denne skiulte Skat skal hæves og at ved sammes frugtbringende Anvendelse den Tid skal frembryde, hvor vi med samme Lethed læse i Fortids, som i Fremtids for os nu fast tillukte Bøger; thi den, der kiender Sædefornets Bestaenhed ret nøie og fuldstændigt og veed, i hvilken Jordbund og under hvilket Klima det er opelsket, han maa vel ogsaa alt forud kunne vide, hvad Slags Blomst og hvad Slags Frugt det i Tidens Fylde skal frembære.

Elvedgaard den 3die Marts 1844.

Vedel Simonsen.

1634 fik Steen Eriksen Bilde til Kiersgaard (og Billesbølle, gift med Birgitte Kruse, Datter af Envold Kruse til Hiermitslesgaard, Rigsraad og Befalingsmand paa Tranefær, og Else Marsvin) Kugaard i Forlæning og havde det til 1653. Han var en Søn af Erik Bilde til Kiersgaard og Mette Beck, født d. 6te Marts 1606 paa Kiersgaard (R. R.). 1619 blev Ebbe Jensen Bruun (død 1671 som Provst og Sognepræst til Gimlinge i Siælland; Treschow's Jubellærere, p. 288) hans og hans Broder, Lave Bilde's, Skolemester og „blev hjemme paa Gaarden (Kiersgaard) hos dem paa 3die Aar.“ D. 29de Mai 1622 reiste han udenlands med dem; d. 11te Juni kom de til Leipzig (Ebbe Jensen Bruuns Autobiogr. Nr. 535. h. 8vo. Thott'ske Saml. — ved R. R.). Medens Steen og Lave Bilde opholdt sig her, dedicerede Joh. Friderichus, Prof. i Leipzig, under 24de Sept. 1622 sit Skrift, *Mayopóvia Persica* (1622, 8vo), til dem og nogle andre med dem studerende Adelsmænd og Samtliges Hovmestre (Gl. Saml. 1, 3, 144) og i Marts 1623 satte de latinske Brevers bag i Eiler Krasses og Erik Grubbes til ovennævnte Tid paa Universitetet i Leipzig holdte og i Trykken udgivne latinske Taler (R. R.). De vare i Leipzig til d. 6te Jan. 1624 og kom d. 21de Jan. hjem til Kiersgaard, hvor De forbleve med deres Hovmester til d. 13de April, hvorefter Denne drog med dem til Sorø-Academi og var der hos dem indtil Paasken 1625 (Ebbe Jensen Bruuns ovencit. Autobiogr. — ved R. R.; cfr.

Taubers Sorø-Academi, p. XXXVIII). Efter den Tid have de formodentlig atter været udenlands (R. R.). Som Eier af Olstrupgaard i Siælland (Olstrup=Sogn, Hammer=Herred) afgiver han 1634 i Sagen angaaende Borneffskabets Afstæffelse følgende Botum: „Dersom de andre gode Mænd af Adelen ville bevilge deres Bønder at være frie, vil jeg og samtykke det med saa mange Bønder, som ere paa mit eget Gods“ 2c. (Skand. Litt. Selst. Skr. 1813, p. 42. cfr. p. 50 — ved R. R.). S. A. mødte han (S. Bilde til Olstrup) efter det til Adelen d. 26de Mai udstedte Brev d. 12te Aug. til Prinds Christians Bryllup og var ifølge Ugiers Reisebeskrivelse en af de Adelsmænd, der opvartede den franske Ambassadeur (Schlegels Saml. 2, 1. p. 109—10); Ugier omtaler (l. c. p. 140) en Prøve, han ved denne Leilighed aflagde paa sin Færdighed i ridderlige Øvelser (R. R.). S. A. blev Steen Bilde, som sagt, Befalingsmand paa Rugaard og fik ligeledes s. A. Ordre om efter Anders Bilde at paatage sig Ulrik Christian Gyldenløves Værgemaal (J. Tegn. ved R. R.). S. A. var han en af dem, som fik Brev af 19de Marts om at komme til Christian Peng's Bryllup, som var bestemt at staae d. 21de August i Skanderborg (Siæll. Tegn. ved R. R.). 1635 skrev han sig allerede, uagtet Faderen endnu levede, til Kiersgaard, hvor ogsaa hans ældste Søn (ifølge J. Bircherods Fortegnelse i Resenii Bibl. — Addenda) d. 22de Nov. 1635 er født (R. R.). S. A. blev det ifølge et Andragende fra ham (S. B. til Kiersgaard, Befalingsmand paa Rugaard) om, at Skouby=Herredsting holdtes om Onsdagen og Landstinget nu ogsaa holdtes samme Dag, hvilket var til stor Forhindring for Herredsfogden og menige Tingmænd, naar de vare stævne, og at Tingdagen derover ofte opsattes, under 24de Dec. s. A. bevilget, at Skouby=Herredsting herefter skulde holdes om Lørdagen (J. Tegn. ved R. R.). 1637 var han

endnu Eier af Ulstrup i Sælland (R. N.) og skødede s. A. efter kongelig Befaling paa Ulrik Christian Gyldenløves Vegne (hvis Børge han var) Podebusternes Gaard i Odense til Henrik Podebust (af Rørups Archiv ved R. N.). 1639 skriver Bispen i sit Diar. under 5te Januar: *Steno Bille misit ad me, ut concionem haberem viduæ in Kolshaffve* (=: formodentlig Præsteenken *ibid.*); under 8de Febr.: *examinata est causa Dn Caspari Johannis, vocati ad pastorum Kolshaffve*; under 9de Febr.: *Stenoni Bille misi declarationem causæ cum omnibus documentis*, og under 19de Febr. *Scriptis mihi S. Bille de Dn Johanne Severini ad pastorum Guldagriensem* (R. N.). S. A. d. 15de Juni blev hans Datter, Mette Bilde, som siden blev gift med Etatsraad Henrik Ditlev, Greve af Holdt til Skaffegaard og Billesbølle, født paa Rugaard (Præsteindb. af 1755 ved R. N.). 1640 nævnes han endnu som Befalingsmand paa Rugaard (Atl. 3, p. 475) og ligeledes som Eier af Riersgaard (see 1635), skøndt Faderen endnu var i Live. S. A. blev en Datter af ham, der var død som Barn, d. 21de Febr. jor-det i Rugaards Sogneskirke, Veflinge (Hans Mikkelssens Diar. ved R. N.). S. A. var han til Eieren af Harritslesgaard, Lars Ulfelds, Bryllup med hans anden Frue, Else Parsberg, og skienkede dertil en Sølvkande paa 98 Lod og hans Frue, Birgitte Kruse, et Sølv-Bandbækken paa 109 Lod (Gl. D. Mag. 4, p. 156). 1641 døde hans Fader, Erik Bilde, paa Riersgaard og d. 16de Juli sendte S. Bilde Bispen, som Honorar for den Liigprædiken, han havde holdt over hans Fader i S. Knud, et *poculum argenteum* (Diar. ved R. N.). 1643 d. 14de Juli Kongebrev til S. Bilde paa Rugaard om at holde sig færdig til d. 1ste Sept. at følge Grev Valdemar Christian til Moskva (Norske Tegn. ved R. N.). Om denne Reise selv see Holberg, 2, p. 828; Glange, p. 1160 (hvor han kaldes Befalingsmand

paa Rugaard) og 1289; Hoffm. D. Bd. 3, p. 227; Bd. Mag. p. 148; Hoffm. D. Bd. 2, p. 144, og især D. Mag. 4, p. 137 sqq., hvor man erfarer, at de reiste i Nov. fra Kiøbenhavn giennem Preussen og Polen og kom i Febr. 1644 til Moskva og først hjem i Juni 1645; og er det derhos mærkværdigt, at S. Bilde saaledes var den anden af de Rugaardske Læns mænd, der som Gesandt har været forsendt til Rusland, skjøndt Axel Brahes russiske Mission, 1602—3, rigtignok først indtraf 6 Aar, efterat han havde været Lænsmand paa Rugaard. 1644.^{13/14} September døde S. Bildes Søsterdatter, Sophie Broffenhuus, paa Rugaard (ifølge hendes Liigpræd. — ved R. R.). 1646 opførte han en skøn, grundmuret Lade paa Riersgaard (Præsteindb. af 1755 ved R. R., saa at det alt aa er urigtigt, naar Atl. 6, p. 685, allerede lader ham opføre den 1644, og det saameget mere, som han den Tid var i Rusland). S. A. traf han et Magestifte med Hospitalet i Odense (Hoffm. Fund. 5, p. 185). S. A. havde han en skiden Sag i Bogense (see Lænets Historie). 1647 kaldes han Oberst-Vagtmester (Wolfs Beskr. over Prinds Christians Liigbegiængelse, fol. A. iiij, ved R. R.). 1648 d. 25de Nov. blev han ved Frederik d. 3dies Kroning slaaet til Ridder (R. R.). S. A. bestemtes det, at der skulde sælges endeel kongeligt Gods og deriblandt 150 Tdr. Hartkorn af Rugaards Læn (Canc. Reg.). 1649 synes han at qvittere Rugaards Læn; idetmindste faaer han 1650 Dvittering for sin Lænstid; men jeg kan ikke vide, om han maaskee atter fik det paa ny i to Aar; thi Jørgen Raas kom der først 1653 og han selv blev ogsaa først 1653 Lænsmand i Rolding. 1650 omtrent opregnes Lænets forskiellige Bønder og Tienere, 594 i det hele (Gl. Saml. 2, 3, 91). 1651 blev han forsendt til Norge (N. D. Mag. 2, p. 130). 1652 oprettede han Billesbølle til en Herregaard (Fund. 5, p. 383; Atl. 3,

p. 496), hvorfor ogsaa paa den nordre Side af Billesbølle-Stuehuus langs oppe under Taget saavel hans, som Frues, Navne-Chiffre med Jernbogstaver vare anbragte, nemlig H. S. B. og F. B. K. A^o 1652 (Præsteindb. af 1755 ved R. R.). 1653 er han uden Tvivl bleven Befalingsmand paa Roldinghuus (Pontoppidans Theatr. Nob. Dan. ved R. R. cfr. hvad herefter om Jørgen Raas's Tiltrædelse anføres). S. A. erklærer han — Kbhvn. 21de Juli — at ville til Kongens og Rigens Defension udgive 100 Tønder Rug og 50 Tønder Byg, at leveres tilkommende Vinter, samt lade hverve 100 Musfeterer paa egen Befostning, om Krig paakom, eller give 500 Rdlr. istedet (Fortegnelse ic. Mscr. Nr. 3629, 8vo, Gl. fgl. Saml. — ved R. R. cfr. D. Mag., 3die Række, 2, 121). 1654 hedder det i P. J. Traanes epistola dedicatoria til ham i Skriftet: De utilitate matheseos, Narhuus 1654, 8vo (Gl. Saml. 1, 3, 150): Nonnulli (commendant) eruditionem tuam ac sapientiam; quidam exercitia militaria & equestria (R. R.). S. A. faaer han, som Amtmand i Rolding, en Ordre om Almind (Fund. 4, p. 684). S. A. androg han for Kongen, at der i Brenderup-Kirke ikke kunde blive Plads for de Haandværksfolk, han havde ladet bygge Huse til, og begierede derfor, at et Kapel maatte bygges til Kirken for Folk og at han under Kapellet maatte lade gjøre sin Begravelse, hvorimod han vilde bekoste det halve Kapel, saa at Kirken bekostede den anden halve Deel. Herom fik Henning Poggviß (Roldinghuus d. 21de Juni 1654) Brev at erklære sig (Diplomat. Lang. ved R. R.). 1655 forekommer han ligeledes som Amtmand i Rolding (Gl. Saml. 2, 2, 172); 1656 ditto (Atl. 5, p. 1013). 1657 bygger han de to grundmurede Huse paa Kiersgaard, som udgiorde Baaningshuset (Præsteindb. af 1755; Atl. 6, p. 685), og det ifølge Sagnet for sin Kærestes (altsaa Birgitte Kruses, med hvem han

dog allerede før 1635 var gift) Penge og skulde den derved have faaet sit Navn af Rierestegaarden (Brenderup=Sogns Topogr.); men det følgende vil uden Tvivl oplyse, at det ikke var hans, men hans Søn Riereste, Anne Trolle, hvis Penge opbygte Gaarden, og sit Navn af Riersgaard havde den allerede i det 16de Aarhundrede. S. A. laae Hr. S. Bilde som Oberst over et Regiment til Hest i Frederiksbodde under Beleiringen og i Asperup Kirke i Bends-Herred findes eller fandtes en Indskrift over en Chilian Gerlaf, „Cornet bey daß Steinbilsche Regiment zu Pferd unter Hr. Henrich Ditlef von Holfens (Steen Bilde's senere Svigersøn) Compagnie“, som blev saaret ved et Udfald fra Frederiksbodde d. 26de Sept. 1657 og døde i Roerslev d. 8de Dec. (Præsteindb. af 1755 ved R. R.; Hoffm. Fund. 5, p. 386; Atl. 6, p. 648, hvor det Steen-Bildeske Regiment endogsaa gøres til Grev Steenbuls Regiment). Ogsaa i Indskriften paa Datteren, Mette Bilde (gift med Grev Holck), Riste kaldes Hr. Steen Bilde Oberst (Præsteindb. af 1755 ved R. R.). 1658 finde vi ham atter (den foregaaende Efterretning uagtet) som Oberst med 500 Mand Cavalleri ved Middelfart, da Carl Gustav gjorde Landgang; men han retirerede itide til Odense (Nyerups F. 3, p. 42; D. Mag., 3die Række, 2, 105. 111), hvor han dog en Dags Tid efter blev fanget af de Svenske (ibid. p. 44). Paa Grund af denne Retirade uden foregaaende Fægtning er det formodentlig, at Sagnet ved denne Leilighed beskylder ham for Landsforræderi, idet det hedder om ham, at han ved sin Indflydelse udvirkede, at der intet Skud maatte løsnes paa de Svenske ved Landgangen, da Isen, hvorpaa de gik i Land, ellers let kunde have været skudt i Sænk. De Svenske forskyldte ogsaa ifølge Sagnet denne hans Artighed; thi da de kom til Billesbølle, begyndte de ogsaa her, som overalt, at anrette Ødelæggelse, idet de gave sig især med at nedrive Tærskeladen; men da de fik

at vide, hvem Gaarden tilhørte, ophørte de ikke alene med denne deres Adelsæggelse; men der blev endogsaa sat Signaler saavel paa denne, som paa hans øvrige Eiendomsgaarde i Landet, hvorved de sikredes for Plyndring (Fjeldsted=Sogns Topogr.). I midlertid seer man lettelig, at han idetmindste var uskyldig i det Slags Landsforræderi, man ved denne Leilighed paadigtede ham; thi for det første havde ikke han, men Jens v. Hadersleben eller Røvenflau, den øverste Commando; for det andet commanderede han jo Cavalleri og ikke Artilleri og for det tredje var jo hans Post ved Middelfart og ikke ved Lybrind, hvor de Svenske gjorde Landgang; altsaa i dette Slags Forræderi gjorde han sig neppe skyldig; men desuagtet lærer Sagnet, der sieldent er aldeles uden Grund, at han idetmindste i andre Henseender ved denne Leilighed havde den offentlige Mening imod sig. 1660 d. 28de Febr. døde hans Søn, Envold Bilde, Major til Hest under Oberst Christian Urnes Regiment, paa Kiersgaard i sit 22de Aar (R. R.). S. A. er han med at underskrive Adelsens Forslag ved Souverainiteten (Holberg, 3, p. 460). 1661 eller 62 synes han at have mistet Rolding (R. R.) og det uden med noget nyt Løn i Sammes Sted at være benaadet. Fra 1662 havde han først i nogle Aar sin Bolig paa Kiersgaard (hvorimod Billesbølle i disse Aaringer beboedes af hans Svigersøn, Grev Henrik Ditlev Holck, der 1663 d. 8de Dec. dedicerer sin Philomusen verdeutschter Svetonius (trykt Kbhvn. 1664, 8vo) til Frederik d. 3die fra „Billesbølle im Fynen,“ hvor ogsaa et af hans Børn d. 7de Jan. 1665 er født (Præsteindb. ved R. R.), medens derimod S. Billes ældste Søn, Erik, den Tid skrev sig til Skafføgaard i Jylland og boede der saavel 1663 (Atl. 4, p. 285), som 1665 (Rothes Eftermæle, 1, p. 207). 1664 d. 5te Febr. boer Hr. S. Bilde endnu paa „Kiersgardt“, hvor han under dette Datum

har nedskrevet nogle historiske Sententser (paa Latin og Tydsk) paa Forsætsbladet af sit Exemplar af Grev Henrik Dittl. Holdts ovenanførte Skrift, nu i den Hielmstiernske Samling (R. N.). Imidlertid gik det immer mere og mere tilbage for S. Bilde, og det fordi der, som Sagnet udtrykker sig, ingen Velsegnelse var ved de Penge, han ved sit Landsforræderi havde forhvervet sig. 1665 skriver han sig vel endnu til Kiersgaard, men maa s. A. gjøre et Laan hos Hospitalet i Odense paa 1000 Rdlr. og derfor pantsætte to Gaarde i Veierup og en i Harendrup (Fund. 5, p. 184) og 1666 maa han endogsaa sælge Kiersgaard til Niels Trolle paa Trolholm (dog skrives han endnu til Kiersgaard i Fred. d. 3dies Brev af 7de Mai 1667 til Mogens Arenfeldt om i Hr. Steen Bildes Sted at være Jfr. Anne Margr. Kruses Børge — Arenfeldts Saml. ved R. N.); men da dennes Datter, Anne, siden 1663 var gift med hiins Søn, Erik, saa kom Gaarden derved eller idetmindste ved N. Trolles Død 1667 paa ny i Bildernes Eie, men dog nu i Sønnens istedetfor tilforn i Faderens (dette er ifølge Fru Trolles egenhændige Antegnelser af 1717, hvorimod Atl. 3, p. 504, lader S. Bilde indløse Kiersgaard fra Hans Lindenov; men Fru Trolle, Steen Bildes Svigerdatter, maa naturligviis derom vide bedst Besked), og denne Erik Bilde var det saaledes, der 1669 (og ikke 1569, som Præsteindb. siger) for sin Kærestes eller Kones Penge lod bygge den Bindingsværks-Fløi af Stuehuset (Atl. 6, p. 685), der før dens Ombygning fandtes paa Borgegaarden; thi fra den Tid af beboede naturligviis Erik Bilde selv Gaarden, hvorimod hans Svoger, Grev Holdt, som før havde boet paa Billesballe, nu efter ham fik Skafføgaard, hvor et af hans Børn døde d. 14de Marts 1669 og i Indskriften paa hvis Riste Faderen selv kaldes Herre til Skaffø (Præsteindb. af 1755 ved R. N.); hvorimod Eriks Fader, Hr. Steen Bilde,

felv nu maatte flytte til Billesbølle, hvor han ogsaa døde d. 12te Oct. 1672 i sit 67de Aar (Atl. 6, p. 680), men skal dog i Brenderup-Kirke være begravet (Atl. 3, p. 475, 504 — cfr. ovenfor S. 5); hvorimod Sagnet, der ikke noksom vidste at straffe hans formentlige Landsforræderi, ingenlunde er saa gunstigt imod ham; thi ifølge Samme forsøgte man vel flere og forskiellige Gange paa at bringe hans Kiste ind paa Kirkegaarden; men det mislykkedes stedse og man maatte derfor ifølge Sagnet begrave ham i et Slag eller i en Dal et Sted paa Nalsbo Mark; men baade han og hans Kone gif naturligtviis igien efter Døden og man hørte Fruen ofte med en fin Stemme at raabe: hu! hu! jeg fryser, lad os gaae hjem! og ham igien med en grov Stemme at svare: det kan vi ikke for de store Hunde. — Hans Børn gif efter hans Død fra Arv og Gæld efter ham (R. R.).

Hvad nu Lænets Historie under denne Lænsmand, fra 1634 til 1653, er angaaende, da har jeg derom fundet Følgende antegnet.

1635 skændte Bispen paa Rectoren i Bogenf, Anders Jensen (see 1630), fordi han Dagen forud i Fuldstab havde skældet Borgemeſter, Præst og andre Tilſtedeværende ud (Bloch's Hdsfr. F. G. H.).

S. A. var Hans Bang endnu Borgemeſter i Bogenf (Raadſtue-Pr.).

S. A. blev Caſpar Hanſen (f. 1607) Capellan i Gilby og Meilby (Bloch l. c.).

S. A. havde Præſten i Dre, Mads Anderſen Hviid, Trætte med Enken i Kaldet (cfr. 1632).

S. A. d. 14de Dec. døde Laurids Vindenov til Dregaard (ſem han havde arvet efter ſin Fader, Hans Johansen Vindenov), Befalingsmand paa Narkuusgaard (Viigprædiken over ham — ved R. R.; Pontoppidans Marmora Dan. 2, p. 103,

104). Denne Laurids Lindenov har i sin Tid givet Prædikestolen i Dre Kirke; thi i Abildgaards Reisejournal hedder det, at paa Prædikestolen i Dre stod i Midten Laurids Lindenovs Baaben, tilvenstre (hans første Frues) Sidsel Luges og tilhøire (hans sidste Frues) Anne Friis's Baaben; disse Baabner stode ogsaa malede paa de øverste Stole samt Kirsten Lindenovs og Erik Banners og endvidere de Sehesteders, Rosenfrandsers og Biørners Baabner (formodentlig med Hensyn til, at Sehested var Sidsel Luges, Rosenfrands Laurids Lindenovs og Biørn Anne Friis's Mødrene-Baabner).

1636 Skam-Herreds Tingsvidne, betræffende Veien fra Jersore til Bogenfse og de Hindringer, som fandt Sted for Strandveiens Anlæg (Gyldensteens Arch.).

S. A. Bogenfse-Bytingsvidne, betræffende en Bei, som Bogenfse Mænd paastaar at have Rettighed til at fare paa til Ebelø over Egenfse Mark, Ribbe kaldet (l. c.).

S. A. Ditto om en Bei over Næbbe Mark Vesten for Giærdet, som fører til Jersore og Ebelø (l. c.).

S. A. var Frands Jørgensen Bysoged i Bogenfse (Raadstue-Pr.).

S. A. siger Bircherød, at Claus Jensen Bogensis (o: fra Bogenfse) blev ordineret til Capellan i Guldberg; men det er uden Tvivl en Forverling med Gudberg.

S. A. bygte Gregers Krabbe (see 1633) de to Længder af Ladegaarden paa Enggaard, nuværende Gyldensteen.

S. A. Steen Bildes Gienbrev til Kongen paa Gods i Haarslef S. og By samt paa Gods i Fastrup i Bislef Sogn og Ullerup i Skamby S. (Bosf. Reg.).

1637 var Christen Nielsen Hører i Bogenfse (Birch.), altsaa omtrent det, vi nu kalde Adjunct, ved Bogenfse Skole.

S. Arstal findes paa en gammel Kiste hos Jørgen

Hansen Hiulmand i Skaastrup (Dre S.) med 4 Blomsterporte eller Blomsterhvælvinger samt Paasfrift, at Niels Dines og Anne Niels's lode denne Kiste gjøre til (deres Datter) Anne Nielsdatter (Kinge).

S. A. købte Jochum Buchvald til Langesø to Gaarde og siden noget mere Gods i Vigerslef Sogn af Ditlev Buchvald (Langesø's Arch.).

S. Aarstal findes paa et med Billedhugger-Arbeid prydet Krogstab (o: Hjørnestab) i Nykiøbing i Vigerslef Sogn (Kinge).

S. A. brændte Præstegaarden, Fuglevig, i Bispenberg Sogn (Bloch, 2, p. 339), ved hvilken Leilighed endeel af Præstefaldets Udkomstbreve tillige bleve opbrændte (Fund. 5, p. 367).

1638 maatte Sognepræsten i Sønderlø, Hr. Thomas Nielsen Hem, afbede en Forseelse hos Lænsmanden og Biskoppen (Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. $23\frac{1}{2}$ Nov. døde Eieren af Enggaard, Gregers Krabbes, Frue, Helvig Rud (Liigpræd. — ved K. K.).

1639 d. 5te Januar sendte Lænsmanden, Steen Bilde, Bud til Bispen om at holde Liigprædiken over Præsteenken i Rolshauge (o: Guldberg S.); d. 8de Febr. undersøgte Bispen Hr. Caspar Johannis Sag, som var kaldet til Rolshauge (der var siden 1635 en Capellan af dette Navn i Gilby, som formentlig er den her omtalte); d. 9de Febr. sendte han alle Documenter, denne Sag angaaende, til Lænsmanden og d. 19de Febr. fik han Brev fra Lænsmanden om at kalde Hr. Johan Severini til Sognepræst i Guldberg. Den forrige Sognepræst her paa Stedet, Hr. Hans Jespersen (see 1600 — som havde en Steddatter, der var gift med Hr. Mads Olsen i Riærte), var nemlig s. A. død og ved denne Leilighed blev nu Hr. Hans Sørensen paa ovenomstrevne Maade hans Successor; han var født i Odense 1603, blev 1632 Rector i Middelfart, 1638

Capellan i Runde hos Hr. Jens Slussen, 1639 Sognepræst i Guldborg og giftede sig s. A., men havde det Uheld, at hans Kone kom 9 Uger for tidlig, hvorfor han blev tiltalt 1640 (Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. blev Sognepræsten i Dre, Mads Andersen Hviid, kaldet til S. Nicolai Kirke i Kiøbenhavn; men det gif igien overstyr (Bloch l. c.).

S. A. købte Jochum Buchvald til Langesø noget Gods i Vigersløf Sogn af Laurids Ulfeld (til Harritslesgaard), hvori blandt, som det synes, en Bondegård i Fastrup (Langesø's Arch.).

S. A. døde Axel Brahe til Elvedgaard, hans Enke, Kirstine Hardenberg, og Bispen holdt Liigprædiken over hende s. A. d. 23de Dec. (see ovenfor).

1640 var Peder Jensen Capellan i Bogenfse (Raadstue-Pr.).

S. A. holdt Eieren af Harritsiesgaard, Laurids Ulfeld, Bryllup med sin anden Frue, Else Parsberg, ved hvilken Leilighed der blev givet i Brudegave (som specificeres i Hoffm. D. Ud. 2, p. 231—33) 297 Rosenobler, 33 Guldfroner, 10 rhinske Gylden, 8 ungerske Gylden, 1 Portu_aløs samt i forarbeidet Sølv 5137 Lod,

hvoraf 3527 uforgylt à 3 Å 1763 $\frac{1}{2}$ Rdlr.

og 1610 forgyldt à 5 Å 1341 $\frac{1}{3}$ —

altsaa det forarbejdede Sølv alene 3104 Rdlr. 5 Å

i daværende Penge, men vistnok mere end det dobbelte i nuværende.

S. A. blev Sognepræsten i Guldborg, Hr. Hans Sørensen, saggivet, fordi hans Kone kom 9 Uger for tidlig, men desuagtet ved Dom frifundet (Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. blev Prædikestolen givet i Sandager Kirke af Etatsraad Ehrenschild til Enggaard (Præsteindb. af 1755); men han købte først Enggaard 1694.

S. A. lod Gregers Krabbe det store to Etagers-Huus paa Enggaards (=: Gyldesteens) Borgegaard opbygge og købte f. A. to Gaarde i Moderup i Særslef Sogn (Gyldesteens Arch.).

S. A. lod Jomfru Ingeborg Friis til Margaard Kirkens anden Klokke i Særslef støbe, men vel at mærke for Kirkens Korn (hvoraf man saaledes seer, hvorledes det i Almindelighed gik til med Kirkepatronernes og Kirkeværgernes saakaldte Gaver til Kirkerne); den blev bestilt af Mads Hansen i S. Knuds Kloster og støbt paa Bellinge Kirkegaard af Lars Jensen Klokkestøber (Atl. 6, p. 620). Denne Jomfru Ingeborg Friis, som saavel 1640, som 41, eiede Margaard, var af Skiftavl-Friiserne og Jørgen Friis's og Else Biørns Datter (hun findes ikke paa Hoffmans Tabel); men hvorledes hun kom til Gaarden, vides ikke, da hendes Farbroders Datter, Karen Friis's, Mand, Truid Bryske, som før skal have eiet den, først døde 1653.

S. A. havde Sognepræsten i Dre, Mads Andersen Hviid, Trætte med Erik Bilde til Kiersgaard om noget af Præstegaardens Jord, denne vilde tilegne sig (Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. eiede, som sagt, Jomfru Ingeborg Friis Margaard.

S. A. døde Axel Brahes Svigersøn, Eiler Dvighov til Elvedgaard (see ovenfor), hvilken Gaard han havde arvet enten efter Axel Brahe selv 1616 eller efter dennes Enke 1639 og som nu igien hans egen Enke, Anne Brahe, tiltraadte.

1641 var Peder Jensen eller Hansen Hjallesø (altsaa den 1640 omtalte, som 1629 blev ordineret til Capellan ved vor Frue Kirke i Svendborg) Capellan i Bogenf, men blev f. A. Sognepræst i Skydebierg (Bloch, 2, p. 284).

S. A. blev Jens Jbsen eller Jacobsen Barløse i den Foregaaendes Sted Capellan i Bogenf (Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. var der alt en Familie af det Tilnavn, Fahnøe, i

Bogense og det saavel Gamle som Unge og Jørgen Fanø havde s. A. en Strid med Jørgen Broch (Raadstue-Pr.).

S. A. døde Capellanen i Eilby, Caspar Hansen, d. 5te Oct. (Blochs hdsfr. F. G. H.) cfr. 1635.

S. A. blev i den Foregaaendes Sted Hans Rasmussen (f. 1608) Capellan i Eilby og ved hans Formands, Sognepræstens, Laurids Jespersens, kort efter paafulgte Død Sognepræst her paa Stedet; men denne Glæde varede kun stakket — see 1643 (Bloch l. c.).

S. A. døde Haarslef Sogns hidtilværende Sognepræst, Hr. Jacob Hansen eller Jensen (see 1631, hvor han kaldes Plougdal; imidlertid skal her paa Stedet ogsaa have været en yngre Jacob Plougdal, maaskee den Foregaaendes Søn, som først døde 1660), og Biskop Hans Mikkelsen holdt Liigprædiken over ham s. A. d. 28de Sept. (Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. blev Gert Jespersen Stampe (som var født 1608 i Nyborg og fra 1634 havde været Rector ibid.) i den Foregaaendes Sted Sognepræst i Haarslef (Bloch l. c.).

S. A. stiftede Jomfru Ingeborg Friis til Margaard (see 1640) et Hospital i Sønderlø for 3 fattige Staffarle af Margaards Gods med Capital af 600 Specier. Fundatsen for samme Stiftelse findes i Hoffm. Fund. 5, p. 310—12.

S. A. byggede Eiler Høg og Else Krabbe Læden paa Dallund, hvorfor ogsaa paa begge Sider af Lædeporten staaer saavel deres Vaabner, som Navnehiffre og Aarstal; hvorimod andre sige, at det staaer over begge Portene samt derhos deres Valgsprog: **Memento mori.**

1642 d. 23de Nov. udstedede Kong Christian d. 4de sit Confirmationsbrev angaaende Bogense Byes Søndens for Samme beliggende fælleds Jord og Grundes Deling og Skiftning mellem Jordeierne i Byen efter Dronning Christines Privilegier ic., og

eftersom nu Borgemester og Raad havde deelt og skiftet med os elskelige Henning Balkendorf til Glorup, vor Mand, Tiener og Befalingsmand paa vor Gaard i Odense, hans Villie og Samtykke (F. Reg. ved R. R.).

S. Aarstal stod anbragt paa Degnestolen i Sandager Kirke og derhos Ordene: Sing Faer! (Præsteindb. af 1755).

S. A. Mogens Sehesteds Gienbrev til Kongen paa Gods i Levringe By i Veflinge Sogn (Bosf. Reg.).

1643 var Frands Jørgensen endnu Byfoged i Bogense (Raadstue-Pr.) cfr. 1636.

S. A. blev Sognepræsten i Gilby, Hr. Hans Rasmussen, dømt fra sit Kald, fordi hans Hustru gjorde Barsel 12 Uger efter Brylluppet; dog fik han endnu s. A. kongeligt Dpreisningsbrev at maatte søge Præstekald igien og blev derpaa Capellan i Vigerslef (Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. blev i den Foregaaendes Sted Hr. Laurids Madsen Trøstrup (s. 1615) Sognepræst i Gilby (Bloch l. c.).

S. A. Henrik (o: Henning) Balkendorfs Gienbrev til Kongen paa Gods i Moderup eller Macherup i Særslef Sogn (Bosf. Reg.).

S. A. Steen Bildes Gienbrev til Kongen paa Gods i Hemmerslef i Særslef Sogn (l. c.).

S. A. Ditto til Ditto paa Gods i Haugaard og Farstrup i Vigerslef Sogn (l. c.).

S. A. skulde Sognepræsten i Haarslef, Hr. Gert Jespersen Stampe (cfr. 1641), være død; men andre udsætte det uden Tvivl rettere til 1646.

S. Aarstal findes anbragt paa et Himmel-Sengested i Gilskov med kunstigt Billedhugger-Arbeid, nemlig i Anders Jespersens Gaard (altsaa samme Gaard, hvor den bekiendte, rige Riibmand Gilskov, der døde i Odense, 1713 blev født). Him-

len bæres nemlig af 4 Bilmænd, en i hvert Hjørne, og paa de 4 Hjørner af selve Sengen ere Havsruer anbragte. Paa Hovedgærdet staaer derimod I. R. S. M. N. D. (o: Jeppe Rasmussen og Margrethe Nielsdatter) I. A. S. K. I. D. (o: Jesper Andersen og Kirsten Jbsdatter) samt Aarstallet 1755, hvilket nyere Aarstal formodentlig blot betegner, at hiin Mand, som Svigersfader, har ladet Sengen male for denne Mand, som sin Svigersøn. I samme Gaard findes forresten ogsaa et Skab paa 4 Fodder med særdeles smukt Billedhugger-
Arbeid, forestillende Scener af Christi Levnet, men uden Aars-
tal (medd. af Degnen, Schebye).

1644 tog Rectoren i Bogenf, Anders Jensen, sin Afsteed eller blev forflyttet (cfr. 1630 § 35) og i hans Sted blev Johan Christierni Afsenius Rector (Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. var den 1636 og 43 som Byfoged i Bogenf omtalte Frands Jørgensen baade Byfoged og Tolder ibid. (Raadstue-Pr.).

S. A. blev Søren Hansen ordineret til Pastor designatus i Haarslef (Bloch l. c.), hvilket synes at forudsætte, at Sognepræsten, Gert Jespersen Stampe, endnu den Tid var i Live cfr. 1643.

1645 var Hans Bang endnu Borgemester i Bogenf (Raadstue-Pr.).

S. A. fik Gregers Krabbe til Enggaard Livsfæste paa Norup Kirketiende af Kongen (Gyldensteens Arch.).

S. A. brændte Haarslef Præstegaard, som den Tid laae i Farsbølle, og blev ved denne Leilighed igien opbyggt i Haarslef By og ved Haarslef Kirke (Atl. 6, p. 620). Præstegaarden i Farsbølle laae, som man mener, hvor nu Hans Hansen Tyr boer; lige ud for hans Huus er der nemlig en stor Mark, som nu tilhører Lykkesborg og kaldes Præstelykken, og hiinsides

samme igien en Mark, kaldet Frucrlykke, og disse to Lykker, hvoraf den første i gamle Dage overalt var bevoret med Skov, tilhørte den Tid Præstegaarden; men foruden disse havde Præsten sin Jord i Fællig eller Ager om Ager med Bønderne (dog vil dette Sagn, som mig synes, ikke fuldkomment passe med den geistlige Jordebog af 1571). Huset selv ligger ikke i Præstelykken, men blot dets Hauge; thi Veien fra Rønnemose og Hindevad til Haarslef adskiller Hauge og Huus og Præstegaarden laae ikke, hvor Huset nu ligger, men hiinsides Veien i eller ved den nuværende Hauge, hvor der ogsaa er fundet Levninger af brændte Muursteensbrokker og Rampesteens-Grundvold, og ved den anden Side af Veien var endnu længe en steensat Brønd, som dog siden maatte fyldes, fordi den var Veien for nær (andre sige derimod, at der ved Byaaen i Præstelykken skulde være funden en Huus og Grundstene, som skulde være Levninger af den fordums Præstegaard). Her blev desaar sag ogsaa et Huus opbygget, som hørte Præstegaarden til, men som siden (nemlig i nærværende Beboers Formands Tid) blev flyttet hiinsides Veien, hvor det nu er beliggende (andre sige derimod, at det var Bønevaadshuset, som først laae i Præstehaugen). Dette Huus tilhører vel Præstegaarden endnu, men har sin Jord til en Roes Græsning tildeels paa samme Side af Veien og tildeels ved Præstegaardens øvrige Huusmænds Lodder. Ogsaa er her i en hosliggende Lofte et Par Vandsteder, hvoraf det ene menes at være gravet til Fissedam for Præstegaarden, medens den endnu i Farsbølle var beliggende.

1646 blev Rectoren i Bogenf, Joh. Christierni Assenius (see 1644), Sognepræst i Søby og i hans Sted kom s. A. den ved 1630, 35 og 44 omtalte Anders Jensen atter tilbage til Bogenf og blev her Rector paaany (Blochs hdsfr. J. G. H.).

S. A. døde uden Tvivl Sognepræsten i Bogenf, Hr. Hans

Buxen (see 1616), der tillige siden 1630 var Herredsprovst; thi s. A. (1646) blev Mag. Hans Clausen Bang Sognepræst i Bogenſe (andre nedſætte ſaavel det første, ſom det ſidſte, til 1647). Han var født i Middelfart 1620 af Faderen, Claus Madsen Bang, Borgemeſter ibid., og Moderen, Anne Raſmuſdatter. 1646 d. 26de Mai blev han indviet til Capellan hos den ſkrøbelige Hr. Jens Jeſpersen i Særſlef eller, ſom det den Tid kaldtes, Hemmerslef; men her var han kun kort; thi allerede næſte Aar var han Sognepræst i Bogenſe (Bloch's hdsfr. F. G. H.).

S. A. begynder Bogenſe-Byes første, ſkøndt meget uordentligt førte, Kirkebog og det formodentlig i Anledning af Kong Chriſtian d. 4des ſkærpede Befaling af 17de Mai d. A., at hvis nogen Præst forſømmer at holde Kirkebog, ſkal han derved have ſit Embede forbrudt.

S. A. var Hr. Jens Capellan i Bogenſe (Raadſtue-Pr.); altsaa Jens Jbsen eller Jacobsen Barløſe; ſee 1641.

S. A. d. 8de Aug. blev Hans Mouridsen, Søn af Raadmand Mourids Bendiren i Bogenſe, indſtævnet for crimen beſtialitatis, bedrevet med en Hoppe; han bekiendte, at han ikke vidſte, hvad han havde gjort. Beſkyldningen maa imidlertid paa anden Maade være bleven beviist; thi af en Synsforretning, ſom blev optaget 1648, ſees det, at Delinquenten var bleven henrettet for denne ſin Miſgierning (Raadſtue-Pr.).

S. A. blev, ſom ſagt, Hr. Claus Madsen Bang d. 26de Mai indviet til Capellan i Særſlef hos den ſkrøbelige Hr. Jens Jeſpersen, men blev ſamme Aar eller næſte Sognepræst i Bogenſe; det ſidſte er uden Tvivl det ſande; thi den næſte Capellan i Særſlef blev først d. 6te April 1648 indviet (Bloch l. c.).

S. A. blev Daniel Andersen Prenter (født i Helsingør 1615) Capellan i Dre (l. c.).

S. A. maa først Sognepræsten i Haarslef, Gert Jespersen Stampe (see 1641 § 43), være død (Giesfings Jubellærere, 3, 1, 468, Tab.; men hvad enten han døde 1613 eller 46, er det dog i ethvert Tilfælde urigtigt, naar det i Efterretn. om Nyborg Skole, p. 17, hedder, at han døde som Rector ibid.); thi S. A. blev først Hr. Jørgen Mortensen (Georgius Martini; født 1618) ifølge Bispens Ordinations-Liste til Sognepræst i Haarslef ordineret, skøndt Bloch allerede lader ham ordineres 1645.

1647 blev Sognepræsten i Bogenfse, Hr. Hans Madsen (Clausen) Bang, (tilligemed hans to Brødre, Mads Bang, Prof. ved Odense Gymnasium, og Claus Bang, Sognepræst for Steenløse og Fangel) creeret til Magister og handler hans Disputats om Geographiens store Nytte for de Studerende (Bloch l. c.).

S. A. lod Sognepræsten til S. Knud i Odense, Hr. Niels Jensen Røve (Bloch, 1, p. 723), et Epitaphium i Bogenfse Kirkes Chor oprette over sine Forældre, som der havde været boplatte (Præsteindb. af 1755).

S. A. var Jens Madsen Borgemeester i Bogenfse, Henrik Henriksen Byfoged og Hr. Jens Ipsen Capellan (Raadstue-Pr.).

S. A. d. 1ste Oct. fremlagde bemeldte Capellan, Hr. Jens Ipsen, et Indlæg, hvori han begærer at maatte nyde noget Vicariegods, som sal. Axel Brahe af Elved havde henlagt til Capellanen af Bogenfse, samt hvad Stedsmaal, af samme Forælder bør gaae (Raadstue-Pr.) cfr. 1650.

S. A. begynder Kirkebogen for Eilby og Meilby og, da den saaledes er en af de gamle, høist sieldent fra den Tid opbevarede, bør det saameget mere her anmærkes, som der ikke sieldent fra disse Kirkebøger med Hensyn til den efterfølgende Tid kunne uddrages enkelte interessante Particularia.

S. A. døde først den gamle Sognepræst i Særsløf, Hr. Jesper Lauridsen, i sit 80de Aar, som ved sine alchemistiske Forsøg to Gange skal have afbrændt Præstegaarden (Marm. Dan. 1, p. 257; Pontopp. Ann. 4, p. 390; cfr. 1604. 1600. 1590), som den Tid laae i Hemmersløf, hvor endnu Stedet, hvor hans alchemistiske Døn eller Eße skal have staaet, paavises. Han levede altsaa 43 Aar efter 1604, da han til sin Søn, Jens Jespersen, resignerede Kaldet, men maa paa den Viis ogsaa have været mere end 80 Aar gammel, da han døde.

S. A. d. 26de Mai ordineredes Severinus Johannis Cardemundanus (o: fra Kierteminde) til Comminister eller Capellan for Vigersløf og Veflinge Sogne. Han var født i Kierteminde 1611 og havde først været Rector i Faaborg (Blochs hdsfr. J. G. H.), hvilket den Tid var den almindelige Wei til Sognekald, hvorpaa allerede i det foregaaende mangfoldige Exempler ere anførte; nemlig først Rector, saa Capellan og endelig Sognepræst.

1648 Kong Frederik d. 3dies Confirmation paa Bogenfeyes Privilegier med det Tillæg, at Byen tilstaaes al den Eiendom og Dverdrift, som til den henhører, med Undtagelse af den Jord og Eiendom, som ligger til Harritsløfsgaard, hvilken Kongens Farfader (altsaa Frederik d. 2den) havde afhændet og skjødet til afgangne Jørgen Svab (C. Reg.), hvilket synes at godtgjøre, at Harritsløfsgaards Jorder tilforn have hørt til Bogenfey, hvilket saaledes kunde bestyrke Formeningen om denne Byes store Anseelse og Omfang i den catholske Tidsalder.

S. A. var Jens Madsen (see 1625 § 26) Borgemester og Henrik Henriksen Byfoged i Bogenfey (Raadstue-Pr.).

S. Aarstal med 3 adelige Baabner og de 4 Evangelister ere anbragte paa Prædikestolen i Guldberg Kirke (Kinge); for-

modentlig er den altsaa skænket af Gregers Krabbe til Enggaard, som s. A. blev Elephantridder.

S. A. blev Capellanen i Dre, Daniel Andersen Prenter (see 1646), Sognepræst for Haring i Aalborg Stift og derimod i hans Sted Hans Berthelsen Capellan i Dre (Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. tilhørte Dregaard Fru Anne Friis, sal. Laurids Lindenovs Enke (C. Reg.), hvis Mand allerede døde 1635.

S. A. d. 6te April blev Hr. Anders Sørensen (s. 1622) i den til Sognepræst i Bogenfse forrige Aar befordrede Hans Clausen Bangs Sted ordineret til Capellan i Særslef hos den skøbelige Hr. Jens Jespersen (Bloch l. c.).

S. A. eiede endnu Eiler Dvigovs Enke, Anne Brahe, Elvedgaard (C. Reg.).

1649 udskrives af Bogenfse-By 104 Rdlr. i Krigsstyr (C. Reg.).

S. A. var endnu Jens Madsen sammesteds Borgemester, Henrik Henriksen Byfoged og Mester Hans Clausen Bang Sognepræst (Raadstue-Pr.).

S. A. eiede Erik Dvigov, Frederiks Søn, Sandager (Rothe, 1, p. 474).

S. Aarstal staaer efter Ringe paa Dallunds Lade, som man ellers i Almindelighed antager for at være bygt 1641 af Eiler Høg og Else Krabbe.

1650 gif der Dom over Sognepræsten i Bogenfse, Mag. Hans Madsen (Clausen) Bang, fordi hans Kone, Maren, kom for tidlig i Barselseng (Blochs hdsfr. F. G. H. cfr. Giesfing, 3, 1, 107. 169. 170); imidlertid maa han igien have rystet den Skam af sig, siden han 5 Aar efter (1655) blev Provst.

S. A. indstævnedes Anne Brahe, sal. Eiler Dvigovs, som nu skrev sig til Lyfkesborg (i Haarslef S. — men maaskee derfor

endnu gierne kunde have eiet (Elved), Magistraten i Bogenſe for at have miſbrugt de Jorder, hendes ſal. Fader, Axel Brahe, 1596 ſtiænkede til Capellaniet, idet de imellem hinanden havde dem bortſolgt, hvorved Fæſterrettigheden var Capellaniet frakommen (cfr. Capellanens Klage 1647), den hun nu igien ved Dom fik til Capellaniet lagt tilbage. Denne Sags udførligere Procedure findes ſaaledes i Raadſtue-Protocolen omhandlet: D. 15de Marts blev indſtævnet forrige Borgemeſter, Hans Bang (ſee 1645 og 1630), af Fru Anne Brahe, ſal. Eiler Dvighovs til Røcheſborg, at han ſkulde hiemle ſin Ret til den Jord ved Byen, ſom han hidtil havde brugt og ſom hendes Fader, Axel Brahe til Elved, havde henlagt til Capellaniet i Bogenſe. D. 22de Marts blev Sagen atter foretaget og da blev fremlagt Axel Brahes Gavebrev af 13de Oct. 1596, hvis Hovedindhold viſte, at han havde ſtiænket til Capellanen i Bogenſe og hans Eſterkommere:

- 1) den Eiendom, Hr. Hans Jacobsen (NB. den ulykkelige Sognepræſt i Dre 1596) paaboer og ſom ſkylder aarlig 8 Å danſk,
- 2) en Eiendom, Rasmus Daae paaboer, ſom ſkylder 2 Å danſk, og endvidere til Skolemesteren
- 3) den Baaning, ſom Borgemeſter Peder Jørgenſen bruger og ſom ſkylder 8 ß danſk, og
- 4) nok en Baaning, (ſom ſkylder) 1 Å danſk; begge Dele dog ſaaledes, at den aarlige Landgilde ſkal tilfalde Skolemesteren, men Stedsmaals-Pengene Capellanen.

Herimod fremlagde Hans Bang ſit Skøde af 9de Marts 1613, hvorved han beviſte, at Raadmand Jørgen Frandsen havde ſolgt ham diſſe Eiendomme imod at ſvare til Capellanen aarlig 2 Rdl. D. 29de Marts blev Sagen atter foretaget og da paafod Fru Anne Brahe Hans Bang ſtraffet, ſom

den, der havde krænketh sin Borgemeſter-Ged, da han, ſom ſaadan, havde havt Axel Brahes Gavebrev i ſit Bærg og det altsaa maatte være ham vitterligt, at Kiøbet var ulovligt. Dommen blev imidlertid, at Godſet vel ſkulde reſtitueres Capellanieth; men hvad den ſidſte Paaſtand angik erklærede Borgemeſter og Raad ſig incompetent og henviſte Sagen til Landsdommeren.

S. A. var endnu Jens Madsen Borgemeſter og Meſter Hans Claufen Bang Sognepræſt (Raadſtue-Pr.).

S. A. d. 2den Dec. blev Henrik Henriksen taget i Ged, ſom Raadmand i Bogenſe (l. c.), og maa altsaa formodentlig være forſkiellig fra den H. Henriksen, der var Byfoged fra 1647 til 51 v. ſ. v.

S. A. udfteedte Kong Frederik d. 3die ſit Forſikkringsbrev, at det ikke ſkal blive til Krænkeſe i Bogenſe Borgereſ Privilegier, at de have udvalgt hans Søn til Thronarving (Raadſtue-Arch.).

S. A. d. 17de Dec. bleve iſølge kongelig Forordning de optegnede, ſom vilde holde Al-Udſalg og ſælge Brændeviin i Bogenſe, og vare der den Tid i Byen 3 Mænd (og blandt dem Tolderen, Frands Jørgenſen), ſom ſkænkede Treſtillings-Al og Brændeviin; 9, ſom ſkænkede Toſtillings-Al og Brændeviin; 6, ſom blot ſkænkede Toſtillings-Al, og een Mand, ſom angav at ville ſælge franſk Viin; men han havde endnu intet i Forraad (Raadſtue-Pr.); ſaa nær var allerede den Tid Bogenſe ved at faae ſig en — Viintapper.

S. A. blev atter en Krigsſtyr paa 104 Rdlr. Species udfkrevet af Bogenſe (C. Reg.).

S. A. er den første Gang, jeg finder Lykkesborg i Haarslef Sogn nævnt (ſee ovenf.). Formodentlig har den ſit Navn af Lykkebierget (ſee 1571); thi der findes to Lykkebierge der i

Sognet, nemlig Thue-Lykkebjerg og Guld-Lykkebjerg; af det ene af disse har formodentlig Lykkesborg og af det andet Lykkegaard der i Sognet sit Navn; idetmindste finder jeg intet Beviis for den Paastand (Atl. 6, p. 620), at hiin Gaard først skulde have været beboet af den adelige Familie, Lykke, og altsaa af den have faaet Navn.

S. A. ophørte Anders Sørensen at være Capellan i Særsløf og i hans Sted blev Mag. Berthel Wichmand det; han var født i Odense 1617 af Faderen, Berthel Wichmand, og Moderen, Karen Leth, der døde i sit 99de Aar; han deponerede fra Odense og gjorde sig saa bekendt ved Universitetet, at han alt som Student 1645 blev creeret til Mag. philos.; 1650 blev han Capellan hos Hr. Jens Jespersen i Særsløf, med hvilken skøbelige Mand han havde adskillige Fortrædeligheder (Blochs hdsfr. J. G. H.).

S. A. gav Jørgen Rosenfrands Jochum Buchvalds (til Langesø) Frue, Margrethe Wenslyn, Fortegnelse paa det kongelige Gods, der efter hendes Lodseddel var hende udlagt for to Trediedele af den Capital, hun havde forstrakt Kronen (Langesø's Arch.).

S. A. var Fru Anne Brahe, som sagt, flyttet fra Elved (see 1648) og skal ifølge det i hendes Mands Levnet alt anførte have overladt Elvedgaard til sin Søn, Erik Dvigov.

1651 udskrives atter en Krigsstyr af Bogenfæ paa 104 Rdlr. Species (Canc. Reg.).

S. A. var endnu Jens Madsen Borgemester i Bogenfæ, Hans Clausen Bang Sognepræst og Henrik Henriksen Byfoged (Raadstue-Pr.), hvilken sidste, saasom han allerede 1647 nævnes som Byfoged og endnu 1651 beklæder samme Embede, neppe kan være den H. Henriksen, der 1650 blev Raadmand i Byen. Forresten er der fra 1651 til 54 en Lacune i Bytings-Protocolen, skjøndt ingen Blade deraf synes at være udrevne og Magistraten naturligviis heller ikke i al den Tid kan have ferieret.

S. A. skulde Oluf Rosenfrands til Enggaard have givet Klokken i Guldberg Kirke (Atl. 6, p. 616); men han kom først til Gaarden 1655, hvorfor det formodentlig skal læses 1661, da ogsaa Kalk og Dist af samme Herre blev givet.

S. A. eiede endnu (see 1649) Erik Dvighov Sandagergaard her i Lænet og var Major til Fods eller Major ved Infanteriet (Rothe, 1, p. 470.).

S. A. et Skouby-Herreds Tingsvidne, betræffende en Grøftevei igiennem Sandagergaards Enemærker til Bedste for Enggaards Eier (Gyldensteens Arch.).

S. A. mageskiftede Erik Dvighov paa Sandager noget Jord i N. Esterbølle til Gregers Krabbe paa Enggaard (l. c.).

S. A. beboedes Dregaard endnu (see 1648) af Laurids Lindenoys Enke, Anne Friis (Atl. 6, p. 640).

1652 udskrives atter 104 Rdlr. Species i Krigsstyr af Bogenfe (C. Reg.).

S. A. havde Bispen Sognepræsten, Jens Jespersen, i Særselef og hans Capellan, Berthel Wichmand, efter Cantslers Befaling i Anledning af en mellem dem opstaaet Uenighed samlede i to Præsters Dørværelse for at forlige dem; men Hr. Jens vilde ikke, endskiøndt Hr. Berthel vilde med Eed bekræfte, at han (ikke) var Indholdet af den Seddel bevidst, hans Haand stod under; dog da Bispen ingen Befaling derom havde, blev Sagen uafgjort og Hr. Jens maa formodentlig i samme Aar være død og Hr. Berthel være blevet Sognepræst der paa Stedet; idetmindste giftede han sig 1652 med Anne Eriksdatter, en Datter af Raadmand og Kjøbmand Erik Jørgensen af Odense, som siden (hvad som den Tid, da Præstefaldene paa en vis Maade vare blevne arvelige i Spindelinien, var almindelig Skik og Brug her i Danmark) efter hans Død fik Eftermanden i Kaldet til Ægte (Bloch l. c.).

S. A. maa allerede Sognepræsten i Vigerslef, Hr. Nicolaus Jacobi Hindschholm (Bispens Broder), have været Herredsprovst; thi da forærede han Bispens, sin Broder, paa egne og Herredsbrødres Begne et Sølvs-Sukkerstrin (l. c.).

S. A. blev Niels Thomesen (født 1623) Capellan hos sin Fader, Hr. Thomas Nielsen Hem, i Sønderlø (l. c.).

S. A. eiede Eiler Høg (see 1649, 41 og 34) endnu Dalslund (Gaardens Arch.).

1653 opkræves der af Bogenfse en Krigsstyr paa 208 Rdlr. Species (C. Reg.); altsaa dobbelt saameget, som i de foregaaende Aar.

S. A. blev Sognepræsten i Guldberg, Hr. Hans Sørensen (see 1640 og 39), suspenderet, fordi han ikke havde uddeelt Sacramentet til nogle, som han dog havde striftet; dog synes han ved Forbøn til Kongen at have beholdt sit Embede (Bloch l. c.).

S. A. døde Sognepræsten, Hr. Nicolaus Jacobi Hindschholm, i Vigerslef; han var, som sagt, Bispens Broder og uden Tvivl Herredsprovst (see 1652); hans Enke, Karen, var en Søster til Dr. Thomas Bang. Hans Eftermand blev først kaldet næste Aar, fordi der var megen Strid om Valget blandt de Kaldsberettigede (l. c.).

S. A. købte Jochum Buchvalds Frue paa Langesø, Margrethe Wensyn, 7 Gaarde i Sønderlø af Margrethe Ahlesfeld (Langesø's Arch.). Saavel heraf, som af det under 1650 anførte, skulde man saaledes have troet, at hendes Mand, Jochum Buchvald, allerede da var død; men han nævnes desuagtet endnu 1655 som Langesø's Eier (Gl. Saml. 2, 2, 163) og maa altsaa have ladet sin Frue skatte og valte med Gaard og Gods, hvis han ellers ikke i disse Aaringer var fraværende.

S. A. døde den Truid Bryffe (gift med Karen Friis),

som før havde eiet Margaard (og Langesø; see 1618), og det i sit 74de Aar, som Slægtens sidste Mand (Geneal.).

1653 blev Jørgen Raas Mogensen til Gudumlund Lænsmand paa Rugaard. Han var en Søn af Hr. Mogens Raas til Støvringgaard, D. R. R., og Fru Sidsel Friis og uden Tvivl født omtrent 1622. 1641 i Sept. underskrev han paa Margaard sin Moster, Jomfru Ingeborg Friis's, Stiftelses-Brev for Hospitalet i Sønderø (Hoffm. Fund. 5, p. 312). Den Jørgen Raas, der 1649 var Befalingsmand eller Slotsherre i Kiøbenhavn, som Atl. 6, p. 17, siger, maa derimod sandsynligviis have været en ældre Jørgen Raas, der allerede 1608 var Slotsherre paa Kiøbenhavns Slot (Atl. 2, p. 235), medmindre det skulde være en Forverling med Mogens Raas, der 1624 beklædte samme Post (Atl. 1. c.), hvorimod den her omtalte Jørgen Mogensen Raas 1649 d. 3die Febr. blev forlænet med Jungshoved Slot fra næste Philippi Jacobi (D. Saml. i Geh.-Arch.), hvilket han havde til 1651 (Nepholz's Stampenborg, p. 45); imidlertid var han dog endnu, selv længere hen paa Aaret, 1649 Dronning Sophia Amalias Kammerjunker og blev som saadan d. 14de Aug. s. A. viet paa Kiøbenhavns Slot af Hofpræsten, Laurids Jacobsen, til Jomfru Margrethe Catharina v. Buchvald (en af Dronningens Hofjomsfruer) i Kongens, Dronningens, Rigen's Raads og mange Adelsmænds Overværelse og det "om Natten, der Kloffen var 12"; ligesom det ogsaa derhos bemærkes, at han derpaa d. 31te Aug. tilsendte bemeldte Hofpræst en Sølvkande til Foræring, fordi han viede ham og hans Jomfru (Laurids Jacobsen Hindsholms Dagbog, udgivet af Wivet, p. 43 — ved R. R.). 1651, da han qvitterede Jungshoved, fik han igien Vemb- og Thune-Læn i Norge og beholdt dem til

1653 (Klevenfeldt efter N. Reg. ved R. R.) og i sidstnævnte Aar blev han, som sagt, Befalingsmand paa Rugaard. Som saadan nævnes han 1653 (C. Reg.), 1654 (l. c., hvor han siges at have Lænet paa Afgift), 1655 (Gl. Saml. 2, 2, 154). 1656 omtales Lænet hos A. Berntsen, 1, p. 187. 220. 1658—59 og altsaa i hans Lænstid indtraf den svenske Feide, hvor disse ubudne Gæster, som det følgende skal lære, huserede ilde her paa Egnen. 1659 havde han nær raget uklar med Bispens i Anledning af Sognepræstens Valg i Vigersløf (see nedensf. i Lænets Historie). 1660 udvirkede han Forbud mod Ramb med Hensyn paa Lænets Bønder i Anledning af deres Armod formedelt sidste Krig (C. Reg.). S. A. underskrev han d. 19de Sept. Adelens Forslag paa Rigsdagen i Kiøbenhavn (Holberg, 3, p. 461). 1662 bleve Lænene forandrede til Amter og Læns-mændene til Amtmænd, hvorimod særskilte Amtstuer bleve oprettede til at oppebære de kongelige Skatter (Rosod Anchers Skr., 3, p. 401), og saaledes blev Raas den første Amtmand i Rugaards Amt og nævnes som saadan saavel 1662, som 64 (i Atl. 3, p. 475; 6, p. 633 cfr. 619). 1663 saavel d. 2den Febr., som d. 26de Nov., udgik der Befaling til Læns-mændene, at de inden Febr. Maanedes Udgang 1664 skulde indsende fuldkommen og rigtig Matrikel og Jordebog over deres Læn, saavel det kongelige som private Gods i samme, med Landgildens Specification og efter den Maalestof, der ved Sødskendeskifte bruges, i Hartkorn beregnet, og derved tage 7 Herreds- Birke- eller Sognefogder til Hiælp (C. Reg.), og saaledes fremstod den saakaldte gamle Matrikel for Rugaards Amt 1664 under Raas's Direction. 1665 d. 26de Aug. købte Grev Wilhelm Frederik Wedel Gaarden (nemlig Rugaard) af Kongen og saaledes blev Amtet nu skilt fra denne Gaard, hvor dog Amtmand Raas endnu i adskillige Aar efter Salget, saavdt skønnes kan, havde

sin Bolig; thi 1666 lod J. Raas til Gudumlund, Befalingsmand paa Rugaard, paa de Fattiges Begne i Sønderø Hospital sig indføre i en Skov paa = — = — 2 — 2 o: 2 Fierdingfar og 2 Alb., der henlaae til en af de 2 Gaarde i Almagger, som Mogens Mule eiede, og jeg mener, at det er en Selvfølge, at han ved denne Leilighed ikke var bleven kaldet Befalingsmand paa Rugaard istedetfor Amtmand i Rugaards Amt, dersom han ikke endnu, ligesom forhen, havde været bosiddende paa denne Gaard. Omtrent fra denne Periode (1667—77) har man i Resens Atlas en Tegning over Gaarden, hvor den ikke alene er omgivet med Grave, men hvor der ogsaa er en stor, ligeledes af Grave omgivet, Ladegaard paa 4 Fløie Østen for Gaarden og Sønden for Møllen, som nu saa godt som aldeles er forsvunden. Endnu 1679 synes Jørgen Raas at have beboet Gaarden; thi da havde paa Rugaard d. 26de Marts hans Broderdatter, Sidsel Raas, Datter af Biørn Raas (om hvem det hedder, at han var en temmelig vel studeret Mand, men i oeconomiske Sager meget „vanvittig“), Bryllup med Amtmand Jonas Villienstiold (Klevenf. Saml. ved R. R.). Upaalideligheden af Matriklen fra 1664 sporede sig Aar for Aar alt mere og fra 1680 begyndte man allerede at tænke paa en ny, som 1688 blev færdig; men om Raas, som Amtmand i Rugaards Amt, for sit Vedkommende havde nogen Andeel i samme, skal jeg ikke kunne sige; blot saa meget er vist, at han den Tid selv eiede Gods her i Lænet og det saavel en Gaard i Haarslef, som 2 i Farsbølle og en i Gamby samt endvidere Laage og Peerbek i Haarslef Sogn, 4 Gaarde i Bæde, Fugleberglund, Skaderød, en Gaard paa Heden og Skovmøllen i Veflinge S. 1691 er han imidlertid endnu Amtmand (Kiegels's Chr. 5., p. 556) og var hans Gage da kun 200 Rd. aarlig og ringere end nogen af de andre Amtmænds

Gager til den Tid i Danmark (R. N.). Hvor duelig han var som Amtmand, kan jeg naturligviis ikke bedømme (for 200 Dlr. om Aaret kan man naturligviis ikke giøre store Fordringer til en Amtmand), men at han i landoeconomisk Henseende fast ligesaa fuldt, som hans Broder (see ovenf.), kunde fortjene Navn af „vanvittig“, derom har man endnu her paa Egnen adskillige Sagn; der fortælles saaledes, at, naar Bønderne vare til Hove at sauge Brænde og de da saae ham komme, vendte de det bageste af Saugen til og naar han saa spurgte, hvorfor det leed saa lidt, sagde de, at Sauget ikke kunde bide, før det fik Brændeviin, og at det ikke blev godt, før det smurtes med en Kande Brændeviin eller to, hvilket han da ogsaa i sin Trofkyldighed lod dem udlevere og glædede sig da overordentligt, naar han kom igien og de havde vendt Sauget om, at Brændevinen kunde have saa stor en Magt over Jernet; ligeledes havde han ogsaa en særegen Maade at hindre Frugtthyveri paa; thi da Frugttræerne paa en Holm lige ud for den almindelige Hauge, der den Tid kaldtes Raas's Hauge og nu Bremerholm, heelt ofte af Hovfolkene bleve plyndrede og bestialne, lod han dem samtlige omhugge og hindrede saaledes derved for stedse Tyveriet. I de sidste Aar af sin Levetid maa imidlertid Raas ikke mere have boet paa Rugaard, men derimod paa Aagaarde i Haarslef Sogn; thi det hedder i bemeldte Sogns Kirkebog (ifølge Sognepræsten, Hr. Balslevs, velvillige Meddelelse), at Aar 1692 d. 17de Juni blev i Haarslef Kirke begravet (nemlig i Kirkens Chor; Hoffm. Fund. 5, p. 301; Atl. 6, p. 619) høiædle og velbaarne Hr. Amtmand Jørgen Raas paa Aagaarde, og naar han derfor endnu (i Pontoppidans *Theatr. Nob. Daniae* — ved R. N.) 1693 kaldes Amtmand, saa maa det formodentlig grunde sig paa, at han døde efter Philippi og Jacobi 1692 og Indtægterne af Amtmandskabet

altsaa rimeligviis endnu til næste Mars Philippi og Jacobi tilhørte hans Familie, men derpaa uden Tvivl bleve henlagte under Odense-Stiftamtmandskab, en Post, Diderik Schult paa den Tid beklædte. Raas's Familie beboede derimod endnu i adskillige Aar Aagaarde i Haarslef Sogn; thi 1695 d. 25de Jan. blev ikke alene velbyrdige Mogens Raas paa Aagaarde (formodentlig Amtmandens Søn, om hvem i det følgende mere) i Haarslef Kirke begravet; men endnu 1701 d. 7de Dec. blev Amtmand Raas's (Enke-)Frue, Margrethe Kathrine Buchvaldt paa Aagaarde, nedsat i hendes Begravelsessted i Haarslef Kirke (ifølge Sognets Kirkebog). Af hans Børn kom alle de af Døttrene, der bleve vorne, i Kloster, en nemlig i Slesvig-Kloster og 3 i Preeß-Kloster; den ene af Sønnerne, Mogens, gjorde et mindre fordeelagtigt Parti¹⁾ og den anden, Frederik Raas, som uden Tvivl var den ældste (hos Hoffm. 1, p. 157. Tab. derimod den yngste), var 1698, da en Søn af ham blev født paa Holfegaard, endnu kun Lieutenant til Hest (Præsteindb. af 1755 — ved R. R.).

Hvad nu Lænets Historie under denne dets sidste Lænsmand, fra 1653 og til 1693, er angaaende, da har jeg derom fundet følgende antegnet:

1654 skænkede Jost Fechtel i Hamburg den store Lysekrone til Bogense Kirke (Atl. 6, p. 623), som havde 14 Arme

1) Nemlig (ifølge Hoffman paa Raas's Tabel) med Christopher Ulfelds Enke, Christentse Daa, som dog ikke var Christopher, men Jacob Ulfelds Enke (see Ulfeldernes Tab.), og denne Jacob Ulfeld behandlede hende saa ilde, at han 1686 i den Anledning blev forviist til Ostindien (cfr. Atl. 4, p. 139), men 1688 skudt, ikke, som Hoffman (l. c.) siger, af sin egen Skytte, men af en Cornet, som havde kongelig Ordre at bringe ham enten levende eller død (Farstrup's Dagbog, p. 102, cfr. Orion, Kvartalskr., 2, p. 40—41, hvor dog atter yttres en fra Farstrup's forskiellig Mening); imidlertid var hun dog ikke, som Farstrup havde hørt, død af hans Mishandlinger, men blev tvertimod som Enke gift med Mogens Raas.

og veiede 152 Å (Hoffm. Fund. 5, p. 305), og mener Byens Sognepræst, som 1755 derom gav Indberetning, at finde deri et Beviis paa, at Hamburgerne endnu den Tid havde megen Handel der paa Byen.

S. A. gav Hr. Peder i Skydebierg (forhen (see 1641) Capellan i Bogenfse) et Stykke Jord til Capellaniet ibid. (Hoffm. 5, p. 306; Bloch, 2, p. 284).

S. A. omtaler Wolf Byen i sit Encomion R. D., p. 130, under Navn af Boens.

S. A. I Dre Kirke har man midt i den store Kirkegang tæt op for Choret en smukt udhugget Liigsteen over en Bonde i Skaastrup ved Navn Hans Andersen og hans Hustru, Anne Thomasdatter. Hun døde 1654; men hans Dødsaar findes ikke angivet paa Stenen, hvorfor man formoder, at han skulde være død i den svenske Krig efter forud at have ladet denne Steen, hvorunder han ogsaa selv ønskede at hvile, nedlægge over sin Kone. Han boede forresten i den Gaard, som nu beboes af en Mand af samme Navn, skal have været meget riig og reed altid til Kirke, af hvilken Aarsag han ogsaa lod plante en Æst ved Kirkegaardsmuren, hvorved han bandt sin Hest, medens han selv var i Kirke, hvilken Æst endnu for faa Aar siden var til, men da saa gammel og udgaaet, at den af sig selv faldt om (medd. af Maler Ringe).

S. A. blev Sognepræsten i Dre, Mag. Mads Andersen Hvid, Herredsprovst og fik da Hr. Peder Nielsen Esterbølle og, da denne kort efter blev Capellan i Sønderf (hvor han siden blev Sognepræst), Hans Oluffen Fioldsted (som siden blev Sognepræst for Skiellerup) til Capellan (Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. afbrændte Præstegaarden i Hemmerslef og blev ved denne Leilighed til Særslf forflyttet (l. c.); forresten falder det lidt i det utrolige, at Præstegaarden i Særslf S. først

skulde være afbrændt 1606, anden Gang før 1647 og tredje Gang 1654, altsaa i 48 Aar tre Gange.

S. A. blev Capellanen i Sønderfø, Hr. Niels Thomsen, dog ikke uden Strid mellem de Kaldsberettigede, bestikket til Sognepræst i Vigerslef (Bloch l. c.).

S. A. blev Hr. Anders Thomæsen (som 1660 blev Sognepræst i Haarslef) bestikket til Capellan hos sin Fader, Hr. Thomas Nielsen Hem i Sønderfø (l. c.).

S. A. maatte Sognepræsten i Bissenbjerg, Hr. C. Christensen, tage Hr. Hans Christensen Raur til Capellan (Bloch, 2, p. 338—39).

1655 blev Bogenf By skrevet i Skat for 200 Rd. Species (C. Reg.).

S. A. var Jens Madsen Borgemester ibid., Hans Clausen Bang Sognepræst og Provst i Skouby-Herred (hvilket sidste han s. A. var blevet) og Jens Jbsen Capellan (Raadstue-Pr.).

S. A. blev bekiendtgjort for Borgerfabet, at Prindsens Hylving i Odense var bestemt til d. 10de Sept., hvortil Borgemester og to Raadmænd med Borgerfabet's Fuldmagt skulde indfinde sig (l. c.).

S. A. d. 7de Dec. lod Borgemester og Raad tillyse, at dersom der efter nogen Afdød fandtes større Formue end han i sin Velmagt havde skattet af, da skulde det øvrige være forbrudt (l. c.).

S. A. døde Enggaards o: Gyldesteens Tier, Hr. Gregers Krabbe (om hvem see Hoffm. D. Bd. 2, p. 201. Tab. § 211—12, samt Borgruinerne, 2, p. 131), og efter ham arvede hans Datter, Birgitte Krabbe, som var gift med Oluf Holgersen Rosenfrands til Egholm, Gaarden (dog cfr. 1657).

S. A. var Erik Dvigov til Sandager Oberst og Lænsmand over Lundenæs og Bøvling samt gift med Susanne Juel

(Gl. Saml. 2, 2, 156; om hende see Hoffm. D. Bd. 2, p. 35. Tab. 2; Rothe, 1, p. 470, og især Schönau, p. 832 sq.).

S. A. beboedes Dregaard af Laurids Lindenvs Enke, Anne Friis (Gl. Saml. 2, 2, 174).

S. A. afbrændte Præstegaarden i Haarslef i Sognepræsten, Hr. Jørgen Mortensens, Tid (Blochs hdsfr. F. G. H.), hvilket dog maaskee blot er en Forveksling med den 1615 omtalte Ildbrand.

S. A. eiede endnu Eiler Dvigovs Enke, Anne Brahe, „Lycheborig“ o: Lykkesborg i Haarslef S. (Gl. Saml. 2, 2, 174) cfr. 1650.

S. A. eiede Jochum Buchvald Rangesø og hans Frue kaldes ikke Margrethe, men Anne Bensyn (Gl. Saml. 2, 2, 163), hvilket sidste dog uden Tvivl er urigtigt, da Anne Bensyn vistnok var gift med Hans Markdanner.

S. A. eiede Albert Friis, som var gift med Agathe Rothsteen og var en Brodersøn af den forrige, 1640 og 41 omtalte Eier, Jomfru Ingeborg Friis, Margaard (Gl. Saml. 2, 2, 150).

S. A. døde Else Tagesdatter Krabbe fra Jordberg, som var gift med Eiler Høg til Dallund.

1656 omtales Lænet i A. Berntsens D. fr. H. 1, p. 187. 220¹⁾, som indbefattende Bogenfse Riøbstad, Skouby-Herred og Dre- og Bissenbjerg- Virke. S. A. siger A. Berntsen, fr. H. 1, p. 94, at Bogenfse er en Handelsstad, der ligger til Rugaards Læn og hvorfra der haves en to Miles Dverfart til Klakkerup (o: Klakring) i Jylland. Indtil

S. A. havde Sognepræsten i Bogenfse ene nydt saavel

1) Et Skrift, der meddeler ypperlig Underretning om Lænenes Størrelse, Jordegodfernes Beskaffenhed, Bøndernes Landgilde og Markernes Inddeling og Drift i hiin Tidsalder.

Dvæg= som Kirke=Tienden af Ebelø, men maatte fra nu af ifølge en kongelig Dom dele dem med Sognepræsten i Klinte (see 1690); thi s. A. kom der kongelig Ordre, at det maatte staae dem paa Ebelø frit for at søge enten Bogense eller Klinte Kirke, hvorfor ogsaa Dens Tiende for Fremtiden skulde deles mellem begge Sognes Præster (C. Reg.)

S. A. blev der paalagt Bogense By en Skat af 200 Rdlr. Species (C. Reg.).

S. A. d. 23de Jan. blev ifølge Lænsmandens Skrivelse Borgeleipenge af Bogense beregnet til 13 Rdlr. 21 $\frac{1}{3}$ s og Baadsmandsstat til 20 Rdlr. samt endvidere 120 Cour. Daler 30 s (Raadstue=Pr.).

S. A. d. 9de April blev paa Byens Raadhuus oplæst Bogense Byes „Bedtægt“ og der af menige Borgerstab i alle sine Punkter ydermere samtykket (l. c.).

S. A. var Henrik Henriksen endnu Bysfoged ibid. (l. c.).

S. A. besøgte Kong Frederik d. 3die Laurids Ulfeld paa Harritslefgaard (Hoffm. D. Ald. 2, p. 230), af hvilket Kongens Ophold en af Gaardens Sale endnu bærer Navn af Kongesalen.

S. A. opbygte Sognepræsten, Hr. Berthel Wichmand, sin 1654 afbrændte Præstegaard i Særslef (Atl. 6, p. 621) og satte derved sine Midler til. Endeel indbrændte Ruder og med Figurer og Vers bemalede Paneler skulde endnu fra den gamle Præstegaard være overførte til den nye og saaledes fandt f. Ex. nærværende Sognepræst, Hr. Pastor Sidenius, ved 1805 at ombygge Præstegaarden i Storstuen bag en Beflædningsfiæl over en dengang tilmuret Dør følgende med sort Farve malede Linier:

Her inden var en Herremand,
Han gjorde hvad han kunde;
Men see om Du herved kan
Ham fiende fra en Bonde.

S. A. faldt der Høiesteretsdom, at ingen havde Deel udi Beflinge Heed uden Rugaard og Elved samt Lyffesborg, forsaavidt den eiede Hoved (Elvedgaards Arch.).

S. A. omtales Bispenberg Birk, som henhørende under Rugaards Læn (A. Berntsen, 1, p. 187. 220).

1657 til 59 var Jens Madsen endnu Borgemester i Bogenfe (Raadstue-Pr.).

S. A. udskrives af Byen 4 Baadsfolk til Flaaden (C. Reg.).

S. A. kongelig Befaling, at Bogenfe for sin Andeel til de 6000 Mand i Frederits „ugentlig“ skal levere 60 Td. Rug, bagt i Ravringbrød, og 50 Td. Malt, brygget til Øl (C. Tegn.).

S. A. Befaling, at Skam- og Lunde-Herred skulde have deres Allarm- og Samlings-Plads ved Bogenfe paa Harriks Stuufs (Harriksløvs?) Fællede og med dem Frue, S. Albani, Fraugde, Seden, Rønninge, Rolsted og Næraa Sogne (l. c.).

S. A. Befaling, at Regimenterne skulde forlægges paa Louplager (o: i Qvarteer) i de fyenske Riøbstæder og Bogenfe navnlig modtage 60 Mand af Key Lyffes Regiment, hvorhos enhver af disse Ryttere skulde af Borgerstabet forskaffes hver Dag to Maaltider og til hvert Maaltid to Retter Mad samt 3 Potter Øl om Dagen med Seng o. s. v. for 12 s daglig (l. c.).

S. A. oplæstes paa Raadstuen Commissariernes Tact, hvorefter der skulde bages og brygges for Soldaterne (i Frederits). En Td. Rug skulde nemlig veie 10 Lb, deraf forskaffes 8 Lb Brød og de to Skp. qvitteres for Jildebrand og Umage; af Ravringer skulde derimod kun leveres 6 Lb af hver Tønde Rug; af en Td. Malt skulde leveres 3 Tdr. Øl til Soldater og gemene Ryttere, men kun to Tdr. til Officerer (Raadstue-Pr.).

S. A. d. 22de Sept. Forbud, at ingen Borger maatte

fælge *DI* til Soldaterne, efterat Trommen var gaaet om Aftenen (l. c.). Fra denne Tid (nemlig 22de Sept. 1657) til 28de Oct. 1659 er der atter (formedelst de Svenskes Invasion) en *Lacune* i Bogenſe Raadſtue-Protocol.

S. A. (ſaavelſom 1660) eiede Fru Dorthe Daa, Gregerſ Krabbes Enke, ikke blot Enggard s: Gyldeſteen, men ogſaa Jerſtrup (Coll. Lang.).

S. A. udsteder Borger Niels Frandſens Enke, Karen, af Odense ſit Skiøde paa en Gaard *ibid.* til Erik Dvigov paa Sandager (l. c.).

S. A. døde Laurids Lindenovs Enke, Anne Friis, paa Drengaard (om hende og hendes Mand ſee *Marm. Dan.* 2, p. 103—4). Hendes Forfatning var ved hendes Død ſaa ringe, at Familien ved denne Leilighed gif fra Arv og Gæld efter hende (ſee Søndersø 1690).

S. A. døde den 1653 afdøde Sognepræſt i Vigerslef, Hr. Niels Jacobsen Hindsſholms, Enke, Karen, ſom var en Søſter til Dr. Thomas Bang (*Bloch* l. c.).

S. A. ſkienkede Frederik Parsbergſ Enke, Sophie Raas, en Gaard i Ruve, en ditto i Taagerød, ſamt Trauen, Himmelstrup, Møllegaard og Munkhuus (tilhobe i Vigerslef Sogn) til Høſpitalet i Odense (*Hoffm. Fund.* 5, p. 178).

S. A. eiede Jochum v. Buchvalds Enke, Margrethe Benſyn, Langesø (Arch.).

S. A. (og maaſtee før; dog maa 1633 i *Atl.* 6, p. 618, være en Trykfeil iſtedetfor 1663; thi 1655 boede han endnu ifølge Oluffens Collect. paa Harreſtedgaard) eiede Niels Lykke Elved (Arch.).

1658 d. 29de Jan. døde Sognepræſten, Hr. Hans Bang, i Bogenſe og ham ſuccederede Mag. Hans Jacobsen Sperling (ſ. 1630 i Odense, hvor hans Fader, Jacob Sperling, var Guldsmed

(Bircherod siger Provst i Odense og Sognepræst til S. Knud); han blev dimitteret 1651 og reiste efter at have absolveret sit academiske Cursus en Tid lang udenlands).

S. A. døde Sognepræsten, Hr. Jørgen Mortensen, i Haarslef og ham succederede Hr. Jacob Plougdal, som døde 1660.

S. A. udsteder Eiler Høg til Dallund sit Gældsbrev paa 600 enkelte Rigsdalers Børnepenge til Mogens Mule Jørgensen i Odense mod 6 pCt. Rente og hvorfor han pantsætter ham sine to Gaarde i Amager i Vigerslef Sogn.

S. A. fik Henning Poggvist til Hollufgaard jus patronatus til Beilby Kirke imod at afstaae adskilligt sig pantsat Kron-gods og deriblandt en Gaard (i Vigerslef S. og) i Mourud By (C. Reg.).

S. A. stod Elvedgaards Gods for 296 Tdr. Hartk. og 19 Ryttertieneste (Arch.). En Ansættelse, jeg med Hensyn til den sidste Bestemmelse, som ikke sieldent i den svenske Feide ogsaa paa andre Steder forekommer, maa tilstaae ikke fuldkomment at forstaae.

1659 var Niels Nielsen Basse Byfoged i Bogenf, Oluf Svendsen Borgemester, Frands Jørgensen Tolder og Hr. Hans Jacobsen Sperling Sognepræst (Raadstue-Pr.).

S. A. d. 16de Dec. blev læst Krigscommissærernes Ordre, at Byen skulde levere 30 Par Skoe til Soldaterne inden Hellig-trefonger (l. c.).

S. A. i Dec. døde Byens Capellan, Hr. Jens Jbsen, og allerede d. 24de Dec. blev indgaaet en Forening mellem Sognepræsten, Hr. Hans Sperling, og den nye Capellan, Laurids Danielsen (som var kaldet af Byens Borgemester og Raad, Byfoged og Borgerstab fra Skamby Sogn, hvor han før havde været Capellan — see mere om ham 1660), at Sognepræsten

skulde give ham for Aftensangsprædiken 20 Rdlr., 10 til Paaske og 10 til Mikkelsdag (l. c.).

S. A. d. 9de Juli døde Laurids Ulfeld til Harritslefgaard (om ham see Drion, 3, p. 407—8) og formodentlig saldt hans Gods til Broderen, Corfits Ulfeld, og blev med dennes øvrige Godser 1663 confisteret; idetmindste skødede Kongen 1664 Harritslefgaard til Oberst Arenstorff (see nedenfor).

S. A. døde Sognepræsten, Hr. Hans Sørensen, i Guldborg og i hans Sted blev Hr. Hans Oluffen Hims eller Fangel til Sognepræst beskikket (han var født 1626, var 1654 Collega i Odense Skole (Bloch, 2, p. 73; Giesing 2, 2, 241); hans Hustru hed Helvig og han døde 1672 (Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. maa Sognepræsten, Hr. Niels Thomsen, i Bigerslef være død eller forflyttet; thi s. A. d. 13de Dec. blev Hr. Niels Hansen Krag (født i Svendborg 1632, gift med Abigael Nielsdatter og død 1681) ordineret til Sognepræst ibid. Han blev 1659 kaldet til disse Menigheder (nemlig Bigerslef og Besslinge) og foreviste allerede Bispen sit Kaldsbrev d. 24de April, hvorpaa denne d. 26de s. M. prøvede hans Fremgang; men da man dog advarede Bispen om, at han til Tinge af et besvangret Kvindemenneske skulde være sigtet og udlagt til Barnefader samt at der allerede var gaaet Dom i Sagen, forespurgte Bispen sig hos Bendix Lauridsen, som Kvinden tilhørte, og fik den Underretning, at Kvinden, ved Navn Mette Clausdatter, havde paa Ugerslefgaard født et dødt Barn og paa Bends-Herreds Ting (i hvilket Herred altsaa Krag maa have conditioneret) udlagt ham til Barnefader og at Herredsfogden i Skam-Herred 1656 havde affagt Dom derover, hvorved Bispen nødsagedes til at udsætte Indvielsen. Imidlertid kom d. 30te April Hr. Niels Lykke (paa Elvedgaard) til Bispen

og paa egne samt andre Kaldsmænds Begne æstede skriftlig Erklæring af Bispen, hvi han ikke ordinerede Krag, hvilken Bispen ogsaa gav dem; men d. 2den Mai fik Bispen Brev fra Niels Lykke, Jørgen Raas (Befalingsmand paa Rugaard) og Bendix Rathløv, hvori de begierede Svar paa følgende Spørgsmaal: 1) om det var forsvarligt, at Menigheden skulde saa længe savne en Siælesørger, til Krag lovligen kunde stiergiøre sig og 2) om Bispen det udstedte Kaldsbrev uagtet vilde ordinere en anden Person, ifald Kaldsmændene skulde stride til Valg. Hvad Bispen svarede, er uvist; men vist er det, at der kom et kongeligt Benaadningsbrev for Krag, ei at hindres i sin Ordination til Vigerslev, skøndt et letfærdigt Fruentimmer for 3 à 4 Aar siden havde udlagt ham som Barnefader, og at derpaa Bispen d. 14de Dec. ordinerede ham samt at Krag 1660 giftede sig med Bispens ovenomtalte Broderdatter, Abigael Nielsdatter (Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. døde, 69 Aar gammel, Jomfru Ingeborg Friis, en Datter af Jørgen Friis og Else Biørnsdatter, som 1640 og 41 skrev sig til Margaard, den hun dog før 1655 maa have afstaaet til Albret Friis (cfr. Atl. 6, p. 770).

S. A. oplod Sognepræsten i Sønder sø, Hr. Thomas Hem, Embedet for Hr. Peder Nielsen Esterbølle, som var født 1626, blev 1654 Medtiener hos Mag. Mads Hviid i Brenderup og Dre og kort efter Capellan hos Hr. Thomas Hem i Sønder sø, som han nu succederede (l. c.). Hans Hustru, Anne, nævnes endnu som levende 1675.

I disse to Aar, fra 1658 i Jan. til 1659 i Nov., dominerede de Svenske her i Landet og det er saaledes vel værdt at optegne de Sagn og øvrige Efterretninger, der endnu om denne Nædselstid her i Lænet have vedligeholdt sig, saameget mere, som de tillige kunne tiene som en Prøve paa hvilken tydelig

og livlig Forestilling det om hiin Periode vilde give os, hvis vi ogsaa om andre Landets Læn eller Herreder havde lignende Sagn optegnede.

Hvad saaledes Bogenfe er angaaende, da findes i den gamle, skøndt ufuldstændige Kirkebog anført, at 1658 d. 25de April blev en svensk Soldat begravet paa Bogenfe Kirkegaard; d. 4de Mai en ditto, Engelsk af Fødsel; d. 7de Mai en ditto ditto og d. 13de Mai en ditto ditto (hvorhos det synes høist mærkeligt, at af 4 her begravne svenske Soldater de tre Fierdeparter vare Engelske af Fødsel). 1659 d. 26de Juni blev Mette Bresens Søn, Anders, christnet og til Fader udlagt en (svensk) Rytter ved Navn Byrre Karlsen. 1660 d. 8de Jan. blev Karens — — — uægte Søn, Hans Jacob, christnet; en Cornets Frue holdt ham til Daaben og til Barnefader blev udlagt en Captein i Rossemente hos Jens Jensen. S. A. d. 11te Jan. atter et uægte Barn christnet og til Barnefader udlagt en Rytter ved Navn Zacharias og d. 13de Jan. et ditto, hvor Barnefaderen ligeledes var en Svensker (medd. af Sognepræsten, Hr. Consistorial-Asfessor Fich). Forresten veed man af andre Kilder, at Byen 1658 maatte betale 500 Daler i Brandstat til de Svenske, uagtet Borgernes Antal ifølge en Fortegnelse paa alt Mandsskabet i Byen, som Borgemester og Raad efter den svenske Commissær, Michelsefs, Ordre havde optaget, den Tid ikke var større end 85, uagtet deriblandt ogsaa nogle Borgerenker anførtes (medd. af Krigs-Canc.-Arch. ved Prof. Petersen). Som et Bidrag, hvorledes det omtrent den Tid gik til i Byen, kan iøvrigt (skøndt fra 22de Sept. 1657 til 28de Oct. 1659 ingen Protocol førtes) af Byens Raadstue-Protocol meddeles, at d. 28de Nov. 1659 indstævnedes Borgemesteren, Oluf Svendsen, Bageren, Anders Christensen, og beskylde ham for, at han idag 3 Uger med et Parti af de brandenburgske, keiserlige og danske

Ryttere ham utilbørligen havde overfaldet, slaget og skældet og Marsag til Plyndring givet, hvorom den kongelige Tolder, Frands Jørgensen, fremstod at vidne og høiligen klagede over bemeldte Anders Bager, at han var Marsag til, at han (NB. af Hiælpe-tropperne) blev plyndret, formedelst han vrangelig berettede for bemeldte Ryttere, at der havde været en svensk Corporal i hans Huus, som dog usandsfærdigt befandtes; ogsaa Borgeren, Peder Frandsen, fremstod for Retten og iligemaade gav Last og Klage over Anders Bager, for at han samme Parti paa hans Kielder havde givet Anviisning, hvilket sig Grinde tog at søge efter bemeldte svenske Corporal og som imidlertid i Kielleren plyndrede og fratog ham mere end 50 flette Daler; flere Vidner aflagde desuden Eed paa, at de hørte, at Anders Bager kaldte Borgemeesteren en svensk Skielm, og i det samme huggede en Rytter efter Borgemeester med en Stridshammer og derpaa forfulgte de ham op ad Gaden med Hug og Slag; imidlertid løb Rytterne ud med nogle Klæder, som de havde taget i Borgemeesterens Huus; dette skete, som der tilføies, da de keiserlige og brandenborgske Partier kom for at søge efter Svenske og — at plyndre. S. A. d. 16de Dec. blev der requireret 30 Par Skoe til Soldaterne (see ovenf.). 1660 d. 23de Febr. blev der publiceret Befaling fra Generallieutenant Claus v. Ahlefeld, at Bogense By skulde betale til Oberst Broffenhuus's Regiment 100 Rdl. maanedlig. Endnu 1662 blev der af Jørgen Christensen paa Rosenholm i Jylland anlagt Sag mod Borger Jep Petersen i Bogense i Anledning af, at Forstnævnte havde ved Mortensdagstide 1657 indsat en Kiste med Klæder og Gods til Sidstnævnte for der at giemmes for Fienden; men da han i Aaret 1660 fordrede sin Kiste tilbage, fandt han den at være opbrudt og dens Indhold borte. Under Sagen oplystes det, at Jep Petersen, medens Pfalzgrevens Regiment laae

der i Byen mellem Mikkelstdag og Mortensdag, havde under foregiven Frygt for, at der skulde være Baaben skjult i Kisten og han herover skulde komme i Ulykke med Fienden, ladet Kisten opdirke, og efter enkelte Vidners Udsagn havde de pfalzgrevesse Soldater ved denne Leilighed borttaget en Kaarde, en „Skindflædning med Sølvknapper“ i og et Par hvide uldne Strømper; foruden disse Effecter skulde der ogsaa have været 20 Rdlr. i Kisten; men hvor disse vare blevne, kunde ingen oplyse; ligesom ogsaa Smeden, der opdirkede Kisten, paastod, at de Svenske intet havde borttaget, men at Jep Petersen havde anmodet ham om at gaar sagte tilbærks med Opdirkningen, for at ikke de pfalzgrevesse Soldater, der vare i en Stue neden under, skulde høre noget; hvorimod Jep Petersen til sit Forsvar anførte, at det var alle vitterligt, at Byens Kæmner (formodentlig af de Svenske) var beordret til at randsage i hvert et Huus efter fremmed Gods og paa adskillige Steder havde borttaget for nogle 1000 Rdlr. Imidlertid blev Jep Petersen dog af daværende Dommer anseet for uden Nødvendighed at have aabnet den ham betroede Kiste og desaaarsag til dømt at erstatte Jørgen Christensen de bortkomne 20 Rdlr. (medd. ved Cancelliraad, Byfoged Herh). Endelig veed Sagnet endnu at fortælle et og andet om de polske Hiælpetroppers besynderlige Levemaade. Det hedder nemlig saaledes, at de saakaldte Tattere (hvorunder i Almindelighed i Almuens Sprog Polakkerne forstaaes) ogsaa den Tid vare her i Byen og at blandt andet 7 à 8 af dem vare indlagte paa Raadstuen i Qvarteer; men under deres Ophold her blev Byen blottet for Ratter, dem de (ligesom senere Spanierne) med en fielden Begierlighed spiste; da de derpaa drog herfra, toge de til Skibs med en Skipper Krøll, som de til den Ende havde hyret, og da de kom ud i Søen, sad en Taterqvinde eller, som hun af andre kaldes, en

polst Dvinde nogen Tid og betragtede et sygt Barn, hun havde med sig; derpaa flædte hun det af, tog det ved det ene Been og kastede det med Ligegyldighed ud i Søen; Skipperen, som satte dem over, bebreidede hende denne Handling og spurgte hende, hvorfor hun dog vilde giøre det; men hun svarede gandske roligt, fordi det ikke duede noget, da det havde "gule" Been. Ogsaa fortælles der om disse Latere eller Polakker, at naar nogen af dem paa Marschen bleve syge eller trætte og ikke kunde vinde med de andre, saa begrov man dem sans façon levende, hvilket de da kaldte "at lade dem gaae under ud" (medd. af Maler Ringe).

Om Skouby Sogn fortælles der ligeledes, at Eieren af Harritslefgaard, Laurids Ulfeld, skiondt han var en Broder til Corfits, ved Fiendens Ankomst maatte flygte til Odense, hvor han døde d. 9de Juli 1659 og maatte der formedelt Krigen staae ubegravet indtil den 22de Jan. 1661 (see derom mere under Egeskov, som han ogsaa eiede). Eieren af Brandholt maatte ligeledes i denne Anledning med Familie flygte til Særslef (medd. af Sognepræsten, Hr. Consistorial=Assessor Fich). I Rierby skjulte 3 Børn sig i et Hundehus og undgik saaledes idetmindste for en Tid de Svenskes Opmærksomhed (medd. af Maler Ringe, der stedse vedføier sine Hiemsmænd, hvoraf man tillige erfarer, at det for det meste er Familie=Efterretninger eller =Sagn, der have vedligeholdt sig i den Familie, de angaae, og hvis Descendenter igien have meddeelt Samme); thi de fleste drog bort eller skjulte sig, da de Svenske (der dog ofte forverles med de Allierede), som oftest, hvor de kom hen, begik mangehaande Excesser, ja endogsaa, naar man satte Mad f. Ex. Grød for dem og den ikke var efter Dnske, ingenlunde undsaae sig ved at sætte sig over Fadet eller Gryden og paa den uanstændigste Maade at give deres Ringeagt tilkiende (Ringe). Dog de største

Voldsomheder vare især Egnens Fruentimmer udsatte for og et Sted voldtoges saaledes flere Svenske Konen, indtil hun tilfattede Livet, medens andre med Magt tvang Manden at være Tilskuer (R.). Mellem Grydhøj og Eskildstrup gif en Mand og pløiede paa nogle Agre, som kaldes Alhøisagre; da hørte han et Fruentimmer at skrige og at anraabe om Hiælp fra en Tykning af Buske ved den saakaldte Arelbek; han ilede strax afsted med sin Plougstav i Haanden og fandt paa Stedet en Svensker, der var isærd med at voldtage en Malkepige; men et Slag med Plougstaven i Hovedet strakte ham død til Jorden og nu nedtraadte han Liget i den bløde, moradsige Bund ved Bekkens Bred (medd. af Sognepræsten, Hr. Consistorial-Nsf. Fich). Overhovedet var Voldtægt noget, især Malkepigerne fremfor andre i hine Dage vare udsatte for, hvorfor de ogsaa enten maatte malke ved Natten eller ogsaa have danske Mænd og Karle med sig, naar de gif ud for at malke (l. c.). Dog — undertiden forstode de danske Fruentimmer ogsaa at feie for deres egen Dør. Saaledes fortælles der nemlig om en Svensker, at han kom ind i en Gaard i Rierby; Konen, som var ene hjemme, løb ud i Bryggerstet; men da hun derfra saae, at han havde aabnet en Kiste og bøiede sig ned i den for at undersøge, hvad der var paa Bunden, listede hun sig til at slaae Laaget i over hans Hoved og hans ene Arm; ved Hiælp af en Sæk med Meel, som just hang over Kisten og som hun fik revet ned paa Laaget, holdt hun ham saa fast, at han ikke kunde slide sig løs, tog derpaa hans egen Kaarde og afstak dermed hans Hoved, men saae i det samme to andre Svenske komme anstigende i Gaarden, hvorpaa hun atter undløb til Bryggerstet og tilspærrede Døren for sig; dog saae de Svenske hende smutte ud, idet de selv traadte ind i Stuen, og da de der saae deres Kammerat ligge død, hørte hun dem endnu at sige:

Det har da ret været en Bandsens Qvind (hvad som endnu hos Jyderne hedder: i Bann eller Bannis), og dette Skældsord (den eneste Hævn, de toge for deres Kammerat) gav saaledes Anledning til, at alle senere Beboere af Gaarden fik Tilnavnet, Bann, som har vedligeholdt sig indtil for omtrent 10 Aar siden, ligesom ogsaa den svenske Kaarde, hvormed Konen dræbte ham, opbevarede der i Gaarden til for omtrent 14 à 16 Aar siden, da den blev omsmeddet (medd. af Hr. Pastor Balslev i Haarslev). Paa andre Steder her i Sognet opførte derimod de Svenske sig langt bedre. Saaledes var der i den Gaard i Eftildstrup, hvor nu Hans Thorsen boer, en svensk Feldtskier indquarteret, som meget yndede Husets yngste Søn og med Forældrenes Minde antog ham til sin Tiener. Ved det, at Forældrene nu havde denne Feldtskier i Huset, som tillige gjorde saa meget af deres Søn, havde de det særdeles godt fremfor andre paa de Tider, helst da den Svenske ikke trængte til at faae noget hos dem og heller intet modtog af dem, da han havde nok deres foruden; desuagtet kunde Sønnen dog ikke, da de skulde bryde op for at drage til Nyborg, bekvemme sig til at følge med sin svenske Herre, men skulde sig tvertimod for ham, da Reisetiden kom; den svenske Herre biede nogen Tid efter ham, blev heel utaalmodig, da han udeblev, som han mindst havde ventet, men maatte dog tilsidst uden Tiener drage bort (N.) Fremdeles fortælles der om den svenske Afmarsch, at Konen i den Gaard i Skaarup, som nu Niels From beboer, en Dag betroede sin Mand, at det nok inden ret længe vilde komme til at see galt ud med de Svenske; thi deres Klæder og Linned, som der i Gaarden laae indquarterede, vare paa den sidste Tid som overstænkte med Blod; Manden ansaae det for Fias; men kort efter kom Ordre til de Svenske at møde ved Nyborg og der blev Varslet opfyldt (N.). En

gammel Gaardmand i Skouby har havt en svensk Bøsse og Kaarde eller Pallast og havde desuden i sin Ungdom seet mange Bøsser fra Svenskens Tid, der vare overordentlig svære og havde saa stort et Hul, at man kunde stikke et Par Tommel-fingre i Løbet, saa at mange brugte disse Bøsser til at belægge deres Jernstænger med, idet de stak Jernstangen indeni Løbet og lode begge Dele sammensveitse. I samme By bo-satte sig ogsaa en af de tilbageblevne Svenske, som blandt det meget Døde, han i sine Soldateraar havde bedrevet, især angre-de, at han havde dræbt et lille Barn, der smilte, da det saae det blanke Staal at skinne sig imøde. En anden af de Tilba-geblevne angrede meest, at han havde slaget et Barn med Ho-vedet mod et Hiul, saa at Hierneffallen brast. En tredie, som boede i et Huus i Rierby, der siden beboedes af to Jomfruer (Swave), som skienkede det til Fattigvæsenet, bebreidede sig at have staaet Brystet af en Kone, stukket hendes Barn paa sin Pallast og hugget sammes Hoved mod en Hiulskinne (R.). Og-saa en Gaardmand i Tofte skal endnu være en Efterkommer af Svenske, som den Tid bleve her tilbage i Landet, og for omtrent 50 Aar siden var her endnu adskilligt Krigstøj, saa-som Pistolshylstre o. s. v., fra den Tid tilbage i Gaarden (R.). En anden tilbagebleven Svensker ved Navn Børge var først Skrædder og boede tilhuse, men fik siden ved Giftermaal den Gaard i Harritslef, som nu Jver Nielsen beboer; af ham gives der endnu Efterkommere saavel i Harritslef, som i Tofte, og i den ene Linie er Stammefaderens Navn, Børge, endnu vedligeholdt; men de vide ikke videre om ham at fortælle end, at han var en skikkelig Mand, som i en meget ung Alder var bleven nødt til at drage i Krig og derfor greb den første den bedste Leilighed til at slippe fra Krigens Farer og Besværli-geder, hvoraf han havde prøvet saa mange (medd. af Sogne-

præsten, Hr. Consistorial=Udsf. Fich). Andre fortælle desuden om ham, at han vilde have, at Maden skulde nydes med Skønsomhed og ikke paa en letfindig Maade, og derfor ikke kunde lide, at nogen sad og tog Taabelighed vare ved Bordet, talte letfindig Snak, loe og fiasede med Maden i Munden; da sagde han, som oftest, med Hestighed: jeg vil ikke have den Grinen ved Maden, jeg veed, hvad det betyder at have og at savne sin Føde; ligesom det ogsaa fortælles om ham, at han glemte alle de Been, der levedes fra Bordet, i et eget dertil indrettet Skab, skøndt uvist i hvilken Hensigt (medd. af Ringe; hvorved dog maa bemærkes, at en af Meddelerne udgav ham for sin Morfader; et Foregivende, som, hvis det var rigtigt, vilde gøre ham til en Svensker af Tønningens Besætning og ikke til en af Carl Gustavs Soldater, for hvilken Forverling man ved slige Beretninger ikke noksom kan tage sig ivare). Om Polakkerne fortælles der endelig ikke blot her, som andensteds flere (s. Ex. Bigerslef 2c.), at de skaffede os Røtter her til Landet (R.), formodentlig af den naturlige Grund, fordi de aade vore Røtter (see Bogenfe), men ogsaa at en Polak kom ind et Sted i Skouby og vilde have Penge; Konen, som var ene hjemme, gik da og lukkede Rister og Skabe op, for at han selv kunde see, at her intet var; men han gik ligesuldt og snusede omkring for ved Lugten at opdage, om her var noget eller intet (denne stærke Lugtesands tilskrives dem saa hyppigt og paa saa forskiellige Egne, at man tilsidst bliver tvivlsraadig, om det skal være en figurlig Talemaade eller ikke); efter nogen Snusen gik han endelig hen til en Haandqværn, som den Tid var almindelig i Brug, stak noget Leer, som sad fastklinet inde i Qværnen, løst med sin Kniv og fandt nu Pengene her, som han saa længe havde snuset efter (R.). Ligeledes fortælles der ogsaa, at da de Polske skulde forlade Fyen, havde nogle af

disse en Bonde (her fra Sognet) til at føre for sig til Middelfart; de havde ogsaa 3 Koner med sig paa Bognen samt en betydelig Skat af Penge og Sølv, som de her i Landet havde plyndret; Mændene forlode Bognen undervejs og gik omkring i de ved Veien liggende Byer og Steder for, om muligt, endnu at tilrane sig noget mere; da nu Bonden førte ene for Fruentimrene og de vare komne i Nærheden af Skoven ved Bro-Mølle, steg ogsaa disse af i et paakommende Grinde, hvorpaa Bonden betiente sig af Leiligheden og med den af dem forladte Bogn førte ind i de vidtløftige Skove, hvor han opholdt sig i 3 Dage i Skiul, forinden han med sin betydelige Skat igien turde vende tilbage (N.).

I Guldberg Sogn har man vel den gamle Kirkebog; men Sognets Præst, Hr. Hans Oluffen Fangel, som boede i Kolsbage, maa være flygtet; thi man finder rene Blade i hans Kirkebog for disse Aar og det eneste, der om Krigen findes indført, er, at 1659 d. 16de Sept., som var en Søndag, blev Søren Rasmussen i N. Esterbølle begravet, hvilken Rytterne ihjelslog med en Karabin, der de vilde stæle hans Vægs ud af Herberget i Dagningen, og var han da i hans Alders 39te Aar (medd. af Kirkesanger Hvalsvø). De første Svenske her paa Egnen skulle isøvrigt være komne iland fra Vblø af (N.). Man skiulte sig naturligviis her, som overalt, ved deres Ankomst til Landet og fortælles der i denne Anledning, at Fruentimrene, som saaledes maatte sidde i Skiul paa Marken, ofte for at faae Ende paa den fast uendelige Tid, beskæftigede sig med at spinde paa Haandtene (formodentlig omtrent, som den Haandvinde, man endnu bruger til at spinde Tøir paa) (N.). I den Gaard i Nordskov, hvor Hans Knudsen boer, har forhen været en stor Egeliste med fladt Laag, som i Svensketiden med Levnetsmidler var nedgravet, og til den søgte de, som havde

nedgravet den og om Dagen maatte skiule sig, for om Natten at hente deri hvad de behøvede, og for at kunne dette desto lettere var der paa Laaget gjort et langagtigt Hul, saa stort, at et Brød paa Kanten baade kunde nedlades deri og igien optrækkes af Samme (N.). Ved det Hus i Smidstrup, hvor nu Anders Madsen boer, var den Tid et Vandsted, hvor nu kun er en Brønd; her kom en Sommerdag nogle Svenske til og holdt Rastdag paa Giennemmarschen, ved hvilken Leilighed de badede sig i Vandstedet, og er det just ingen Ære for dem, at det fra den Tid af blev kaldet Lusehullet (N.). I den Gaard i Rolshauge, hvor nu Poul Jespersen boer, var tilforn et stort Egebord, hvori var hugget et stort Skaar af de Svenskes Sværdflinger (N.). De plagede Bønderne her paa Egnen meget med Rorseler og Ægter, vare ved denne Leilighed saare ubillige og mishandlede dem ofte i samme Anledning; men det var heller intet ualmindeligt, at Bønderne, naar de saae deres Snit, bragte dem til Raison ved deres til saadant Brug indrettede Pidsteskaster; især skal Beboeren i ovennævnte Gaard, som den Tid hed Niels Povelsen, have anskaffet sig et svært Spanstrør, ladet det beslaae med svært Jernringe og indrettet det til Pidsteskast for i paakommende Tilfælde at bruge det til de Svenske, han kierte i Ægt for, naar de ikke vilde finde sig i Billighed, og var det derhos ingen Sieldenhed, at ogsaa andre Bønder forsynede sig i samme Hensigt med lignende Pidsteskaster. I ovennævnte Gaard var desuden endnu til for en halv Snees Aar siden adskilligt Krigstøj, saasom smaa Kanonlugler, Vandeleerremme o. s. v., fra den svenske Feidetid opbevaret, ligesom Spanstrøret endnu til for saa Aar siden var til i en af de andre Gaarde i Byen, hvis Beboere vare besvoglede med Manden i førstnævnte Gaard. Ogsaa mange andre Bønder skulde i hiin Tid have forsynet sig med Stokke, hvori

lange Knive eller Kaardeklinger vare skjulte, for i paakommende Tilfælde at værges for deres Liv (R.). I det Huus i Smidstrup, hvor nu Anders Madsen boer, skal isvrigt en tilbagebleven Svensker have bosat sig (R.) og Præsten i Kolsbage maa den Tid have staaet i Ry for særdeles Hellighed eller Liberalitet, da man af et Exempel, som ved Særles skal anføres, veed, at de tilbageblevne Svenske, naar deres Samvittighed over begangne Forbrydelser martrede dem, søgte til ham for at trøstes og afsluttes.

Hvad Sandager Sogn er angaaende, da var Sandagergaards daværende Eier (Erik Dvigov) Oberst til Fods ved Armeen og desaarfag fraværende. De øvrige, især Koner og Børn, skjulte sig naturligviis ved Fiendens Ankomst i Moser og Skove og fortælles der i denne Anledning, at naar en saadan skjult Familie havde Børn med sig, pleiede de ofte at strø Gryn omkring paa Sneen, for at Børnene kunde bestaa sig med at opsamle dem og saaledes forhindres fra at græde, saalænge de havde denne Moro, da ellers deres Graad og Skrig saa lettelig kunde forraade de Skjulte (R.). Ofte fandt man imidlertid i disse Tider Mennesker ved Grøfter, i Moser og Skove og især under Broer, ja stundom Kvinder med Børn ved Brystet at være ihjelsfrosne; blandt andet saaledes ogsaa ved det saakaldte Jørgen Møllers Led en Kone, som sad under den nærmest mod Gyldensteen anbragte Bro med et Barn ved Brystet, at være frosen ihjel eller omkommen af Hunger (R.). Mellem N. Esterbølle og Skoven ved Sandager er høit oppe paa en stor Banke, som kaldes Bierget, opgravet en Hovedpande; i Nærheden af Sandager Beirmølle har man nedenfor de temmelig store Banke, som findes saavel der, som ved Smidstrup, ved at sticere Torv i en af de derværende Moser, fundet en Mængde Been af et halvt eller heelt hundrede Mennesker, som her havde tilsat

Livet; først fandt man et Skelet, siden to, og tilsidst opdagede man, at Mosen saa at sige sad fuld af omkomne Mennesker. Ogsaa i Lille Sandager er der for kort siden fundet en Beenrad af en Drærg eller en, hvis Hoved var dobbelt saa stort, som et almindeligt Menneskes, men de andre Been derimod langt kortere end sædvanligt (N.). Alle disse Been menes nu at være Levninger enten af Svenske, som de Danske hemmelig have omkommet, eller snarere, da man intet Sagn her paa Egnen har om en saa blodig Selvhævn, af danske Flygtninge, der i Svenske-Feiden søgte Tilflugt i Moser og Ufører og der tilsidst sank i eller paa anden Maade omkom. Forresten skal der ogsaa her i Sognet være blevet en Svensker tilbage, ved Navn Frederik og Bødker af Profession, som bosatte sig i det saakaldte røde Huus ved Gyldesteen (N.).

I Gilby Sogns Kirkebog staaer anført, som følger: 1657 Tirsdagen d. 6te Oct. blev i Gilby Kirke begravet en tydsk Rytter, som var indqvarteret i Runde. 1658 Dom. Septuages. d. 7de Febr. blev Jørgen Rasmussen begravet ibid.; han blev ihjelskudt af Marodeurer Torsdagen tilforn (altsaa kom de Svenske hertil d. 4de Febr.). 1659 d. 27de Nov., som var første Advent, blev paa Kirkegaarden begravet Jens Frandsen, som boede her i Byen og af plyndrende Ryttere blev ihjelskudt Fredagen d. 25de Nov. (altsaa den nye Plyndring af vore Hiælpetropper efter Slaget ved Nyborg). S. A. d. 28de Dec. begravet en Rytter-Jung fra Laaland. 1660 d. 2den Marts begravet Laurids Lauridsen, der fandtes død nede i Runderbef-Groft, Folk uafvidende, da han kom fra Odense og havde fæstet Rilehuus. S. A. d. 4de Søndag efter Paaske stod Anne Rasmusdatter aabenbare Skrifte, fordi hun laae i med en Rytter af Oberst Broffenhuus's Regiment. Endelig blev der i Sognene, Gilby og Meelby, i Aaret 1660 (især i Maanederne fra

Januar til Marts) 62 Personer begravede, da ellers saavel Aaret før, som efter og saa fremdeles, de Dødes Antal, omtrent som nu, kun var fra 8 til 11 om Aaret, og da disse Sogne nu omtrent kun tælle 550 og den Tid maaskee endnu færre Indvaanere, saa er 1660 i disse Sogne omtrent hvert 8de Menneske død af Hunger, Sygdom og ustandens Besværlighed (medd. af Sognepræsten, Hr. Pastor Balslev).

For Meelby Sogn staaer i den gamle Kirkebog antegnet, at 1659 d. 2den Aug. blev paa Kirkegaarden begravet Daniel, Oberstlieutenant Hoffers (eller Hoffners) Hofmester, som der paa Gaarden om Natten blev ihjelslagen af Byens Salvogarde, Lieutenant Henrich Frishmann. Om samme Frishmann hedder det fremdeles, at han var af den reformerte Religion og besøgte en Pige der af Sognet, den han siden forjog og om hvem det hedder, at d. 25de Nov. paa Palmesøndag 1660 blev Barnet, Laurids, der i Kirken christnet, som var en Søn af Maren Lauridsdatter, der udlagde bemeldte Lieutenant til sit Barns Fader, og da der ingen Faddere vare med Barnet, blev Menigheden paamindet at være Vidne til dets Daab, ligesom det fremdeles hedder, at samme Pige s. A. d. 4de Søndag efter Paaske stod aabenbare Skrifte, fordi hun tilforn havde "givet sig hen" (altsaa frivillig) til bemeldte Lieutenant, som her synes at kaldes Frishmeier, og af ham var bleven besøgt, men siden forjaget igien (medd. af pastor loci, Hr. Balslev). Om den store Dødelighed, der ogsaa her i Sognet paafulgte Svenske-Fejden, see Gilby.

I Dre Sogn blev Eieren af Dregaard, Rigsraad Henrik Rankau til Schøneweide, strax ved Fiendens Ankomst taget tilfange i Odense, men ogsaa kort efter paa sit Værsord frigivet (Holbergs D. 5. 3, p. 254; Hoffm. D. Bd. 1, p. 126). Endeel Svenske, (som formodentlig kom over Stranden fra

Beilby Sogn) vilde gaae iland mellem Bro Mark og Pisehuset; men Bønderne søgte at gjøre dem Overgangen stridig; det derved forarsagede Ophold gjorde, at Isen, der endnu paa dette Sted var temmelig svag, brast og at endeel af de Svenske druknede; Resten giæstede nu Skaastrup By og Omegnen; gruelig skal her deres Opførsel have været. Beboerne i Skaastrup maatte flygte til Skoven, Nyhauge kaldet, ved Hugget; her gjorde de sig Huler i Sneen, hvori de skjulte sig; om Natten dristede Mændene sig til Byen for at faae noget til Familien's Underholdning; men mangen Moder med sit diende Barn ved Brystet fandtes død i Hulerne af Hunger og Kulde. En Enke, som beboede nuværende Poul Jørgensens Gaard, bar af Frygt for de Svenske en Sølvdaler (= en Krone) i Munden fra Byen til ovennævnte Skov; en anden gammel Kone, som beboede Jørgen Olsens Gaard, flygtede til Skovlykke-Ricret og af Frygt for, at hendes Hund skulde opspore hende og Svenskerne derved veiledes til hendes Smuthul, tog hun det tro Dyr med sig i Forflædet og gjorde en Hule i Sneen, hvori saavel hun, som Hunden, tilbragte flere Dage. En Mand fra samme By flygtede med sin frugtsommelige Kone til Bimseholm (et Sted i nuværende Brændtmose), skjulte hende der og søgte om Natten Byen for at faae nogle Nødvendigheder til hende; da en stærk Sne imidlertid indtraf, vovede han ikke at gaae tilbage af Frygt for, at de Svenske da let paa hans Spor maatte kunne finde deres Opholdssted; endelig, da han efter nogen Tids Forløb vover sig derhen, har den Ulykkelige født og — baade hun og Fostret ere døde (medd. af pastor loci, Hr. Wessel Brown). Andre af Sognets Indvaanere havde derimod Mod til at blive tilbage i deres Bolig uden at skjule sig, men havde da ogsaa deres Nød med Fienden og maatte opfinde allehaande Raad for at undgaae deres Voldsomheder.

Saaledes havde blandt andet en Mand i Dre By, som hed Abraham, en kion Datter, der netop for sin Skionheds Skyld under Svenskens første Togt eller Giennemmarsch var saa megen Forfølgelse og Fare underkastet, at hun, da et nyt Parti kom igien, nødvendigt maatte finde paa Raad og til den Ende udstoppede sig en Puffel og en høi Hoste, lagde noget under sin ene Fod for at kunne halte, besmurte sit Ansigt og tog saa flette Klæder paa, at, uagtet hun stedse maatte gaac imellem dem for at opvarte, nød hun dog for deres Efterstræbelser den ønskeligste Ro (medd. af Mad. Dreier i Grimme-lykke). Forresten flygtede ogsaa de fleste af denne Byes Indvaanere ved Fiendens Ankomst ad Skoven til og blandt dem en Kone med to smaa Børn i Armene; men da hun fornam, hvor bidende koldt det var, og saaledes indsaae, at hendes Børn dog ligesuldt maatte omkomme af Kulde, vendte hun tilbage igien, kreb op i sin Døn og stillede Dønsciælen for; lidt efter kom de Svenske og da de havde opdaget Konens Fless, gjorde de Ild paa Esen tæt udenfor Dønen, hvor Konen laae, og satte dem derpaa til at stege Fless; men, medens Flesset stegtes, gik de to ud og den tredie blev ene tilbage; da kom der Konen en Hoste paa, saa at den tilbageblevne Svensker let kunde høre hende; han tog nu ogsaa Dønsciælen fra; men da han ved Lyset, som Spaanerne gav fra sig, fik Die paa Konen og hendes to smaa Børn, rakte han i al Stilhed to Stykker Fless og et Stykke Brød ind til hende og satte atter Dønsciælen for igien og, da derpaa hans Kammerater vare komne tilbage og havde fortæret deres Maaltid, forlode de uden videre Undersøgelse Huset og Konen fortærede sit Fless med Belsignelse over sin ubekiendte Belgiorer (medd. af den ovennævnte Mad. Dreier). Ogsaa i Skaastrup havde en Enke, hvis Mand var falden som Rytter i Krigen, det Mod at blive tilbage i Gaarden; hun

havde blandt andet to røde Heste, som Svenskerne havde sær-
 deles Lyst til; men hun belagde dem saaledes med Jernkæder,
 Laase og Springsiedre, at hun virkelig beholdt dem (N.), uagtet
 de Svenske ellers fielden respecterede Lufte og Laas, ligesaa lidet
 her, som andensteds flere, og ogsaa her i Sognet veed man
 at fortælle, at de Svenske, hvor de kom frem, trak deres Heste
 med sig ind i Stuen, brækkede Bordbladene, der bestode af en
 heel svær Egeplanke, fra Bordsfodderne, hvori der pleiede at
 være to Madstabe anbragte, som de saaledes brugte til Krybbe
 for deres Heste. En gammel Mand ved Navn Briis, som
 beboede Jørgen Pichs Gaard i Skastrup, kom netop fra Bo-
 gense med et Læs Fiæle, der skulde bruges til Dre Skole, som
 da stod under Bygning; han kom hjem til sin Gaard med
 nogle af disse Fiæle, som man mener, han selv vilde gjøre
 Brug af, men fandt hele Gaarden propfuld af Svenske; da for-
 lod han sin Equipage i Porten og flygtede selv det bedste han
 kunde; men de Svenske, som alt forud havde forsynet sig med
 hvad de kunde bruge af Briis's Forraad, bar nu baade Fiæle
 og Bogn ind paa Eesen, tændte Ild i dem og afbrændte Gaar-
 den, medens nogle af dem indhentede den flygtende Briis, som
 nu maatte finde sig i at blive Soldat. I Orbek, en anden
 By der i Sognet, stod Konen og Pigen i nuværende Jørgen
 Knudsens Gaard netop ifærd med at kiærne, da Fienden strøm-
 mede ind i Gaarden; de undløb øieblikkelig; men i Forvirrin-
 gen glemte de et lille Barn, der stod i en Gangvogn i Stuen;
 Gæsterne traadte ind og den lille Ustyldige loe og var ret for-
 nøiet ved Synet af de glindsende Baaben; men et Umenneffe
 iblandt dem greb Barnet og puttede det paa Hovedet ned i
 Kiærnen, hvor man siden fandt det død. Manden i Gaar-
 den, der havde nedgravet nogle Stykker Flesk i Jorden, vilde
 ogsaa en Aftenstund gjøre et Forsøg paa at faae noget deraf

opgravet igien; men nogle Svenske bleve det vaer, jøge ham bort og bemægtigede sig selv Flesket, som den anden saa høilig havde fornødent (medd. af pastor loci, Wessel Brown). Skovmøllen her i Sognet eller den saakaldte Dre Skovmølle laae derimod i et Hul og i et Uføre og var omgivet af betydelige Skove og derfor turde de Svenske heller ikke fra Begyndelsen af komme der af Frygt for, at de Danske skulde sticæle Livet af dem i Skovene, og da Omegnens bemidlede Beboere saaledes snart erfarede dette, saa sendte de Tid efter anden deres Rigdomme til Møllerfolkene og bade dem at tage samme i Forvaring; men da siden mange af dem, der havde sendt deres Rigdom did, enten dræbtes af de Svenske eller paa anden Maade omkom, saa kom Møllerfolkene derved i Besiddelse af store Rigdomme, som ogsaa siden stedse har vedligeholdt sig i Møllen (N.). Imidlertid blev Skovmøllen dog ikke gandske fri for de Svenskes Besøg; men de kom omsider hertil, netop som Folkene Dagen forud havde bagt; en gammel Kone, der ikke kunde bortflygte med Husets øvrige Beboere, blev saaledes nødtvungen tilbage og imod Løfte af Fienden, at de vilde skaane hendes Liv og Bolig, uddeelte hun alle sine Brød og øvrige Fødevarer iblandt dem, ja traf endogsaa en Ko frem, hvilken de paa Stedet slagtede og deelte imellem sig; de holdt imidlertid rigtig deres Løfte til Konen med Undtagelse af nogle smaa Uordener, de begik, idet de droge bort (medd. af pastor loci, Hr. Wessel Brown). Ved samme Mølle fandt en Mand for 50 eller 60 Aar siden, ved at rydde noget Gærdselskov paa Skraaningen ned imod Bagflusen til, en der nedgravet Kiste, som ved Uabningen befandtes at være fyldt med Rugmeel, der var aldeles ubeskadiget og derhos sad saa fast, at man maatte bruge en Jernstang for at støde det ud af Kisten (N.); ogsaa denne hidrørte uden Tvivl fra den svenske Feide. Paa Veien fra

Skaastrup til Dre er et Rier, kaldet Tostefier, hvorved for mange Aar siden i en derværende gammel Eg blev fundet en Beenrad, formodentlig altsaa et af den svenske Feides talrige Dffre. I Skaastrup-Frihed (en Skov, saaledes kaldet) er endnu eller var idetmindste for saa Aar siden en gammel Eg, som ved Roden havde en Abning, saa stor, at en Karl kunde krybe derind, og naar de da kom derind, var Egen ogsaa huul indvendig opad i en Høide af 8 Alen, saa at en Karl kunde krybe saa høit op i den, som i en Skorsteen, og dog var den frisk og bar Blade. Slige hule Træer brugtes ofte i den svenske Feide til at skjule sig i og i Roholms Skov fandtes saaledes ved at fælde en gammel huul Eg en stakkels Kræmmer inden i Samme, som var iflædt en lyseblaa Frakke og formodentlig for at undgaae sine Forsølgere var sprungen ned i det hule Træ, men siden ikke igien kunde komme op af Samme. Forresten forfikkrer man, at ved de Svenskes Afmarsch i den hele Strækning fra Skaastrup til Broby ved Odense (altsaa i Dre, Haarslef, Besslinge og Vigerslef eller i Skouby, Guldbierg, Særslaf og Sønderlø Sogne) ikke fandtes mere Hornqvæg end en eneste Tyr; det øvrige havde Fienden enten bortført eller fortæret (medd. af pastor loci, Hr. Wessel Brown). Endelig fortælles der om Taterne, hvorved sædvanligviis (skiondt neppe her) i Almuesproget de polske Hiælpetropper forstodes, at naar de undertiden manglede Føde eller ellers agtede at stjæle, begravede de en af deres Gamle levende, ved hvilken Leilighed da gierne hele Byens og Omegnens Folk af Nysgierrighed forlode Huus og Hiem for at være tilstede ved en sliq Høitidelighed, hvorpaa nogle af de raskeste Taterne begave sig til deres tomme Boliger for at stjæle; thi disse Begravelser vare kun paa Skramt og de vidste at gjøre det paa en saadan Maade, at de saaledes Begravede kunde komme uskadt op igien; dog

klagede disse Gamle sig inderlig og bade paa det bønligste om Fritagelse; men der var ingen Skaansel at vente. En anden Gang var et Selskab af disse Taterne i Skaastrup og spillede Regler med Byens Folk; men da en Tater ved at slaae med Bøsselen kom til at vælte en Taterkvindes Potte med Mælk, smed denne Barnet, hun stod med, paa Jorden og anfaldt Tateren; Striden forplantede sig og hele Taterselskabet drog i fuldt Slagsmaal bort og imod Stranden til (N.).

I Haarslef Sogn synes Beboerne ved de Svenskes Ankomst at have taget deres Tilflugt til Kirken eller idetmindste at have flyttet deres bedste Sager did; thi paa den inderste Kirkedør er hugget et stort Hul, som alene er tildækket med et paaflaget Brædt og er af den Størrelse, at et Menneske kunde krybe der igiennem, og dette siges at være gjort af de Svenske, som gik herigennem for at plyndre Kirken, da desformelst Jernstængerne ikke kunde komme igiennem Vinduerne (medd. af pastor loci, Hr. Consistorialraad Balslev). Byens Beboere havde forresten den Tid, ligesom i Dre Sogn, tykke Egeborde med Skabe underneden og var der derhos ofte i Egeplankens selv, der tjente som Bordblad, Udhulinger langs hen med Kanten anbragte, hvori hver af Bordgæsterne fik den ham bestemte Portion; da de Svenske nu kom, løstede de Bordpladerne af disse Borde, hvorved det under samme værende Skab saaledes kom til at udgiøre en Kiste uden Laag, og af disse Bordkister forede de nu deres Heste, dem de her, som andensteds flere, staldede ind i Baaningsstuen, uvist om af Raadhed og Haan eller for at have Hesten desto nærmere i paakommende Fare. Et af disse gammeldags Borde findes endnu hos Gaardmand Peder Hansen i Haarslef (medd. af pastor loci, Hr. Consistorialraad Balslev). Paa Lykkesborg her i Sognet boede den Tid en Fru Anne Brahe (see 1650); hun forklædte sig ved Fiendens Ankomst,

som en Bondskone, og flygtede til Beslinge, hvor hun med de andre Bønderkoner søgte ud paa Snogholmen i et stort Uføre og Ellekrat ved Navn Lykkesmose (paa Jens Johnsens Mark imellem Beslinge og Haugaard); der sad hun nu og duffede sig mellem alle de andre Koner, som en Agerhøne mellem sine Kyllinger, og havde derhos aftalt med dem, at hvis de Svenske kom over dem, maatte de ikke kalde hende andet end Moër Anne, for at de Svenske ikke skulde troe, at der var mere at pine ud af hende end af de andre (N. — man kalder hende endnu Fru Anneke eller Fru Anne, men troer i Almindelighed, at hun var Frue paa Elved istedetfor paa Lykkesborg, fordi hiin Gaard var hendes Fædrenegaard, den hun ogsaa selv en Tid lang havde eiet); men medens hun saaledes selv frelste sit Liv paa denne Maade, maa det hiemme være gaaet ud over hendes forladte Gaard; thi i den gamle Matriful af 1664 hedder det om Lykkesborg, at den er gandske øde og uden Bygge paa Stedet¹). Manden, som den Tid boede paa Rønnemose, maatte ligeledes tilligemed sin Familie flygte og havde sit Tilhold i en Hule mellem Rønnemose og Gamby, dog paa Sidstnævntes Mark, hvorhen han i Tide havde udbragt endeel Proviant og af hvilken Hule endnu sees kiendelige Spor (medd.

1) Denne Gaard skal i de ældste Tider, da den var beboet af Adels, have ligget paa samme Sted, hvor den endnu ligger (og uden Tvivl, saavidt skønnes kan, i gamle Dage med Grave været omgivet); men efterat den der i Svenske-Krigen var bleven ødelagt, blev den en simpel Bondegaard og laae da ikke paa det gamle Sted, men noget affides derafra ved en Møde i Nordost for den nuværende Gaard; men desuagtet vedblev man endnu den Tid at kalde det Sted Byggepladsen, hvor Gaarden nu ligger, hvilket altsaa viser, at Bygningen ogsaa der i forrige Tider maa have staaet, hvor Grev Knuth atter, da den mod Slutningen af det 18de Aarh. var afbrændt, paany lod den opbygge.

af Hr. Consistorialraad Balslev). Claus Pedersen i Lille Padesø havde, da de Svenske kom, opristet en Dyne og spredt Fyllden omkring i Gaarden, hvorved det første Sæt Svenske ogsaa lod sig blænde og red forbi uden at komme ind i Gaarden; men da han vel kunde vide, at dette Kneb ikke i Længden vilde række til at frelse ham, saa indrettede han en Sneestue i Haugen for Kone og Børn og selv satte han sig paa sin graa Hest for at ride omkring i de den Tid saa vidtløftige Rugaards Skove for at samle Levnetsmidler til Kone og Børn; med disse vendte han da om Natten tilbage og, naar der ingen Svenske vare tilstede, opholdt han sig vel ogsaa flere Dage i Gaarden, men havde bestandig en lang Huusstige sat op til Skorstenen for derved at holde Udkig, om de Svenske nærmede sig, i hvilket Tilfælde han da strax kastede sig paa sin Hest og jog ad Skoven til; men engang blev han dog opdaget og efterfat af de Svenske og havde da paa Flugten det Uheld at tabe sin Hat eller Hue, saa at han flere Dage maatte ride omkring i Skoven med ubedækket Hoved, hvorved tilsidst, som Fortælleren meget naivt udtrykte sig, Hiernen i den strænge Kulde frøs ud af Hovedet paa ham og han — døde (N.). I Eilskov var ogsaa en Familie flygtet ud paa Marken; men den strænge Kulde gjorde, at de om Natten listede sig ind i Bryggerhuset i deres egen Gaard og, da de der fandt Dennen varm, vovede de sig til at krybe ind i den for at optøe deres stivfrosne Lemmer, men maae formodentlig der være faldne i Søvn og være bleve kvalte af Dunsterne; thi om Morgenens laae de alle med hinanden døde derinde (N.). I samme By havde de Svenske ogsaa taget nuværende Peder Christensens Gaard i Besiddelse (N.). Paa den Nymarksgaard, som nu Hr. Hardt beboer, boede den Tid en rig Bonde, Hans Pedersen; ved godvilligen at udbetale en heel Deel Penge fik han udvirket, at ingen

Udplyndring eller Voldsomhed skete i hans Gaard, idet han nemlig bekom en svensk Tilsynsmand i Gaarden af det Slags, som Bønderne kaldte Selvvarere (=: Salvogarder), som skulde beskytte ham og hans Gaard; men derved medgik ogsaa det meste af hans Rigdom; dog havde Familien fra Begyndelsen af endnu noget tilbage, blandt andet en gammel Sølvstee med rundt Søl og Navn samt Årstallet 1663 eller 65, som endnu opbevares i Familien, ligeledes et kostbart Sølvbæger, som kort efter Krigen var blevet dem pantsat, men som, da det ikke blev udløst og de kort efter selv kom i Trang, maatte sælges; men tilsidst blev Familien dog yderlig fattig og allerede i Sønnens, Peder Hansens, Tid var det saa knapt for dem, at da der blev paabudet Skat, først 12 sk , saa 1 fl og siden 24 sk , kunde han ikke tilveiebringe den, men maatte laane Pengene hos sin Svigerfader i Harendrup, der ogsaa selv var saa blottet, idetmindste for Linned, at da en Datter af ham skulde giftes, maatte hendes Søster over Hoved og Hals sye en Særk til hende, som det dog omsider lykkedes dem at faae Lærred til, paa det at Bruden dog ikke skulde komme særkeløs i Brudeseng (N.). I Gamby skal en Mand ved sin Hests Enildhed have undgaaet de Svenske (medd. af Kirkesanger Schebye, som dog har forglemt at meddele de nærmere Omstændigheder) og i nuværende Lars Jydes Gaard i samme By skal en af de tilbageblevne Svenske have bosat sig, efter hvem der endnu længe skal have været Rigdom der i Gaarden (N.). I Anders Hansens Gaard i Diget laae Konen netop i Barselseng og der var blevet kogt en Gryde Grød til de ved denne Leilighed forsamlede Dvinde; men i det samme kom de Svenske derind, toge Gryden med Grøden og Grydesteen, som siden blev funden paa Nellerød-Bierg ved Rugaards Landevei, og jog derved en slig Forstræffelse i Folkene, at de toge Konen og førte hende ud i den

sneebelagte Mark, hvor hun nu maatte ligge i Barselseng istedetfor hjemme (N.). Manden i Gaarden skal derpaa af Forbittrelse have opfastet sig til Blodhævner, lagt sig i Skiul bag Buske og Grøfter og bortskudt hver enkelt Svensk, der kom forbi ham paa Veien (medd. af min Fader). Ogsaa opbevares der endnu en gammel Fane der i Gaarden, om hvilken nogle fortælle, at en af de tilbageblevne Svenske, ved Navn Lorents, som nedsatte sig her i Gaarden og fra hvem Familien skal nedstamme, skulde have medbragt samme (N.), andre, at den skulde have tilhørt en Claus Rasmussen der i Gaarden, som skulde have været Fændrik i (NB. den senere) svenske Krig og omtrent være død 1750 (medd. af Kirkesanger Schibye); men efterseer man Fanen selv, da bortfalder idetmindste den første Tradition aldeles; thi da er det hverken mere eller mindre end Skouby-Herreds Fane med Årstallet 1675 (see 1675). Et andet Sted i Nærheden af Diget opholdt en svensk Officeer sig, indtil han fik Ordre at møde til Slaget ved Nyborg; da tvang han Manden i Gaarden til at følge med sig for at føre begge hans Haandheste; Officieren red stærkt til paa Veien efter Odense, saa at Bonden blev noget tilbage; da han derfor naaede Morud-Skov og Officieren rolig red et godt Stykke i Forveien, saa drog han med de to Heste ind i Skoven og opholdt sig der, indtil han hørte, at Slaget ved Nyborg var vundet, og var han nu vel holden med disse sine to Heste fremfor de fleste andre, som ingen havde til at pløie deres Jord med (N.). En af de her tilbageblevne Svenske kom forresten til at boe i et Huus i Haarslef; denne Mand udstod meget af Sygdom, før han døde, og under disse sine Lidelser tilstod han, at de vare en retfærdig Straf over ham, da han engang under Krigen havde myrdet en Præst for Alteret, hvor denne, skiondt forgiæves, havde søgt sin Tilflugt, og et andet Sted taget et spædt

Barn fra en Kone, der laae i Barselseng, stufket sin Kaarde igiennem det og saaledes holdt det over Ilden for Moderens Dine (N.). Fremdeles har en Soldat, som for nogle Aar siden i Vends-Herred blev taget under Kuur for sure Been, udsagt, at denne Svaghed var nedarvet fra en svensk Oberst, som ægtede et Fruentimmer her i Landet, blev her bosat og ligger begravet i Haarslef Kirke (medd. af Provst Birch i N. Aaby), hvor der virkelig endnu hænger en Kaarde og et Par Sporer paa Væggen, som nogle paastaae at have tilhørt en Officeer paa Aagaarde, men andre en ditto i Skousgaarde. Endelig har man ogsaa om Polakkerne eller, som de her ogsaa kaldes, Taterne traditionelle Spor her i Sognet; de skulle saaledes først have indført Tobaksrøgning her i Landet og Fruentimrene været blevene gandske bange, da de første Gang saa det, idet de troede, de havde Ild i Munden¹⁾. Estræ Vesten for Haarslef paa Gaardmand Jørgen Povellsens Grund er en Gruusgrav, kaldet Sandhøi, og deri var forhen en Hule, som længe var bekiendt under Navn af Polakkegraven, fordi en Polak, som Præsten ikke (formodentlig som Katholik) vilde tilstede at jordes paa Kirkegaarden, der blev begravet; ogsaa skal man der i den senere Tid have opgravet Menneskebeen (medd. af pastor loci, Hr. Consistorialraad Balslev). I det Huus i Hindevad,

1) Foruden Tobaksrøgningen pleier Folkesagnet i Almindelighed ogsaa at tilskrive Polakkerne Brændevinens Indførsel i Danmark og, endskiøndt Brændevinens Brug vistnok er ældre her i Landet (idet G. Brock 1608 drak Aquavit (G. Brock, 1, p. 47), de Keiserlige 1628 tvang en Præst i Jylland til at drikke sig ihjel i Brændevin (Farstrup's Dagbog, p. 321) og der 1650 (see ovenf.) ikke var mindre end 12 Steder i Bogenf, hvor man solgte Ol og Brændevin), kan Sagnet maaskee dog ogsaa i en vis Henseende beholde Ret, nemlig naar man reducerer det til Brændevinens Indførsel blandt Bondestanden i Danmark.

som nu Johannes Skrøder beboer og som den Tid var et Boeløsted og beboedes af en Smed, kom ligeledes en Trop Polakker ind og blandt dem to gamle Qvinder, som sad og græd, fordi de vare saa affældige, forladte af deres egne og i Nød for Udkommet; det første, de andre Polakker derimod toge sig for, da de kom i Huus, var at fange Smedens Kat og, inden han kunde forhindre det, havde de aflivet og flaaet den og vare nu ifærd med at fortære den raa; da dette Maaltid var tilendebragt, besluttede de at aflive de to gamle Kierlinger, som nu faldt baade dem og sig selv til Byrde; Forsættet blev ogsaa fuldbyrdet og de begrove dem der, hvor Hundehuset stod, paa hvilket Sted ogsaa siden ved Jordens Afgravning ere fundne Been, som snarere syntes at være af Mennesker end af Kreaturer (R.). At der imidlertid ved Almuesprogets Tattere ogsaa stundom de virkelige Tattere eller Zigeunere (som allerede den Tid oversvømmede vore Lande cfr. Christian d. 4des Constit. af 31te Mai 1589) forstaaes, skønnes f. Ex. deraf, at i den gamle Sognesoged, Peder Hansens, Gaard i Haarslef kom ifølge Sagnet (NB. i hans Forældres Tid, altsaa omtrent 1750) et Selskab af Tattere, som vilde stæge en Hane i deres Lo, hvortil de ogsaa virkelig toge sig selv Frihed; thi de vare en sand Landeplage, kom ofte i hele talrige Selskaber og brugte Magtsproget, saa at Folk, som oftest, vare nødte til at føie dem i deres Forlangende og at opfylde deres Onsker; de gjorde altsaa Ild i Gaardens Lo (dog uden al Skade; thi de havde efter eget Foregivende, som de ogsaa fik Folk til at troe, „Magt over Ilden“) og stegte saaledes der deres Hane og, medens dette skete, dandsede en Polstbonds uden omkring det antændte Baal (R.).

I Særslæf Sogn findes i Kirketårnets vestlige Gavl en Kanonfugle indmuret, som nogle sige at være indskudt fra Bor-

ring-Banker i Asperup Sogn (Atl. 6, p. 620); men den gamle Præst her ved Menigheden, Hr. Nabye, paastod, at den var indskudt af de Svenske, da de kom her til Byen og troede, at Indbyggerne havde skjult sig og deres bedste Sager i Kirken (medd. af Provst Boesen); begge Sagn kunne imidlertid saaledes forenes, at de Svenske have indskudt den paa deres Vej fra Borring til Særslef, og at den indmurede Kugle er af Steen istedetfor af Jern, lader sig saaledes forklare, at det ikke er den indskudte Kugle selv, men en Efterligning af Steen, der til Minde om Skuddet er indmuret paa det Sted, hvor den virkelige Kugle foer igiennem. Præsten, Hr. Berthel Wichmand, der, som sagt, 1656 havde opbyggt sin 1654 afbrændte Præstegaard, blev ved denne Leilighed udplyndret, dog (som den forrige Præst, Hr. Jens's, Enke, Birthe, heelt naivt yttre sig i en Klage over, at han havde tilbageholdt hendes Pension) ikke mere end andre Præster (hvilket omtrent vil sige saa meget som, at han ikke mistede mere end han havde). Ogsaa bemeldte Præsteenke, som boede i et Gadehuus, blev ligeledes efter hendes eget Foregivende udplyndret. En Gaardmand i Særslef (Jeppe Larsen, efter andre Jeppe Lydersen) eier en stor gammel Egekiste med udhugget Aarstal fra 1600 og nogle, som stedse har staaet der paa Stedet, men som derhos har et nyere Laag; en Omstændighed, der skal grunde sig paa, at de Svenske — formodentlig for at eftersee Bondens Grunker — sloge Laaget istykker og siden brugte Kisten til Foderkiste (medd. af p. 1., Hr. Sidenius), idet de maaskee her, som andensteds flere, staldede deres Heste ind i Bondens Stadsestue. En Kone fra Hemerslef skal med sit lille Barn være flygtet til Bierne-Mose og der have opholdt sig omtrent et halvt Aar imellem nogle Vidiebuste, idet hun flettede sammes Grene i hinanden som et Slags Løvhytte til Skjul for sig og sit Barn og til Læ for Kulde

og Regn, medens hendes Mand om Natten hemmelig forsynede hende med Levnetsmidler (N.). I Toderup flygtede adskillige af Beboerne ud paa et sumpigt Sted i Skiul ved et Gærde og der var Hungeren og Tørsten saa stor, at de med Fødderne maatte optøe og optræde Dyndet for at putte deres Børn i Munden at lædse dem paa (N.). Beboeren af nuværende Jørgen Jespersens Gaard ibid. var en velhavende Mand, hvis Gaard var bedre og smukkere end de andre i Byen, hvorfor man ogsaa her især var bange for Fiendernes Ankomst og derfor greb til det i hine Dage almindelige Middel at ødelægge adskilligt Bohave og smide det omkring i Gaarden, saa at det kunde sees igiennem den aabenstaaende Port, hvilket ogsaa havde den Virkning, at de første Svenske, der kom forbi, troede sig overbeviste om, at deres Kammerater alt forud maatte have været der og altsaa uden videre droge den forbi, ligesom samme Gaards Beboere ogsaa en anden Gang med Held skulde have skjult sig i et lille hemmeligt Kammer, hvis Dør var saaledes gjort af Væggevinder og klinet med Leer, at den fuldkomment lignede den øvrige Væg; en Indretning, der endnu var at see, saalænge indtil Gaarden blev ombygget; imidlertid bleve Beboerne dog tilsidst hiemsøgte af Fienden og opdagede af et fiendtligt Strøif-Parti og maatte i den Anledning, ligesom de andre Bymænd, søge deres Redning i Flugten, ved hvilken Leilighed der fortælles om en gammel Kone, som var bleven lidt tilbage efter de andre, at da de Svenske kom om Aftenen i Mørke, havde hun den Snildhed at slukke Ilden paa Skorstenen med en Spand Vand og undslap saaledes ved Hjælp af Mørket, skøndt Gaarden var opfyldt af Fiender (N.). En Mand i Rosterslef skal ligeledes have undgaact Plyndring ved selv at ødelægge adskilligt i sin Gaard for Fiendens Ankomst og saaledes derved have blændet dem, at de virkelig troede, han

alt forud var udplyndret (N.). Ogsaa var det enten i Niels Jørgensens Gaard ibid. eller i en Gaard i Hemerslef, at nogle Svenske kom ind, som havde endeel gode Stykker Lærred med sig, dem de lagde fra sig paa en Brønd, før de gik ind i Stuen; men en rask Pige, som stod skjult i Bryggeriet bag en Trappe, løb til, styrtede Lærredet i Brønden og undløb og de Svenske, som ikke havde Tid til at fiske det op igien, maatte videre fort uden Lærred (N.). I den Gaard i Svenstrup, hvor nu Niels Knudsen boer, kaldes endnu den østre Længde Rytterladen fra den Tid, de svenske Ryttere her havde taget Qvarteer, hvilket ogsaa er Tilfældet med en Længde Huus i Nabogaarden, som beboes af Hans Jespersen, og udmærkede disse Rytterlader sig ved en større Høide og sværere Understøttemer end de almindelige (N.). I Slastrup er ved at grave i en gammel Grøft fundet nogle Laase af svenske Geværer (N.). I den Gaard i Svenstrup, hvor nu Hans Staffesen boer, opholdt sig den Tid en svensk Officer, som, da han skulde reise til Nyborg-Egnen for at bivaane Slaget, fandt Blod paa sine Klæder, som foranledigede ham til at yttre Frygt for aldrig mere at komme tilbage; en Anelse, der heller ikke bedrog ham. En sammesteds (hvis ikke i Thorup i Skamby Sogn) indquarteret Soldat, der ved alle Leiligheder havde viist sig som et skikkeligt og godt Menneske, tog ogsaa ved Afmarschen til Nyborg under Taarer Afsted med Gaardens Beboere og yttrede ligeledes, at han gik sin Død imøde (N.). En Svensker ved Navn Johan Israël, der udmærkede sig ved sin store Vægt, blev tilbage her i Landet, nedsatte sig i Maderup og levede der i flere Aar; først skal han have boet i nuværende Jens Hansens Gaard, som den Tid var et Huus, men siden være flyttet til et andet Huus der i Byen; bemeldte Mand levede til en høj Alder og, da han stundom følte Sindsuro,

tog han omsider til Rolsbage-Præst for at aabenbare sine Synder og i den Hensigt, at Præsten skulde skaffe ham Tilgivelse for samme, forærede han ham en Sølvkande, som var det sidste, han fra Krigen Tid eiede af uretsfærdigt Gods; iblandt alle hans Synder var der ingen, der den Tid laae ham saa tungt paa Hierte, som den, at han engang under Krigen havde stufket sin Raarde giennem et Barn, som laae i Vuggen, og medens han saaledes viste Moderen Barnet, forekom det ham, at det smilte ad ham, hvorover han blev saa forbittret, at han kastede det ud af Vinduet; ogsaa en anden Synd angrede ham hierteligt, nemlig at han engang havde pryglet en Dans i Guds Huus, fordi han vilde staae yderst i Kirkestolen og den Danske ikke vilde tilstede det; alle de øvrige Synder, Krigen havde medført, henregnede han til sin Trostabspligt mod Konge og Fædeland og meente derfor ikke at burde bøde; iøvrigt skal denne Mand have elsket Haugedyrkning og et Æbletræ, plantet af ham, stod endnu i Mandes Minde i Haugen og bar efter ham Navn af Israels-Træet; men ogsaa det er nu forsvundet (medd. af Skolelærer Bredahl i Maderup). Endelig er heller ikke Polakernes Minde glemt her i Sognet, hvor man dog tildeels, ligesom paa andre Egne, forveksler dem med Tatere; det hedder saaledes om dem her i Sognet, at naar de fik Lov til at være en Nat paa et Sted (dette maa altsaa forstaaes om de virkelige Tatere; thi de polske Hiælpetropper spurgte neppe om Forlov), saa kom de andre i Sneseviis dertil den næste Morgen, hvilket saaledes f. Ex. var skeet med en af Fortællerindens Forfædre, som blot havde ladet en gammel Taterqvinde blive en eneste Nat i sin Gaard; men næste Morgen kom saa stor en Mængde for at blive der, at han maatte samle Byens Folk for med Magt at blive dem qvit; at disse Tatere eller Polakker dernæst vare saa skidesløse med Ild, at de lagde den paa Gulvene og i

Udhusene og lod den brænde langs opad Stolperne med den Forsikkring, at man kun skulde være gandske rolig, for deres Ild gjorde ingen Skade, og at endelig paa Bogense Landevei ved Dles Grund i Rosterslev i et af de saakaldte S. Hans Rier en Polak levende skal være begravet (om disse deres levende Begravelser see Skouby, Haarslev o. s. v.), og har Meddelelsen selv i Kanten af et af disse Rier seet en Indhuling paa Stedet, hvor dette skulde være skeet (N.).

I Bigerslev Sogn udbredte de Svenskes haarde Medfart ved deres første Fremtrængen en saadan Skræk, at mange Beboere i Morud, Taagerød og andre Steder i Nærheden forlode deres Boliger og med Levnetsmidler og deres bedste Sager sliulte sig dybt inde i de den Tid meget tykke og tætte Skove ved Trauen og Himmelstrup, hvor de opbygte sig Jordhytter og udgiorde et Slags Coloni for sig selv, saalænge Svensken dominerede her i Landet, og paastaae endnu gamle Folk at have hørt af deres Forældre, at der endnu i deres Barndom fandtes Spor af disse Hytter i Skoven (medd. af p. l., Hr. Provst Boesen). I et Dam ved Morud-Skov, kaldet Karpedammen, mellem Frederik og Johan Henrik Demants har man ved at oprydde samme fundet Been af flere Mennesker, staaende opreiste og tildeels hængende i en Tykning af Trærødder og Rør, hvorhos man meente, at ogsaa disse skulde være Levninger af Folk, som havde sliult sig i det Uføre, her formodentlig den Tid har været, og saaledes der af Hunger og Kulde ere omkomne (N.). Under Beslinge Sogn skulde vi omtale en Kiste, som i denne Feidetid havde været nedgravet i Morud-Skov med Proviant, og i Gravergaarden her ved Elved staaer ligeledes en gammel udgravret Kiste med Aarstal 1623 og Navnet, Johanne Johnsdatter, der er kjøbt paa en Auction i Bigerslev Præstegaard og i Svenske-Krigen med Præstens Guld og

Guld samt øvrige bedste Sager skal have staaet nedsat i Stiul i Vigerslef Kirkes aabne Begravelse (N.). For omtrent 30 Aar siden blev ogsaa der paa Kirkegaarden opgravet en gammel Potte med Penge i, der vare af sliig en Velde, at de heelt vel i denne Krigstid der kunde have været nedsatte (medd. af p. l., Hr. Provst Boesen). At Præstegaarden iøvrigt ved denne Leilighed blev plyndret, maa man deraf slutte, at det i Præsteindberetningen af 1690 hedder, at Kaldets Documenter vare bortkomne i Ufredetider. I et Huus i Rue, hvor nu Hans Jensen boer, stak en Svensker sin Bajonet i et Barn og svingede den saaledes spiddede Glut i et Anfald af Raadhed omkring i Luften; ja undertiden skulle disse raae Mennesker endogsaa have drevet deres Barbari saa vidt, at de dreve Stavre bagfra igiennem smaa Born og satte dem saaledes spiddede op i et Gærde (N.). I Morud Mølle havde man Jule-Aften ikke andet at spise end et Par Haandfulde Rugmeel; disse Levninger benyttede man til paa denne Hellig-Aften at lave sig et Slags Meelbelling af; men da den stod paa Ilden og var næsten færdig, kom nogle Svenske til Møllen og den først Indkomne sparkede af Raadhed til Potten, saa at Bellingen spildtes i Ilden; da de derpaa havde seet sig om og intet fundet, gif de vel deres Bei igien uden at anrette videre Skade; men Møllerens Familie havde nu heller intet til sin Hellig-Astens Nadvare og maatte saaledes holde Juul i Faste (N.). Ogsaa til at presse Soldater vare de Svenske her i Sognet slemme; en Mand, som boede i Vigerslef By, var saaledes med sin vorne Søn i Morud-Skov for at fløve Brænde, som de Svenske kom anmarscherende; den Gamle forstak sig, saasnart han blev dem vaer; men den Unge fristede Nysgierrigheden til at betragte dem noget nøiere; dog under denne Bestiæftigelse blev han omringet af de Svenske og, da de ikke fandt noget at tage fra ham, saa toge de ham

selv og iførte ham den blaa Kiortel og han havde saaledes i den Tid af den Ære at tiene under Carl Gustavs feierrige Fane og at tumle omkring med sine nye Kammerater, indtil endelig et dristigt Indfald i Leiren for Nyborg omsider reddede ham; ved en gammel Kones Hjælp fik han sig nemlig af 4 Skjorter syet en Dragt i Form af en Messesærk og med den over sin Uniform gik han heelt gravitetist midt om Dagen gennem den svenske Leir, hvor alle hans fordums Kammerater antog ham for en virkelig Præst og uanfægtet lode ham passere; men da han saaledes i denne sin Forflædning lykkelig havde overstreget Forpostlinien, overløb han til den ligeoverfor staaende danske Leir og hans Uniform og øvrige Armatur var siden længe opbevaret i Familien og blev først for et halvhundred Aar siden solgt (medd. af hans Descendent i 5te Led, en Boelsmand ved Elved). Nagaarde der i Sognet laae den Tid saa tæt omgivet af Skov, at man aldeles ikke kunde see den; da Beboerne derfor mærkede de Svenskes Ankomst, satte de blot Gaardhunden ind i Dønen for at den ikke skulde røbe ved sin Gøen, at der boede nogen i Skoven, og saaledes drog de Svenske ogsaa første Gang forbi uden at finde den, uagtet man inde i Gaarden tydeligt kunde høre, at de Svenske marscherede igiennem Vandløbet paa Veien fra Fastrup til Sletten, hvor nu en Bro er anlagt, men som den Tid var et aabent Badsted; bedre hen i Tiden fandt naturligviis de Svenske ogsaa denne Gaard, den de fiendtlige Officerer tilegnede sig, og Eieren og hans Folk maatte nu tiene disse deres nye Herrer, gjøre hvad de befalede dem og nøies med hvad de undte dem og, da Herrerne endelig maatte rømme Landet og saaledes ogsaa forlode denne Gaard, gjorde de endnu den Skade, de kunde overkomme (formodentlig den saakaldte anden Plyndring af de Svenske, nemlig kort før Nyborg-Slaget), slæbte blandt andet

Sengeflæderne udenfor Porten, skiar dem op og rystede Fyldene ud og brugte Vaarene til Poser og Sække for deri at transportere deres sammenrøvede Mammon (N.). Paa Herregaarden, Margaard, i Vigersløf Sogn havde ogsaa et Par svenske Officerer tilegnet sig det hele; men det daværende Herfskab (Albret Friis?) købte nogle Folk til at fordrive dem og disse trængte lige ind i Værelserne og ihjelsloge dem med Buloxer; ifølge en anden Tradition var det derimod kun een svensk Officer, der havde taget Gaarden i Besiddelse og om hvem der fortælles, at han en Dag ved Slutningen af deres Ophold her i Landet var gaaet ud i Marken, havde paa Veien følt en stor Hierteangst og var, som han kom hjem og gik op ad Trappen for at gaae ind i Værelserne, bagfra bleven ihjelskudt af en Karl nede i Gaarden (N.). I Ryds Mølle bleve ogsaa flere Svenske dræbte af den der boende store og stærke Møller, naar Leilighed gaves og der ikke kom for mange paa engang; thi i dette Tilfælde skjulte han sig (N.). Af Svenske, som bleve tilbage her i Sognet, nævnes forresten adskillige; blandt dem en Thorsten Nielsen eller Svendsen, som bosatte sig i Limfildehuset og er bekiendt for sine snurrige Indfald og mangfoldige Pudsmagerier; forresten skal han ikke have været saa fattig, som han gierne vilde have Ord for; thi da hans Datteren, som var opdraget hos ham, forlod ham og drog til Skovsgaarde til sin Morbroder, medgav den gamle Thorsten ham saamange Penge af Sølv, som kunde rummes i en Hattepul, og deriblandt adskillige store Sølvpenge, baade trefantede og firkantede (der altsaa, skjøndt de udgives for svenske Penge, formodentlig ligesaa snart kunde være danske, som han havde plyndret, siden man netop baade har trefantede og firkantede Mynter af Kong Christian d. 4de og Frederik d. 3die). En Svend Thorstenssen i Morud menes ogsaa at have nedstammet

fra de tilbageblevne Svenske. Et Huus mellem Morud og Bæde i Nærheden af Ibserødgaarden, men som før skal have staaet ved Morud, var ogsaa, efterat de Svenske vare udgangne, beboet af en her tilbagebleven Svensk, som skulde sig et Sted i en Døn, da de andre bortdroge. En Skovfogeds Kone i Morud-Skov skal ogsaa nedstamme fra de tilbageblevne Svenske og i en Gaard i Rue, hvor nu Jørgen Hansen boer, har ogsaa opholdt sig en tilbagebleven Svensker ved Navn Svend, som havde haft to Koner og vilde i sin høie Alderdom endnu have den tredie og, da man vilde fraraade ham dette Skridt og derfor udsatte paa alle dem, han bragte i Forslag, idet man sagde om den ene, at hun var lusket, om den anden, at hun var skabet, og om den tredie, at hun var snottet, tabte han omsider Taalmodigheden og udbød i Harm: har jeg nu taget to Horer og gjort Danneqvinder af, saa kan jeg vel ogsaa gjøre en af den tredie; og derfor siger man endnu, som et Ordsprog: han tager ligesom, ligesom gamle Svend tog til Hustru; forresten var han, skøndt han tilsyneladende nærede sig af at slaae Stubber op, ja stundom endogsaa gif om at tigge, i Grunden rig, hvorfor ogsaa hans Søn fik den Gaard, hvor han selv havde siddet tilhuse, men derhos saa gierrig, at naar Sønnen iblandt vilde have Penge af Faderen, sagde denne immer: Du maa være om Dig og ernære Dig selv og kan Du ikke paa anden Maade, saa maa Du tage Posen paa Nakken, ligesom jeg (N.). Om Polakkerne (o: de polske Hjelpe-tropper) fortælles forresten ogsaa i dette Sogn, at de havde indført Tobaksrøgen her i Landet og at de gjorde selv deres Piber af Leer med en kort Stilk fra Hovedet, brændte dem i Dønen og gjorde Futeraler af Træ for at giemme dem i; ogsaa skulde endeel af dem være blevne tilbage her i Danmark og siden været dragne omkring her i Landet og ved i disse

overtroiske Tider at bilde Almuen ind, at de kunde spaae, here, vise igien o. s. v. (hvorved dog de virkelige Taterne stikke nok som tydeligt igiennem), have ernæret sig; men da de formere sig stærkt og ogsaa mange flette og ørkesløse Mennesker af Landets egne Indvaanere sloge sig til dem og de saaledes bleve Landet til Plage, befalede den danske Regiering, at de skulde udjages, ved hvilken Leilighed de truede med, at de nok skulde sende nogle Gæster i deres Sted, som ikke skulde være gode at bides med, og det var nemlig Rotterne, hvortil man før den Tid ikke havde kiendt stort her i Landet (N.), hvorimod de, som jeg alt ved Bogenfæ har bemærket, maaskee først bleve Landeplage, da Polakkerne eller Taterne aade vore Ratter og saaledes Rotterne spillede paa Bænke nu, da Rattene ikke mere vare hjemme.

I Veflinge Sogn saae man de Svenske ved Ankomsten efter Bøndernes Udtryk at myldre opad Veien fra Haarslef, som en Flok Myrer af en Myretue. Alle Bønderne flygtede og forstak sig, nogle i Veflinges, andre i Elvedgaards Ellemoser og atter andre i den saakaldte Bæde Hule; man kunde saaledes med Sandhed sige om dem, som Bønderne endnu sige, at de bleve drevne paa Skoven af de Svenske, som Sviin drives paa Niden; thi i al den Tid, de Svenske vare her i Landet, kunde de Danske (forsaavidt de ikke vilde gaae i Tieneste hos de Svenske, hvad tilsidst formodentlig de fleste bleve nødte til at gjøre) hverken pløie eller saae, men levede blot af hvad de havde nedgravet i Skoven, saa at de Svenske tilsidst maatte selv til at pløie og saae for ikke at omkomme af Hunger. En af de ved denne Leilighed nedgravede Binge eller Rister, hvis Eiere formodentlig vare blevne ihjelslagne i Krigen, fandtes saaledes for flere Aar siden i Morud-Skov (medd. af Hans Jbsen paa Moderupgaard) og Degnekonen i Veflinge har ligeledes en

Kiste, som ogsaa i hiin Periode var nedgravet med Proviant i et Huus, hvor Eieren hver Nat listede sig ind og hentede det fornødne (R.). Herremanden paa Elved (Niels Lykke) var den Tid Dierst ved det gamle jydsk Regiment og var, som saadan, gjort til Fange af de Svenske i Bendsysfel d. 28de Oct. 1657; om hans Frue (altsaa Magdalene Gyldestierne) fortæller man derimod, at hun ved Svenskens Ankomst frøb i Skiul i en Ellemose Østen for Gaarden, som formodentlig netop for sin Tætheds og Tyfnings Skyld kaldes Mørkemose, og her bare Pigerne paa Gaarden hende Mad til om Natten (R.); i hendes Fraværelse huserede nu de Svenske paa Elved, som dem bedst syntes, og man viser endnu i den søndre Fløi, som den Tid var Hovedbygning, de Sabelhug, de have moret sig med at anbringe i de massive Loftsbælker. De Veflinge Røner toge tilligemed Fruen paa Lykkesborg, som alt under Haarslef er anført, deres Tilflugt til Lykkemosen mellem Veflinge og Havggaard. Fra Bæde flygtede ogsaa mange med deres Børn ud i den saakaldte Bæde Hule (en Dal, der var stærkt bevokset med Torne og Buske) og skiulte sig her tilligemed nogle danske Ryttere i en lille Dal eller Fordybning ned imod Bekken til, som deraf endnu hedder Ryttergraven (medd. af Propr. B. Simonsen paa Rugaard); mange sadde her og omkom, mange tyede om Natten til Bæde og søgte af Mangel paa andre Fødevarer til Raalhaugeterne for, ligesom Harerne, at stille deres og deres Børns Hunger paa Raalen (R.), af hvis idelige Nydelse i raa Tilstand man endogsaa her, som andensteds, vil foregive, at idetmindste Børnene fik et grønligt Udseende i Ansigtet, hvilket formodentlig dog neppe vil sige andet end, at de bleve gustne og gule af al den Nød, de led. Beboeren i Rugaards Mølle var den Tid meget rig; da nu de Svenske kom, forstrakte han i lang Tid sine flygtede Landsmænd, som

i den Henseende listede sig til ham om Natten for at spørge sig paa hans Levnetsmidler (medd. af Propr. Simonsen paa Rugaard); men da han tilsidst ogsaa selv maatte flygte, aftalte han forud med sin Karl, at hvis han vilde være ham behjælpelig i at stjæle hans Mammon, saa vilde han siden dele halvt med ham; de nedgrove nu to store Kister, den ene med Sølv, Guld og Penge og den anden med Kobber, Messing og Tin; men saasnart de Svenske igien kom til Møllen, slog Karlen sig paa deres Parti og anviste dem, hvor det nedgravede var at finde (K.); Mølleren gik imidlertid, som de fleste andre, paa Skoven for at søge Skiul i de langs Gærdene sammenfyggede Sneedriver; men da han havde forsømt at forsyne sig med tilstrækkeligt Proviant, maatte han om Natten stjæle sig ind i sit eget Hus for at udføre noget af det nødvendigeste fra en Kiste med Meel &c., han der havde nedgravet, og saaledes i Nattens Mulm stjæle fra sig selv og af sit eget og derhos, da han hver Gang kun kunde medtage hvad han selv kunde bære og dette ifkun kort Tid kunde forslaae til hans, maaskee talrige Flok, ogsaa heelt ofte gientage disse sine Nattervandringer og var derhos paa en af samme saa uheldig at plumpe igien nem Isen paa den tilfrosne Mølledam, over hvilken hans Vej førte; dog var han endnu den Gang heldig nok til at blive hængende ved Armene og tilsidst med megen Møie at blive reddet (medd. af Hr. Anders Simonsen paa Rønnemose). De Svenske vare ogsaa flemme til at presse Egnens unge Karle til Soldater; paa Rugaards-Egnen opholdt sig saaledes en raff ung Karl, som de endelig vilde tage til Soldat og som de ogsaa engang i Rugaards Mølle havde faaet fat paa; men han undsprang fra dem giennem Binduet og rendte nu ud i Tronemosen bag Rugaard; her var den Tid et stort Dde og et tæt med Skov bevokset Uføre og han fandt her en Holm

ude, hvor han, som han bedst kunde, opbyggede sig et Slags Hytte, hvorfra han undertiden om Natten tyede til Rugaards Mølle for at faae noget til Føde; men siden fik han ved gode Benneres og Belynderes Hiælp en Ko, som han havde hos sig i Hytten, og henlevede saaledes sin Tid, til de Svenske vare borte af Landet (N.); thi sieldent vovede de Svenske sig ret dybt ind i de store Skove, da en dyrefiøbt Erfaring havde lært dem, at Døden, som oftest, lurede paa dem bag hvert Træ. Paa Vestlinge Mark mellem denne By og Rosterslef er ogsaa en Plet, som kaldes Skrink, hvor den Tid skal have været et Hoved-Kratskov, i hvilket der ligeledes opholdt sig 3 saadanne Ungkarle af Frygt for at tages til Soldat af de Svenske, som de vidste i dette Diemed at efterspore dem (N.). Forresten ødelagde de Svenske ved deres Afmarsch her fra Sognet¹⁾ blandt andet ogsaa Møllen i Hoved saa aldeles, at den aldrig mere kom i Brug (som dette Slags Ødelæggelse overhovedet, især ved deres Udmarsch fra de af dem besatte Egne og formentlig for derved at gjøre de allierede Tropper en desto større Afbræk og Skade, endogsaa synes at have været planmæssigt drevet; thi ogsaa Møllen ved Munkebo eller Østergaard afbrændte de aldeles og i Jylland havde de ligeledes foresat sig at ødelægge alle Landets Møller tilhobe (Gl. D.

1) Thi det er af alle over hele Landet udsprede Sagn heelt tydeligt, at de Svenske egentlig blot plyndrede ved deres Ankomst her til Landet, derpaa, saalænge de troede at skulle beholde det erobrede Land, i Grunden vare fredelige og rolige, ja endogsaa pløiede og besaaede Jorden og søgte saameget som muligt at bevæge Landets Indfødtte til at tage Tieneste hos sig, men da de derpaa ved de Allieredes Ankomst mærkede, at de atter skulde miste Landet, ikke alene plyndrede paany, men endogsaa ødelagde for Føde og at derpaa de Allierede efter deres Seier ved Nyborg troligen op søgte hvad de Svenske muligviis endnu kunde have levnet.

Mag. 4, p. 151, cfr. Myerups Fred. 3., p. 266). Manden i den Hedebogaard, hvor nu Morten Skaderød boer, ved Navn Clemen Andersen, som tillige skal have været Foged paa Rugaard, havde faa Nar, før de Svenske kom her til Landet, bygget sig en ny og efter Tidens Skik kostbar Lade (hvorpaa endnu i to Løsholter over Dørren læses: An 1647 d. 28 Aprilis lod Clemen Andersen dete Hos opfete. Gud gifve det maat staa oc runde (o: raadne) — Gud gifve os fred i vore Lande!); de troede altsaa, at han maatte være rig, og, efter uden Nytte at have piint ham for at aabenbare Skatte, han ikke besad, bandt de ham til Halen af en Hest og lode ham tradske med sig, til han styrtede ved Drritslef i Sønder sø Sogn; da han nu ikke kunde løbe længere, sagde en af dem: skær ham af, den Hund, hvoraf Meningen skulde være: skær Halsen over paa ham; men de andre gave Ordren en mere menneffelig Udtydning og skiare ham i det Sted løs fra Hesten, fastede ham med bundne Hænder og opsvulmede Fødder i en Grøft, hvor haa dog omsider sled sig løs fra sine Baand og med Møie slæbte sig frem paa Hiemveien ind til den Gaard paa Heden, hvor nu Hans Anker boer; men da kunde han ikke mere. og døde her faa Timer efter (medd. af Anders Simonsen paa Rønnemose — 2c.; hvorimod andre sige, at de kun slæbte ham næsten til Beslinge og, da han der faldt, gav ham nogle Sabelhug og lode ham ligge for død, hvorpaa han slæbte sig til den forreste Gaard i Beslinge og der døde (medd. af Propr. B. Simonsen paa Rugaard). Paa Bædele boede den Tid Folk udenfor Bondestanden og, da de Svenske kom, flygtede to Jomfruer op paa Loftet og ind i Kiøllen for der at skjule sig; men de Svenske satte efter dem og fandt dem der; dog lyffedes det dem atter at rive sig løs og at springe ud af Loftsvinduet; men her vare ogsaa Svenske, som toge dem fat, voldtog og

dræbte dem (N.). Mod slige Fiender er Selvhævn høist naturlig; man fortæller derfor ogsaa om en Bonde fra Veflinge, der listede sig til at skyde en Svensker ved Store Laaning i Klasmarken (medd. af Sognefoged Rasmus Hansen i Veflinge), og han var vel neppe den eneste, hvem Livet her, som andensteds flere, blev frastjaalet. Blandt andet fortælles der saaledes om de Hoved-Mænd, at de engang skulde vise nogle Kunstvogne Wei fra Veflinge til Haarslef; men da de kom til Hjørnet af Bierne-Mose, over hvilket Weien dengang gik, sloge de Rudskene ihjel og styrtede Vognene i Mosen, hvorfor Eieren ogsaa stedse, naar han lod andre skicere Tørv der paa Stedet, udtrykkelig forbeholdt sig hvad der muligviis i Graven kunde findes; dog veed man ikke, at der hidtil er fundet andet end et Skelet der paa Stedet (medd. af Propr. Rasmussen paa Lundegaard). Til Skaderud, hvor nu Erik Nielsen boer, kom engang en Flok svenske Ryttere og, medens de steg af og gik ind, tog en Tienstedreng af Nysgierrighed en af deres Pistoler, som, da han ikke forstod at omgaaes med den, uforvarende gik af, hvorpaa Drengen undløb til Skoven; men de Svenske, som ikke vidste, hvor Skuddet kom fra, bleve bange for Overfald, som altsaa intet ualmindeligt maa have været, kastede sig i Hast paa deres Heste og undrendte nu ligesaa hurtigt, som Drengen (medd. af Propr. Simonsen paa Rugaard). Da de Svenske endelig skulde til at forlade Egnen, toge de alting med sig, saaledes f. Ex. fra Veflinge alle Køer og Heste, saaledes at Bymændene efter deres Afreise kun eiede en eneste gammel Hest og den havde de endda stjaalet fra de Svenske, da de reiste (N.). Da de Svenske, som opholdt sig paa Rugaard (hvorfra Lænsmanden ved Rygtet om deres Ankomst var bortflygtet og hvor de ret havde opslaaet deres Bopæl, lode Gaarden drive ved danske Folk, de til den Ende havde taget i deres Tieneste, og

havde, som det synes, der deres Hovedquarteer for Skouby-Herred, deels fordi det var et kongeligt Gods og deels fordi det laae ved Landeveien), omfider ogsaa skulde forlade Egnen og havde faaet Ordre at rykke op til Nyborg-Slaget, havde de, som det synes, ikke mindste Anelse om deres forestaaende Skiebne; thi den svenske General, som laae paa Gaarden, formanede de tilbageblivende Fruentimre til at holde Tingene i Orden, til han kom tilbage fra Nyborg (N.), og Officererne satte deres Fruer Stævne til at møde sig ved Langeskov, naar de kom tilbage fra Slaget; men efter en Dags Forløb erfarede deres Fruer Moskoviternes¹⁾ og Polakernes pludselige Ankomst, hvilke fra Middelfart satte Veien efter Rugaard, hvorfor de i største Hast flygtede og ved denne Leilighed nedsænkede deres Rostbarheder samt Regimentets Krigskasse i Mølledammet; de ankommende Moskoviter og Polakker leirede sig ved deres Ankomst paa den, maaskee netop af deres Heste saa kaldte, Hestebanke mellem Rugaard og Bentelykke samt Fuglehauge- (maaskee rettere Folehauge-) Marken, hvor de forbleve i tre Dage (og af deres Leir her paa Stedet er vel det usandsynlige Nygte opstaaet, at de, — ja andre sige saagar, de Svenske, — derfra skulde have beleiret og indtaget Gaarden; hvorimod det maaskee turde være mere sandsynligt, at den ved Gaarden saakaldte Palissatmark kunde have sit Navn af deres der anlagte og med Palissader forsynede Forstaaendinger); i al denne Tid kom Egnens Beboere til dem med Høns, Vender, Æg o. s. v., som de betalte med smaa runde og ottefantede Sølvmynter; ogsaa har man siden fundet mange af deres Hesteføe (disse smaa bitte Hesteføe, omtrent som til Føl eller Morbakker, der findes

1) Hvorved dog er at mærke, at det ikke er mig, men Sagnet, der nævner Moskoviter blandt Danmarks Hjælpetropper.

paa mangfoldige Steder her i Landet og overalt ere bekiendte under Navn af polske Hestestoe) ved Mølleedammet samt for nogle Aar siden en massiv Dopsto af Sølvtil Skeden af et Sværd, hvori adskillige Figurer vare udgraverede og blandt dem ogsaa Moder Maria med Barnet, paa Grund af hvilken sidste Omstændighed jeg saaledes snarere vil troe, at den har tilhørt en polsk end en svensk Officeer. Efter de tre Dages Rast brøde de en Morgenstund ved Solens Dpgang op fra deres Leir og droge efter Odense og Nyborg; men da de kom mellem Langeskov og Ullersløf, kom en Bonde dem imøde og berettede dem Begyndelsen af Slaget og de Danskes Uheld i samme, hvorpaa de ilede saa stærkt, at de itide kom til Undsætning og bragte Lykken og Seiren med sig (medd. af Propr. B. Simonsen paa Rugaard); det maa nu med den Relation om Krigskassens Nedsænkning (man siger, at det skulde være skeet lige ud for Gaardens Kirke eller Kapel, som laae i Haugen ud imod Vandet til, og altsaa mellem Haugen og den lille indfludte Haugeplads, som nu bærer Navn af Bremerholm) have hvilken som helst Bessaffenhed, det immer have vil, saa er saa meget dog under alle Tilfælde vist, at saavel de Danske, som de Svenske, vistnok ofte i denne Feide nedgrove Penge eller nedsænkede dem i Søer, Damme og Brønde (man see f. Ex. Sagnene fra Riebyholm, Munkebo, Rønninge-Søgaard o. s. v.), og ligesaa vist er det ogsaa, at de i Almindelighed holdt det hemmeligt for andre og at altsaa Skatten, hvisde pludselig døde, — som i denne Feide saa ofte var Tilfældet, — ogsaa blev fiddende, hvor den blev nedlagt, og altsaa hjemfaldt til Jorden igien, af hvis Skjød den oprindeligt var fremdraget; naar derimod andre paastaae, at det ikke var deres Krigskasse, men deres Artilleri og Ammunitionsbogue, de rendte i Mølleedammet, da de bleve forfulgte af de Polske, for at det nemlig ikke skulde falde i Fiendernes Hænder, samt

at en Svensker ved denne Leilighed reddede sig op i et Træ der i Skoven, hvor der virkelig for endeel Aar siden ved at fælde et stort, gammelt Træ skal være funden en Beenrad, som man mener, af en svensk Soldat, siddende fast i et Røv eller i en fløftet Green høit oppe i samme (N.), saa strider idetmindste det første imod al Sandsynlighed, da de ved deres Afmarsch til Nyborg vistnok have taget deres Artilleri med, da det der saa høiligen kunde behøves, istedetfor at lade samme uafbenyttet henstaae paa Rugaard, og skjøndt der vel, da Geheimeraad Juel omtrent 100 Aar derefter, som Gaardens Eier, lod Mølle dammet rydde, fandtes endeel Baaben, saasom Sabelklinger, Korsgevær o. s. v., samt 1815 ved at grave en Canal om den lille Hauge ved Mølle dammet en Eggestol to Alen nede i Leret med indsmeltet Bly i den ene Ende (medd. af Propr. B. Simonsen til Rugaard), saa beviser heller ikke dette noget, da Artilleri og Krudtvogne ere noget gandske andet end Sabler, Korsgevær og Ladestofke. Ogsaa om de brandenborgske Hiælpetroppers Lyst til at presse Drenge har man herfra Sognet et Sagn; en Mand i Beldringe fortæller nemlig, at en af hans Forfædre ved Navn Matthias den Tid som Dreng opholdt sig i Beslinge, hvor hans Moder bestræbte sig for at faae ham hurtigt ind ad en Haugelaage, for at Brandenborgerne, der droge igiennem Byen, ikke skulde faae ham at see; men disse satte hurtigt efter ham, toge ham fra Moderen og førte ham med sig ud af Landet; han var den Tid kun 12 Aar gammel og de brugte ham derfor først til at spørge Bei o. s. v., hvorhos han i denne Periode maatte ligge under Hestekrybberne om Natten; men siden fik han det bedre, idet han og 3 à 4 andre danske Drenge, som de havde medtaget her fra Fyen, bleve brugte til at gaae Grinder og at tiene ved Marqvætenderiet; dog overlagde de tilsidst med hverandre

at desertere og en Dag, da Regimentet marscherede videre, stulte de sig under en Bro og frelst sig siden ved Flugten. En lignende Historie fortælles ogsaa om en Dreng fra Skamby Sogn, som altsaa formodentlig var en af den Ovenanførtes Kammerater (N.)¹). Af de Svenske selv forlode adskillige heelt ugieerne Landet; en svensk Rytter fra Rosterslef stulte sig saaledes i Store Laaning i Klasmarken ved Bessinge, da de andre marscherede ud; ogsaa boer der endnu i Bessinge By en Kone, hvis Farmoders Fader eller Farfader var den bekjendte her i Landet tilbageblevne Svensker, Thorsten Nielsen i Limkilde, der alt under Vigerslef er omtalt og hvis Mormoders Fader eller Farfader derimod var af dansk Fødsel og havde 10 Brødre, som alle paa een Tid tilligemed deres Fader vare i dansk Krigstjeneste, og da de derhos tilsammen vare raske Karle, gav den danske Konge dem Navn af de 12 Basar; og skete det formodentlig i Anledning af Kyens Occupation af de Svenske, at den ene af disse 12, nemlig den Henrik Bas, som siden blev Fader til Konens Mormoder, kom i svensk Krigstjeneste, som Rytter, og blev gift med en svensk Pige; men da denne hans Kone døde, rømte han paa sin Rytterhest med det Barn, hun havde født ham (nemlig Konens ovenomtalte Mormoder) her tilbage igien, hvor hans Broder, Knud, som boede i Hønnerup eller Hønneruplund i Gielsted Sogn, modtog og opfødte Barnet (N.). Ligeledes synes det ogsaa, at her i Sognet, som andensteds flere, adskillige af de indfødte Svenske ved denne Lei-

1) En anden Grindring fra Brandenborgernes Besøg her i Landet skulle ligeledes de saakaldte onde Urter være, hvorfor man ogsaa i Almindelighed pleier at kalde disse Urter Brandenborgere; men fra denne Beskyldning skal jeg idetmindste holde de brandenborgske Hielpetopper frie; thi de omtales allerede 1656 af N. Berntsen, 1, p. 96, som et skadeligt Ufrugt paa de svenske Kornmarker.

lighed bleve tilbage; saaledes døde her for en 30 Aar siden en Lars Svensk i Tappensie, som havde sin Herkomst fra disse Svenske; endnu leve der i Veflinge et Par Familier, som nedstamme fra den Tid tilbageblevne Svenske, ligesom ogsaa Claus Hogens Fader, Hogen Troelsen, var en Afkom af dem; hvorimod en svensk Rytter, som levede her for nogle Decennier siden, naturligviis maa være af de senere Svenske, der efter Steenbuck's Capitulation bleve fordeelte her omkring i Landet.

I Sønder sø Sogn ere endnu følgende Sagn opbevarede om Carl Gustavs Feide her i Landet. En gammel Kone i Bogense paa nogle og 90 Aar fortalte saaledes, at hendes Bedsteforældre, som den Tid vare Krefolk i Sønder sø, havde giennt noget Sølvtoi i et jernbeslaget Skrin, hvilket de havde nedgravet i Haugen, men at de Svenske fandt det, sloge Skrinet itu og bemægtigede sig Sølvet, hvorimod hun selv i sin Barndom havde seet det itu slagne Skrin (medd. af Hr. Consistorial-Nsf. Fich i Bogense). I Peder Jørgensens Gaard i Sønder sø, som nu er udflyttet, findes ligeledes en gammel Kiste, hvori endnu sees tydelige Spor af de Hug, de Svenskes Sværd have tilføiet samme (N.). I den første Gaard i Vedby mod Landeveien til stod den Tid en gammel fladlaaget Kiste, som endnu staaer i Broby; de Svenske sprængte ved deres Ankomst til Gaarden Laaget, fandt 12 Brød i Kisten, toge de 11 med sig, men vare dog saa menneskelige at lade det 12te blive tilbage til Familien (medd. af Kirkesanger Grønvold i Broby). En Gaardmand i Sønder sø havde to skønne graablommede Klodde, som særdeles stak de Svenske i Dinene; engang kom derfor ogsaa to svenske Ryttere i Gaarden for at tage dem med sig; den ene stod af Hesten og gik ind i Stalden for at lede dem ud; men her var Manden netop selv tilstede og, da han saae, hvad der skulde skee, greb han en Fork og anfaldt

Evensken dermed; men da dennes Kammerat, som holdt udenfor Døren, saae Mandens Modstand, lagde han uden videre an og skød ham paa Stedet (R.). Paa den Tid, de Svenske bleve forfulgte og altsaa maatte tænke paa Selvforsvar og til den Ende forsamlede sig for at gjøre Modstand, røvede og plyndrede de ligesaa fuldt, som ved deres Ankomst (altsaa den saakaldte anden Plyndring); da nu en slig Plyndretrop drog igiennem Sønderø Skov, var der en Kone i en daværende Gaard, som nu er nedbrudt; denne Kone greb for at undgaae Plyndring til det almindelige Middel, nemlig at ødelægge adskilligt Bohave, skiaere Sengeklæder op og ryste Fylden paa Møddingen, og stod nu der ved de Svenskes Ankomst under lydelig Jamren og Klagen, ja havde endogsaa udstoppet sig om Livet for at forestille, som om hun var frugtsommelig, og sagde derhos blandt andet i sin Jammer, at nu havde de Svenske taget alt hvad hun eiede og havde, nu kunde de tage hende selv med, da det nu i hendes ulykkelige Forsatning var hende det samme, hvor hun var; kort — hun spillede sin Rolle saa godt, at de Svenske ikke alene troede, at hun virkelig var udplyndret, men at de endogsaa rørtes af Medlidenhed, og da de vare forsynede med adskillige Ting, som veiede og fyldte endeel, og overhovedet saa overlæssede med Bytte, at det hindrede dem paa Marschen, saa gave de hende af deres Overflødighed saa rigeligt, at man endogsaa paastaar, at hun blev en rig Kone for Fremtiden (R.). Iøvrigt bleve mange af disse Svenske, da de saaledes af de Allierede bleve angrebne og for at modstaae dem maatte samle sig fra Landets forskiellige Egne, ogsaa hist og her for deres Afmarsch til Slaget af Indvaanerne dræbte og saaledes blev ogsaa i en Gaard i Sønderø, hvor nu Niels Hansen boer, en Svensker, idet han vilde forlade Gaarden for at samles med sine Kammerater, ihjelskudt fra en af Gaardens

Gavle (N.). En anden Gaard i samme By havde nogle
 Svenske anmasset sig og havde her en dansk Pige og Karl i
 deres Tieneste, af hvilke Karlen tjente dem for Røgter; da de
 nu skulde forlade Egnen, vilde de tage disse Folk med sig;
 Pigen skulde sig da i et Høhæs og undkom lykkeligt; Røgteren
 løb derimod tilbage fra dem paa Veien i den Tanke, at de ikke
 skulde opholde sig med at hente ham ind igien; men en af de
 Svenske vendte sig og skød ham med en Sølvsnap (hvorfor
 just en Sølvsnap?) paa Stedet (N.). Forresten synes i dette
 Sogn ret mange af de tilbageblevne Svenske at have nedsat
 sig; saaledes bosatte en Svensker ved Navn Mads Jørgensen
 sig i Drritslef, men har ikke efterladt sig andet Eftermæle end,
 at han var et Skarn baade mod sin Kone og mod dem, hun
 tog sin Tilflugt til (N.); i en i Sønder sø Skov beliggende,
 nu afbrudt Gaard boede ligeledes en af de tilbageblevne
 Svenske og var det ham, der i Nærheden af Nislesgaard havde
 hugget Hænderne af en frugtsommelig Kone (see Otterup Sog-
 nehist.); Gaardmand Henrik Mogensén i Sønder sø's Farfader
 af samme Navn var ogsaa kommen herind som svensk Soldat
 (men Slægtleddene vise, at det maa have været i senere Tider);
 en gammel Mand ved Navn Svend Larsén der af Byen skal
 ligeledes nedstamme fra de Svenske; men ogsaa dette synes at
 være af de fra Tønningen indkomne Svenske; derimod boede
 der i et Huus, som nu Hans Hansen beboer, en Henrik Jør-
 gensén, som var en Efterkommer af de rette eller først indkomne
 Svenske (N.). I et Huus ved Vedby boede endnu for en
 Snees Aar siden en 80aarig Mand, Svend Berndsen; hans
 Fader var Bernd Svendsén og dennes Fader, Svend Flink, var
 ogsaa en af de her i Landet tilbageblevne Svenske, der i sin
 Ungdom havde lært Skomagerprofessionen, siden fra simpel
 Soldat tjente sig op til Officeer i den svenske Armee, men nu

atter efter deres Udjagelse af Landet maatte tage Professionen fat igien og nedsætte sig som Skomager i Odense (medd. af Svend Berndsens Søn, som nu beboer den Mølle i Høved, hans Forfædre i Svenske-Tiðens Tid maaskee selv vare med at lægge øde); en anden af de tilbageblevne Svenske kom til at boe i den Gaard i Sønderlø, hvor nu Anders Madsen boer; om ham fortælles, at naar han comunicerede, græd han altid saa heftigt, hvorover Præsten engang spurgte ham, hvorfor han da egentlig græd saameget, hvortil han svarede, at det var, fordi han havde dræbt smaa Børn i Krigen og derover aldrig havde Ro, og var da al den Trøst, Præsten gav ham, de Ord: ja deri kan jeg ikke hjælpe Dig; det kunde Du have ladet være (N.). Man seer saaledes af det ovenstaaende, hvor saare nøie man maa skielne mellem dem, som kaldes „her i Landet tilbageblevne Svenske“; thi nogle af dem vare virkelig fra Krigen i Frederik d. 3dies Tid; men andre vare derimod fra Krigen under Frederik d. 4de og de fra Tønningen af, som Krigsfanger, indførte og over Land og Rige fordeelte Svenske. Endelig sige nogle af Bønderne, at de fleste af disse tilbageblevne Svenske hede Svend, og andre derimod, at de fleste af dem hede Mogens (N.); men det ene er vel omtrent ligesaa usikkert, som det andet.

Hvad endelig Bispenberg Sogn er angaaende, da er det formodentlig, saasom det laae ved Landeveien, ogsaa i det hele taget blevet haardt medtaget og plyndret, ja, som det synes, heller ikke for Brand og Brandstiftelse forstaaet; idetmindste skal man i Skalbierg her i Sognet ved Gulves Omlægning &c. heelt ofte have opgravet Brande eller Levninger af brændt Tømmer og stedse været enig om, at samme hidrørte fra den svenske Krigstid (N.). Forresten søgte, som naturligt, de fleste og især Konerne ved Fiendens Ankomst til Sognet deres

Frelse i Flugten; saaledes fortælles f. Ex., at de Svenske første Gang skulde være komne til Bissenbjerg Kirke paa en Søndag og derfra være dragne til Skalbierg; men da man her i den forreste Gaard i Byen (Jørgen Greves Gaard) ved det saakaldte Algeled bemærkede deres Ankomst, flygtede alle fra Gaarden paa en gammel Kone nær; hendes Datter, som paa den Tid var Kone der i Gaarden og til samme Tid høifrugtsommelig, flygtede derimod til Peierup i Orte Sogn og fødte her sit Barn i en Døn og Moderen sendte hende ved given Leilighed lidt Føde fra Skalbierg (N.). De fleste maatte derimod flygte ud i Sneen og mange af dem derhos ile saa meget med at bore sig ned i Sneedriverne, at Fruentimrene ikke engang kunde faae Tid til at faae deres Klæder ned omkring sig, men med den blotte Krop maatte tæe sig Huller i Sneen og derhos ligge gandske stille og ikke røre sig af Stedet for ikke at opdages af de Svenske, som rede forbi baade foroven og forneden (N.). Præstefonen i Bissenbjerg (altsaa formodentlig Konen til den forhen omtalte Capellan, Hr. Hans Christensen Maur, som nu var bleven Sognepræst og 1655 havde giftet sig med Formandens Datter cfr. Bloch, 2, p. 339), som netop den Tid var frugtsommelig, maatte saaledes ogsaa flygte ud i Skoven og skal der have født Tvillinger til Verden (N.). En anden Familie der i Sognet, som ligeledes var thyet ud i Sneen for at søge Skiul, kom tilsidst der i en slig Forlegenhed for Føde, at den maatte arbeide sig igiennem Sneen til Jorden for ved Hiælp af deres Knive i Grøfterne at opgrave Suurkaals-Rodder (saaledes kalder Bonden de vilde Mark-Syrer) og derved at opholde Livet; en anden Gang havde den samme Familie vovet sig hjem til sin Gaard og i Svenskernes Fraværelse faaet 3 Skp. Barmmeel, som de i Skoven havde tilberedet, i Dønnen for at bage Brød deraf; men i det

samme kom Svenskerne tilbage og de arme Forhungrede maatte saaledes lade deres Bærbrod i Stikken og igien søge til Suurfaalen under Sneen (N.). En Kone fra Rold tyede saaledes ogsaa med 2 Børn ud i Marken mod Gribsvad til og sad der saa længe i en Sneedrive, indtil Kulde og Hunger drev hende ud at søge Føde, den hun ogsaa i egentligste Forstand fandt paa Landeveien, hvor de Svenske havde tabt 2 Brød af en af deres Brødvogne (N.). En frugtsommelig Kone fra nuværende Peder Thorsens Gaard i Skalbierg maatte ogsaa for de Svenske sfiule sig i et affides liggende Uføre, kaldet Skalbierg Hømse, og fødte her sin Søn, Jeppe, der siden fik Gaarden efter hende, i en Sneedrive paa en Holm i Uføret, som endnu kaldes Jeppe's Holm (N.). Af de saa Mandfolk, som derimod bleve tilbage, bleve endeel af Fienden pressede til Soldater, saaledes som f. Ex. Anders Pedersen, der boede i Andebølle i Peder Brandts nuværende Gaard og som flere Gange blev taget, ja endogsaa engang fra Plougen paa Marken, til Soldat, men som derhos stedse var heldig nok til at undløbe og saaledes altid at komme tilbage til Gaarden igien (N.). Andre bleve derimod formelig holdte i Arrest, f. Ex. en Gaardmand, der netop den Tid var forlovet med en ung Pige, men som, da de Svenske erfarede dette og selv godt kunde lide Pigen, af dem blev arresteret i et Kammer i hans egen Gaard, hvor han vist var sultet ihjel, dersom hans 14aarige Søsterdatter, der var Legefammerat med nogle svenske Børn og derhos godt lidt af disses Forældre, ikke havde fundet Leilighed til i hans Nød at forsyne ham med det nødtørftigste (N.). Andre satte sig derimod, saa godt som Omstændighederne vilde tillade det, til Modværg; saaledes fortælles der f. Ex. om de daværende Beboere i Niels Olsens Gaard i Skalbierg, at de dræbte de første Svenske, der kom til Gaarden, men at disse dog, før de døde,

havde faaet Leilighed til at give Signal med deres Piber og at Gaarden derpaa blev omringet af deres Kammerater og at Beboerne havde al deres Kunst nødvendig for at undgaae de fiendtlige Rugler (N.). Ligeledes boede der i Skousby her i Sognet en Gaardmand af ualmindelig Styrke og Mod og som bar et hierteligt Nag til de Svenske; saasnart derfor de, der kom til hans Gaard, ikke vare flere end 5 à 6 i Tallet, saa dræbte han dem strax ved sine Tjendes Hiælp; men vare de derimod flere, saa skulde han sig for dem det bedste han kunde (N.); ja man fortæller endogsaa, at endeel af dette Sogns Beboere skulde have rottet sig sammen, bevæbnet sig med lange Stænger, hvorpaa deres Leer vare anbragte, og saaledes have angrebet og overvundet et svensk Parti og at Sognets Beboere derfor endnu ville regnes for tappre Folk end de andre Tjenboer samt at de endnu kaldes Bissenbjerg-Ryttere eller at man siger om en eller anden af dem, der viser et kæft og rasst Forhold: ja det er ogsaa en af de Bissenbjerg-Ryttere; hvilket fra hiin Tid af skulde hidrøre (N.— skøndt jeg maa tilstaae, at det sidste vel snarest kunde nedstamme derfra, at det meste af Sognet i sin Tid var kongeligt Ryttergods). Ogsaa maa man saameget mindre forundre sig over, at der opstode slige Blodhævne her i Sognet, som de Svenskes Udfærd her maa have været exemplarisk haard, siden der endnu 1664 ifølge den gamle Matrifel kunde være 15 øde Gaarde og 17 øde Huse. Hvor forbittrede dette Sogns Beboere desaarfag ogsaa vare paa de Svenske og hvor ængstelige disse vare for at undgaae hines Hævn, sees ogsaa deraf, at da engang et Regiment svenske Dragoner drog igiennem den for sin farlige Skov bekjendte Bissenbjerg Gyde ad Odense til, blev Obersten i Spidsen for Regimentet ihjelskudt af en i Skoven lurende Bonde fra Keilstrup der i Sognet; men nogle Dragoner sprang strax af He-

stene, puttede ham i største Skynding i en Sæf, fastede Riget tværs over Sadlen og ilede, som det syntes, ængstelige for hvad der videre vilde følge, bort med ham uden engang at undersøge, hvorfra Skuddet kom eller om der vare flere ivente (medd. af Kirkesanger Grønvold i Broby). Upaatvivleligt er det ogsaa, at bange Anelser om, hvad Udfaldet vilde blive, tilsidst betog de Svenske, og man hørte dem saaledes ikke blot paa flere Steder i Landet (formodentlig især, da de vare bloqverede paa Den af den hollandske Flaade) at yttre: gid vi vare vel ude af denne forbandede Hundeflemme (saaledes kaldte man nemlig i gamle Dage en Ungskov, der var saa tæt bevokset med Træer, at Jagthundene kunde sætte sig iflemme mellem samme)! men man fortæller ogsaa i dette Sogn, at en svensk Officeer, som var indquarteret i Gadsbølle og i den senere Tid havde Bonden, hos hvem han var indquarteret, til at føre for sig til Odense, paa Hiemturen i en maaneklar Nat først længe sad og stirrede paa de to eneste Skyer, der vare paa Himlen og hvoraf den ene var mørk og blaalig (som den svenske Uniform) og den anden lys og rødlig (som den danske Uniform); men da han omsider saae dem drive imod hinanden og den rødlige i Farten tildække den blaalige, saa udbrod han: Gud naade vort arme Folk! vi komme aldrig lykkelig ud af dette forbandede Land (N.). Imidlertid bleve her dog ogsaa i dette Sogn, ligesom andensteds flere, efter det ulykkelige Slag ved Nyborg adskillige Svenskere tilbage; idetmindste boede der i Bred for 60 Aar siden endnu en Svensker, som enten hed Jeppe eller Erik, men sædvanlig kaldtes Sergeanten og som formodentlig havde dette sit Tilnavn efter sin Farfader¹⁾, der havde været virkelig Sergeant under

1) Jeg beder ved dette Slægtled, som ved alle foregaaende, at bemærke, at disse Sagn allerede ere indsamlede for mere end en halv Snes Aar siden.

de Svenske og om hvem fortælles, at han engang var med paa et Sted, hvor der plyndredes; men da en af hans Kammerater stak sin Kaarde igiennem et lille Barn, blev han derover saa forbittret, at han paa Diebliffet stødte ham ned og saaledes, skiondt han ikke kunde hindre Forbrydelsen, dog straffede Forbryderen paa Stedet (N.). Om vore polske Hælpetropper fortalte endelig Johanne Jydens, som i sin Tid var bekiendt for en klog Kone og i Svenske-Krigen boede i nuværende Hans Rasmussens Gaard i Kolbjerg, sine Børn og Børnebørn, at de i meget afvigede fra os, saavel i Levemaade, som i Udseende og øvrige Egenstaber (hvorved dog er at mærke, at disse ikke blot heelt ofte af vor Almue med Taterne forverles, men at selv de virkelige Polakker i Svenske-Feiden ifølge Olearii Vidnesbyrd ikke blot bestode af Polakker alene, men tildeels ogsaa af Husarer (Ungarer), Tartarer og Tyrker; see Pontoppidans Ann., 4, p. 460); de kunde saaledes tage tiltakke og gaae tilmunds med hvad det end skulde være, saasom Hunde, Ratte, Snoge, Frøer &c., og det uden nogen foregaaende Kogning, Stegning eller anden Tilberedelse og derhos havde de en saa giennemtrængende Lugt (man skulde, som sagt, snart troe, at dette blot var en figurlig Talemaade), at de kunde opsnuse, hvor der var noget nedgravet; saaledes var f. Ex. ved den Gaard, bemeldte Kone beboede, i et Korngulv nedgravet en Kiste, hvis Levninger endnu (forvandlede til et Bord) der i Gaarden forevises, med noget tørret Rug i; dette satte strax fra Begyndelsen af deres Lugtenserver i Bevægelse; dog da Kisten var dybt i Jorden, saa kunde de ikke rigtigt komme under Beir dermed, men maatte efter megen frugtesløs Løben ud og ind og Snusen høit og lavt, baade i og udenfor Huset, tilsidst opgive deres Undersøgelse, som unyttig. Iøvrigt var der, da de Svenske bleve fordrevne, en saadan Trang paa Føde her i Landet, at da de naaede Høsten,

tog man enkelte Havre-Meg hjem med sig fra Marken, tørrede Kornet ved Ilden, malte det paa Haandqværne og tilfredsstillede saaledes sin Hunger. Forresten opbevares endnu i bemeldte Gaard en gammel Raarde med et net udarbejdet Jernhæfte samt Pistolhylstre og et Bidsel med 2 runde Messingplader; det første foregives at være svenske Efterladenskaber; men paa de sidstnævnte Plader staaer (vel at mærke) F 4 med en Krone over (R.). Endelig er det en almindelig og vistnok ogsaa grundet Formening, at den svenske Krig gav Anledning til forskellige Røverbanders Opkomst her i Landet; dog derved maa efter min Formening ingenlunde de egentlige Røverbander (som omtales i vore Ridderskrifter 2c.) forstaaes og saaledes heller ikke den Bissenbergske Røverbande, der vistnok er meget ældre end det 17de Aarhundrede (see Rugaard, I, p. 72), men derimod de Taterflokke, som vor Almue (endstjøndt de, som sagt, ere langt ældre her i Landet) dog idelig forverler med de polske Hælpetropper, formodentlig fordi de vistnok betiente sig af denne Leilighed til at komme tilbage i Landet igien, idet de, som Marodeurer, troligen fulgte de indvandrende Tropper og maafee endogsaa propter communia studia især associerede sig til de polske Hælpetropper; thi disse Taterbander, som forøgedes ved en stor Deel af Armeens Deserteurer samt ved de Tid efter anden opløste og debanderede Regimenter, ja maafee end ikke mindre ved mangen en af Landets egne brødløse og ørfesløse Kieltringer, udgjorde virkelig endnu længe efter denne Tid en ved idelige Bedragerier, Tyverier, Plyndringer og Røverier noksom bekiendt Hær af sande Plageaander for de allerede til Marv og Been udsugede Landbo-Sogne. Dog — vi forlade Sagnene om alle disse Rædsels-scener for atter at vende tilbage til vore historiske Bidrag igien.

1660 d. 10de Jan. bleve 6 Mand af Bogenſe udftevrne til Kongens Tieneste (Raadstue-Prot.).

S. A. d. 23de Febr. blev læst Generallieutenant Claus v. Ahlefeldts Ordre de Dato Odense d. 17de Febr., hvorved Hans Excellence fuldkomment bemyndiger Hr. Oberst Brockenhuus paa hans Regiments Stab maanedlig at nyde 100 Dlr. af Bogenſe By ſamt og alvorligen og strengelig befaler Borgemeſter, Raad og menige Borgerſtab ſamme aſſignerede og maanedlige Penge til ham at erlægge, hvorpaa ellers formodes, at velbaarne Hr. Oberst tillades det paa anden Maade at inddrive (l. c.).

S. A. d. 26de Juni blev Hans Jørgenſen indſat til Borgemeſter af Lænsmanden; hvorimod Niels Nielsen Baſſe vedblev at være Byfoged (l. c.).

S. A. d. 12te Oct. ender Raadstue-Protocollen for Bogenſe, ſom opbevares i Stifts-Archivet; men til ſamme Tid begynder en anden, ſom opbevares i Byens eget Archiv.

S. A. maatte Borgemeſteren, en Raadmand og en Borger af Bogenſe møde til Arvehyldingen i Kiøbenhavn d. 14de Nov. (Fogtmans Reſcr. I, p. 1 sq.).

S. A. kom der Reſcript til Toldiſpectionen i Bogenſe om til Byens Bedſte at hindre Toldunderslæb af dem, der fra Bogenſe ic. til Frederiksodde og andre Steder ved Stranden ſig have begivet og nedſat (l. c. p. 16). Dmtrent

S. A. maa iøvrigt ogſaa Laurids Danielsen Colerus eller Køhler (der var født i Skalkendrup 1624, hvor hans Fader, Daniel Colerus, var Sognepræſt for Munslef og Bogenſe (Giesſing, 2, 2, 204) og Moderen Margrethe Lauridsdatter, en Datter af Sognepræſten for Rynkeby og Revninge, Hr. Laurids Nielsen, og ſom derhos 1655 var bleven Capellan i Skamby hos Sognepræſten, Hr. Henrik Hanſen, ſom døde 1658) være bleven Capellan i Bogenſe (eller rettere ſagt han var allerede ble-

ven det 1659; see ovenf.); thi 1690 siger han om sig selv, at han havde været Capellan her paa Stedet i 30 Aar og var nu saa gammel, at han selv maatte holde Capellan.

S. A. i Sept. døde Sognepræsten i Dre, Mag. Mads Hviid, ved Stændernes Møde i Kiøbenhavn, da han var en af den fyenske Geistligheds Deputerede (cfr. Bircherods Dagb. p. 60), og ham fulgte i Raldet Mag. Jesper Lauridsen Smidt (f. i Svendborg, hvor hans Fader var Smed, d. 19de Oct. 1624, depon. fra Odense Gymnasium 1645, fik 1646 Attestats, prædikede for Dimis 1647, blev 1656 Rector i Sorø og 1660 Sognepræst her (cfr. Birch. Dagbog, p. 63), var gift 1) med Dorthæa, Formandens Enke, 2) med Mette Worm, Steddatter af Biskop Ringo og Datter af Provst Peder Jacobsen Worm med hans anden Kone, Sille Valkenborg (Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. blev formodentlig Hr. Anders Thomæsen Sognepræst i Haarslef, da den forrige Sognepræst, Hr. Jacob Ploug-dal, s. A. skal være død og Hr. Anders allerede 1662 nævnes som Stedets Sognepræst; han var født 1625 i Sønderfø Præstegaard, hvor hans Fader, Hr. Thomas Hem, var Sognepræst, blev 1655 Capellan hos Faderen, men saa Aar efter Sognepræst i Haarslef (Bloch l. c.).

S. A. giftede Sognepræsten i Vigerslef, Hr. Niels Krag, sig med Bispens Broderdatter, Abigaël Nielsdatter (see 1659).

1661 d. 22de Jan. blev afgangne Laurids Ulfeld (til Harritslefsgaard), kongelig Befalingsmand over Stiernholm, hvis Liig paa andet Aar (see 1659) i Odense havde staaet ubegravet, om Astenen i S. Knuds Kirke i Odense stedet til Jorden (Birch. Dagb. p. 65—66).

S. A. skienkede Oluf Rosenfrands (til Enggaard, nuværende Gyldensteen) og Fru Birgitte Krabbe Kalk og Dist til

Guldberg Kirke (Hoffm. F. 5, p. 300; Atl. 6, p. 617) og f. A. gjorde han Indførsel i en Gaard i Glavendrup for 425 Specier (Gyldensteens Arch.).

S. A. blev Sognepræsten i Særslef, Mag. Berthel Wichmand, Herredsprovst, havde derpaa nogle Fortrædeligheder med Formandens Enke, Birthe, hvis Pension han tilbageholdt, og døde 1665 (cfr. Worms Lexicon, 2, p. 578).

S. A. udsteder Herredsfogden i Skouby=Herred, Mads Jensen i Bæde, sit Tingsvidne, at Mogens Mule havde indstævnet Eiler Høgs (til Dallund) Arvinger til at lide Dom i Anledning af et under 1658 anført Pantebrev paa 2 Gaarde i Almager i Vigerslef Sogn. Dommen mangler; men af andre Documenter seer man, at Pantet blev ham tildømt (Coll. Lang.).

S. A. d. 2den Sept. blev den ulykkelige Kai Lyffes Gods confisteret og derved hiemsaldt alene her i Lænet til Kongen ifølge Opsummeringen af gl. Matrikel: i Eilby 1 Gaard paa 13 Tdr. 7 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., 1 ditto ibid. paa 13 Tdr. 5 Skp., 1 Gaard i Maderup 13 Tdr. 6 Skp., 1 Gaard i Skouby 5 Tdr., 1 Gaard i Effildstrup 7 Tdr. og 1 Gaard i Eilskov 10 Tdr. 5 Skp.; altsaa i Alt 63 Tdr. 7 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Hartkorn.

S. A. haves bag i gl. Matrikel en Renteri=Tart for Tyen af 1661, der, naar den sammenholdes med A. Berntsens af 1656 (fr. Herl. 2, p. 645), har Interesse for at erfare hvad Virkning Svenske=Feiden paa Landets Priser havde yttret; efter samme modtoges saaledes i det kongelige Renteri 1 Faar for 4 Å 8 ß (1656 $\frac{1}{2}$ Rigsdaler), 1 Kalv for 3 Å (1656 $1\frac{1}{2}$ Ort), 1 Lam for 3 Å (1656 $1\frac{1}{2}$ Ort), 1 Tiende=Lam for 2 Å , 1 Gaas for 12 ß (1656 $\frac{1}{2}$ Ort), 1 Par Høns for 8 ß (1656 6 ß), 1 Snees Æg for 8 ß (1656 4 ß), 1 Td. Havre for 4 Å (1656 $\frac{1}{2}$ Rigsdaler), 2 Sneese Hummelstænger 12⁵ ß (1656 100 1 Ort),

1 Læs Torn 1 Å 8 ß , 5 Stavre 2 ß , 1 Å Rysegarn 2 ß (1656 1 ß), 1 Td. Kul 4 ß (1656 ligeledes 4 ß), 1 Læs Hø 4 Å (1656 1 Ort), 1 Td. Smør 15 Rigsdaler (1656 14 Rigsdaler), hvorhos er bemærket, at 1 Ort i Penge regnes for 12 ß og 1 Album for $\frac{1}{3}$ ß .

1662. Med dette Årstal og Borgemeesteren i Bogenſe, Hans Jørgenſens, Navn eier jeg en malet Rude, ſom tilførn har ſiddet i Moderup Smedie¹⁾; ogſaa ſkal ſamme Mand omtrent ved ſamme Tid have byggt eller ombyggt den latiniſke Skole i Bogenſe (ſee 1733), ſom laae paa S. Annægaden Øſten for Kirken; ligesom der ogſaa i Biſkop Niels Bangs Tid (altsaa mellem 1663 og 1676) ſkete den Forandring med Rectors Lønning i Bogenſe, at han iſtedetfor Særſlef= ſkulde nyde Haarſlef= Degnefald (cfr. 1689).

S. A. Liquidation mellem Eiler Høg til Dallunds forſkiellige Creditorer i Anledning af den i hans Hovedgaard, Dallund, foretagne Indførfel, da Familien efter hans Død gik fra Arv og Gæld (Præſteindb. af 1690). — Immiſſions=Forretning, hvorved (Baron) Putbus er udlagt hos Eiler Høg til Dallund noget Jordegods i Steenſby — Høieſterets Confirmations=Dom paa ſamme (Af Rørups Archiv ved R. A.).

1663 bleve Corfits Wſfelds Godſer conſſiterede og blandt dem uden Tvivl ogſaa Harritſlefgaard her i Lænet, ſom Kongen derpaa ſkiødede til Oberſt Frederik Arenſtorff, der allerede eiede den 1664.

S. A. kongeligt ſkiøde til Maurits Dagelou paa 2 Gaarde i Eilbylunde og Svenstrup i Skouby=Herred.

S. A. døde Eiler Dvigovs Enke, Anne Arelsbatter Brahe

1) Lignende findes i ſamme Sogn ſaavel i Præſtegaardens Muleſtue i Særſlef, ſom i Hans Jbsens Kiærnehuus i Moderup.

(see om hende 1650 & 1655 ic.), i Bogenſe, næſten 80 Aar gammel, og Bircherød ſiger, ſom ſagt, om hende: hun var vel af ſkøn Byrd, men forreſten i alt ſit Levnets Væſen et uteerligt og Skarns Dvindsfolk.

1664 anſøgte Borgemeſteren, Hans Jørgenſen, i Bogenſe hos Kongen, at endeel af Byens Jorder, øde Damme og Grave (hvoraf man ſaaledes næſten ſkulde ſlutte, at den engang i Fortiden havde været befæſtet) maatte blive ſolgte for at afbetale den ſtore Gæld og Biddløſtighed, hvori Byen i forleden (ſvenſke) Feide var geraadet, hvilket ogſaa d. 11te Oct. ſ. A. blev bevilget efter foregaaende uvillige Mænds Taxering at turde ſee (Fogtman, I, p. 143).

S. A. eller ſaa omtrent bevilgede Biſkop Dr. Niels Bang (ſom ſad fra 1663 til 1676) Capellanen, Hr. Laurids Danielsen, i Bogenſe den Afgift af Skouby Sogn, ſom tilforn laae til Hørernes Beſtilling i Bogenſe (ſee 1689).

S. A. var Hr. Hans (altsaa formodentlig den under 1659 omtalte Hans Oluffen Fangel) endnu Sognepræſt i Guldberg og Sandager og døde førſt 1672.

S. A. ſete den Forandring i Guldberg Sogn, at Degnetienesten indtil dette Aar var bleven beſørget af en Discipel fra Bogenſe Skole, men ſom ſamme Skole alt mere aſtog og ingen af Disciplene ret kunde ſynge eller ſkrive, ſik Sognet i dette Aar ſin egen den Tid ſaakaldte Subſtitut (ſee 1690).

S. A. udfædter Kongen ſit Skøde til Erik Dvigov paa Sandager paa noget Gods i Gudme-Herred, =Sogn og =By for 6596 Rd. 18 ſ (Arch.).

S. A. d. 31te Juli døde Sognepræſten i Eilby, Hr. Laurids Madsen Trøstrup (ſ. 1615 og Sognepræſt 1643), og ham fulgte Hr. Rasmus Madsen (ſom Matriflen af 1688, uden Tvivl ved en Skrivefeil, kalder Rasmus Knudſen), ſom ifølge

Kirkebogen dertil blev kaldet s. A. dominica 12 post Trinit. Denne Rasmus Madsen var født i Overndrup 1631, gif i Slagelse Skole og blev derfra 1651 dimitteret, blev derpaa efter i nogle Aar at have været Hører i Odense Skole Sognepræst her, skal have været en meget exemplarisk Mand i Levnet og i Lærdom og blev ogsaa Provst (hvad han var 1690) nogen Tid før sin Død (Blochs hdsfr. J. G. H.).

S. A. eiede Laurids Lindenoos Brodersøn, Henrik Lindenoos (der fra 1661 var Stiftamtmand i Fyen (cfr. Bircherods Dagb., p. 68) og gift med Beate Wsfeld), Dregaard, uagtet Familien gif fra Arv og Gæld efter Laurids Lindenoos Enke, som døde 1657, og uagtet Sagnet vil, at Jens Andersen i Maderup i denne Mellemtid skulde have byggt (eller maaskee snarere som Forpagter beboet) Gaarden.

S. A. blev den kunstige Kalk og Dist, som tilhørte Kirken i Haarslef (see 1597), af Henrik Beier forbedret (Atl. 6, p. 619).

S. A. blev Hans Nielsen Bang (en Søn af Bispen) Cappellan hos Sognepræsten i Særsløf, Mag. Berthel Wichmand (see 1665).

S. A. nævnes allerede Jochum Buchvalds Søn, Bendix Hans v. Buchvald, i den gamle Matrifel, som Eier af Langesø, uagtet Moderen først skal være død omtrent 1666 og Gaardens Archiv-Documerter synes at tilholde, at efter Moderens Død tiltraadte Ditlev Buchvald med sine samtlige Sødsfende Gaarden og folgte den først 1668 til Broderen, Bendix Hans v. Buchvald.

S. A. eiede Jomfru Mette Friis Margaard (see Matriflen af 1664 nedenf.); hun var en Søster til den forrige Eier, Albert Friis (see 1655), folgte 1672 Skovsgaards Skov til Langesø,

spillede ilde op med de Fattiges Gods i Sønderø og døde 1690 i heelt daarlige Omstændigheder.

S. A. Syns-Tingsvidne af Skouby-Herredsting af 27de Febr. over Dallunds Tiliggende i Anledning af sammes tilføiede Ruin i Krigsfeider m. v. (Af Rørups Archiv ved K. K.).

S. A. beboede Eiler Høgs Datter, Sophie Høg, endnu Dallund (skiondt den Tid, som det synes, Møllen eller idetmindste Ulfendrup-Marken til Creditorerne var udlagt); men hendes Broder, Tage Høg (gift med Margrethe Arenfeld, Enke efter Jørgen Rødtoft til Østrupgaard i Fyen), folgte den endnu s. A. til Oberstlieutenant Henrik Harløff, Commandant i Korsør (hvorimod Jens Lassen, som Atl. foregiver, aldrig eiede Dallund, men Dalum eller nuværende Christiansdal).

S. A. blev den saakaldte gamle Matrikel indført i Landet og dermed havde det følgende Beskaffenhed. 1662 bleve Lænene forandrede til Amter og Læns mændene til Amtmænd og 1663, saavel d. 2den Febr. som d. 26de Nov., udgik der Ordre til disse Amtmænd, at de inden Febr.-Maanedes Udgang 1664 skulde indsende fuldkommen og rigtig Matrikel og Jordebog over deres Læn eller Amter og det saavel det kongelige som private Gods i samme med Landgildens Specification og samme (efter den Maalestok, der ved Sødskendestifte bruges) i Hartkorn beregnet og dertil tage 7 Herreds-, Birke- eller Sognefogeder til Hiælp. Det hele bestod altsaa i, at man reducerede de forskiellige Slags Landgilde, enhver Gaard maatte yde, til det saakaldte haarde Korn (Hartkorn) o: Rug og Byg eller rettere sagt bestemte, hvor mange Tønder af dette Slags Korn det kunde udgiøre i Værdien, og saaledes derefter fastsatte, at ligesaa mange Tønder Hartkorns Værdi, som den ydede i sin Landgilde, ligesaa mange Tdr. Hartkorn skulde den ogsaa ansættes for i Matriklen. Den Takt, hvorefter Matriklen over Nu-

gaard's Amt i Hartforn er anslaget og beregnet og som er dateret Rugaard d. 7de Marts 1664, var saaledes følgende:

$\frac{1}{2}$ Td. Honning	{	Lige mod hverandre og hvert af dem igien lige mod 3 Tdr. Hartforn.
1 Fierding Smør		
1 Boelgalt		
1 Skieppe Smør eller	{	2 Tdr. 2 Skp. Hartforn.
$1\frac{1}{2}$ Otting Smør		
2 $\frac{1}{2}$ Landgilde- eller Errigpenge	{	Lige imod hverandre og hvert af dem igien lige imod 1 Td. Hartforn.
2 $\frac{1}{2}$ Vinter- og Sommerstat		
32 Grotter ¹⁾ Indepenge ell. Svinepenge		
1 Td. Rug		
1 Td. Byg		
2 Tdr. Havre		
2 Tdr. Vandmøllestyld		
3 Faar		
6 Lam		
12 Gææs		
24 Høns		
1 Foerore		
6 Boll Æg		
24 Sviins Olden		
1 brændt Sviin eller magert Sviin	{	Lige imod hverandre og hvert igien lige imod $\frac{1}{2}$ Td. Hartforn.
1 Føenød		
4 Læs Hø		
8 Traver Langhalm		
1 Side Flæst		
2 Skp. Boghvedegryn		

1) Hertil er vedføjet en senere Anmærkning, at ved de i gl. Matrikel forekommende Grotter skal ifølge Rentekammerets Forklaring af Marts 1733 forstaaes 1 β Grot eller 12 β Courant.

1 Dre at stalde = 1 Td. Hartforn.

1 $\frac{1}{2}$ Grot = 3 Skp. Hartforn.

1 $\frac{1}{4}$ Lysegarn = $1\frac{1}{2}$ Alb. Hartforn.

2 Traver Langhalm = 1 Skp. Hartforn.

1 Læs eller

80 Hummeltænger

1 Læs Torn

20 Stavre

Gæsteri-Havre

Gaase-Havre

Kronens jordegne Bønder 10 Skp.

Havre, som agtes for Gæsteri

Hovningspenge

Tærstpege

Huuspenge og

Beed, som tages i Kronens eller Aadelens Skove.

} Lige mod hverandre og hvert igien
lige mod 2 Alb. Hartforn.

} Ere derimod ikke i
Hartforn anslaaede.

Ifølge denne Beregningsmaade var saaledes Lænets Hartforn og Lænets Lodseiere til den Tid følgende:

1) I Skouby Sogn:

Harriøffgaard (med Dvermølle, som skylder $2\frac{1}{2}$ Læster Meel, Birkerettigheden, 2 Boliger i Harriøf, Herligheden af et Sted i Hagebøl, som giver sin Landgilde til Bogensø Kirke, men Stedsmaal, Sagefald, Ægt, Arbeide og al anden Herlighed til Harriøffgaard, og anslaaes til $1\frac{1}{2}$ Td. Hartforn, samt 21 bortfæstede Huse og Jordlodder, saaledes som de i Kongens Skøde (til Arenstorff) ere opregnede), i alt

150 Tdr. " Skp. " Td. " Alb., tilh. Oberst Arenstorff.

I Harriøff By:

1 Gaard paa 8 — 5 — 3 — $2\frac{1}{2}$ — tilh. ditto

1 ditto, øde 7 — 5 — 3 — $2\frac{1}{2}$ — — ditto

1 Gaard, øde 10 Tdr. 5 Skp. 3 Fdf. $2\frac{1}{2}$ Alb. tilh. Oberst Arenstorff.

1 Gaard 7 — 5 — 3 — $2\frac{1}{2}$ — — ditto

1 ditto 9 — 1 — 3 — $2\frac{1}{2}$ — — ditto

1 ditto, øde 10 — 5 — 3 — $2\frac{1}{2}$ — — ditto

1 ditto 10 — 5 — 3 — $2\frac{1}{2}$ — — ditto

1 ditto 8 — 5 — 3 — $2\frac{1}{2}$ — — ditto

1 ditto 9 — " — 3 — $2\frac{1}{2}$ — — ditto

1 ditto, øde 6 — " — " — " — — ditto

1 ditto ditto 9 — 1 — 3 — $2\frac{1}{2}$ — — ditto

1 ditto ditto 10 — 5 — 3 — $2\frac{1}{2}$ — — ditto

1 ditto ditto 8 — 5 — 3 — $2\frac{1}{2}$ — — ditto

1 ditto ditto 8 — 5 — 3 — $2\frac{1}{2}$ — — ditto

1 ditto ditto 7 — 6 — " — $2\frac{1}{2}$ — — ditto

1 ditto ditto 9 — 1 — 3 — $2\frac{1}{2}$ — — ditto

1 ditto ditto 3 — 6 — " — " — — ditto

1 ditto ditto 4 — 3 — " — " — — ditto

Neder=

Mølle, øde 37 — 4 — " — " — — ditto

(Denne Mølle maa kort efter have faaet en betydelig Nedsættelse i sin Mølleffylde; thi i Opsummeringen af Matriklen hedder det, at dens Tært var forringet 19 Tdr. 4 Skp., og i den nye Matrikel hedder det, at den i den gamle Matrikel kun var ansat for 18 Tdr. 6 Skp.)

3 Skouffbye:

1 jordegen Gd. 6 — 3 — 2 — 2 — tilh. Borgemeister Peder Pedersen i Kiøbenhavn og paa dens Grund et jordløst Hus.

1 Gaard, øde 10 — " — " — " — tilh. Harritslefgaard.

1 Gaard 7 — 4 — 2 — " — — Oluf Rosenfrands til Enggaard.

1 Gaard	9 Tdr. 3 Skp. 1 Fdf. „ Alb.	Christen Scheel til Ravn-
		holt.
1 —	6 — 2 — „ — 2 —	Margrethe Høyers paa
		Tors.
1 —	5 — 5 — 2 — 1½ —	Borgem. Herm. Friis i
		i Middelfart.
1 —	2 — 1 — ½ — „ —	Anne Magrethe Boyesen
		i Kiøbenhavn.
1 Gaard, øde	6 — 6 — 1 — 2½ —	Harritslefsgaard.
1 Gaard	4 — 6 — „ — „ —	Borgem. Herm. Friis i
		Middelfart.
1 Gaard, øde	5 — „ — „ — „ —	Harritslefsgaard.
1 Gaard	2 — 6 — 1 — 1 —	Nicolai Bennichs.
1 —	6 — 4 — „ — „ —	Borgem. H. Friis i Mid-
		delfart.
1 —	5 — 4 — 1 — 1 —	Jacob Lindenov til Bed-
		tofte.
1 —	3 — 4 — „ — „ —	Rnud Urne Sivertsen.
1 Gaard, øde	7 — „ — „ — „ —	Giver sin Landgild til
		Skouby Kirke og 1 Rdlr. for sin Hovning til Borge-
		mester i Bogenſe; men Herligheden tilhører Borgemeſter
		Peder Pedersen i Kiøbenh.
1 Gaard	4 — 6 — 2 — 2 —	Erik Dvigov til Sandager.
1 Boel, øde	3 — „ — „ — „ —	ditto.
1 Gaard, øde	7 — 2 — „ — „ —	Borgemeſter P. Pedersen i
		Kiøbenh.
1 Boel	2 — „ — „ — „ —	De 12 Skp. tilhøre Kir-
		ken og 4 Skp. Borgem. P. Pedersen i Kiøbenh.
1 Gaard	7 — 5 — 1 — 1 —	De 10 Skp. tilhøre Borgem.
		P. Pedersen, de 4 Tdr. 4 Skp. til Kirken for Viin og
		Brod og de 1 Td. 7 Skp. 1 Fdf. 1 Alb. til Stiftsſcriveren.

Ellegaard er 1 øde jordeg

Gaard paa 6 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. med 2 øde jordløse Huse
paa Grunden og Herligheden tilhører Borgemester P.
Pedersen i Kiøbenh.

§ Effildstrup:

1 øde jordeg

Gaard 7 — 6 — 2 — 2 — med 1 øde jordløst Huus
paa Grunden; tilh. Borgem. P. Pedersen i Kiøbenh.

1 jordeg. Gd. 4 — 7 — 1 — 1 — med 2 øde jordløse Huse
paa Grunden; tilhører den foran nævnte.

1 øde Gaard, som tilhører Interessenterne i Jvernæs

nemlig 5 — 3 — 2 — " — Kongen.

7 — 6 — 2 — 2 — Jacob Lindenov (med
Skov til 5 Svin).

" — 3 — " — " — Fru Jde Lindenov.

" — 5 — " — " — Knud Urne Sivertsen.

1 — 1 — " — " — Fru Christentse Lindenov.

1 øde Gaard 8 — " — 1 — 1 — Ole Rosenfrands til Eng-
gaard.

1 jordeg. Gd. 7 — 2 — " — " — Borgem. P. Pedersen i
i Kiøbenh., ligesom det jordløse øde Huus paa sammes
Grund.

1 øde Gaard 5 — 4 — " — " — Niels Lykke til Elved.

1 — 6 — 6 — 1 — $2\frac{1}{2}$ — Harritslefgaard.

1 — 7 — " — " — " — —

1 — 7 — 5 — 1 — $2\frac{1}{2}$ — —

§ Kiærby:

1 øde Gaard 4 — 2 — 3 — $2\frac{1}{2}$ — Niels Aagesen i Kiøbenh.

1 jordeg. Gd. 6 — 3 — 1 — 1 — med 2 jordløse Huse paa
Grunden, hvoraf det ene er øde; tilh. Borgemester P.
Pedersen i Kiøbenh.

1 øde Gaard 6 Tdr. 7 Skp. " Jdf. " Alb. med to Huse paa Grunden, hvoraf 1 øde; tilh. ditto.

1 Gaard 5 — 6 — 2 — 2 — med et øde Huus paa Grunden og tilh. ditto.

— 4 — 6 — 2 — 2 — med 3 jordløse Huse paa Grunden og tilh. Mogens Svabe i Skaane.

2 halve Øde. 8 — 3 — $\frac{1}{2}$ — " — med et øde jordløst Gadehuus paa Grunden og tilh. N. Magesen i Kiøbenh.

1 jordløst

Huus " — " — " — " — Christen Scheel.

1 Gaard 8 — " — " — " — Rudolph Podebust til Kiørup.

1 øde Gaard 8 — 4 — " — " — Niels Magesen i Kiøbenh.

1 Gaard 7 — 7 — " — " — Hr. Hans's Annex-Præstegaard i Bogenfse; med 2 jordløse Huse, hvoraf 1 øde, paa Grunden.

1 jordløst

Huus " — " — " — " — Herman Friis.

1 ditto " — " — " — " — Niels Magesen.

1 Boel 3 — " — " — " — af Hverringes forrige Gods.

1 halv Gaard 5 — 2 — " — " — Niels Magesen i Kiøbenh.

1 Gaard 6 — " — " — " — Borgem. Peder Pedersen i Kiøbenh. (paa Grunden 1 jordløst Huus).

Brandholt 7 — 6 — 2 — 2 — Nicolai Bennichs¹⁾ (med Skov til 5 Sviins Olden).

1) Denne Mand, som ellers kaldes Lieutenant Bennichs og som ogsaa eiede en Gaard i Skouby paa 2 Tdr. 6 Skp. 1 Jdf. 1 Alb., skal have taget Jord fra sidstnævnte Gaard og lagt til Brandholt, hvorved Gaarden i Skouby tilsidst kun blev til et Huus; derimod skal han have ryddet Skoven ved Brandholt, som før var paa 12 Sviins Olden.

3 Skaarup:

1 Gaard 7 Tdr. " Skp. " Fdk. " Alb. Fru Jde Lindenov (paa Grunden i jordløst Huus).

1 — 9 — 4 — " — " — Rudolph Podebust til Rie-
rup.

1 — 11 — 2 — " — " — Odense Hospital.

Ellehauge:

Løkke 1 — 4 — " — " — Harritslefgaard.

3 Toffte:

1 Gaard 6 — 3 — 1 — 2 — Harritslefgaard.

1 øde Gaard 6 — 6 — " — " — —

1 Gaard 5 — 2 — " — " — Bogenf Kirke haver Land-
gilden; men Herligheden ligger til Harritslefgaard.

1 Gaard 6 — " — " — " — Henrik Lindenov til Dre-
gaard.

3 Hagebølle¹⁾:

1 Gaard 12 — 5 — " — " — Harritslefgaard; dog svæ-
res Landgilden af de 6 Tdr. til Bogenf Kirke.

den eller paa 4 Skp. Skjld; den vestre Længde Huus paa Brandholt kaldes endnu Bennichs Huus, fordi han havde byggt det og der i hans Tid var Stuehuus; et stort, gammelt Morbærtræ ved Huset skal ogsaa fra hans Tid hidrøre; efter ham fik en Lieutenant v. Ulfen Gaarden (see 1688); af ham fikte Jesper Larsen Hvid den (som var en Broder til Hr. Anders, Sognepræsten i Brenderup, og en Søn af Forpagteren paa Dregaard) og af ham skal igien for c. 90 Aar siden den nærværende Gier, Anders Boks, Fader, Niels Bok, have fikbt den.

1) Denne By nævnes ikke blandt Sognets Byer 1571; nu derimod, 1664, har den 5 Gaarde og 1 Huus; men atter 1688 nævnes den ikke mere i den nye Matrikel; den maa altsaa være bleven nedlagt mellem 1664 og 1688, men i hvilken Anledning og hvor den har ligget, er nu saa godt som ubekendt; blot formodes, at den har været en Deel af Harritslef-By; thi naar man forfølger Landeveien fra denne By mod Odense til, saa er der mellem Søndens-Hesthauge-Løkke og

1 Gaard	5 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. "	—	Harritslefgaard.
1 —	12 — 2 — " — "	—	Fru Christentse Lindenov.
1 —	8 — " — " — "	—	Erik Dvigov til Sand- ager.
1 —	3 — 5 — " — "	—	med et jordløst Huus paa Grunden og tilh. sidstnævnte.

Kongetienden har Borgemester Hans Jørgensen i Fæste; den staaer for 39 Tdr. Hartkorn.

Kirkens Anpart Tiende ditto ditto.

Jus patronatus til Skouby Kirke har Kongen og Summen af Skouby Sogns Hartkorn er 709 Tdr. 6 Skp. 1½ Fdk. 1 Alb.

Summen af Skouby Sogns

Tiender er 78 — " — " — " —

2) 3 Guldbierg Sogn.

Keffldrup:

1 Gaard	18 — 1 — 1 — 1 —	Jomfru Birgitte Hahn.
1 —	16 — 5 — 3 — 2 —	Morten Mikkelsen til Drritslefgaard.

Rolsøhauge:

1 —	4 — 5 — " — " —	Laurids Munch.
1 —	6 — " — 1 — 1 —	Oluf Rosenfrands til Enggaard.
1 —	6 — 6 — " — 1 —	deraf de 1 Td. 2 Skp. til Enggaard og de 5 Tdr. 4 Skp. 1 Alb. til Kirken.
1 øde Gaard	9 — 2 — 1 — " —	Drritslefgaard.
1 Gaard	4 — 7 — " — " —	Kirken, men besiddes og bruges af Præsten, som Præstegaard.

Barnhøjs-Marken (dog i sidstnævnte) en brolagt Vei, som en Bygade, og langs ved Siden af denne Bro store Væske plantede 2c. 2c., hvorom see mere under 1831.

Smidstrup:

1 Gaard	6 Tdr. 7 Skp. " Fdk. " Alb. Enggaard.
1 —	7 — 2 — 1 — 1 — Enggaard.
1 —	6 — 4 — 1 — 1 — (med 1 jordløst Huus paa Grunden).
1 —	9 — 4 — " — " — Arenstorff til Harritslef- gaard.

1 jordløst Huus " — " — " — " — Erik Dvigov til Sand-
ager.

Nordschouff:

1 Gaard	9 — 2 — 2 — " — Enggaard.
1 —	7 — 7 — 1 — 1 — —
1 —	5 — " — " — " — —
1 —	3 — 5 — " — " — —

Byens Skov:

skuld " — 2 — " — " — —

Rongetienden, som Præsten nyder, 8 Tdr. 2 Skp. " Fdk. " Alb.

Kirketienden, som en Mand i Revl-

drup har i Fæste, 8 — 2 — " — " —

Rongen har jus patronatus.

Sognets Hartkorn er i alt . . 122 — 5 — " — 2 —

og begge Tiender 16 — 4 — " — " —

3) 3 Sandager Sogn.

Sandager Hovedgaard med tilliggende Skove ved Gaar-
den samt Gaardens egne Enemærker 54 Tdr. Erik Dvigov.

Enggaards Hovedgaard med Møllen og Jord paa Eilby-
og Slagstrup-Marker samt Wildtmosen 50 Tdr. Oluf Ro-
senfrands.

Bøgelund¹⁾:

1 Gaard	14 — 4 — 2 — " — Enggaard.

¹⁾ Ogsaa denne By er for længe siden (idetmindste før 1755) af-
brudt og man viser Stedet, hvor den har staaet, ved nogle Buske

1 Gaard 10 Tdr. „ Skp. 1 Fdf. 1 Alb. Enggaard.

1 — 8 — 4 — 1 — 1 — —

1 — 5 — 4 — 1 — 1 — — dog svares 14 ø til
Grindløse Kirke.

1 — 3 — 7 — „ — „ — —

1 — 3 — „ — „ — „ — —

10 Huse, hvis Jord er henregnet under Enggaards Tært, hvem
de tilhøre; dog har det ene 3 Skp. Hartkorn Kirkejord paa
Bøgelunds Mark, hvoraf det svarer til Bøgensø Kirke.

Schindtalshuus tilhører Enggaard og Jorden regnes under
Hovedgaardstært.

Enggaards Mølle ligesaa.

Nørre-Esterbølle:

1 Gaard 13 — „ — $1\frac{1}{2}$ — $1\frac{1}{2}$ — Enggaard.

1 — 8 — 4 — 1 — 1 — —

1 — 5 — 6 — „ — „ — —

1 — 15 — 2 — $1\frac{1}{2}$ — 1 — Sandager.

1 — 15 — 2 — $1\frac{1}{2}$ — 1 — —

1 — 13 — 6 — $1\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{2}$ — —

1 — 12 — 2 — $1\frac{1}{2}$ — 1 — —

1 — 9 — 2 — 3 — 1 — —

1 — 6 — 3 — 1 — 1 — Anner-Præstegaard.

1 — 7 — 6 — 3 — 1 — Sandager.

1 — 6 — 4 — „ — $1\frac{1}{2}$ — —

1 — 3 — 4 — 2 — 2 — —

1 Boel „ — „ — „ — „ — beregnet under Gaardens
Tært.

1 Gaard 3 — 2 — 2 — 2 — Sandager.

1 — 5 — „ — 3 — 1 — —

mellem Smidstrup og Gyldesten og ved den saakaldte blaa Bro;
see mere under 1755.

1 Huus " Tdr. 4 Skp. " Fdf. " Alb. Sandager.
 1 — " — 6 — " — " — —
 1 Boel " — " — " — " — beregnet under Gaardens
 Tært.

1 jordløst Huus.

8 jordløse Gadehuse, hvoraf de 3 ere øde.

1 Td. Hartkorn Kirkejord paa Esterbøll og Bøgelunds Mark,
 hvoraf svares Landgilde til Bøgense Skole.

Sandager-Mølle 18 Tdr. 6 Skp. Sandager. (Begge Sand-
 ager-Møller, hvoraf den ene laae i dette og den anden i Silby
 Sogn, fik kort efter et betydeligt Afslag i deres Møllestyld;
 thi i Opsummeringen af den gamle Matrifel siges at være
 affortet for begge Sandagergaards Møller 37 Tdr. 4 Skp.
 og i Ny Matr. hedder det, at begge Sandager-Møller i den
 gamle Matrifel aldeles ikke vare ansatte til Møllestyld, men
 henregnede under Gaardens Hartkorn).

1 jordløst Huus, kaldet Bierre eller Bierrehuus.

Kongens Kirketiende udgør 10 Tdr. 5 Skp. 2 Fdf. og den
 har Oluf Rosenfrands i Fæste.

Kirkens Korntiende ligeledes 10 Tdr. 5 Skp. 2 Fdf. og den
 har Erik Dvigov i Fæste.

Kongen har jus patronatus.

Summen af Sognets Hartkorn er 295 Tdr. 1 Skp. 1 Fdf.

1 Alb. og af begge Tiender 21 Tdr. 3 Skp.

4) 3 Silby Sogn.

Silby:

1 Gaard 12 — " — " — 1½ — Niels Lykke paa Elved.

1 — 9 — " — " — " — — —

1 — 10 — " — " — " — — —

med et jordløst Huus paa Gaardens Grund.

1 øde Gaard 13 — 7 — 2 — 2 — Harritslefgaard.

- 1 øde Gaard 13 Tdr. 5 Skp. " Fdk. " Alb. Harritslefsgaard.
 1 Gaard 6 — 7 — 2 — 2 — Niels Aagesen i Riøb.
 1 — 7 — 6 — " — " — Harritslefsgaard.
 1 Gadehuus " — " — " — " — Rudolph Abraham v. Po-
 debuff.
 1 Kirkejord " — 7 — " — " — paa Gielby Mark.
 1 Gaard 6 — 6 — " — " — Oluf Rosenfrands til Eng-
 gaard; dertil noget Hoffjord paa Slagstrup Mark.

Gielby-Lunde:

- 1 Gaard 7 — 4 — " — " — Enggaard.
 1 — 9 — 1 — " — 1 — —
 1 — 9 — 1 — " — 1 — —
 1 — 10 — 2 — " — " — —
 1 — 5 — " — " — " — — ; med noget Hoff-
 jord paa Slagstrup Mark.
 1 — 5 — " — " — " — Enggaard; med ditto.
 1 — 5 — " — " — " — — ; med ditto.
 1 — 7 — 6 — 2 — 2 — Erik Dvigov til Sand-
 ager.
 1 — 6 — 3 — " — " — Mourits Deigtoog.

Rille:-

- 1 Gaard 2 — 4 — 2 — 2 — Erik Dvigov til Sand-
 ager.
 1 — 13 — 7 — 1 — $2\frac{1}{2}$ — — —
 1 — 13 — 7 — 1 — $2\frac{1}{2}$ — — —

Sandager:-

- Mølle¹⁾ 18 — 6 — " — " — — —

1) Denne Sandager-Mølle i Gielby-Sogn er den nærværende eller den, som i gamle Dage kaldtes Øver-Mølle. Neder-Mølle, som er afbrudt, laae derimod i Røhaugen Norden for hiin.

4 jordløse

Huse "Tdr." Skp. " Fdk. " Alb. paa Præstegaardens Grund,
hvoraf Degnen boer i det ene.

Kongens Anpart Korntiende, som Erik Dvigov til Sandager
nyder, er 15 Tdr. 6 Skp.

Kirkens Anpart ditto ditto.

Kongen har jus patronatus.

Summa paa Sognets Hartkorn 195 Tdr. 2 Skp. $3\frac{1}{2}$ Fdk. " Alb.

— Korntiendens ditto 31 — 4 — " — " —

5) 3 Meilby Sogn:

Meilby:

1 Gaard 6 — 7 — 1 — 1 — Borgem. Herman Friis i
Middelfart.

1 — 12 — 3 — " — " — Mester Christen (o: Mag.
Christen Hansen Lund, Prof. i det græske Sprog ved
Gymnasium) i Odense til hans Bestilling.

1 Kirkejord " — 4 — " — " —

1 Gaard 8 — " — " — " — Odense Hospital.

1 — (Hartkorn ikke opgivet) Fru Jde Lindenov.

Guldberg=

Kirkejord " — 6 — " — " — — —

Meilbyes

ditto " — 6 — " — " — — —

1 Gaard 8 — 2 — 1 — 1 — Rugaard.

1 — 9 — 3 — 2 — $\frac{2}{3}$ — S. Knuds Kloster.

1 — 7 — 4 — 3 — $1\frac{2}{3}$ — — —

1 — 2 — 6 — 2 — " — A. N. Bøgvad i Hel-
finger.

1 — 9 — 1 — " — " — — —

1 — 9 — 1 — " — " — — —

1 Gaard 7 Tdr. 6 Skp. " Jdf. " Alb. Rudolph Podcbuff til
Rørup.

1 — 5 — 4 — 2 — 2 — Landsdommeriet.

1 — 5 — 1 — 1 — 1 — Anner-Præstegaard.

1 jordløst Huus paa Kirkeladens Sted, som tilh. Kirken.

Beche:

1 Gaard 7 — 4 — 2 — 2 — S. Knuds Kloster.

1 — 7 — 4 — 2 — 2 — — —

Brønstrup:

1 Gaard 7 — 6 — 2 — 2 — Rugaard.

1 — 9 — 1 — 1 — 1 — —

Jullerup:

1 Gaard 12 — 7 — " — 2 — Henning Pogniff.

1 — 4 — 4 — " — " — N. Lykke til Elved.

1 — 11 — 2 — 1 — 1 — Peder Lauridsen i Mid-
delfart.

1 jordeggen og

øde Gaard 9 — 6 — 3 — 2½ — Rugaard; med det jord-
løse Huus paa Grunden.

Meilby Kir-

fejord 1 — 4 — " — " — paa Jullerup Mark.

Ditto til Viin

og Brød 1 — 6 — " — " — paa Meilby- og Julle-
rup-Mark.

Ditto " — 2 — " — " — paa Meilby Mark.

Kongens Korntiende, 15 Tdr. 6 Skp. " Jdf. " Alb., nyder Erit
Dvigov og ligeledes Kirkens.

Kongen har jus patronatus.

Summa af Sognets Hartkorn 175 Tdr. 1 Skp. 2½ Jdf. ½ Alb.

— Korntienden 31 — 4 — " — " —

6) 3 Dre Sogn (som her kaldes Drre Sogn og Birk). Drre-

gaard's Hovedgaard med sine Enemærker, Birkerettighed o. s. v.
70 Tdr. Henrik Lindenov.

Drre By:

1 Gaard 7 Tdr. 7 Skp. 1 Jdf. 1 Alb. H. Lindenov.

1 øde Gaard 8 — 3 — 1 — 1 — —

1 Gaard 8 — 3 — 1 — 1 — —

1 — 7 — 2 — 2 — 2 — —

1 — 4 — 2 — 1 — 1 — —

1 — 6 — 3 — 1 — 1 — —

1 — 4 — 2 — 1 — 1 — —

1 øde Gaard 4 — 2 — 1 — 1 — —

1 Gaard 2 — 2 — 3 — 1 — —

1 — 6 — 4 — 2 — 2 — —

1 — 5 — 4 — 3 — 1 — —

11 jordløse

Huse " — " — " — " — hvoraf de 7 ere øde.

Drbæk:

1 Gaard 5 — 6 — 1 — 1 — H. Lindenov.

1 — 5 — 6 — 1 — 1 — —

1 — 5 — 6 — 1 — 1 — —

1 — 5 — 6 — 1 — 1 — Fru Christentse Lindenov.

1 — 7 — 2 — 1 — 1 — Henrik Lindenov.

1 — 4 — 2 — 1 — 1 — —

1 — 2 — " — 2 — 2 — —

1 — 1 — 5 — 1 — 1 — —

Drregaards

Mølle 8 — " — " — " — —

Skovhuset 4 — 2 — 2 — 2 — —

3 Gadehuse " — " — " — " — hvoraf det ene er øde.

Skodstrup:

1 Gaard 4 — 7 — 1 — 1 — Henrik Lindenov.

1 Gaard	7	Tdr.	2	Skp.	2	Fdf.	2	Alb.	Henrik Lindenov.
1 —	7	—	7	—	1	—	1	—	Christentse Lindenov.
1 —	11	—	"	—	2	—	2	—	Henrik Lindenov.
1 —	14	—	6	—	2	—	2	—	—
1 —	7	—	5	—	"	—	"	—	—
1 —	8	—	2	—	2	—	2	—	—
1 —	12	—	5	—	1	—	1	—	—
1 —	4	—	2	—	1	—	1	—	—
1 —	6	—	7	—	1	—	1	—	—
1 øde Gaard	6	—	3	—	1	—	1	—	—
1 Gaard	4	—	2	—	1	—	1	—	—
1 øde Gaard	6	—	5	—	"	—	"	—	Jørgen Ahlesfelds Arvinger.
1 Gaard	4	—	2	—	1	—	1	—	Christentse Lindenov.
1 —	6	—	7	—	"	—	"	—	Henrik Lindenov.
1 —	5	—	7	—	2	—	2	—	—
1 —	4	—	1	—	1	—	1	—	—
1 Boel	2	—	2	—	1	—	1	—	Christentse Lindenov.
1 —	1	—	5	—	1	—	1	—	—
1 —	2	—	2	—	"	—	"	—	—
1 —	1	—	6	—	"	—	"	—	Henrik Lindenov.
1 —	2	—	3	—	2	—	2	—	—
1 —	2	—	1	—	1	—	1	—	—
Hugget:									
1 Gaard	5	—	5	—	"	—	"	—	—
1 —	5	—	5	—	"	—	"	—	—

3 Skodstrup:

9 jordløse

Huse " — " — " — " — hvoraf 3 øde.

Kongens Anpart Korntiende, 11 Tdr. " Skp. " Fdf. " Alb., har
Henrik Lindenov i Fæste og Kirkens ligesaa.

Rongen har jus patronatus.

Summa af Sognets Hartkorn	335 Tdr. 1 Skp. „ Fdk. „ Alb.
— Tienden	22 — „ — „ — „ —

7) I Haarslef Sogn:

Lybisborigh Hovedgaard, som var gandske øde og uden Bygge paa Stedet og tilhørte Fru Anne Brahes Arvinger, havde tilforn været brugt eller drevet af to Mænd og stod med Brassens (o: Brahes) Mark ved Høffd (o: Høved) i Bøflinge Sogn for 17 Tdr. 7 Skp. „ Fdk. „ Alb. (Grunden, hvorfor den i Matriklens Opsummering anføres for 17 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. 1 Alb., veed jeg ikke, medmindre den skulde have havt „ Tdr. „ Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Skovskyd, som i Matriklen selv ikke omtaltes).

Haarslef By:

1 Gaard	10 — 3 — 1 — „ —	Herman Friis i Middelfart.
1 —	7 — 4 — „ — „ —	Landsdommeriet.

1 jordeggen og

øde Gaard 10 — „ — $3\frac{1}{2}$ — „ — Rugaard; med 2 jordløse Huse paa Grunden, hvoraf 1 er øde.

1 Gaard	4 — 6 — „ — „ —	Herman Friis i Middelfart.
1 —	8 — 4 — 1 — 1 —	Niels Lykke til Elved.
1 øde Gaard	10 — 6 — „ — „ —	Harritslefgaard.
1 Gaard	6 — „ — „ — „ —	N. Lykke til Elved.
1 —	8 — 6 — 1 — „ —	Laurids Munk.
1 —	7 — 4 — „ — „ —	Landsdommeriet.
1 —	7 — 4 — „ — „ —	ditto.
1 —	9 — 6 — „ — „ —	Anne Brahes Arvinger.
1 —	4 — 4 — „ — „ —	Husby Kirke.

1 jordeggen

Gaard 9 — 4 — $2\frac{1}{2}$ — „ — Rugaard; med 4 jordløse Huse paa Grunden, hvoraf 1 er øde.

1 Fæstegaard 8 Tdr. 3 Skp. " Fdf. " Alb. Rugaard.

1 Gaard 11 — 4 — " — " — Jens Lassen til Dalum.

1 — 7 — 4 — " — " — Landsdommeriet.

4 jordløse

Huse " — " — " — " — paa Præstegaardens
Grund og 1 i Farsbølle.

1 jordløst Kir-

kehuus " — " — " — " — hvori Degnen boer.

1 ditto " — " — " — " — bygt paa Kirkefadens
Byggested.

1 øde Huus med noget Jord, som hører til en Eiendoms-Gaard
i Gammelby.

En Kirkejord 1 — 2 — " — " — mellem Labellschouff og
Raffnebieerre.

Store Labellhuus, tilhørende Harritslesgaard og beboet af Da-
vid Skytte; Jorden er taget fra Nagaarde og beregnet under
sammes Takt.

Lille Label-

huus 2 — 2 — " — " — tilh. Niels Lykke paa El-
ved og beboet af Christen Skytte¹).

BierneBy:

1 Gaard 7 — 6 — " — " — (nuværende Mosgaard)
Niels Lykke.

1 — 7 — 4 — 2 — 2 — —

1 — 7 — 4 — 2 — 2 — —

1 — 5 — 6 — 1 — 1 — —

1) Det er mærkværdigt, at disse to Ladebøl, hvoraf det ene i gamle Dage skal have udgiort Harritslesgaards og det andet Elvedgaards Ladebøl eller Ladegaard, nu derimod vare blevne forvandlede til de samme to Herregaards Skytte-Boliger, der saaledes laae her som Bagthold paa Grændsen af deres Herstaders Gnemærker.

1 Gaard 2 Tdr. 3 Stp. 1 Fdk. 1 Alb. Niels Lykke.

1 øde Gaard 7 — 4 — 2 — 2 — — (dens Jord
bruges nu af 6 jordløse
Huse).

Farsbølle:

1 Fæstegaard 5 — 7 — 2 — " — Rugaard.

1 — 3 — 4 — 1 — 1 — —

1 jordeggen

Gaard 9 — 5 — 2 — 1 — —

1 øde Boel 6 — " — " — " — —

Gammelby:

1 jordeget

Boel 8 — 3 — 1 — 1 — Rugaard (og paa Grun-
den 1 jordløst Huus.

1 øde Gaard 11 — 5 — 1 — 1 — Jørgen Ahlesfelds Arvin-
ger til Dregaard.

1 Boel 4 — 4 — " — " — Rugaard.

1 øde Huus " — " — " — " — —

1 jordeggen

Gaard 11 — 2 — 2 — 1 — —

1 Boel 3 — " — " — " — —

1 jordeggen

Gaard 9 — 7 — 3 — $2\frac{1}{2}$ — — (og et jordløst
Huus paa sammes Grund).

1 øde Boel 3 — " — " — " — Rugaard.

1 jordløst Kirkehuus

1 Boel 4 — " — " — " — Niels Lykke til Elvidt.

1 — 5 — 3 — " — 2 — Rugaard.

1 — 3 — 2 — " — " — Hverringe.

1 øde Gaard 9 — 1 — " — $\frac{1}{2}$ — Rugaard.

1 Gaard 16 Tdr. 4 Skp. " Fdf. " Alb. A. N. Bøgvad i Helsingør.

1 — 6 — " — " — " — Niels Lykke.

1 jordegen

Gaard 7 — 5 — " — 1 — Rugaard.

1 øde Boel 3 — 2 — 2 — 1 — Hans Villumsen i Odense.

Brandtbierre¹⁾:

1 øde Gaard 5 — " — " — " — Søndergaarde.

Rønnemose:

1 Gaard 8 — 4 — " — " — Rugaard.

Hindevad:

1 Gaard 8 — 7 — 2 — 2 — —

1 øde og afbrændt

Gaard 7 — 4 — 1 — 1 — —

1 Gaard 7 — 6 — 1 — 1 — —

Skov til Rønnemose og Hindevad til 20 Sviins

Olden o: " — 6 — 2 — 2 — —

Flotterø:

1 øde Huus " — " — " — " — Jens Lassen paa Dalum.

Hindevads:

huus " — " — " — " — i Rugaards Enemærke.

Lille Padesø " — " — " — " — —

Store Padesø 3 — 2 — 1 — 1 — Jens Lassen til Dalum
(med Skov til 3 Sviins
Olden).

Leerbeckshuus " — 2 — " — " — Rugaard.

Raagethuus 3 — 1 — 2 — 2 — Rugaard (med Skov ti
5 Sviins Olden).

1) Gaarden, Brandtbierre, som formodentlig laae paa det saakaldte Brandsbjerg, lige over for Lykkegaard, var allerede 1688 aldeles forsvunden og findes ikke mere den saakaldte nye Matrifel af ovennævnte Aar.

Stræderhuus " Edr. 6 Skp. 2 Fdt. 2 Alb. Jens Lassen paa Dalum.
Musbierch-

huus " — " — " — " — —

Diget:

1 Gaard 11 — 1 — 2 — 2 — Jens Lassen.

1 — 8 — 7 — 2 — 2 — —

Stradghorig 3 — 1 — 1 — 1 — —

Nellerod 10 — 2 — 1 — 1 — —

Biørnsbo 6 — 1 — 1 — 1 — —

Skov til Diget, Nellerod og Biørnsbo til 26 Sviins

Olden: 1 — " — 2 — 2 — —

Skouffgaarde:

1 Gaard 11 — 5 — 2 — 2 — Jens Lassen.

1 — 6 — 2 — " — " — —

Skov " — 6 — 2 — 2 — —

1 Gaard 6 — 2 — " — " — —

1 — 8 — 1 — " — " — —

1 — 8 — 1 — " — " — —

1 — 3 — " — " — " — —

1 — 9 — 7 — " — " — —

1 — 8 — 1 — " — " — —

1 øde Huus 1 — 4 — " — " — —

Nymarch:

1 Gaard 6 — 4 — 3 — 1 — —

Skov " — 2 — " — " — —

1 Gaard 4 — 2 — 2 — 2 — —

Skov " — 6 — 2 — 2 — —

Nagaards

Mølle 10 — " — " — " — Harritslefgaard.

Nagaarde:

1 Gaard 10 — 6 — " — " — ditto.

1 Gaard 10 Tdr. 6 Skp. „ Fdk. „ Alb. Harritslefgaard.

Eyelskouff:

1 Gaard 11 — 5 — „ — „ — Sondergaarde.

1 jordeggen

Gaard 6 — 4 — 3 — 1 — Rugaard (med 2 jordløse Huse paa Grunden).

1 Gaard 10 — 4 — „ — „ — N. Lykke til Elvidt.

1 jordeggen

Gaard 7 — 3 — $2\frac{1}{2}$ — „ — Rugaard.

1 — 9 — 7 — 3 — 1 — — (med 2 jordløse Huse paa Grunden).

1 — 11 — 1 — 3 — 1 — Rugaard (med 2 ditto, hvoraf 1 er øde).

1 øde jord-

egen Gaard 8 — 6 — $3\frac{1}{2}$ — „ — Rugaard.

1 Gaard 4 — 6 — 2 — „ — Elved.

1 — 7 — 6 — „ — „ — —

1 — 3 — 7 — 3 — 1 — A. N. Bøgvad i Helsingør.

1 jordeggen

Gaard 8 — 5 — „ — $2\frac{1}{2}$ — Rugaard (med et øde Hus paa Grunden).

1 Gaard 2 — 3 — 3 — 2 — Elved.

1 Kirkeboel 1 — 4 — $3\frac{1}{2}$ — „ —

1 øde Gaard 10 — 5 — „ — „ — Harritslefgaard.

Holse:

1 Gaard 8 — „ — 1 — 1 — Henrik Lindenv til Dreagaard.

1 Boel 2 — „ — 1 — „ — — —

1 jordløst

Huus „ — „ — „ — „ — Somfr. Mette Friis til Margaard.

1 Gaard 8 Tdr., Skp. 1 Fdf., Alb. Biørn Raas til Veierup.
Skov, tilforn til 28 Sviins Olden, men nu kun til 18.

Kongens Anpart Korntiende, som Hospitalet i Odense har, er
64 Tdr. 4 Skp.

Kirkens Anpart, som Commissair Haffen Kessen har, derimod
kun 60 Tdr. 4 Skp. (Marsagen til Forskiellen mellem Konge-
og Kirketiende er den, at Kongen (men ikke Kirken) foruden
Rug og Byg ogsaa nyder 16 Skp. Boghvedegryn i Tiende,
hvoraf man vel altsaa tillige tør slutte, at Haarslef- og Søn-
dersø- Sogne den Tid vare de rette Boghvede-Egne her i
Lænet, siden de vare de eneste Sogne i samme, der ogsaa
maatte svare Boghvedegryn i Tiende, hvorimod Vigerslef,
Søndersø, Sandager, Særslef, Skouby og Bispenberg for-
uden Rug og Byg ogsaa (som de bedste Havre-Egne) gave
Tiende af Havre, men Gilby og Meilby hverken af Rug
eller Havre, men blot af Byg).

Kongen har jus patronatus.

Summa af Sognets Hartkorn	638 Tdr. 6 Skp. 2 Fdf. 1 Alb.
— Korntiendens ditto	125 — " — " — " —

8) I Særslef Sogn:

Seersløff By:

1 jordeggen

Gaard 7 — 7 — 2 — $2\frac{1}{2}$ — Rugaard.

1 Jord " — 5 — " — " — som ligger til Bogenfse
Skole og kaldes Degnejord.

1 jordløst Huus " — " — " — " — paa førstnævnte Gaards
Grund.

1 Gaard 13 — 7 — 1 — $2\frac{1}{2}$ — N. Lykke til Elvidt.

1 jordeggen

Gaard 8 — 5 — 3 — $\frac{1}{2}$ — Rugaard (med et jordløst
Huus paa Grunden).

1 Gaard	5 Tdr. 5 Skp. 1 Fdt. 1 Alb. S.	Knuds Kloster.
1 —	6 — 4 — „ — „ —	Rugaard.
1 —	5 — 4 — „ — „ —	Henning Poggviff.
1 øde Gaard	6 — 4 — „ — „ —	Rugaard.
1 Boel	3 — „ — „ — „ —	—
3 jordløse Huse	„ — „ — „ — „ —	som tilhøre Præsten og hvoraf Degnen boer i det ene.
Kirkejord	6 — „ — „ — „ —	S. Knuds Kloster, men bruges af Præsten.

Kostersløff:

1 øde og afbrændt

Gaard	11 — 3 — 2 — „ —	Hans Oldeland til Ugers- lesgaard.

1 jordeggen

Gaard	11 — „ — 3 — 2½ —	Rugaard.

1 øde og af-

brændt Boel	3 — 7 — 1 — 1 —	—

1 jordeggen

Gaard	10 — „ — 3 — 2½ —	—

1 Gaard	8 — 4 — 1 — ½ —	—

½ øde Gaard	6 — 6 — 2 — „ —	—

1 jordeggen

Gaard	9 — 5 — 1 — 2½ —	—

1 Jord paa Særslef Mark samt Skov til

Gaarden	„ — 2 — „ — „ —	—

1 øde jordeggen

Gaard	9 — 2 — 3 — ½ —	—

1 jordeggen

Gaard	9 — 4 — 2 — 2 —	—

1 Gaard	10 — 1 — 2 — 1 —	Rugaard (med Skov til 2 Sviin).

1 jordeggen

Gaard 11 Tdr. „ Skp. 3 Fdf. 2 Alb. Rugaard (med et jordløst Huus paa Grunden).

Himmersløff:

1 Gaard 4 — 6 — „ — „ — Fru Christentse Rosenfrands.

1 — 6 — „ — „ — „ — Odense Provsti.

1 Kirkeboel 1 — „ — „ — „ —

1 Fattigjerd 1 — „ — „ — „ —

1 Gaard 3 — 4 — „ — „ — Rugaard.

1 Boel 6 — „ — „ — „ — Kirken til Vin og Brød.

1 Gaard 10 — „ — 3 — $1\frac{2}{3}$ — S. Knuds Kloster.

1 — 4 — 6 — 2 — 2 — Anders Nielsen Bøgvad i Helsingør.

1 jordeggen

Gaard 11 — 3 — $1\frac{1}{2}$ — „ — Rugaard (med 2 jordløse Huse paa Gaardens Grund, hvoraf det ene i Esterbøll.)

1 øde Gaard 10 — 5 — 2 — $\frac{1}{2}$ — Rugaard (med 1 jordløst Huus paa Grunden).

1 Gaard 7 — 7 — „ — „ — N. Lykke paa Elvidt.

1 — 6 — 6 — 2 — 2 — Rugaard.

4 jordløse Huse „ — „ — „ — „ — paa Præstegaardens Grund.

Esterbøll:

1 jordeggen

Gaard 11 — 2 — 2 — $2\frac{1}{3}$ — Rugaard.

1 Gaard 5 — 4 — „ — „ — N. Lykke paa Elvidt.

1 — 4 — „ — 2 — 2 — Landsdommeriet.

1 — 12 — 6 — 3 — „ —

1 — 10 — 4 — „ — „ — N. Parsberg til Sellsberg.

Brundlund

(nu Brølund) 7 Tdr. 3 Skp. „ Fdt. „ Alb. N. Lykke til Elvidt.

Maderup:

1 øde Gaard 17 — „ — „ — 2 — Jfr. Birthe Markedan.

1 jordeggen

Gaard 8 — 4 — 2 — $2\frac{1}{2}$ — Borgem. P. Pedersen i
Kjøbenh.

1 — 12 — „ — 1 — $\frac{1}{2}$ — —

(med 1 jordløst Huus paa Grunden).

1 Gaard 9 — „ — 1 — $2\frac{1}{2}$ — —

dertil Skov „ — „ — 2 — 2 — —

1 Boel 3 — 3 — „ — „ — forrige Foged paa Dre-
gaard, N. Andersen.

1 øde Gaard 13 — 6 — „ — „ — Harritslefgaard.

1 Gaard 8 — 6 — „ — „ — Lave Bilde.

Morupe (=: Moderup):

1 øde Boel 3 — 4 — „ — „ — N. Lykke paa Elvidt.

1 Gaard 4 — 3 — „ — $1\frac{1}{3}$ — S. Knuds Kloster.

1 Eiendoms-

gaard 13 — „ — 1 — 1 — Rugaard (med 2 øde
jordløse Huse paa Grunden).

1 Boel 3 — 1 — 1 — 1 — Rugaard.

1 Gaard 9 — 5 — „ — „ — —

1 øde Gaard 4 — 4 — „ — „ — Hverringe.

Thoderup:

1 Gaard 6 — 6 — „ — „ — Oluf Rosenfrands til
Enggaard.

1 — 5 — 4 — 2 — 2 — —

1 — 8 — 6 — 3 — 1 — Provstiet i Odense.

1 — 5 — 7 — 2 — 2 — Oberst Arenstorff til Har-
ritslefgaard.

1 Gaard 8 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Mester Matthis i Odense
(maaskee Matthis Clausen Bang, Prof. philos. ved
Gymnas. i Odense fra 1663—67).

Slagstrup:

1 Gaard 6 — 4 — " — " — Fru Jde Lindenov (af
Drregaards Gods).

1 — 12 — 7 — " — " — Harritslefgaard.

1 øde Eien-

doms-Gaard 12 — 1 — 1 — $\frac{1}{2}$ — Rugaard.

Svenstrup:

1 Gaard 5 — 6 — " — " — Mourits Deigetoog.

1 øde Gaard 11 — 3 — " — 2 — Enggaard.

1 Gaard, hvoraf 3 — " — " — " — til Eilby Kirke for Viin
og Brød

og 5 — 2 — " — " — til Eilby Præst, men
Herligheden til Enggaard.

1 Huus " — " — " — " — Oluf Rosenfrands til
Enggaard.

1 øde Eien-
doms-Gaard 9 — 5 — 1 — $\frac{1}{2}$ — Rugaard (med 1 jord-
løst Huus paa Grunden).

1 Gaard 9 — 7 — " — " — Harritslefgaard.

Alscheby:

1 Gaard 8 — 2 — 1 — 1 — A. N. Bøgvad i Hel-
finger.

1 — 10 — 6 — 2 — " — Christoph Sehested til Als-
lefgaard.

1 — 13 — 5 — " — " — Odense Hospital.

1 — 10 — 2 — " — " — Sorø Kloster.

1 — 8 — 6 — 2 — 2 — A. N. Bøgvad i Hel-
finger.

1 — 9 — 2 — 2 — 2 — Jens Lassen til Dalum
Kloster.

1 Gaard 9 Tdr. 2 Skp. 2 Fdf. 2 Alb. Jens Lassen til Dalum Kloster.

Kongens Korntiende paa 85 Tdr. nyder Læsemester Jacob Birchod i Odense pro officio.

Kirkens Anpart paa 85 Tdr. har Jacob Jørgensen, Foged paa Jvernæs, i Fæste.

Kongen har jus patronatus.

Summa af Sognets Hartkorn 595 Tdr. 1 Skp. 2½ Fdf. 2 Alb.
— Tienden 170 — " — " — " —

9) J Wierslef Sogn:

Margaards Hovedgaard med Mølle ic. samt 9 Huse i Margaards Skov 50 — " — " — " — Jomfru Mette Friis.

Langesø:

Hovedgaard 36 — " — " — " — Bendix Hans v. Buchvald.
Nellemose 8 — 4 — 2 — 2 — beboes af Helvig Gyl-
(med et jordløst Huus paa Grun- denstiern, men tilhører
den; ligesom denne Gaard for- Fru Margrethe Straale
modentlig ogsaa maa have havt 2 (Niels Gyldestierns En-
Skp. Skovskuld; thi i Matrif- ke; see 1634).
lens Opsummering ansættes den
til 8 Tdr. 6 Skp. 2 Fdf. 2 Alb.).

Wirsleff:

1 Gaard 10 — " — " — " — Axel Walchendorf.
1 — 7 — 2 — 3 — " — Jomfru Sophie Høg til
Dallund (med 1 jordløst
Huus paa Grunden).
1 — 7 — 1 — 1 — 1 — Christen Scheel Jørgensen.
1 — 9 — 6 — 2 — 2 — Sophie Markdanner (med
1 jordløst Huus paa Grun-
den).
1 — 8 — 2 — " — " — Major Kuland.

1 Gaard 8 Tdr. 7 Stp. " Jof. 1½ Alb. S. Hans Kloster.

Tverstov:

1 Gaard 1 — 4 — " — " — Jomfru Mette Friis.

1 — 2 — 2 — 2 — 2 — Jørgen Federsén.

1 — 10 — 4 — 1 — 1 — Jochum Ernst.

1 — 8 — 7 — 2 — 2 — —

1 — 8 — 6 — " — " — Hach Sørensen.

Tverstov:

Mølle 12 — 4 — " — " — Fru Sophie Markdan.

Juelstov 7 — " — " — " — Jochum Ernst og Jørgen Federsén.

Amagerstov:

1 Boel 1 — 2 — 2 — " — Henrik Medeldorf i Lybek.

1 Huus " — 6 — " — " — — —

Banchegaard 9 — 4 — " — 2 — Erik Jørgensens Arvinger.

Schialdevad 2 — 5 — " — " — Hach Windt.

Amager:

1 Gaard 13 — 4 — 3 — 1 — Jørgen Federsén (med Skov til 10 Sviins Deden).

1 — 11 — 6 — 1 — 1 — Mogens Mule i Odense.

1 øde Gaard 11 — 1 — " — " — Christian Urne Jørgensen;
Mogens Mule; Mette Villumsdatter i Odense og Fru Dorthé Sehested.

Sverup:

Gaard 14 — 4 — 1 — 1 — Erik Dvigov til Sandager.

Sverup:

Mølle 10 — 4 — 1 — 1 — — —

Sverup=Skov:

7 Boel og Huus, hvoraf

6 ere øde 10 — " — " — " — — —

Ulstrup 14 Tdr. 6 Stp. 1 Fdk. 1 Alb. Erik Dvigov til Sandager.

Nykjøbing 10 — 5 — 1 — 1 — — —

Skov i Sverup og Ulstrup til 80 Sviins

Olden o: 3 — 2 — 2 — 2 — — —

Haffgaard 14 — " — " — " — — —

Skov til 80 Sviins

Olden o: 3 — 2 — 2 — 2 — — —

Rue:

1 Gaard 9 — 7 — 2 — 2 — Odense Hospital.

1 Huus paa

Grunden 1 — 4 — " — " — —

1 Gaard 12 — " — " — " — Knud Urne Sivertsen (med
Skov til 4 Sviins Olden).

1 — 10 — 5 — 1 — 1 — Harritslefsgaard.

1 — 7 — 4 — " — " — Mette Friis og Erik Jør-
gensens Arvinger.

1 — 6 — 3 — 3 — 1 — Rugaard.

1 — 1 — 4 — 2 — " — Mette, Hans Brodersens
i Odense.

1 — 3 — 4 — " — " — Rugaard.

1 — 1 — 5 — " — " — Langesø.

1 — 10 — " — 2 — 2 — —

1 — 6 — " — " — " — Rugaard.

1 — 8 — 6 — 2 — 2 — —

1 — 9 — 2 — 2 — 2 — —

1 — 9 — 2 — 2 — 2 — —

2 Huse, hvoraf

1 øde " — 6 — " — " — Mette, sal. Hans Bro-
dersens i Odense.

Røemølle 6 — 2 — " — " — Langesø.

Møllegaard 13 — " — " — " — Odense Hospital.

Munketuus	10	Ldr.	"	Skp.	2	Fdf.	2	Alb.	Odense Hospital.
Blesbjerg	3	—	"	—	2	—	2	—	S. Knuds Kloster.
Haffsted	6	—	3	—	1	—	1	—	—
Limbilde	5	—	4	—	1	—	1	—	Fru Margrethe Straale.
Rydsmølle	7	—	4	—	"	—	"	—	Rugaard.
Ny Ballen	3	—	7	—	1	—	1	—	S. Hans Kloster.
Gl. Ballen	6	—	4	—	"	—	"	—	Langesø.
Nysæste	2	—	7	—	"	—	"	—	Fru Margrethe Straale.
Snagedal	2	—	4	—	"	—	"	—	Jomfru Birthe Markdan.

Taagerød:

1 Gaard	6	—	2	—	2	—	2	—	Rugaard.
1 øde Gaard	3	—	6	—	"	—	"	—	Bislef Kirke til Vin og Brød, men Herligheden til Rugaard.
1 Gaard	5	—	5	—	1	—	1	—	Rugaard.
1 —	3	—	"	—	"	—	"	—	Fru Christentse Lindenov.
1 —	6	—	5	—	"	—	"	—	Christen Scheel Albertsen.
1 —	6	—	"	—	2	—	2	—	Jørgen Wichmand.

Skov til 2 Sviins

Olden o:	"	—	"	—	2	—	2	—	—
1 Gaard	6	—	2	—	2	—	2	—	Rugaard.
Skov til de kongelige Gaarde i Byen til 2 Sviins									
Olden o:	"	—	"	—	2	—	2	—	Rugaard.
1 jordløst Huus	"	—	"	—	"	—	"	—	Odense Hospital.

Traun:

1 Gaard	11	—	6	—	"	—	"	—	Morten Mikkelsen.
Skov til 150 Sviins Olden									

1 Gaard	6	—	6	—	"	—	"	—	Odense Hospital.

Himmelstruphuus:

1 Gaard	6	—	4	—	"	—	"	—	Odense Hospital.
1 —	4	—	6	—	"	—	"	—	—

Skov til 120 Sviins

Olden 3: 5 Ldr. " Skp. " Jdk. " Alb. Odense Hospital.

Elverød:

1 Gaard 7 — " — " — " — Christoph Sehested (med Skov til 12 Sviin).

1 — 7 — " — " — " — Christoph Sehested (med ditto).

Morud:

1 Gaard 3 — 4 — " — " — Jens Lassen paa Dalum.

$\frac{1}{2}$ øde Gaard 5 — 7 — 1 — 1 — Fru Christentse Lindenov (med Skov til 10 Sviin).

1 Gaard 5 — 5 — 2 — 2 — Fru Jde Lindenov (med Skov til 5 Sviin).

1 — 5 — 5 — 1 — 1 — Knud Urne Sivertsen (med Skov til 4 Sviin).

1 — 7 — 1 — 1 — " — Langesø.

Morud Mølle 5 — 7 — " — " — Odense Hospital.

Morudskaarde:

1 Gaard 7 — 4 — " — " — Langesø.

1 — 6 — 4 — 2 — " — Oluf Rosenkrands til Enggaard.

1 — 11 — 7 — " — " —

Skov til 200 Sviins Olden og paa Grunden 1 jordløst Huus.

Ragheine:

1 Huus 1 — 5 — " — " — Langesø.

1 — 1 — 5 — " — " —

1 — 1 — 5 — " — " —

1 — 1 — 5 — " — " —

Rødeleed 1 — 5 — " — " —

Schouffsgaard:

1 Gaard 9 — 2 — " — " — Dr. Christoph Balslef.

1 ditto 11 — 6 — 2 — 2 — Langesø.

1 øde Gaard 12 — " — 1 — 1 — Henrik Medeldorf i Lybek.

Stov til 12 Sviins Olden.

Fastrup:

1 Gaard	1 Td. 6 Skp. 2½ Fdt.	" Alb. Mette, sal. Hans Brodersens.
1 —	7 — 6 — 2 — "	— — —
1 —	6 — 3 — 1 — 1 —	Langesø.
1 —	10 — 6 — " — "	Odense Hospital.
1 —	3 — " — " — "	Borgemeester Thomas Brodersen i Odense.
1 —	9 — 4 — 3 — 2½ —	Henning Poggviff.
1 øde Gaard	8 — 4 — " — " —	Anders Nielsen Bøgvad i Helsingør.
1 Gaard	10 — 4 — 2 — " —	Hans Bilde til Junggaard.
1 —	3 — " — 2 — " —	Otte Poggviff.
1 —	11 — 4 — " — " —	Langesø.
1 —	5 — 2 — " — " —	—
1 —	1 — 5 — " — " —	Niels Jensen i Nyborg.
1 —	5 — " — 1 — 1 —	Otte Poggviff.
1 —	1 — 6 — 3 — 1½ —	—
1 —	6 — 4 — " — " —	Wislef Kirke, men Herligheden til Rugaard.
1 Jordløst Huus	" — " — " — " —	Fru Anne Windt (til Løitved).

Wislef-Nagaarde:

1 Gaard	8 — 6 — " — " —	Otte Poggviff.

Kieldeby:

1 Gaard	9 — 2 — " — " —	Rugaard.
1 —	3 — 6 — " — " —	Wislef Kirke, men Herligheden til Rugaard.

1 Gaard 7 Tdr. 4 Skp. „ Fdk. „ Alb. Mette, sal. Dines Jensens; Erik Jørgensens Arvinger og Hach Windt.

1 jordeggen

Gaard 8 — 3 — 2 — 2 — Rugaard.

1 ditto øde 9 — 5 — „ — $2\frac{1}{2}$ — —

1 jordeggen

Gaard 8 — 4 — 1 — 2 — — (paa hver af disse 3 Gaardes Grund 1 jordløst Huus).

Kongens Anpart Korntiende, 38 Tdr. 4 Skp. „ Fdk. „ Alb., nyde de 4 øverste Hørere i Odense Skole.

Kirkens ditto ditto har Hans Oldeland i Fæste.

Kongen har jus patronatus.

Summa af Sognets Hartkorn 833 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 2 Alb.

— Korntienden 77 — „ — „ — „ —

10) 3 Veflinge Sogn:

Rugaards Ladegaard med Kongens Namaë (o: Eng langs Møller-Naen) og Kongens eller Fælleds-

Skoven 41 — „ — „ — $1\frac{1}{2}$ —

Rugaards

Mølle 4 — 7 — 3 — 1 —

samt af Mel-

lerodmaë „ — 3 — 1 — 1 —

og noget af Fælshaffven, som er beregnet under Rugaards Tact.

Strædderhuset under Rugaards Tact.

Fuelbiørg-

huus 2 — 4 — 2 — 2 —

Stilbiørghuus, øde og under Gaardens Tact, men udlagt til Jens Lassen paa Dalum.

Elved-Ho-

vedgaard 52 — „ — 3 — 1 — (paa Gaardens Grund 5 Huse; deriblandt Høffvismølle, øde, og Bangegaardshuset).

Wøffling:

1 jordeggen

Gaard 4 Tdr. " Skp. 3 Fdk. 1 Alb. Kongen (med 2 jordløse Huse paa Grunden).

1 ditto 3 — 2 — " — 1 — Kongen (med 1 jordløst Huus paa Grunden).

1 jordeggen

Boel 1 — " — 3 — $\frac{1}{2}$ — Rugaard.

Anner = Præ-

stegaard 3 — 6 — " — " — og 2 jordløse Huse paa Grunden.

Kottebiergs

Hauge " — 6 — " — " — Kirken.

1 Gaard 10 — 4 — " — " — N. Lykke til Elved.

1 — 6 — 6 — 2 — 2 — —

1 — 8 — 6 — " — " — —

1 — 13 — 4 — 2 — 2 — —

1 — 8 — 6 — " — " — —

1 — 8 — 6 — " — " — —

1 — 8 — 6 — " — " — —

1 — 13 — 4 — " — " — — (Nølsgaard).

1 — 8 — 6 — " — " — —

1 — 10 — " — " — " — —

1 — 9 — 2 — " — " — —

1 — 4 — 6 — " — " — —

Skov til 24 Svins

Olden o: 1 — " — " — " — — til disse 12

Gaarde og paa deres Grund 5 jordløse Gadehuse og en Smedie.

1 Boel 1 — 4 — " — " — Henning Poggvist.

1 Kirkejord " — 6 — " — " —

Degneboel 3 Tdr. 4 Skp., Jdt., Alb. Kirken, men Herlighe-
den til Rugaard.

1 jordløst

Huus " — " — " — " — kaldet Roënborg, som
Degnen tilforn besad o: beboede.

Høffved:

1 Gaard 10 — 4 — " — " — Fru Anne Brages Ar-
vinger.

1 — 9 — " — " — " — —

1 Huus " — 6 — " — " — —

1 øde Gaard 13 — " — " — " — — (tilforn Skov

dertil, som nu gandske er afhugget).

Paa Byens Mark en indgrøftet Jord, som kaldes Brasens Mark
(henregnet under Lykkesborg); tilhører ogsaa Fru Anne Bra-
ges Arvinger.

Væde:

1 Gaard 4 — 1 — 1 — 1 — Christen Scheel Jørgensen.

1 — 11 — 4 — 1 — 1 — Fru Jde Lindenov (med
Skov til 5 Sviins Olden).

1 — 3 — 5 — 1 — " — Bendix Hans v. Buchvald.

1 — 3 — " — 1 — 1 — Rugaard.

1 — 3 — " — 1 — 1 — —

1 — 3 — " — 1 — 1 — —

1 — 5 — " — " — " — —

1 — 6 — " — " — " — —

1 — 8 — 2 — 2 — 2 — —

1 øde Gaard 6 — " — " — " — —

1 Gaard 7 — 5 — 1 — 2 — — (af Herredsfoged
Mads Jensen beboet).

Skov til Byen paa 8 Sviins

Olden o: " — 2 — 2 — 2 — Rugaard.

Nalemosse-

Mølle	3 Tdr. 4 Stp.,	Jdf. "	Alb. Rugaard.	
med noget				
Jord dertil	" — 2 — 2 — 2 —			
Thøring	" — " — " — " —	Jens Lassen;	udlagt fra	Rugaard.

Dyrebierg-

huus	" — " — " — " —			
Bædleer	7 — 4 — " — " —	Fru Sophie	Markdan	
	(med Skov til 24 Sviins	Olden).		
Troldal	6 — 1 — 1 — 1 —	Jens Lassen	(med Skov	
	til 2 Sviins	Olden);	udlagt fra	Rugaard.

Hedeboerne:

1 Gaard	3 — 2 — " — " —	Rugaard.	
1 —	5 — 4 — 2 — 2 —		
1 —	4 — " — 1 — 1 —		
Skov til disse Gaarde paa 4 Sviins			
Olden 3:	" — 1 — 1 — 1 —		
Skaderud	4 — 6 — 2 — 2 —		
med Skov til 6 Sviins			
Olden 3:	" — 2 — " — " —		
Riøbeschouff	10 — 6 — " — " —	Morten Mikkelsen.	
Kirkejord	" — 3 — " — " —	Beflinge Kirke.	
Skov til 50 Sviins			
Olden 3:	2 — " — 2 — 2 —	M. Mikkelsen.	

Lille Riøbe-

schouff		Beflinge Kirke.	
Siøldenglad	1 — 5 — 1 — 1 —	Fru Karen Bilde.	
Hestholm	1 — 4 — " — " —	M. Mikkelsen.	

Teffring:

1 Gaard 8 Tdr. 5 Skp. 1 Fdr. 1 Alb. Biørn Raas til Weirup.

1 — 11 — 3 — 1 — " — — —

Sadherød:

1 Gaard 6 — 4 — " — " — Rugaard.

1 — 6 — 4 — " — " — —

1 — 4 — " — 1 — 1 — —

1 — 12 — 4 — 2 — " — —

Skov til disse Gaarde til 4 Sviins

Olden : " — 1 — 1 — 1 — —

Nygaarde paa Bøffling Heed:

1 Gaard 11 — 4 — " — " — N. Lykke til Elved.

1 — 4 — 7 — 1 — 1 — —

Kongens Anpart Korntiende, 22 Tdr. " Skp. " Fdk. " Alb.,

har Henrik Gyldenstiern i Fæste.

Kirkens ditto ditto har derimod Laurids Nielsen i Svendborg.

Kongen har jus patronatus.

Summa af Sognets Hartkorn 446 Tdr. 2 Skp. 3 Fdk. $\frac{1}{3}$ Alb.

— Tienden 44 — " — " — " —

11) Søndersø Sogn:

Dallunds

Hovedgaard 66 — " — " — " — (dog, naar Møllen, som

staaer paa Gaardens Enemærker, og Ulkendrup-Mark,

som til andre er udlagt, fradrages,

blot 40 — " — " — " — Jomfru Sophie Høg.

Søndersø-Skov var tilforn til 450 Sviins Olden, men nu for-

medelst Skovens Forhuggelse og Afbygningerne paa Grunden

blot anseet for 200 Sviins

Olden : 8 — 2 — 2 — 2 — Jomfru Sophie Høg.

Staphensborg ved Dallunds Mark-Led, nu øde,

staaer for 1 — 4 — " — " — Erik Jørgensens Arvinger.

Dallunds

Mølle 6 Tdr. 2 Skp. " Fdk. " Alb. Henrik Medeldorf i Lybek.

Sønderfø:

1 øde Gaard	7	—	5	—	2	—	2	—	Erik Høg (til Biørnholm).
1 Gaard	8	—	"	—	1	—	1	—	—
1 —	4	—	2	—	"	—	"	—	B. H. Buchvald til Langesø.
1 —	10	—	5	—	2	—	2	—	Erik Høg.
1 —	10	—	2	—	3	—	1	—	—
1 —	3	—	4	—	1	—	1	—	—
1 —	1	—	4	—	1	—	1	—	—
1 —	9	—	2	—	2	—	2	—	Anders Nielsen Bøgvad i Højsingør.
1 —	10	—	6	—	3	—	1	—	Erik Høg.
1 —	7	—	4	—	"	—	"	—	A. Bøgvad.
1 —	11	—	"	—	1	—	1	—	Morten Skinkel.
1 —	4	—	"	—	1	—	1	—	—
1 øde Gaard	7	—	4	—	1	—	1	—	Erik Høg.
1 ditto	10	—	4	—	1	—	1	—	Jomfru Sophie Høg.
1 Gaard	10	—	7	—	"	—	"	—	Thomas Brodersen i Odense.
1 —	4	—	6	—	2	—	2	—	Langesø.
1 —	6	—	"	—	"	—	"	—	A. N. Bøgvad.
1 —	10	—	7	—	"	—	1	—	Jomfru Mette Friis (til Margaard).
1 øde Huus	"	—	"	—	"	—	"	—	Erik Høg og Morten Skinkel.
1 Gaard	8	—	"	—	"	—	"	—	Jomfru Mette Friis og Dr. Christopher (Balslef).
1 —	9	—	6	—	"	—	"	—	A. N. Bøgvad.

1 Gaard 2 Tdr. 4 Skp. " Jdf. " Alb. Peder Pedersen og Abi-
gael, sal. Otte Knudsen.

1 — 3 — 4 — 1 — 1 — — —

1 — 8 — 6 — " — " — A. N. Bøgvad.

1 — 11 — 2 — 1 — 1 — Henrik Jørgensen i Odense
paa de Fattiges Begne ibid.

1 — 10 — 3 — 1 — 1 — A. N. Bøgvad.

1 — 9 — " — " — " — Langesø.

1 — 7 — 4 — " — " — —

1 jordløst Hus " — " — " — " — —

1 jordeggen

Gaard 13 — 6 — 2 — 2½ — Rugaard (med Skov til
6 Sviins Olden).

2 jordløse Huse paa Gaardens

Grund " — " — " — " — —

1 Kirkejord paa

12 Marsell o: 2 — 2 — " — " — paa Sønderø-Mark¹⁾.

1 Gaard 8 — 7 — 3 — 2 — Langesø.

1 — 5 — 5 — 1 — 1 — —

1 — 11 — " — 1 — 1 — Erik Høg.

1 — 5 — 2 — 3 — " — Jomfru Mette Friis til
Margaard.

2 jordløse

Huse " — " — " — " — —

1 Gaard 5 — 3 — 1 — 1 — Langesø.

1 — 9 — " — " — " — Erik Høg.

1 øde Sted 1 — 4 — " — " — Rudolph Abraham Podes-
bust og Christian Urne Jørgensen.

1) Og følger saaledes heraf, at en Marsell udgør 1½ Skp. eller
6 Jdf. Hartforn og omtrent fra 1½ til 2 Tdr. Land.

- 1 Gaard 10 Tdr. 7 Skp. " Fdk. " Alb. Thomas Brodersen i
Odense.
- 1 — 7 — " — " — " — Margaard.
- 1 Degneboel " — " — " — " — som svarer til Kirken.
- 1 Kirke-Ager " — 2 — " — " — i Sønderø-Løkke.
- 1 Ager i Sønderø-Løkke, kaldet
Arelstert " — 6 — " — " — som Dallund bruger, men
Beslinge Kirke eier.
- 3 jordløse
Huse " — " — " — " — paa Præstens Grund i
samme Løkke.

Seirupe:

- 1 Gaard 11 — " — 1 — 1 — Mag. Jacob Bircherød
paa Gymnasii Vegne i Odense.
- 1 — 11 — " — 1 — 1 — — —
- 1 — 11 — " — 1 — 1 — Christian Urne Jørgensen.
- 1 — 11 — " — 1 — 1 — E. Urne Jørgensen og Ei-
ler Sørensen.
- 1 — 5 — 5 — " — " — Mag. Jacob Bircherød
og E. Urne Jørgensen.
- 1 — 1 — " — " — " — E. Urne Jørgensen.

Dridgsleff:

- 1 øde Gaard 5 — 4 — " — " — Mag. Christian Lund
i Odense til hans Bestilling.
- 1 Gaard 12 — " — " — 2½ — A. N. Bøgvad i Helsingør.
- 1 Boel 2 — 6 — " — " — Landsdommer Jens Las-
sen til Dalum.
- 1 Gaard 4 — 6 — 2 — 2 — Peder Pedersen og Dr.
Scavenius.
- 1 — 4 — " — 2 — 2 — A. N. Bøgvad.
- 1 — 4 — 4 — " — " — —

1 Gaard	5	5	5	Sip.	"	Jof.	"	Alb.	Margaard.
1 —	6	—	6	—	"	—	"	—	Jomfru Mette Raas og Jomfru Mette Friis (med 2 jordløse Huse paa Gaar- dens Grund).
1 Boel	4	—	2	—	"	—	"	—	Hospitalet i Odense
1 Gaard	15	—	6	—	"	—	"	—	Fru Jde Lindenov.
1 —	8	—	5	—	2	—	2 $\frac{2}{3}$	—	A. N. Bøgvad.
1 —	5	—	"	—	1 $\frac{1}{2}$	—	"	—	Jomfru Mette Friis og Hans Villumsen.
1 —	6	—	4	—	1	—	1	—	A. N. Bøgvad.
Beedby:									
1 Gaard	10	—	6	—	2	—	2	—	Thomas Brodersen i Odense.
1 —	8	—	3	—	2	—	"	—	Mette Friis; Jægerme- ster Hahne og Jacob Andersen.
1 —	10	—	4	—	"	—	"	—	Ove Madsen i Haffndrup.
1 —	3	—	4	—	"	—	"	—	Jomfru Mette Friis.
1 —	10	—	7	—	"	—	1	—	—
1 —	11	—	"	—	1	—	1	—	Jomfru Mette Friis og Hr. Anders Thomæsen.
1 —	9	—	1	—	2	—	1	—	Jægermester Hahne.
1 —	11	—	"	—	1	—	1	—	Jomfru M. Friis.
1 —	10	—	3	—	"	—	1	—	Jægermester Hahne.
1 —	10	—	7	—	"	—	1	—	Jomfru M. Friis.
1 —	10	—	7	—	"	—	1	—	Mette Friis og Sophie Raas.
1 jordløst									
Huus	"	—	"	—	"	—	"	—	Jomfru M. Friis.
Byens Fæl-									
ledsflod	3	—	"	—	"	—	"	—	Jomfru Mette Friis det halve og Hans Villumsen i Odense det halve.

Huse i den Deel af Sønderø-Skov, som er forhugget:

1 Huus 4 Tdr. 5 Skp. „ Fdk. „ Alb. formodentlig til Dallund.

1 — 2 — 4 — „ — „ — — —

1 — 2 — 4 — „ — „ — — —

1 — 1 — 4 — „ — „ — — —

Kongens Anpart Korntiende, 35 Tdr., har Jomfru Mette Friis i Fæste.

Kirkens ditto paa 33 Tdr. ligesaa (og hidrører Differentsen mellem begge Tiender derafra, at der svarede 1 Td. Boghvedegryn mere i Fæste til Kongen end til Kirken).

Kongen har jus patronatus.

Summa paa Sognets Hartkorn 605 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. $\frac{2}{3}$ Alb.

— Korntienden 68 — „ — „ — „ —

12) I Bisfenbjerg-Sogn og Birk:

Skalebjerg:

1 øde Gaard 5 — 6 — 3 — „ — Kongen (med Skov til 5 Sviins Olden).

1 øde og af-

brudt Huus „ — „ — „ — „ — Kongen.

1 Boel 1 — 4 — „ — „ — Anders Nielsen i Horsens.

1 jordeggen

Gaard 2 — 1 — 1 — 2 — Kongen.

1 Gaard 3 — 3 — 1 — 1 — Henrik Bielse (med Skov til 6 Sviins Olden).

1 øde Gaard 1 — 3 — 3 — „ — Kongen.

1 Kirkeboel „ — 6 — 2 — 2 — Kirken og Kongen.

1 Gaard 2 — 2 — „ — 1 — Kongen (med Skov til 5 Sviin).

1 jordeggen Gaard, som halvt er

øde 3 — „ — „ — „ — Kongen.

1 Gaard 3 — 2 — 2 — 2 — —

1 øde Gaard	3 Tdr.	4 Skp.	1 Fdf.	" Alb.	Rongen (med Skov til 12 Sviin).
2 øde Huse	"	—	"	—	" — — paa forte Gaards Grund.
1 øde Gaard	3	—	4	—	1½ — " — — (med Skov til 12 Sviin).
2 jordløse					
Huse	"	—	"	—	" — — det ene er øde.
1 Officeer=					
gaard	4	—	2	—	1 — " — — (med Skov til 14 Sviin).
3 jordløse Huse	"	—	"	—	" — —
1 jordegen					
Gaard	2	—	1	—	2 — 1 — — (med Skov til 2 Sviin).
2 jordløse					
Huse	"	—	"	—	" — —
1 Fæstegaard	4	—	1	—	2 — 2 — — (med Skov til 4 Sviin).
1 øde Gaard	9	—	4	—	" — " — Jacob Lindeno til Bed=
					tofte (med Skov til 40 Sviin).
1 øde Fæste=					
gaard	7	—	2	—	2 — 2 — Rongen (med Skov til 16 Sviin).
1 Fæstegaard	2	—	1	—	3 — " — — (med Skov til 4 Sviin).
Breed:					
1 Gaard	8	—	1	—	" — " — Jens Lassen til Dalum
					(med Skov til 6 Sviin).
1 —	2	—	5	—	" — 1 — — (med Skov til 6 Sviin).
1 —	6	—	"	—	" — " — S. Hans Kloster.
1 —	3	—	6	—	" — " — Jens Lassen paa Dalum.

1 øde Gaard 13 Tdr. 6 Skp. " Fdf. " Alb. Henrik Bielle (med Skov til 8 Sviin).

1 Gaard 3 — 6 — " — " — Jens Lassen.

1 — 2 — 5 — " — 1 — — (med Skov til 6 Sviin).

1 jordegen

Gaard 5 — 3 — 1 — 2 — — (med Skov til 40 Sviin).

1 jordløst Huus " — " — " — " — —

1 jordegen

Gaard 5 — 2 — 3 — " — — (med Skov til 30 Sviin).

1 jordløst Huus " — " — " — " — —

1 Gaard 3 — 6 — " — " — —

1 — 3 — 6 — " — " — —

1 — 3 — 6 — " — " — —

Degneboel 1 — " — " — " — Kirken og Jens Lassen.

1 jordløst Huus " — " — " — " — Jens Lassen.

1 — — " — " — " — " — Kongen; til Rugaard.

1 jordløst Kirkeboel.

Alsensbølle:

1 jordegen

Gaard 5 — 6 — " — 1 — Jens Lassen (med Skov til 40 Sviin).

2 jordløse Huse, hvoraf det ene øde. —

1 jordegen

Gaard 6 — 5 — $1\frac{1}{2}$ — " — — (med Skov til 60 Sviin).

3 jordløse Huse, hvoraf de 2 øde. —

1 jordegen

Gaard 5 — 1 — $\frac{1}{2}$ — " — — (med Skov til 40 Sviin).

3 jordløse Huse, som ere øde.

Jens Lassen.

1 jordeggen

Gaard 6 Tdr. 2 Skp. „ Fdk. $\frac{1}{2}$ Alb. — (med Skov til 60 Sviin).

1 jordløst Huus.

1 øde Eien-

doms-Gaard 2 — 3 — 1 — „ — Jens Lassen (med Skov til 4 Sviin).

2 øde jordløse Huse.

Gadghølle:

1 jordeggen

Gaard 6 — „ — „ — „ — Rongen; til Rugaard (med Skov til 40 Sviin).

2 jordløse Huse.

1 jordeggen

Gaard 4 — 6 — 2 — 2 — — (med Skov til 60 Sviin).

2 jordløse Huse, hvoraf 1 øde.

1 øde jord-

egen Gaard 4 — 5 — „ — 1 — —

2 øde Huse.

1 Fæstegaard 3 — 6 — 1 — 1 — — (med Skov til 12 Sviin).

1 — 4 — 2 — 2 — 2 — — (med Skov til 4 Sviin).

1 — 2 — 6 — „ — 1 — — (med Skov til 4 Sviin).

1 øde Gaard 7 — 3 — 1 — 1 — S. Knuds Kloster.

1 Boel 1 — 5 — 1 — 1 — —

1 jordløs Smedie.

Grimsbo, et jordløst Huus.

Rongen.

Andebølle :

1 Fæstegaard 6 Tdr. 7 Sp. " Jdf. " Alb. Rongen ; til Rugaard (med Skov til 8 Sviin).

1 jordegen

Gaard 5 — " — " — 2 — — (med Skov til 26 Sviin).

2 jordløse Huse, hvoraf 1 øde. —

1 jordegen Gaard, hvoraf det halve

er øde 5 — 1 — 3 — 2 — Rongen (med Skov til 26 Sviin).

1 øde jordløst Huus.

1 Fæstegaard 6 — 7 — " — " — — (med Skov til 8 Sviin).

1 — 2 — 5 — 3 — " — — (med Skov til 16 Sviin).

1 — 6 — 4 — " — " — Drritslefsgaard (med Skov til 30 Sviin).

Plønne, et jordløst Huus.

Drritslefsgaard.

Allemose. 7 — " — 2 — 1 — Rongen (med Skov til 6 Sviin).

Grøstebierg 23 — " — 2 — 2 — Jens Lassen (med Skov til 40 Sviin).

Paa Grunden en Mølle, som skylder 2 $\frac{1}{2}$ Meel.

Roelbierg :

1 øde Gaard 6 — 7 — " — " — Jens Lassen (med Skov til 8 Sviin).

1 jordegen

Gaard 5 — " — $3\frac{1}{2}$ — " — — (med Skov til 24 Sviin).

3 jordløse Huse, hvoraf 2 øde. —

1 jordeggen

Gaard 4 Tdr. 5 Skp. „ Fdk. „ Alb. Jens Lassen (med Skov til 21 Sviin).

1 jordløst Huus.

1 øde Gaard 6 — 7 — „ — „ — — (med Skov til 8

1 jordeggen

Sviin).

Gaard 5 — 7 — 3 — 1 — — (med Skov til 20

1 jordløst Huus.

Sviin).

Brøndlø:

1 Gaard 3 — 2 — 2 — 1 — — (med Skov til 6

1 jordeggen

Sviin).

Gaard 3 — 1 — 1 — 1 — — (med Skov til 20

Sviin).

1 øde jordløst Huus.

1 Gaard 3 — 1 — 1 — 1 — — (med Skov til 4

Skousby:

Sviin).

1 jordeggen

Gaard 4 — 6 — 2 — 2 — — (med Skov til 40 Sviin).

4 jordløse Huse, hvoraf 2 øde.

1 Fæstegaard 8 — 2 — 2 — 2 — — (med Skov til 16 Sviin).

1 jordeggen

Gaard 3 — 4 — 2 — 2 — — (med Skov til 14

1 jordløst Huus.

Sviin).

1 Gaard 1 — 4 — 1 — 1 — — (med Skov til 5 Sviin).

Kirkejord 1 — 6 — 1 — 1 —

1 øde jordeggen

Gaard 2 — 2 — 3 — 2 — — (med Skov til 9 Sviin).

1 jordløst Huus.

1 Boel 3 Tdr. 1 Skp. 1 Fdt. 1 Alb. Jens Lassen (med Skov til
Kiølstруп: 4 Sviin).

1 jordeggen

Gaard 2 — 1 — 2 — 2 — — (med Skov til 8
Sviin).

3 jordløse Huse, hvoraf 2 øde. —

1 jordeggen

Gaard 3 — 1 — 3 — " — — (med Skov til 8
Sviin).

2 øde Huse.

1 jordeggen

Gaard 6 — 1 — " — 2 — — (med Skov til 26
Sviin).

2 jordløse Huse.

1 jordeggen

Gaard 2 — 7 — 1 — 2 — — (med Skov til 11
Sviin).

4 jordløse Huse, hvoraf 3 øde.

1 jordeggen

Gaard 4 — 3 — 2 — 1 — — (med Skov til 18
Sviin).

4 jordløse Huse, hvoraf 2 øde.

Hjortebierg 4 — " — 2 — " — Selveier (med Skov til
20 Sviin).

2 jordløse Huse.

Skallebølle:

1 jordeggen

Gaard 4 — 4 — 1 — 1 — Rongen; til Rugaard (med
Skov til 40 Sviin).

1 Fæstegaard 2 — 5 — 3 — 2 — Rongen (med Skov til 8
Sviin).

1 øde Gaard 2 Tdr. 5 Skp. 3 Fdf. 2 Alb. Rongen (med Skov til 8 Sviin).

Sellebjerg 3 — 1 — " — " — — (med Skov til 3 Sviin).

Egelund, øde 2 — 4 — " — " — —

Sundsleed, øde 3 — 2 — 2 — 2 — — (med Skov til 8 Sviin).

Magtenbølle:

1 øde og afbrændt Gaard, der kaldes Laaning=

gaard 16 — 7 — 3 — " — Rongen; til Kugaard (med Skov til 30 Sviin).

1 Gaard 8 — " — $3\frac{1}{2}$ — " — — (med Skov til 6 Sviin).

1 — 8 — " — $3\frac{1}{2}$ — " — — (med ditto).

1 — 8 — " — $3\frac{1}{2}$ — " — — (med ditto).

1 — 8 — " — $3\frac{1}{2}$ — " — — (med ditto).

1 øde Gaard 8 — " — $3\frac{1}{2}$ — " — — (med ditto).

1 jordløst Huus.

1 Gaard 8 — " — $3\frac{1}{2}$ — " — — (med ditto).

1 — 8 — " — $3\frac{1}{2}$ — " — — (med ditto).

1 — 8 — " — $3\frac{1}{2}$ — " — — (med ditto).

Bøgebierghuus, øde.

1 Boel ved

Gribsvad 1 — 4 — " — " — —

1 Svatmelle " — " — " — " — paa Fuglevigs Præstegaards Grund.

1 Kirkejord " — " — " — " — som ligger til Præstegaarden.

Rongens Korntien'oe, som de 4 Odense-Hørere nyde, er 35 Tdr. 2 Skp.

Kirketienden, som Tolderen i Alsens, Christen Hansen, har i Fæste, 35 Tdr. 2 Skp.

Rongen har jus patronatus.

Summa paa Sognets Hartkorn 438 Tdr. 3 Skp. $1\frac{1}{2}$ Fdf. 1 Alb.
 — Tiender 70 — 4 — " — " —

Sognets Skov var endelig ansat til 1215 Sviins Olden, hvilket den Tid (hvor 1 Sviin regnedes til 1 Fdf. og 1 Alb., 3 Sviin til 1 Skp. og 24 Sviin til 1 Td. Hartkorn) udgjorde i alt 50 Tdr. 5 Skp. Hartkorn.

Med Hensyn til de i Lænet beliggende Herregaarde og det dem i Lænet underliggende Gods afgiver ovenstaaende Matrifel endvidere følgende Dplysning.

Harritslefsgaard, som havde Birkeret og med Over-Mølle og sine underliggende Huse stod for 150 Tdr. Hartkorn, havde tillige et betydeligt Gods her i Lænet nemlig 1 Gaard i Rue (i Bigerslef S.), 1 ditto i Smidstrup (i Guldberg S.), 3 ditto i Eilby S. og By, 1 i Moderup, Toderup, Slagstrup og Svenstrup i Særslef S., 18 i Harritslef, 3 i Skouby, 3 i Eskildstrup, 1 i Skaarup, 3 i Tofte og 3 i Hagebøl (alle i Skouby S.) foruden Neder-Mølle og endelig 1 i Haarslef, 2 i Aagaarde og 1 i Eilskov (i Haarslef S.), tilsammen 45 Gaarde med 412 Tdr. 1 Skp. 2 Fdf. 1 Alb. Hartkorn, hvoraf dog Arenstorff Tid efter anden maa have bortsolgt en Deel; thi saa Aar efter, da Matriflen blev opsummeret, staaer Godset kun for 263 Tdr. 4 Skp. $2\frac{1}{2}$ Fdf. 1 Alb. Hartkorn.

Enggaard (nuværende Gyldesteen), som med sin Mølle stod for 50 Tdr. Hartkorn, havde dernæst følgende Gods i Sandager S. nemlig 6 Gaarde i Bøgelund og 3 i N. Esterbølle; i Guldberg S. 2 Gaarde i Reveldrup, 3 i Smidstrup og 4 i Nordskov; i Bigerslef S. 2 Morudgaarde; i Eilby S. 1 Gaard i Eilby og 7 i Lunde; i Særslef S. 2 Gaarde i Svenstrup og i Skouby S. 1 Gaard i Skouby og 1 i Eskildstrup; i alt 32 Bøndergaarde med 233 Tdr. 1 Skp. $2\frac{1}{2}$ Fdf. $2\frac{1}{2}$ Alb. Hartkorn; men Eieren, Oluf Rosenfrands, maa kort efter have ind-

købt mere; thi, da Opsummeringen af gl. Matrikel et Par Aar efter dens Udstedelse foretoges, beløb hans Bøndergods her i Lænet sig til 240 Tdr. 7 Skp. 2 Fdk.

Sandagergaard, som med Møller og Skoven stod for 54 Tdr. Hartkorn, havde følgende Gods her i Lænet: i Vigerslef S. Sverupgaard med Mølle og Skovhusene, Ulstrup, Nykiøbing og Havgaard; i Sandager S. 10 Gaarde og 1 Boel i N. Esterbølle samt Sandager Mølle; i Skouby S. 2 Gaarde i Skouby og 2 i Hagebøl; i alt Bøndergods her i Lænet paa 262 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. $\frac{1}{2}$ Alb. Hartkorn; men saa Aar efter fik Eieren, Erik Dvigov, 37 Tdr. 4 Skp. Afslag paa Møllernes Tært og havde desuden skilt sig ved en af sine ovennævnte Gaarde, saa at, da Matriklen opsummeredes, hans Bøndergods her i Lænet kun beløb sig til 215 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. 1 Alb.

Dregaard, som med sin Birkeret o. s. v. stod for 70 Tdr., besad Bøndergodset i hele Dre Sogn paa 265 Tdr. 3 Fdk. 1 Alb. samt i Skouby S. 1 Gaard i Løfte paa 6 Tdr. og i Haarslef S. 2 ditto i Holse paa 10 Tdr. 2 Fdk. 1 Alb.; altsaa i alt af Bøndergods her i Lænet 281 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb.; men ved Matriklens Opsummering havde Eieren kun 148 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. tilbage, hvorhos det tillige hedder, at Laurids Nielsen i Skovshøierup (formodentlig som Pantaver) forvaltede af Dregaards Gods 123 Tdr. 1 Skp.

Langesø, som stod for 36 Tdr., havde følgende Gods her i Lænet nemlig i Vigerslef S. 2 Gaarde i Rue, Rødemølle, Gl. Ballen, 1 Gaard i Morud, 1 Morudgaard, 4 Røgeinehuse, Rødeled, 1 Gaard i Skovsgaard og 3 i Fastrup; i Veflinge S. 1 Gaard i Væde og i Sønderlø S. 7 Gaarde i Sønderlø By; i alt 131 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 2 Alb., ja kort efter endog-

faa formeret; thi allerede ved Matriklens Opsummering staaer Eieren anført for et Gods af 146 Tdr. 4 Skp. 1 Alb.

Margaard, som med Mølle o. s. v. stod for 50 Tdr., havde følgende Gods her i Lænet: i Vigersløf Sogn 1 Gd. i Tver-skov og 1 i Rue; i Sønderlø Sogn 4 Gaarde i Sønderlø By, 2 i Drritsløf og 7 i Vedby; i alt 117 Tdr. 4 Skp. 2½ Fdk. Bøndergods her i Lænet; men det maa snart have faaet Svind-sot; thi i Opsummeringen af Matriklen staaer Jomfru Mette Friis's Gods paa Margaard kun anført for 56 Tdr. 6 Skp. 2 Alb.

Elvedgaard, som stod for 52 Tdr. 3 Fdk. 1 Alb. (eller, naar man, som i Matriklens Opsummering, tillige regner Bef-slinge Skov med, for 53 Tdr. 3 Fdk. 1 Alb.), havde følgende Gods her i Lænet nemlig i Beflinge S. 12 Gaarde i Beflinge By og 2 Gaarde paa Beflinge Heed; i Meilby S. 1 Gd. i Jul-lerup By; i Eilby S. 3 Gaarde i Eilby; i Særsløf S. 1 Gd. i Særsløf, 1 i Hemersløf, 1 i S. Esterbølle, Brunlund og 1 i Moderup; i Skouby S. 1 Gd. i Eskildstrup; i Haars-løf S. 2 Gaarde i Haarsløf, Lille Ladebøl, 6 Gaarde og 6 Huse i Bierne, 1 Gd. og 1 Boel i Gamby og 4 Gaarde i Eilskov; i alt af Bøndergods her i Lænet 299 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 2 Alb.; men Eieren, Niels Lykkes, Omstændigheder maae faa Nar-ester have forandret sig betydeligt; thi i Opsummeringen af Ma-triklen staaer han blot for Bøndergods 94 Tdr. 3 Skp.

Rugaard, som med Mølle og Skov ic. stod for 48 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. 2½ Alb. (eller, naar man blot regner Møllen med, som i Matriklens Opsummering af de adelige Ladegaards-Taxter, for 45 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. 2½ Alb.), havde her i Læ-net følgende Bøndergods: nemlig i Beflinge S. 3 Gaarde i Beflinge By, 8 Gaarde i Bæde, Aalemosø Mølle, 3 Hedebo-gaarde, Skaderud og 4 Gaarde i Sasserud; i Vigersløf S. 6 Gde i Rue, Ryds-Mølle, 3 Gde i Togerød og 4 Gde i Kiel-

leby; i Sønderfø S. 1 Gaard i Sønderfø By; i Meilby S. 1 Gd. i Meilby, 2 Gde i Brønstrup og 1 Gd. i Jullerup; i Særølef S. 5 Gde i Særølef, 10 Gde i Røstørølef, 4 Gde i Himerølef, 1 Gd. i Esterbøl, 3 Gde i Moderup, 1 Gd. i Slagstrup og 1 Gd. i Svenstrup; i Haarsølef S. 3 Gde i Haarsølef, 4 Gde i Farsbølle, 9 Gde i Gamby, Rønnemose, 3 Gde i Hindevad, Leerbøl, Laage og 6 Gde i Eilskov og i Bissenbjerg S. 14 Gde i Skalbierg, 6 Gde i Gadsbølle, 4 Gde i Andebølle, 1 Gd. i Aalemosø, 3 Gde i Skalebølle, Seliebierg, Egelund, Sundsøled og 5 Gde i Magtenbølle; i alt 834 Tdr. 2 Skp. $2\frac{1}{2}$ Alb.; desuden vare af Rugaards forrige Tiliggelser udlagte til Jens Rassen paa Dalum i Haarsølef S. Trolldal, Store Padesø, Skrædderhuus, 2 Gde i Diget, Strassborg, Nellerød, 2 Gde i Bjørnsbo, 9 Gde i Skovsgaarde og 3 Gde i Nymark samt i Bissenberg Sogn 1 Gd. i Bred, 5 Gde i Alsønbølle, Grøstebierg, 5 Gde i Kolbierg, 3 Gde i Brønserud, 6 Gde i Skovsby og 5 Gde i Keilstrup, hvilket i alt udgjorde 265 Tdr. $1\frac{1}{2}$ Fdk. 1 Alb., saa at altsaa det hele Tillæg af Bøndergods til Rugaard tilforn havde udgjort over 1100 Tdr. Hartkorn; men nogle Aar efter udgjorde derimod ifølge Matriklens Opsummering Hovedgaards-Taxten kun 45 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. $2\frac{1}{3}$ Alb. og af Godsset havde Jørgen Raas eller Lænsmanden kun 214 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. og Thomas Seglvads Arvinger i Hamburg 43 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. 1 Alb.; det øvrige var enten udlagt til Nytttergaarde (see nedenf.), bortsolgt eller forpantet. Endelig havde

Dallund, som (med Undtagelse af Møllen og Alfendrup-Marken, som til andre var udlagt) stod for 43 Tdr. (hvorimod den, naar man, som i Matriklens Opsummering, regner Sønderfø Skov og Dallunds Mølle dertil, staaer for 54 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. 2 Alb.), følgende Bøndergods her i Lænet: i Sønderfø S.

Sønderfø Skov og 1 Gd. i Sønderfø og i Vigersløf S. 1 Gd. i Vigersløf; altsaa i alt kun 26 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. Bøndergods her i Lænet; ja Sophie Høgs Mand, Adam Andreas Boss, som 1666 havde kjøbt Dallund paany, staaer saagar i Matriflens Opsummering kun anført for et Gods af 22 Tdr. 7 Skp. $1\frac{1}{2}$ Fdk. 1 Alb.

Men foruden Herregaardenes daværende Tilliggelse af Bøndergods vil det tillige være interessant at erfare hvad Bønderne i Almindelighed den Tid (nemlig 1664) havde at svare til deres Herfskab og for ogsaa derom at meddele et Slags Begreb vil jeg herved anføre endeel Exempler fra Lænets forskjellige Sogne og derhos anføre de saaledes eksempelvis fremsatte Bøndergaarde saavel med deres Hartkorn efter den gamle, som efter den nye og hidtil giældende Matrifel af 1688, tilligemed deres Eiere 1664 eller da den gamle Matrifel blev sat og daværende Landgilde-Species i samme opgivet, hvorved man dog saaledes vil faae et Slags Oversigt over saavel hvad 1 Td. Hartkorn efter den hidtilværende Tært i Almindelighed den Tid svarede paa de forskjellige Egne og under de forskjellige Eiere samt tillige over hvad der den Tid udgjorde de forskellige Egenes Hovedproducter og Landgilde-Species (hvorved jeg blot beklager, at den gamle Matrifel aldeles ingen Oplysning meddeler os om, hvor mange Egter eller hvor megen Hovning de til deres Herfskab havde at præstere¹). Af Landgilde svarede derimod

1) Skjøndt jeg maa tilstaae, at den dog meddeler enkelte Data, som endogsaa synes at godtgjøre, at selv Hovningen ingenlunde den Tid var saa overdreven byrdefuld, som man i Almindelighed indbilder sig; saaledes svarede f. Ex. en Gaard i Nymark paa 8 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. kun 6 Høstdage; en Gd. i Skoubh paa 4 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. gav 1 Rd. for sin Hovning; en Gd. i Meilbh paa 8 Tdr. gav $\frac{1}{2}$ W Byg for sin Hovning og et Boel i Skalbierg paa 6 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. gav 8 Skp. Havre for sin Hovning. Forresten kan

1) i Skouby Sogn

Harritslef By:

1 Gd., efter gl. Matr. 8 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. 2½ Alb. og ny Matr. 5 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. (tilhørende Harritslefbd.), 2 s Skyldpenge (o: Jordskyld), 29 Skp. Rug, 1 Ortug Havre¹⁾, 1 Boelgalt, 1 Føenød (o: Dvægshoved, som de skulde føde for Herstabet), 1 Lam, 2 Gææs, 2 Skp. Gaasehavre (o: til at fede Ydegææsene med), 4 Høns, 20 Æg og 1 Å Lyssegarn (som de skulde spinde).

1 ditto, gl. M. 7 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. 2½ Alb., ny M. 5 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. (samme Herstabet), det samme, som den forrige, men desforuden 1 Å Arbeidspenge²⁾ og istedetfor Boelgalten 1 Otting Smør.

1 ditto, gl. M. 10 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. 2½ Alb., ny M. 6 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. (samme Herstabet), ligesom den forrige, men derhos baade 1 Boelgalt og 1 Otting Smør.

1 ditto, gl. M. 9 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. 2½ Alb., ny M. 6 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. (samme Herstabet), ligesom Nr. 2, men desuden 1 Orte Byg.

i Skouby:

1 jordegen Gaard³⁾, gl. M. 6 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. 2

det nok være muligt, at Hovningen ikke saaledes som Landgilben var bestemt til nogen vis Takt og altsaa ogsaa kunde være mere Vilkaarlighed underkastet end denne.

1) En Ortug Rug er 10 Skp., 1 Ortug Byg 12 Skp. og 1 Ortug Hvede eller Havre er derimod 20 Skp.

2) Da det er det eneste Sted, hvor Arbeidspenge forekomme i Lænets Matrifel, maa jeg formode, at det er feilskrevet istedetfor de hvert Dieblif forekommende Errikspenge, endskiøndt A. Berntsen virkelig gjør Forskiel mellem hine og disse og lader, 2, p. 83, de første være det samme, som Hovningspenge, men de sidste det samme, som Landgildepeng.

3) Hvad derved forståes, see A. Berntsen, 2, p. 10. 11 cc.

Alb., ny M. 7 Tdr. 3 Skp. 3 Fdf. 1 Alb. (Borgemester Peder Pedersen i Kiøbenh.), 29 Skp. Rug, 1 Lam, 2 Gææs, 2 Skp. Gaasehavre, 6 Høns, 1 Føenød hvert andet Aar, 1 Drte Havre i Gææsteri, 1 Læs Beed og 4 Å Penge.

1 Fæstegaard ibid., gl. M. 7 Tdr. 4 Skp. 2 Fdf., ny M. 6 Tdr. 2 Skp. 1 Fdf. (Oluf Rosenfrands til Enggaard), 1 Å Rug¹⁾, 2 Å Byg, 2 Tdr. Havre, 1 Lam, 2 Gææs, 2 Skp. Gaasehavre, 4 Høns, 30 Å g, 1 Føenød, $\frac{1}{2}$ Courant-Daler i Gææsteri, 3 Å Tærskpenge.

1 Gd. ibid., gl. M. 9 Tdr. 3 Skp. 1 Fdf., ny M. 8 Tdr. 5 Skp. 1 Fdf. 1 Alb. (Christen Scheel til Ravnholt), 3 Drter Byg, 18 Skp. Havre, 1 Otting Smør, 1 Lam, 2 Gææs, 2 Skp. Havre, 4 Høns, 9 Å Svind Å penge (=: Svinpenge), 1 Å Erri Å penge²⁾, 1 Foerore, 4 Å Gææsteripenge.

1 Gd., gl. M. 7 Tdr. 5 Skp. 1 Fdf. 1 Alb., ny M. 4 Tdr. 7 Skp. 1 Fdf. 1 Alb. (Borgemester P. Pedersen i Kiøbenh.), 1 Drte Havre, 1 Rirdaler for sin Hovning, 3 Drter Byg, 1 Otting Smør, 1 Lam, 2 Gææs, 2 Høns.

i Efsildstrup:

1 Gaard, gl. M. 6 Tdr. 6 Skp. 1 Fdf. 2 $\frac{1}{2}$ Alb., ny M. 5 Tdr. 5 Skp. 3 Fdf. 2 Alb. (Harritslesgaard), 1 Å Erri Å penge, 1 Å Vinterskat, 1 Å Byg, 1 Drte Havre, 1 Otting Smør, 1 Lam, 2 Gææs, 2 Skp. Havre, 4 Høns, 20 Å g, 1 Å Lyssegarn, 1 Føenød.

Ellegaard, en jordeggen Gd., gl. M. 6 Tdr. 4 Skp. 2 Fdf. 2 Alb., ny M. 7 Tdr. 1 Skp. 1 Fdf. (Borgemester P. Pedersen i Kiøbenh.), 1 Å og 4 Skp. Rug, 1 Lam, 2 Gææs,

1) 1 Å er i Almindelighed 4 Tønder.

2) Erri Å penge skal være det samme, som Landgild Å penge; N. Berntsen, 2, p. 82. 97; altsaa Afgift af Bløielandet.

2 Skp. Havre, 4 Høns, 1 Orte Havre, 1 Føenød hvert andet Aar, 2 Læs Beed, $2\frac{1}{2}$ & 2 s 2 Alb. Penge.

i Eftildstrup:

1 Gaard, gl. M. 7 Tdr. 6 Skp. 2 Fdf. 2 Alb., ny M. 7 Tdr. 6 Skp. 2 Fdf. 2 Alb. (Jacob Lindenov), $1\frac{1}{2}$ & 9 Skp. Byg, 1 Side Flesk, 2 Lam, 2 Gææs, 1 Foerore.

1 ditto ibid., gl. M. 8 Tdr. 1 Fdf. 1 Alb., ny M. 8 Tdr. 2 Skp. 2 Fdf. (Enggaard), 1 & Byg (for 1 & Rug), 1 & Byg, 1 Otting Smør, 2 Lam, 2 Gææs, 2 Skp. Havre, 4 Høns, 20 Wg, 1 Føenød, 1 Courant-Daler Gææsteri, 3 & Lærstøpenge.

Brandholt, gl. M. 7 Tdr. 6 Skp. 2 Fdf. 2 Alb., ny M. 7 Tdr. 2 Skp. 1 Alb. (Nicolai Bennichs), 1 & Byg, 1 Fierding Smør, 1 Skp. Boghvedegrøn, 1 Foerore, 12 s Errispenge.

2) Guldberg Sogn

i Reveldrup:

1 Gd., gl. M. 18 Tdr. 1 Skp. 1 Fdf. 1 Alb., ny M. 18 Tdr. 6 Skp. 1 Fdf. 1 Alb. (Jomfru Birgitte Hahne), 2 & Rug, 5 Orter 3 Skp. Byg, 1 Orte Havre, 1 Fierd. Smør, 1 Føenød, 1 Lam, 2 Gææs, 4 Høns, 20 s Spindøpenge, 20 Wg.

i Smidstrup:

1 Gd., gl. M. 9 Tdr. 4 Skp., ny M. 2 Tdr. 6 Skp. 1 Fdf. 1 Alb. (Harritslesgd.), 4 Orter Byg, 5 & Landgildøpenge, 1 Lam, 2 Gææs, 2 Skp. Havre, 4 Høns, 1 & Errispenge.

3) N. Sandager Sogn

i N. Efterbølle:

1 Gd., gl. M. 5 Tdr. 6 Skp., ny M. 4 Tdr. 6 Skp. (Enggaard), 1 & Byg, 1 Orte Byg (for 1 Otting Smør),

$\frac{1}{2}$ Otting Smør, 2 Gæss, 2 Skp. Havre, 10 s 2 Alb. Penge, 4 Læs Beed, 1 Drte Gæsterihavre, $1\frac{1}{2}$ & Tærstøpenge.

1 Gd., gl. M. 15 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. $2\frac{1}{2}$ Alb., ny M. 12 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. (Sandagergd.), 3 & Byg, $1\frac{1}{2}$ Drte Havre, $1\frac{1}{2}$ Otting Smør, 1 & 5 s 1 Alb. Penge, 2 Gæss, 2 Skp. Havre, 1 Lam, 4 Høns, 1 & Lyssegarn, 1 Foerore.

4) Eilby Sogn

i Eilby:

1 Gd., gl. M. 6 Tdr. 6 Skp., ny M. 7 Tdr. 1 Fdk. 1 Alb. (Enggaard), $1\frac{1}{2}$ & Byg, 1 Otting Smør (for 1 Drte Byg), $\frac{1}{2}$ Otting Smør, 6 Læs Beed, 1 Rigs& Gæsteri, 10 Skp. Byg, 3 & Tærstøpenge.

i Lunde:

1 Gd., gl. M. 10 Tdr. 2 Skp., ny M. 6 Tdr. 3 Fdk. 1 Alb. (Enggaard), 3 Drter Byg, 1 Føenød, 1 Drte Byg (for 1 Otting Smør), $\frac{1}{2}$ Fierd. Smør, 1 Drte Havre, 1 Lam, 2 Gæss, 3 Skp. Havre, 4 Høns, 1 & Errispenge, 3 & Tærstøpenge.

5) Meilby Sogn:

i Meilby:

1 Gd., gl. M. 8 Tdr., ny M. 8 Tdr. (Odense Hospital), 3 Drter Byg, $\frac{1}{2}$ & Byg for Hovning, 1 Otting Smør, 20 Skp. Havre, $\frac{1}{2}$ Føenød, 1 Lam, 2 Gæss, 2 Skp. Havre, 4 Høns.

i Bede:

1 Gd., gl. M. 7 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., ny M. 10 Tdr. 2 Skp. (S. Knuds Kloster), 2 & 6 Skp. Byg, $7\frac{1}{2}$ Skp. Gæsterihavre, 1 Foerore, 10 s Errispenge, 4 s Spindøpenge.

i Brønstrup:

1 Gd., gl. M. 7 Tdr. 6 Sk. 2 Fdk. 2 Alb., ny M. 8 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. (Rugaard), $2\frac{1}{2}$ & Byg, 10 s 2 Alb. Penge, 2 & 2 s 2 Alb. Gæsteri, 6 Læs Beed.

i Jullerup:

1 Gd., gl. M. 4 Tdr. 4 Skp., ny M. 6 Tdr. 6 Skp.
1 Fdf. 2 Alb. (Elved), 1 H Byg, 1 Skp. Boghvedegryn, 1 Drte
Havre (jeg mener, han slap godt).

1 jordeggen Gd. ibid., gl. M. 9 Tdr. 6 Skp. 3 Fdf. 2
Alb., ny M. 7 Tdr. 3 Skp. 2 Fdf. (Rugaard), 1 Drte Rug,
1 Drte Byg, $\frac{1}{2}$ Drte Havre, 1 Boelgalt hvert 2det Aar, 1
Faar, 1 Lam, 2 Gææs, 2 Skp. Havre, 5 Høns, 10 Æg,
1 H Lyssegarn, 1 Trave Langhalm, 1 Føenød, 2 Læs Hø,
15 Læs Beed, 10 Skp. Havre, 6 H 6 s 2 Alb. Penge.

6) Dre Sogn

i Dre:

1 Gd., gl. M. 5 Tdr. 4 Skp. 3 Fdf. 1 Alb., ny M. 5
Tdr. 2 Skp. 2 Alb. (Dregaard), 2 Drter Byg, 1 Otting Smør,
1 Lam, 2 Gææs, 2 Høns, $\frac{1}{2}$ Føenød, 7 Skp. Havre.

i Skodstrup:

1 Gd., gl. M. 12 Tdr. 5 Skp. 1 Fdf. 1 Alb., ny M.
5 Tdr. 3 Skp. 1 Fdf. 1 Alb. (Dregaard), 2 Drter Rug, 4
Drter Byg, 1 Drte Havre, 1 Føerore, 1 Otting Smør, 1 Lam,
2 Gææs, 2 Høns.

7) Haarslef Sogn

i Haarslef:

1 jordeggen Gaard, gl. M. 10 Tdr. 3 Skp. 1 Fdf., ny
M. 7 Tdr. 7 Skp. 2 Fdf. (Herman Friis i Middelfart), 13
Skp. Rug, 13 Skp. Byg, 10 Skp. Havre, 1 Boelgalt hvert
2det Aar, 1 Faar, 1 Lam, 2 Gææs, 2 Skp. Havre, 5 Høns,
10 Æg, 1 H Lyssegarn, 2 Traver Langhalm, 1 Føenød, 2 Læs
Hø, 15 Læs Beed, 10 Skp. Gæsterihavre, $5\frac{1}{2}$ H 6 s 1 Alb.
Penge (det samme svarede en anden jordeggen Gaard der i Byen,
gl. M. 9 Tdr. 4 Skp. 2 Fdf. $1\frac{1}{2}$ Alb., ny M. 10 Tdr. 1 Skp.
1 Fdf. 2 Alb. (Rugaard), dog 3 Skp. Rug, 1 Skp. Byg og

1 $\frac{1}{2}$ Penge mindre; en tredie ditto i Farsbølle, gl. M. 9 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk. 1 $\frac{1}{2}$ Alb., ny M. 10 Tdr. 2 Skp. 1 Alb. (Rugaard), svarede, ligesom den sidste, men derimod 6 $\frac{1}{2}$ 1 $\frac{1}{2}$ 1 Alb. i Penge, og en fjerde ditto i Gamby, gl. M. 11 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. $\frac{1}{2}$ Alb., ny M. 8 Tdr. 1 Skp. 2 Alb. (Rugaard), slap vel for de 5 sidste Landgilde-Species, men maatte derimod give saameget mere i Korn nemlig 15 Skp. Rug, 18 Skp. Byg, 15 Skp. Havre).

Rønnemose, gl. M. 8 Tdr. 4 Skp., ny M. 8 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. (Rugaard), 1 $\frac{1}{2}$ Byg, 1 Fd. Smør, 2 Lam, 4 Høns, 10 Skp. Havre, 4 $\frac{1}{2}$ Penge.

Alagaarde (hver af de 2 Gde, som i gl. M. stod for 10 Tdr. 6 Sk. og tilhørte Harritslefsgaard, men i ny M. bleve smeltede sammen til 1 Gd. paa 19 Tdr. 4 Skp., svarede 1664 hver for sig) 1 $\frac{1}{2}$ Rug, 2 $\frac{1}{2}$ Byg, 1 Drte Havre og 1 Foerore.

i Nymark:

1 Gd., gl. M. 4 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., ny M. 8 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. (Jens Lassen til Dalum), 1 Dting Smør, 1 Drte Rug, 1 Drte Byg, 3 Skp. Byg, 2 Høns, 2 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ Penge, 5 Skp. Gæsterihavre, 6 Skp. Havre, 6 Skp. Byg, 6 ditto, 6 Høstdage, 1 Lam.

Lykkeborg, gl. M. 17 Tdr. 7 Skp., ny M. 17 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. (Fru Anne Brabes Arvinger), 16 Skp. Rug, 3 $\frac{1}{2}$ Byg, 16 Skp. Havre, 1 Dting Smør, 1 Faar, 1 Lam, 2 Gæss, 2 Skp. Havre, 2 Høns, 1 Føenød, 6 $\frac{1}{2}$ Penge.

i Ellskov:

1 Gd., gl. M. 7 Tdr. 6 Skp., ny M. 6 Tdr. 2 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. (Elved), 1 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ Byg, 1 Dting Smør, 1 Staldore, 1 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ Errippenge.

8) Særslæf Sogn

i Særsløf:

1 Gd., gl. M. 6 Tdr. 4 Skp., ny M. 5 Tdr. 7 Skp.
3 Fdf. 2 Alb. (Rugaard), 2 $\bar{u}$ Byg, 1 $\&$ Errispenge, 6 Læs
Beed, 26 § 2 Alb. Gæsteripenge.

i Rostersløf:

1 Gd., gl. M. 11 Tdr. 3 Fdf. $2\frac{1}{2}$ Alb., ny M. 11 Tdr.
4 Skp. (Rugaard), $2\frac{1}{2}$ $\bar{u}$ Byg, 1 Drte 3 Skp. Havre, 1 Dt-
ting Smør, 1 Lam, 2 Gæss, 4 Høns, $\frac{1}{2}$ Foerore.

i Hemmersløf:

1 Gd., gl. M. 10 Tdr. 3 Fdf. $1\frac{3}{4}$ Alb., ny M. 10 Tdr.
3 Skp. 3 Fdf. 1 Alb. (S. Knuds Kloster), 4 Drter Byg, 1
Skp. Smør, 1 Lam, 2 Gæss, 2 Skp. Havre, 4 Høns, 2 $\&$
9 § 1 Alb. Landgildepenge, 15 Skp. Gæsterihavre, 1 Føenød.

i Toderup:

1 Gd., gl. M. 5 Tdr. 4 Skp. 2 Fdf. 2 Alb., ny M. 5
Tdr. 3 Skp. 3 Fdf. 2 Alb. (Enggaard), 1 Drte Rug, 1 $\bar{u}$
Byg, 1 Faar, 1 Lam, 1 Føenød, 2 Gæss, 4 Høns, 3 $\&$ Tær-
stepenge.

i Esterbølle:

1 Gd., gl. M. 5 Tdr. 4 Skp., ny M. 6 Tdr. 1 Skp.
3 Fdf. 1 Alb. (Elved), 1 $\bar{u}$ Byg, 1 Dting Smør, 1 $\&$ Erris-
penge, 1 Føenød.

i Maderup:

1 jordegen Gaard, gl. M. 12 Tdr. 1 Fdf. $1\frac{1}{2}$ Alb., ny
M. 12 Tdr. 7 Skp. 1 Fdf. 1 Alb. (Borgemester P. Peder-
sen i Riøbenh.), 18 Skp. Rug, 19 Skp. Byg, 18 Skp. Havre,
1 Boelgalt hvert 2det Aar, 1 Faar, 1 Lam, 2 Gæss, 2 Skp.
Havre, 5 Høns, 10 $\bar{u}$ g, 2 Traver Lughalm, 1 $\&$ Lyssegarn,
1 Føenød, 2 Læs Hø, 15 Læs Beed, 10 Skp. Gæsterihavre,
6 $\&$ Penge.

i Slagstrup:

1 Gd., gl. M. 12 Tdr. 7 Skp., ny M. 11 Tdr. 1 Fdf.
2 Alb. (Harritslefgaard), 4 $\frac{1}{2}$ Byg, 10 Skp. Havre, $4\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$
Errispenge, 1 Daler Giæsteripenge, 1 Foerore.

i Svenstrup:

1 Gd., gl. M. 11 Tdr. 3 Skp. 2 Alb., ny M. 7 Tdr.
5 Skp. 1 Fdf. 2 Alb. (Enggaard), $2\frac{1}{2}$ Drter Byg, $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ Byg
(for 1 Otting Smør), 1 Otting Smør, 2 Gæss, 2 Skp.
Havre, 4 Høns, 30 Æg, 1 Føenød, 1 Courant-Daler Giæ-
steripenge, 3 $\frac{1}{2}$ Tærstepenge.

i Asteby:

1 Gd., gl. M. 9 Tdr. 2 Skp. 2 Fdf. 2 Alb., ny M.
9 Tdr. 4 Skp. 1 Fdf. 1 Alb. (Dalum Kloster), 10 $\frac{1}{2}$ 2 Alb.
Errispenge, 1 Otting Smør, 2 $\frac{1}{2}$ Byg, 24 Skp. Giæsteri-
havre, 1 Lam, 2 Gæss, 2 Skp. Havre, 4 Høns, 1 Foerore
at stalde.

9) Bigerslef Sogn

i Bigerslef:

1 Gd., gl. M. 7 Tdr. 2 Skp. 3 Fdf., ny M. 11 Tdr.
4 Skp. (Dallund), 1 Drte Rug, 1 $\frac{1}{2}$ Byg, 3 Skp. Havre, $\frac{1}{2}$
Drte Giæsterihavre, 1 Føenød, $\frac{1}{2}$ Boelgalt, 1 Faar, 1 Lam,
2 Gæss, 4 Høns, 2 $\frac{1}{2}$ Lyssegarn, 20 Æg.

1 ditto, gl. M. 9 Tdr. 6 Skp. 2 Fdf. 2 Alb., ny M.
8 Tdr. 2 Skp. 3 Fdf. 2 Alb. (Fru Sophie Markdanner), 3
Drter Byg, 2 Tdr. Havre, 1 Fierd. Smør, 1 Føenød, 1 Sviin,
1 Lam, 1 Gaas, 2 Høns, 2 Tdr. Giæsterihavre og 1 Daler
Errispenge.

i Tverstov:

1 Gd., gl. M. 10 Tdr. 4 Skp. 1 Fdf. 1 Alb., ny M.
2 Tdr. 3 Skp. 3 Fdf. (Jørgen Ernst), 3 Drter Byg, 1 Fierd.
Smør, 1 Sviin, 1 Foerore, 2 Gæss, 2 Skp. Gaasehavre,

2 Høns, 20 Æg, 2½ Å Errispenge.

i Rue:

1 Gd., gl. M. 9 Tdr. 2 Skp. 2 Fdf. 2 Alb., ny M. 8 Tdr. 3 Skp. 3 Fdf. 1 Alb. (Rugaard), 2 Å Byg, 1 Otting Smør, 1 Føenød, 2 Å 10 ß 2 Alb. Errispenge, 4 Læs Beed.

Alagaarde, gl. M. 8 Tdr. 6 Skp., ny M. 6 Tdr. 1 Skp. (Otto Pogvist), 1 Tønde Honning (en Artikel, der her for første Gang nævnes), 12 Skp. Havre, 1 Dre at stalde, 2 Å Penge.

10) Besslinge Sogn

i Bessling:

Pølsgaard, gl. M. 13 Tdr. 4 Skp., ny M. 9 Tdr. 7 Skp. 2 Fdf. (Elved), 3 Å Byg, 1 Fierd. Smør, 1 Lam, 2 Gæss, 4 Høns, 1 Focrore (de andre Mænd, der tilhørte Elved i Besslinge, svarede desuden 1 eller 2 Å Errispenge).

i Bæde:

1 Gd., gl. M. 8 Tdr. 2 Skp. 2 Fdf. 2 Alb., ny M. 5 Tdr. 7 Skp. 1 Fdf. 2 Alb. (Rugaard), 1 Å Byg, 1 Fierd. Smør, 1 Føenød, 3½ Å 2 ß 2 Alb. Errispenge, 4 Læs Beed.

Bædele, gl. M. 7 Tdr. 4 Skp., ny M. 6 Tdr. 5 Skp. (Fru Sophie Markdan), ½ Td. Smør, 1 Daler Gæsteripenge og 1 Føenød.

i Tørring:

1 Gd., gl. M. 8 Tdr. 5 Skp. 1 Fdf. 1 Alb., ny M. 5 Tdr. 7 Skp. 3 Fdf. 1 Alb. (Veierupgaard), ½ Td. Smør, 2 Skp. Boghvedegryn, 3 Å Errispenge, 1 Gaas, 2 Høns, 1 Føenød.

i Gadsferud:

1 Gd., gl. M. 6 Tdr. 4 Skp., ny M. 6 Tdr. 2 Skp. 3 Fdf. 1 Alb. (Rugaard), ½ Td. Smør, 1 Føenød, 10 ß 2 Alb. Gæsteripenge, 4 Læs Beed, 26 ß 2 Alb. Gæsteri (maaskee snarere Errispenge).

Nygaard paa Heden, gl. M. 11 Tdr. 4 Skp., ny M. 7 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. (Elved), 2 $\frac{1}{2}$ Byg, 1 Fierd. Smør, 1 Foerore, 1 Lam, 2 Gææs, 4 Høns, 2 $\frac{1}{2}$ Errispenge.

11) Sønderfö Sogn

i Sønderfö:

1 Gd., gl. M. 10 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. 1 Alb., ny M. 7 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. (Erf Hög), 12 Skp. Rug, 1 $\frac{1}{2}$ Byg, 1 Fierd. Smør, 1 Sviin, 1 Foerore, 1 Lam, 2 Gææs, 2 Skp. Havre, 4 Høns, 20 $\frac{1}{2}$ Eg, 2 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ 2 $\frac{1}{2}$ Errispenge.

1 jordeggen Gd., gl. M. 16 Tdr. 2 Fdk. 2 $\frac{1}{2}$ Alb., ny M. 16 Tdr. 6 Skp. (Rugaard), 1 $\frac{1}{2}$ Rug, 1 $\frac{1}{2}$ Byg, 1 $\frac{1}{2}$ Drter Byg, 1 Drte Havre, 1 Boelgalt hvert 2det Aar, 1 Faar, 1 Lam, 2 Gææs, 2 Skp. Havre, 5 Høns, 10 $\frac{1}{2}$ Eg, 1 $\frac{1}{2}$ Lyssegarn, 2 Traver Langhalm, 1 Føenød, 2 Læs Hø, 15 Læs Weed, $\frac{1}{2}$ Drte Havre, 7 $\frac{1}{2}$ 1 $\frac{1}{2}$ 2 Alb. Penge.

12) Bisfenbiere Sogn

i Skalebiere:

1 jordeggen Gd., gl. M. 2 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. (Rugaard), 1 $\frac{1}{2}$ 5 $\frac{1}{2}$ 1 Alb. Sommerstat, ditto Vinterstat, 4 Grot¹⁾ i Indepenge²⁾, 1 Daler Gæsteri, 10 Skp. Havre, 1 $\frac{1}{2}$ Lyssegarn, 1 Læs Torn, 5 Stavre, 2 Snese Hommelstænger, 20 $\frac{1}{2}$ Eg.

1 Fæstegaard, gl. M. 1 Td. 3 Skp. 3 Fdk. (Rugaard), 12 $\frac{1}{2}$ Sommerstat, ditto Vinterstat, 1 Daler Gæsteri, 10 Skp. Havre, 1 $\frac{1}{2}$ Lyssegarn, 2 Snese Hommelstænger, 1 Læs Torn, 5 Stavre, 20 $\frac{1}{2}$ Eg.

1) 1 Grot er 9 Penge eller $\frac{3}{4}$ $\frac{1}{2}$; men 1 $\frac{1}{2}$ Grot er 12 $\frac{1}{2}$ (A. Berntsen, 2, p. 555). Det sidste skal her forståes ifølge Rentekammerforflaring af 1733 (see ovenf. i Indledningen til nærværende Matrikel).

2) Indepenge synes at være det samme, som Indebudspenge eller en Afgift for Befrielsen fra at gaa Bud for deres Herfæb (A. Berntsen, 2, p. 104).

Et Kirkeboel, gl. M. 6 Skp. 2 Fdf. 2 Alb. (Rugaard), 4 Skp. Byg, 1 Å Penge, 8 Skp. Havre for Hovning.

1 Fæstegd., gl. M. 7 Tdr. 2 Skp. 2 Fdf. 2 Alb. (Rugaard), 12 ß Errikspenge, 2 Å 10 ß 2 Alb. Gæsteri, 1 Å Byg, 2 Skp. Havre, 1 Skp. Smør³⁾, 1 Lam, 2 Gæs, 4 Høns, 4 Snefe Hømmelstænger, 1 Læs Torn, 1 Føenød.

i Breed:

1 Gd., gl. M. 13 Tdr. 6 Skp. (Henrik Bielfe), 1 Føerore, 2½ Å Byg, 24 Skp. Havre, 1 Fierd. Smør, 1 Lam, 1 Gæs og 4 Høns.

Et Degneboel, gl. M. 1 Td., ny M. 2 Skp. 1 Fdf. 2 Alb. (Jens Lassen til Dalum), 2 Å Penge og 1 Td. Havre for Hovning.

i Gadsbølle:

1 Fæstegd., gl. M. 3 Tdr. 6 Skp. 1 Fdf. 1 Alb. (Rugaard), 2 Å 10 ß 2 Alb. Landgildepenge, 1 Å 5 ß 1 Alb. Gæsteri, 1 Orte Havre, 4 Snefe Hømmelstænger, 2 Læs Torn, 1 Føenød og 2 Gæs.

i Andebølle:

1 Fæstegd., gl. M. 6 Tdr. 7 Skp. (Rugaard), 2 Å 10 ß 1 Alb. Gæsteri, ½ Td. Smør, 4 Snefe Hømmelstænger, 1 Læs Torn, 1 Føenød.

Grøstebierg, gl. M. 23 Tdr. 2 Fdf. 2 Alb., ny M. 17 Tdr. 6 Skp. 2 Fdf. 1 Alb. (Jens Lassen paa Dalum), 1 Td. Smør, 1 Å Byg, 1 Å Havre, 2 Daler Gæsteri, 2 Faar, 4 Gæs, 4 Skp. Havre, 8 Høns, 2 Snefe Åg .

3) 1 Skjæppe Smør er ifølge A. Berntsen det samme, som 3 Å , hvorved det dog vel er at mærke, at 3 gamle Bismerpund holdt 36 af vore nuværende eller saakaldte Skaalpund (see Videnskab. S. Ordb. under Artiklen: Pøb) og at altsaa 1 Skp. Smør efter vor Beregning udgjort 36 Å eller omtrent 1½ Otting.

i Skouby:

1 Boel, gl. M. 3 Ldr. 2 Skp. 2 Fdf. 2 Alb. (Jens Rassen til Dalum), 1 Å 5 ß 1 Alb. Sommerstat, ditto Vinterstat, 1 Daler Gæsteri, 2 Skp. Landgildebyg, 2 Å 12 ß i Jordskyld, 5 ß 1 Alb. Penge.

Hvad Møllerne her i Lænet angaaer, da svarede de, som naturligt, deres meste og, som oftest, deres eneste Afgift i Meel; Husene med Jord svarede enten i Forhold til Gaardmændene eller blot Jordskylds=Penge og de jordløse Huse svarede i Almindelighed 1 Par Høns eller ogsaa Huus= eller Hovnings=Penge. Paafaldende er derimod den med Hensyn til Fæstebønderne uforholdsmæssig svære Afgift, de saakaldte jordegne Bønder eller Eiendomsbønder, altsaa Selveiere, maatte svare og som jeg ikke anderledes veed at forklare mig end, at de hverken svarede Fæste eller Hovning eller andet deslige til deres Herstab; thi A. Berntsen siger, 2, p. 10—11, at disse Arve- og Eiendoms-Gaarde hverken svarede Fæste, Huusbondhold, Landgilde eller deslige Tynger til deres Herstab, men blot lidet Gæsteri eller anden slig ringe Kiendelse (hvorimod de svarede dobbelt Skat til Kongen og derfor i Almindelighed kaldtes Skattegaarde); men det var Synd at kalde det en ringe Kiendelse, som gl. Matrikel, der dog kun er udstedt 8 Aar, efterat A. Berntsen skrev sin Bog, lader de jordegne Bønder her i Lænet til deres Herstaber være skyldige; see forresten derom mere i Mandix's Landvæsenret, 1, p. 80. 348. 576. 613. 614.

Af de mange Hummelstænger, der anføres i Matriklen, maa man formode, at Hummelavlen ret i den Tid maa have floreret i BispenbiERG Sogn; forresten er det mærkværdigt, at man i det hele Læn aldrig finder Hvede, Vrtter, Hør eller Hamp omtalte og kun i Vigerslev Sogn Honning, ligesom i BispenbiERG Sogn Humle.

Endelig maa det endnu bemærkes, at da den gl. Matrikel blev forfattet (altsaa 1664), var der allerede udlagt en Gaard af det Rugaardske Krongods (nemlig 1 Gd. i Skalbierg paa 4 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk.) til Officeersgaard og da Matriklen, som jeg formoder, nogle Aar senere, blev opsummeret, var der allerede udlagt 17 Gaarde af det Rugaardske Krongods til Ryttergaarde nemlig

i Skalbierg

1 Gaard paa 3 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. „ Alb.

1 — 2 — 1 — 1 — 2 —

1 — 1 — 3 — 3 — „ —

1 — 3 — 4 — $\frac{1}{2}$ — „ —

1 — 3 — 4 — $1\frac{1}{2}$ — „ —

1 — 7 — 2 — 2 — 2 —

i Gadsbølle

1 Gaard 4 — 5 — „ — 1 —

1 — 3 — 6 — 1 — 1 —

1 — 4 — 2 — 2 — 2 —

1 — 7 — 3 — 1 — 1 —

Huset, Riellevig.

Det øde Bøgebierghuus.

Allemose 7 — „ — 2 — 1 —

i Gamby

1 Gaard 9 — 1 — „ — 1 —

i Slagstrup

1 Gaard 12 — 1 — 1 — $\frac{1}{2}$ —

i Meilby

1 Gaard 8 — 2 — 1 — 1 —

1 — 9 — 3 — 2 — „ —

Altsaa i alt et Ryttergods her i Lænet efter gl. M. paa

92 Ldr. 3 Skp. 1 Fdf. og kan jeg saaledes paa Grund af det foregaaende ikke andet troe end, at denne Indretning med Ryttergods og Ryttergaarde her i Danmark allerede maa være fra Frederik d. 3dies Tid, skiondt Mandix ikke har fundet den omtalt før 1670 (see næste Deel under bemeldte Aar).
